

ADAMSON, MART, TARTU RÄTSEPATÖÖLISTE
AMETIÜHING

Tartu Rätsepatööliste Ametiühisus
1907-1937 / [koostanud M. Adamson]

Tartus : Tartu Rätsepatööliste Ametiühisus
1937

Tartu Ülikooli Raamatukogu: A-11861

EOD - Trükise digitaalkoopia ehk e-raamatu tellimine (eBooks on Demand EOD): miljonid raamatud vaid hiireklõpsu kaugusel rohkem kui kaheteistkümnes Euroopa riigis!

Täname Teid, et valisite EOD!

Euroopa raamatukogudes säilitatakse miljoneid 15.-20. sajandi raamatuid. Kõik need raamatud on nüüd kättesaadavad e-raamatuna - vaid hiireklõpsu kaugusel 24 tundi ööpäevas, 7 päeva nädalas. Tehke otsing mõne EOD võrgustikuga liitunud raamatukogu elektronkataloogis ja tellige raamatust digitaalkoopia ehk e-raamat kogu maailmast. Soovitud raamat digiteeritakse ja tehakse Teile kättesaadavaks digitaalkoopiana ehk e-raamatuna.

Naudi oma EOD e-raamatut!

- Saa originaalse raamatu ilme ja tunnetus!
 - Saate kasutada standardtarkvara digitaalkoopia lugemiseks arvutiekraanil, suurendada pilti või navigeerida läbi terve raamatu.
 - *Otsi & leia:** Saate kasutada üksikterminite täistekstotsingut nii ühe faili kui failikomplekti (isikliku e-raamatukogu) piires.*
 - *Kopeeri & kleebi teksti ning pilte:** Saate kopeerida pilte ja tekstiosi teistesse rakendustesse, näiteks tekstitöötlusprogrammidesse.
- *Pole kättesaadav kõigis e-raamatutes.

Tingimused

EOD teenust kasutades nõustute Te tingimustega, mille on kehtestanud raamatut omav raamatukogu

- Tingimused: <https://books2ebooks.eu/csp/et/utl/et/agb.html>

Rohkem e-raamatuid

Seda teenust pakub juba 40 raamatukogu enam kui 12 Euroopa riigis.

Otsi teenuse raames pakutavaid raamatuid: <https://search.books2ebooks.eu>

Lisainfo aadressil: <https://books2ebooks.eu/et>

TARTU RÄTSEPATÖÖLISTE AMETIÜHISUSE

30 A. JUUBELI ALBUM

TARTU RÄTSEPATÖÖLISTE
AMETIÜHISUS

1907—1937

Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse lipp,
pärit 1917. a. Petrogradist.

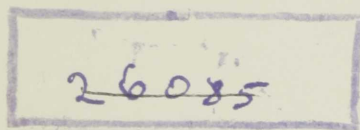

TARTU RÄTSEPATÖÖLISTE AMETIÜHISUS

1907—1937

HISTORIA EST MAGISTRA VITAE —
AJALUGU ON ELU ÕPETAJA

ENEA SILVIO

TARTU RÄTSEPATÖÖLISTE AMETIÜHISUSE KIRJASTUS
TARTUS 1937

2

160923

A-11861

SISUKORD:

	Lk.
Saateks	9
1. Ametiühingute ajalooline areng	11
2. Rätsepatöölise olukord enne ametiühingu asutamist	17
3. Ajaloolisi sündmusi ametiühisuse asutamise eel	23
4. Põhikirjata Jurjevi Rätsepatöölise Ametiühisuse asutamine ok- toobrikuul 1905. a. Jurjevi ülikoolis	29
5. Põhikirjata ametiühisuse sulgemine ja põhikirja koostamine	30
6. Ametiühisuse teiskordne asutamine	32
7. Ametiühisuse olukord ja tegevus 1907—1937	39
Tervitusi	209
Ametiühisuse kroonikat	224
Surma läbi lahkunud ühisuse liikmeid 1907—1937	228
8. Ametiühisus ettevõtjana	230
Lõppsõna	240

SAATEKS.

Ajavahemikul 1905—1924 on meil Eestis olnud sadu ametiühingulisi organisatsioone. Osa neist on omandanud enesele eluõiguse vene tsaristlikul surveajajärgul, nende seas ka Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus, kuna suurem osa on pärit hilisemast ajast. Erilist tõusu, hoogu ja tegevusindu näitasid ametiühingud ajaloolisest 1917. aastast alates. 1917.—1924. a. jaanuarikuuni ulatus ametiühinguliste organisatsioonide arv mäletatavasti üleriigiliselt üle kolmesaja. Tartus kuulus Tartu Töolisühingute Kesknõukogu alla üle 20 iseseisva ametiühisuse ning ühes allorganitega kokku 28 organisatsiooni 2500—2800 üksikliikmega. 1924. a. jaanuarikuul suleti võimude poolt üle maa enamik ametiühinguid ja tegelased paisati laiali. Paljud neist on vanglates, mõned surnud, ja enamik selleaegseid ühinguid likvideeritud. Järelejäänutest on eluvõimsana püsinud vähesed, nende seas ka Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus. Vaatamata sellele, et ka tema oli määratud 1924. a. jaanuarikuul sulgemisele, pühitseb ühisus 1937. a. 18. juunil (5. juunil vana kal. j.) oma 30. a. juubelit ja märgib seda tähtpäeva käesoleva albumi väljaandmisega. Seega on meie legaalse ametiühingulise liikumise „kolgata tee“ ainult 30 aastat vana. Et vanad tegelased päev-päevalt märgatamatult kaovad, vastavad arhiivid on puudulikud ja järelejäänud dokumente pole kuigi palju säilinud, siis on seda vajalikum nüüd ära märkida ametiühingu möödunud aegade rasket heitlust.

Eesti töölisliikumise ajalookirjutajat ei ole tänini veel ilmunud ja vist keegi pole seda ka enesele ülesandeks teinud. Materjalid ja isikud kaovad ning seega jääb tummaks ka organiseeritud tööliste võitlusrohke ajalugu Eestis. Käesolevaga ilmub ainult üks killuke sellest suurest võitlusest, mis on kandnud Eesti ametiühingulist liikumist kolmekümne aasta kestel. Käesoleva albumi väljaandmiseks vajalikke materjale leidis üpris vähe. Ametiühisuse arhiiv ei paku kuigi tõhusat materjali ajaloo koostajale, sest seal on säilinud vaid vanad ja puudulikud koosolekute protokollid, kusjuures ühe tähtsama perioodi 1914.—1918. a. protokollid on pealegi hävinud. Et ammutada tõele vastavat materjali, tuli värskendada isiklikke mälestusi ja läbielamusi ning süveneda olemasolevatesse protokollidesse, samuti elustada nende vanade ühisuseliikmete mälestusi, kes lakkamatult olnud 30 aastat ametiühingu südameks.

Et minevikku elustada ja rohketele ametiühingulisele tööle asunud noorematele tegelastele võimaldada ülevaadet käidud raskest teekonnast, laseme jutustada käesoleva albumi väljaandmisega möödunud aegadel.

Ühtlasi palun vastu võtta minu südamlik tänu kõigile neile, kes käesoleva albumi väljaandmisel on kaasa aidanud.

M. A.

1. AMETIÜHINGUTE AJALOOLINE ARENG.

MÕNDA TSUNFTI KORRALDUSIST.

Kust sai riidetöö kui ametialaline käsitöö otsese alguse, on raske väita. Tõendatakse, et see põlvnevat Balkani poolsaarelt, eriti aga Kreekast, kus on alguse saanud ka riidetööstus. Ajalugu kõneleb, et a. 809 oli araablattel juba hulk riidevabrikuid, seega on riiduskultuur pärit lõunast.

Esmalt valmistas pereema oma perele riidevarustise ja et ta töövalmistamises osav oli, lasksid ka võõrad oma riidus-esemed temal teha. Töö kuhjudes ei suutnud ta üksi töötellijaid rahuldada, seepärast rakendati tööle ka lapsi, kes siis töö ära õppisid ja omakorda tööle hakkasid. Üldiselt omandas enamikudel juhtudel iga laps oma vanemate käsitöö. Nii kujunesid järgmised tööviisid: 1) kodustöötamine vabal ajal (Hauswerker'i töö); 2) tasu eest valmistamine tellija materjalist; 3) oma materjalist valmistamine, saades tellijalt tasu (Preiswerker'i töö). Hiljem valmistati ka ülesostjaile. Nimetatud tööviisidest arenes kodukäsitöö. Kõik käsitöölised hakkasid võrdlemisi varakult kaitsema oma kultuurilisi ja majanduslikke huve, ühinedes ametiühinguiks ehk tsunftideks. Sõna „tsunft“ on tuletatud sõnast „ungezunft“ ehk korratus ja tähendab selle vastandit ehk korda. Esimesi tsunfti põhikirju tunneb ajalugu juba 1106. aastast, see oli Wormsi kalurite oma, 1128. a. põlvneb Würzburgi kingseppade ja 1180. a. Kölni kangrute oma, kuna rätsepat tsunft tekkis hiljem.

Tšehhidel olid omad erilised tsunftiseadused (Zunftrolle) ja reeglid (Beliebung), millest nad kinni pidasid. Tsunftide põhi-seadus (põhikiri) oli neil väga kitsapiiriline, kuid nad omasid kodanlikke eesõigusi nagu aadelgi. Nii oli neil linnavalimistel hääleõigus, mida tol ajal omas ainult aadel. Samuti oli neil korraldatud kaitsesalgad, omades õiguse kanda mõõka jne. Tsunftide tähtsamaist reegleist oli: 1) käsitööd võisid teha ainult tsunfti liikmed; 2) iga käsitööline pidi olema tsunfti liige; 3) õpipoiss pidi vähemalt 3—6 aastat õppima, enne kui sai sel-lik. Peale selle oli ta sunnitud 3—5 aastat töötama ja vähemalt 32—34 linnas (jala) õppereisil käima, mille järel tal avanes või-malus valmistada meistritöö ja saada loa töökoja avamiseks; 4) meister tohtis ainult piiratud arvul selle ja õpipoisse pidada (kuni 6) ning valmistatavate tööde arv oli samuti piiratud; 5) töö pidi hää olema, reklaami olla ei tohtinud. Vaateaknale ei olnud lubatud midagi välja panna jne. Määruste tõttu oli töö korralik ja meistreid ei tekkinud palju. Tšehhi tsunftide õitseag oli 12.—15. sajandini.

Saksamaal, Itaalias, Prantsusmaal ja osalt ka Inglismaal jäid turud 15. sajandil kitsaks, sest Venemaal ja Rootsis hakka-sid juba omad töölised riideid ja teisi käsitöid valmistama ega kasustanud enam keskriikide tooteid, kuna varem neid nime-tatud maadesse sisse veeti. Tsunftid nõudsid meistrite arvu vähendamist ja ühtlasi ka ametiseisust. Saunameeste, koja-meeste, habemeajajate jt. pojad ei tohtinud meistriteks saada ega nende tütreid naiseks võtta. Õpipoiste arv piirati õige väi-keseks ja õppeaega pikendati. Selle ei lastud enam kergesti meistriks saada. Meistri proovitöö määrati raske ja kalli-hinnaline. Õpipoiss pidi olema ausast perekonnast ja meister valitses tema kui lapse üle. Selli proovitöö sooritamisel pidi saksa keelt mõistma jne. Tallinnas näit. ei võetud iga eestlast tsunfti vastu, ta pidi vähemalt saksa keelt valdama.

Ka valitsused ja valitsevad vürstid kärpised tsunftide õigusi,

Mõningaid vanu rõivastusmoode.

1. 15. sajandi Itaalia (renessansae). 2. 16. sajandi Inglise (barokkaeg).
 3. 18. sajandi Prantsuse (rokokooaeg). 4. 19. sajandi Eesti
 (Pärnu-Jaagupi) rahvarõivad.

sest säärased suured korporatsioonid olid nendele tüliks, tekitades tsunftide ja linnadevahelisi hõõrumisi. 1559. a. anti Saksamaal tsunftide eesõigusi kitsendav seadus (Reichspolise), mille alusel tsunftide tegevust piirati ja tööstuse vabadusele teed valmistati. Prantsusmaal võitlesid ministrid Colbert *) (loe Kolbäär) ja Turgot (loe Türgoo) 1776. a. ägedasti tsunftide vastu, mille tõttu anti tsunftidevastane seadus. Peale minister Turgot' surma kosusid seal tsunftid uuesti, kuid 1789. a. keelati tsunftide tegevus hoopis ära. Preisimaal hakati pärast Jena kaotust (Jena ja Auerstedti kaotus Napoleon I-le 1807. a.) selle õnnetuse põhjusi otsima. 1807. a. vabastati talupojad orjusest ja 1808. a. kuulutati välja tööstuse vabadus ja tühistati tsunftide piiravad määrused. 1886. a. anti Saksamaal vastavad seadused, mis andsid uutele käsitöölise ühingutele — Innungitele — mitmed eesõigused. Innungid tuletasid meelde endisi tsunfte ja levisid kiiresti. 1892. a. oli Saksamaal juba 11 000 Innungit 500 000 liikmega. Innungite ülesandeks oli: 1) ühiste huvide kaitse; 2) tööliste ja meistrite vahekordade korraldamine; 3) õpipoiste olukorra parandamine ja koolitamine; 4) töökohtade asutamine ja muretsemine; 5) haigekassade asutamine. Nimetatud Innungitest võrsusidki praegused ametiühingud. Venemaal seadis Peeter Suur välismaa eeskujul tsunftid sisse, kui nad mujal olid juba kadumas. Sellekohane tsunftide asutamise käsk anti päämagistraadi reglemendis 1721. a. Katariina II täiendas seda Linnade seaduses 1785. a. 1802. a. kujundas keiser Paul I alatise ja ajutise tšehhi seisuse *). 1852. a. moodustati lihtne tšehhide korraldus, mille põhjal esmakordselt käsitöölised jagatakse kahte liiki: 1) käsitöölised (remeslenniki) ja 2) käsitööd tegevad tööliselised (remeslennõe rabotšie). Et aga tšehhi korralduse järele tarvidust polnud, lõpetati 1901—1903

*) Colbert — Prantsuse kuninga Louis XIV (1643—1715) rahaminister.

*) Tšehhi seisus — sama, mis tsunft.

Venemaal 93 linnas nende organisatsioonid. 39-st linnas asuvalt tsunftide tegevusest lõpetati 16 tegevus vastava seadusega.

Baltimaal pole tsunftid sunduslikud asutused olnud, kuid tegelikult oli nende võim linnades tugev. Ilma tsunfti loata ei tohtinud keegi töökoda avada. Tsunftiajajärgu lõpul asutasid sellid enesele kassa, kust haiguse ja vanaduse puhul abi anti. Abi oli aga nii väike, et sellest oli elamiseks vähe ja suremiseks palju. Meistrid olid jagatud abisaamisel 3 liiki.

Igal tsunftil oli oma läbirändavate sellide jaoks sellekohane maja ehk „Herberg“, kus neile anti esialgset ulualust ja aidati muretseda tööd. Kui meistril tööd anda ei olnud, pidi ta sellile kindlaksmääratud maksu maksma. Reisimine toimus jala (oli sunduslik). Paljud puutusid reisil kokku igasugu allakäinud kihtidega ja langesid moraalselt põhja.

Tänapäeval on tsunftid kõikjal likvideeritud ja asemele astunud võimsad ametiühingud. 18. sajandi lõpul ilmus võitmatu õmblusmasin võistlejana meie ametialale, mis töötas enam kui poole võrra alla viis. Masin muutis meid orjadeks, kel 16—18 tundi päevas tööd tuli teha, et ennast kuidagi elatada. Näiteks maksis enne õmblusmasina ilmumist kuue valmistamine 4 rubla, samapalju maksis sel ajal ka hea piimalehm (praegu maksab hea piimalehm 100—150 kr.). Samuti tekkis ka esmakordselt tööpuudus, sest masina tõttu valmistati töid kaks korda enam ja samavõrra kiiremalt. Vanemal ajal oli meie alal töölise nimi tundmatu. Olid vaid meister, sell ja õpipoiss, rätsepatöölise nimetust ei olnud keegi kuulnud ja seda ei tarvitatud. Nii meister, sell kui ka õpipoiss lugesid endid intelligentsi hulka kuuluvaks. Kuid masin kui kapitalistliku valmistusviisi produkt muutis kõik vahekorrad. Tekkis kapitalistlik valmistusviis, mis lammutas aastasadu kestnud tsunftide korraldused. Ühes sellega tekkis rätsepatöölise nimetus ja massiline valmistus — massiproduktioon, laager. Praegu, kus igasugune tööstus ligineb suurtööstusele, kapitalistlik valmistus-

viis ja tehnilised vahendid ikka enam ja enam arenevad ja kasutamist leiavad, on see tinginud ka rätsepatöölise olemasolu, tehes neist proletariaadi, kelle ainsaks kaitsjaks on vaid ametiühingud — kutse- ehk professionaalühingud.

Kapitalistliku valmistusviisi täienedes hävitab ta veel vähesel määral püsinud käsitöömeistrid ja käsitöölised. Välisriiiges ongi see juba sündinud tõsiasi. Juba on olemas riietustööstused — suurkäitised lindisüsteemil sadade töölistega, mis neelavad kõik veel olemasolevad käsitöömeistrid ühes töölistega, muutes nad samasugusteks proletaarlasteks nagu kõik teisedki kapitali orjad.

2. RÄTSEPATÖÖLISTE OLUKORD ENNE AMETI- ÜHINGU ASUTAMIST.

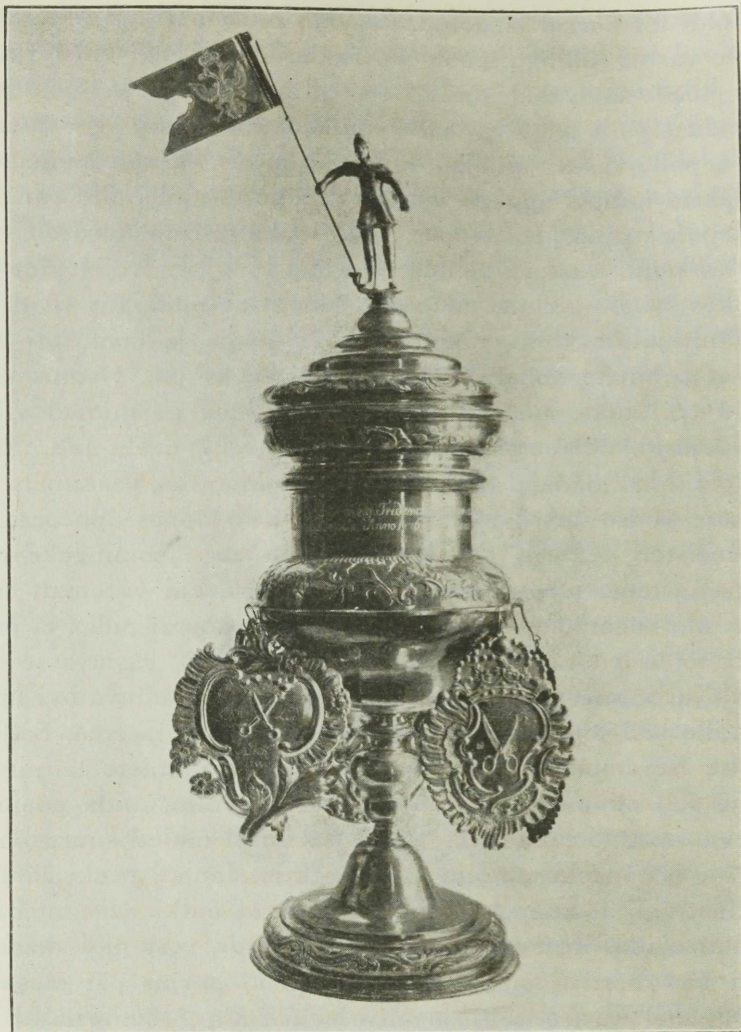
Olukorda enne ametiühingu asutamist võiks nimetada ülemineku ajajärguks ehk vaheajaks (interregnum). Tsunft oli kaotanud oma hiilguse ja mõju, aga oldi siiski veel kuidagi tema ajajärgu kammitsas. See oli eriline ajastu rätsepatöölisele, kus nende elu oli täiesti korraldamata ja metsik. Igasugune ühendav ja korraldav side puudus. Samuti puudusid igasugused poliitilised õigused, nagu trüki-, sõna-, koosolekute-, ühinemise- (koalitsiooni-) jt. vabadused. Poliitika oli suurte sakste asi. Sotsiaalne seisund oli raske. Käsitöölised kuulusid nüüd seisuslikult talupoja hulka ja neid koheldi sellekohaselt.

Suurtes töökodades, kus mitukümmend töölist ja õpilast koos töötasid, valitses tööandja — meister — kui täielik ja piiramata isevalitseja. Ta kandis alatiselt taskus nahast palmitsetud löögivalmis nuuti ja tarvitas seda oma hääksarvamise järgi. Tööaeg oli piiramata ja kestis 10—18 tundi päevas. Töölisvanem ja palgaraamat olid tundmata. Ühisleppelist — kollektiivlepinguist — ei olnud kellelgi aimu. Samuti puudusid töötariifid. Meister maksis töötasu oma hääksarvamise või üldise praktilise järele. Mingisugust seadust käsitöökodade kohta ei kehtinud. Kui tänapäeva seadus nõuab, et töötasu peab töölisele maksatama tööajal, siis sel ajal seda ei tuntud. Töötasu makseti enamikus pühapäeval, samuti lõpetati töid pühapäeval. Puhkepäev oli muudetud suurimaks tööpäevaks nädalas. Õpipoiss palka ei

saanud. Vene isevalitsus ei sallinud mingisuguseid tööliste koon-
dise ja nendest osavõtt oli raske karistuse ähvardusel keelatud.
Põranda all töötasid siiski mõned tööliste organisatsioonid. Kui
aga keegi nimetatud „kuriteolt“ tabati, oli tal sunnitöö palju-
deks aastateks Siberis kindlustatud. Varem maksid Saksa- ja
Inglismaal eriseadused, mille järgi töölisorganisatsioonist osa-
võttu karistati surmanuhtlusega. Ametiühingud kui niisugused
Venemaal puudusid. Oli küll olemas Tartu Raamatutrükkijate
Selts — Dorpater Buchdruckergesellschaft, Kranken und Be-
erdigungs Kasse, mis asutati juba 1819. a. ja seega oma 118. a.
juubelit võiks pidada, kui ta veel teotseks. Samalaadseks asutu-
seks tuleb pidada ka hiljem 1905. a. asut. „Tallinna Rätsepate
Vastastikku Abiandmise Seltsi“. Tähtsam tööliste organisat-
sioon oli siiski sel ajal ainukesena Riia Trükitööliste Ameti-
ühisuse Tartu osakond, millel aga avalik tegevus oli keela-
tud. Liikmemaksud maksti Riiga. Hiljem teotses ka Moskvas
Metallitööliste Ametiühisus. Eestimaal asutati esimene metalli-
tööliste ühing septembrikuul 1906. a. Esimene metallitööliste
koosolek ametiühingu asutamiseks peeti Tallinnas mäletatavasti
3. juulil 1906. Selle asutamiskoosolek peeti 18. sept. 1906. a.
Nimetatud ametiühing pidas oma 30. a. juubelit 24. apr. 1936. a.
Varem avalikke töölisorganisatsioone ei olnud.

Tolle aja olukord oli rätsepatööliste masendav. Poliitilisi
õigusi omamata, ühinemisvabaduseta, seltskondlikust elust kõr-
valdatuna langesid nad alkoholi ohvriks. Vene isevalitsus, võtnud
töölistelt kõik inimlikud õigused ja, et nad poleks teadlikud oma
olukorras, tegi viina hästi kättesaadavaks, ja nii lõigati viletsuselt
puhaskasu. Vene viinapoode oli kõikjal ja need viisid meie
maalt (Liivi kuberm.) iga aasta 7—10 miljonit kuldrubla puhas-
kasu Vene riigi laekasse. Aga veel enam levitasid alkoholi
tarvitamist sellide seltsid — „Herbergid“ —, mis olid peamised
alkoholiallikad ja muuga vähe tegelesid. Tartus oli selline
„Herberg“ Jaani (nüüd Ülikooli) ja Laia tän. nurgal. Kui süga-

vale oldi tol korral langetud, tõendab hilisemal ajal ühe ametivenna vastus ühingu poolt korraldatud ankeedi küsimusele: „Mis teed sa vabal ajal?“ — „Käin kõrtsis ja loen sopakirjandust!“ oli selge vastus. Joomakomme oli nii sisse juurdunud, et selle vastu võitlejad, kui neid leidus, raskelt kannatasid. Kui läksid kuhugi õppima või teise töökotta tööle, olid sunnitud soovitajale ostma pool toopi. Uude töökotta esmakordselt tööle ilmudes nõuti vastuvaidlematult pl a t s i liike. Kui leidus julgeid, kes sellele kirjutamata seadusele ei allunud, siis võeti neil harilikult jalust kinni, tõmmati laualt maha ja hoolitseti selle eest, et pehmele kohale midagi mälestuseks jäi. Osutus seegi abinõu mõjutuks, siis võeti tarvitusele juba karmimad viisid, ja sa leidsid töölaualt istekohalt püsti nõelu, naelu jne. Pääle selle pidid igal nädalal kaasa klappima viinaraha, vaatamata sellele, kas sa ise kaasa jõid või mitte. Kui lõppes õppeaeg, siis tegi meister aegsasti teatavaks, et on aeg joominguks raha koguda ja tema teeb palgast mahaarvamisi, kui varemalt summat ei ole kogutud või laenatud. Vastasel korral pidas ta paari nädala töötasu kinni, makstes selle „Herbergi“ vastavasse kassasse. Kui summadest ei jätkunud, siis tasus puuduva osa meister, mille sell pidi hiljem meistrile tööga tasa tegema. Selliksaamise tseremoonia koosnes ainult joomakommete täitmisest. Vastne sell oli peale sellitöö seda lugupeetum, mida enam ta enesesse mahutas alkoholi. Selliks saamisel täideti suur, umbes 2-liitrine hõbepeeker ääreni alkoholiga ja riputati peekriäär täis hõbelipatseid. Jooma pidid nii osavasti, et ühtki neist maha ei tohtinud ajada. Iga mahakukkunud plaadi eest pidi maksuma trahvi ja uuesti jooma. Teised nautisid purjus päi ja suure lärmi saatel vastse selli joomisosavust ning rõõmustasid iga mahakukkunud hõbeplaadi üle. Nimetatud joomakomme tõttu jättis nende ridade kirjutaja oma sellipaberid lunastamata. Laupäeviti, kui töö veel lõpetamata, ei julgenud meister töölistele töötasu maksta, sest saadud rahaga siirduti otsemat teed kõrtsi

E. R. M. kogust.

Sellide Seltsi hõbepokaal.

Tartu Rätsepa Sellide Tsunfti hõbekarikas külgeriputatud plaatidega, mis ühestki vastsest sellist mööda ei läinud.

või „Herbergi“ ja töö jäigi lõpetamata. „Herbergis“ joodi siis maha terve nädala teenistus ja tehti laenu veel pealegi. Esmaspäeval, nn. sinisel esmaspäeval parandati joomisest valutavat ja segiolevat pead. Seekordse rätsepatöölise liikumise ring piirdus töökoja, kõrtsi ja „Herbergiga“, kaugemale ei jõutud. See oli kui nõiaring, millest väljapääsu keegi ei võtnud vaevaks otsidagi. Kõik see laostas ametivendi, nii et nad muutusid juurteta olevusteks. Nad olid kahetsetavad inimesed. Aga kõige selle tulemuseks oli elu- ja vaimuvaesus. Tagajärg oli see, et vähesed asutasid perekondi, paljudel puudus oma kodu ja oma korterit mõned üldse ei tundnud. Ööbiti kus juhtus. Tihti töökojas töölaual ja hää! juhul töölaua all lapi-(flicki-)kastis. Oli isegi juhtumeid, kus üle 3—5 töölise oli ainuke paar pükse ja jalanõusid või palitu. Kui üks nendest välja läks ja jooma kukkus, või muid toiminguid pikemat aega sooritas, ei olnud ülejäänutel võimalik töökojast välja pääseda kehakatte või jalanõude puudusel. Sagedased olid ametivendadelt riiete või jalanõude laenamised.

Kui tehti alkoholiaurus kõrtsis mürtsu ja satuti politsei kätte, saadeti selline mürgeldaja karistuseks sedakorda tapiiga oma valda, kust siis mõne aja järel jälle linna tööle ilmus. Puhtusest suurt lugu ei peetud. Et laupäeval raha väga harva sai (tasuti enamasti pühapäeval), siis muidugi saunaraha laupäeval ei olnud, ja kui siiski seda saadi, siis ei saanud jälle kõrtsist mööda minna, mis asus saunateel. Unustati saun ja higistati viinaaorus, kuni saunaraha otsas. Kunagi koju jõudes (kellel see olemas), ripnes pesupakk kas kaenla all või oli kuhugi „unustatud“. Tundsin rätsepatöölise, kes 30 aastat ei olnud sauna saanud. Ei olnud siis ime, kui „valged kirbud“ aluspesu puudusel end ei tundnud mugavalt ja paraadikorras omi laisku koibi järele vedades välismaailma jalutama ilmusid.

Keskaja gildide ja tsunftide kodukorras olid kindlakujulised joomareeglid ja määrustikud, millede rikkumiste eest oli ette nähtud vastavad karistused. Seega keskaja gildid ja tsunftid sun-

disid oma liikmeid joomakombeid täitma juba kodukorraga. „Herberg“, tsunftide asukoht oli seega esmajärjekorras vaid kõrts. Vaimulikkude, gildide ja tsunftide kultiveeritud ja keerulised joomakombed võttis üle ülikoolide tekkides akadeemiline noorsugu, andes neile rafineeritud kuju.

Töölistel puudusid igasugused muud kooskäimiskohad pääle kõrtside, teisi koguni ei lubatudki. Seega olid rätsepatöölised enne ametiühingu asutamist nagu õigusteta loomad.

3. AJALOOLISI SÜNDMUSI AMETIÜHISUSE ASUTAMISE EEL.

1905.

Ajavahemik 1900—1906 oli teatavasti omaaegsel Venemaal tulvil ajaloolisi sündmusi ja murranguid. Suurema tõuke rahu-
tusteks andis Vene-Jaapani sõda Kaug-Idas. Suure Venemaa
lüüasaamine väikese Jaapani poolt paljastas Vene isevalitsus-
liku korra nõrkust ning korralagedust ja ühtlasi müüdavust.

Port-Arthuri katastroofiline kaotus 23. veebruaril, Mukdeni
häbistav lüüasaamine ja Vene sõjalaevastiku hukk 27. mail
1905. a. Tsušima lahingus päästab vallale tormi. Tartu tänava-
tele ilmusid üliõpilased punalippudega nõudes sõja lõpetamist.
Pea näeme nendele järgnevat töölisi. Sündmused hargnevad
kaleidoskoopilise kiirusega, üks sündmus ajab teist taga. Töö-
lised, kui rõhutum klass Vene riigis on kõikjal aktiivsed ja liik-
vel, nagu oleks kuski hiigla pais vallandatud.

Olukorrast pildi saamiseks märgime mõningaid ajaloolisi
sündmusi 1905. a. 21. jaanuaril „isake tsaar“ ühes preester
Gaponiga lasevad tappa süütult suuri töolistehulki, mille taga-
järjel 20.—22. jaanuarini toimub P e t e r b u r i s tööliste üldstreik
ja suur meeleavaldus, kus kokkupõrkel jätavad paljud oma elu.
24. jaan. on M o s k v a s tööliste üldstreik, ka ajalehed ei ilmu
trükitööliste streigi tõttu. 21.—27. jaanuarini streigivad R i i a s
kõik vabrikute töölised. 26.—28. jaanuarini on üldstreik T a l-

linnas, kus üks tööline saab surma. 4. veebruaril on streik Pärnus. 22. jaanuari õhtul toimub tööliste meeleavaldus Tartus, raekoja ees. Politsei ajab meeleavaldajad laiali. Streigilaine matab enese alla kogu Venemaa. 7.—25. jaanuarini katkestavad õppetöö Tartu üliõpilased. 20. jaanuaril on üliõpilaste protestikoosolek aulas 1000 üliõpilase osavõtul. Üliõpilastele järgnevad juba töölised. Mõnes vabrikus katkestatakse töö. 22. jaanuaril streigivad Tartus trükikodade õpilased, pagaritöölised, lihunikud, sepad, tiserid ja voorimehed. 3. aprillil streigivad Tartus rätsepatöölised ja sepad, korraldades miitinguid. 7. märtsil on Tartus maalrite, raamatuköitjate ja teiste käsitööliste koosolek, kus otsustatakse tööpäeva lühendada 10 tunnini. 5. aprillil toimub Tartu rätsepatööliste streik, kus mõned töölised vangistatakse. Samuti streigivad rätsepatöölised Pärnus 10. märtsil. 4. mail algavad streiki rätsepatöölised ja naisõmblejad Tallinnas.

Näib, et rahutustelainet ei suuda keegi enam pidurdada. Tartus kutsuvad rätsepatöölisi ühinema ja teevad kihutustööd vennad G. ja K. Ast'id. Rätsepatöölised peavad lubamatuid koosolekuid Jänese raudteesilla ligiduses lepistus, kus peale Ast'ide esineb ka teisi sotsialistlikke tegelasi. Kõige kindlam koosolekute pidamisviis oli Emajõel lootsikutes. Sõideti märgatamatult linnast välja ja kui õhk puhas, tõmmati lootsikud kokku ja koosolek peeti vee peal. Kui koosolijaid oli veel piiratud arvul, siis peeti neid ka linnas. Kuigi kehtis sõjaseadus ja koosolekud ning streigid olid raske karistuse ähvardusel keelatud, ei hoolinud sellest kuigi palju Tartu rätsepatöölised. Lõpuks valisid nad oma salajaste koosolekute ja miitingute kohaks Tähtvere metsa, kus peeti ära 5 suurt koosolekut. Eriti suurearvuliseks kujunes viimane viies koosolek 3. aprillil 1905. Sellest jutustab üks osavõtja üh.-liige J. M.: „On märtsikuu ilus pühapäeva hommik, lumi katab veel tükati maad. Metsaalune on vaikne ja salapärane. On näha rohkeid jalajälgi. Eelpool paistavad

silma inimestekogud, kes pühalikult vaikselt kuulavad. Kännu otsas seisab G. Ast, kes kõneleb suure hoo ja vaimustusega. Iga tema sõna neelatakse lennult. Ta kutsub ühinema ja seega omi viletsaid töö- ja palgaolusid parandama streigi abil. Ast'i nägu kattis paks värvikord ja ta kandis valehabet. Võimata oli teda tunda. Eriti agar ja meelde sööbinud on peale Ast'ide üliõpilane Ruga, kes alatiselt viibis tööliste koosolekutel, õhutades, juhata-des asutama ametiühingut ja tegema muid korraldusi. „Kui ei lähe muidu korda parandada viletsaid töö- ja palgaolusid, siis tuleb seda teha üldstreigi kaudu,“ seletab ta korduvalt.“ Veebruarikuu lõpul 1905. a. moodustatakse rätsepatöölised esmakord-selt sellekohane streigikomitee, kes pidi streigi korralduseks kõik eeltööd tegema ja läbi viima. Kuid viienda koosoleku kohta Tähtvere metsas oli politsei saanud haisu ninna ja piiranud metsa ümber. Koosolekule ilmub Tähtvere valla strážnik N., keda koosolijate hulgas tuntakse „tinasilma“ nime all. Ta nõudis, et koosolek laiali läheks. Et suurearvulise rahvahulgaga polnud midagi peale hakata, ta eemaldus väheks. Kasustasime seda aega selleks, et kõnet viia lõpule. Telefonitraadid ulusid Täht-vere vallamaja ja linna vahel ja vahipost teataski, et mets on võetud valve alla. On kuulda ratsastrážnikute ja sandarmite hobuste kapjade plaginat, kes galopis tormavad metsa. Algab põgenemine, kus mõnedki saavad maitsta strážnikute nuuti. Suuremal osal läheb korda põgeneda metsa. Mõned on pugunud madalasse raudtee all olevasse märga truupi. Linna põgeneda on raske, sest teedel on valve. Paarkümmend rätsepatöölise vangistatakse ja viiakse kui suured kurjategijad linna ülekuula-misele, kust nad hiljem vabastatakse. See oli esimene ja suurem tuleristimine. Sääraseid seiklusi ja võitlusi elati läbi veel mitu. Üks nendest toimus Tähtvere pargis. Hiljem peeti koosolekuid Raadi mõisa surnuaia taga Joori haavikus jne. Kõigest hooli-mata algab 21. märtsil 1905. a. Tartus esimene suurem ja tõsi-sem rätsepatöölise streik. Varemvalitud komitee on oma üles-

anded ja lootused täitnud. Rätsepatöölisele lisanduvad samal ajal sepad. Korraldatakse keelust hoolimata miitinguid ja koosolekuid.

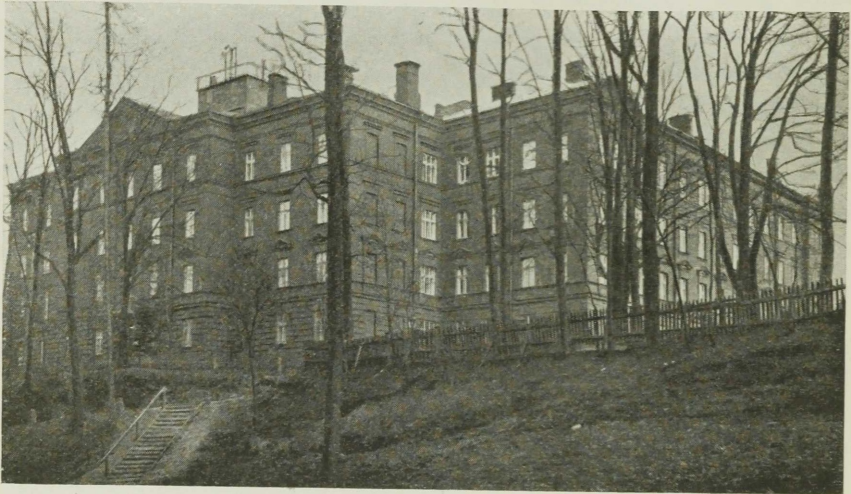
23. märtsil (3 päeva pärast Tähtvere metsa sündmusi) lähevad rätsepatöölised sõnadelt tegudele. Aleksandri tänaval, kuhu koondunud suuremad rätsepa- ja valmisriiete ärid, pannakse streikijate poolt toime meelevaldus. Vihas lüüakse sisse üks äriaken, ähvardatakse üht juudisoost äriomanikku ning suletakse jõuga kõik Aleksandri tänaval asuvate äride ukсед. Ilmub politsei ja ratsasandarmid, kes vangistavad 22 rätsepatöölise, esmajärjekorras D. Rosenberg'i ja A. Sammel'i. Nad paigutatakse ühes teistega vanglasse, kust nad 2-nädalase istumise järel vabastatakse. Samal päeval (23. märtsil) pannakse kehtima era- korraline valvekord Liivi- ja Kuramaa kohta. Streik kestis mõne päeva ja lõppes rätsepatöölise täieliku võiduga. Esimene streik oli hästi õnnestunud ja rätsepatöölise seisukorda tunduvalt parandanud.

Tartule järgnevad 28. märtsil Pärnu, 21. aprillil Tallinna rätsepatöölised ja naisõmblejad.

Säärases streikide kaoses tundis Vene valitsus end halvast seisukorras ja oli sunnitud esialgu andma järele tööliste nõudmistele.

17. veebruaril 1905 lubatakse vabrikutes sisse seada esmakordselt töölisvanemate instituut. Mõnes tööstuses pannakse maksma juba 9—10-tunnine tööpäev. Ilmub käsk senatile, milles lubatakse rahvale koosolekuid pidada oma seisundi üle ja pöörduda palvetega ministrite nõukogu poole. 3. märtsil ilmub manifest rahvaesinduskogu asutamiseks. 30. aprillil antakse käsk ususalivuse, 19. augustil manifest riigivolikogu asutamise kohta. 29. oktoobril tulistatakse Tallinnas turuplatsile kogunenud rahulikke töölisi sõjaväe poolt; surnutena jääb turuplatsile 60 laipa ja 200 haavatuina. 30. oktoobril 1905 kuulutatakse välja vaba-

duse ehk nn. oktoobri manifest; 24. detsembril manifest valimisõiguste laiendamiseks. Tolleaegse Vene ministri krahv Witte poolt koostatud ja 30. oktoobril antud manifest lubas muuseas asutada isegi töölisühinguid ilma võimudelt luba küsimata. Samuti ei nõutud asutatud töölisühingute registreerimist. Seda vabadust kasustasid Tartu rätsepatöölised.

Üliõpilaste ühiselumaja Toomemäel,
kus toimusid Ametiühisuse esimesed üritused 1905. a.

4. PÕHIKIRJATA JURJEVI RÄTSEPATÖÖLISTE AMETIÜHISUSE ASUTAMINE OKTOOBRIKUUL 1905. A. JURJEVI ÜLIKOOLIS.

Esimesed vaod ametiühingulises liikumises aeti manifesti ilmumise järelpäevil 17. okt. — 10. detsembrini, milliseid päevi nimetati „vabaduse päevadeks“.

Seda vabadust kasustasid Tartu rätsepatöölised. Pääle 17. oktoobri manifesti ilmumist kutsuvad nad Jurjevi ülikooli kokku rätsepatööliste koosoleku, kus otsustatakse asutada Jurjevi Rätsepatööliste Ametiühisus. Esimesel asutamiskoosolekul astub liikmeks 41 rätsepatöölise. Seega oli asutatud esimene legaalne töölisühing Liivimaal. Koosolekul viibis ka G. Ast, kes esines kõnega. Järgmine pääkoosolek kutsutakse kokku nädal hiljem. Esimene juhatus valitakse järgmises koosseisus: D. Rosenberg, G. Nurk, A. Sammel, M. Kolga, A. Pungar, A. Nõmm ja H. Riga.

Üliõpilaste ühiselumajas peetakse esimene, suure menu osaliseks saanud avapidu. Peost võtab osa rohkesti üliõpilasi, aidates kaasa peo kordaminekuks. Peo puhas ülejääk oli 60 kuld-rubla, mis võimaldas edaspidise teotsemise.

5. PÕHIKIRJATA AMETIÜHISUSE SULGEMINE JA PÕHIKIRJA KOOSTAMINE.

Olukord muutus aga järsult. Algas tagasikiskumise, reaktsiooni aeg. Karistussalgad liiguvad Tartu poole, nende teed tähistavad mahalastute laibad. Nende eel liiguvad igasugused müstilised kuuldused ja hirm.

Äsjaasutatud ühisuse juhatus on jõudnud selgusele, et ametiühisusel peaks ikkagi olema põhikiri, ja ta asub selle koostamisele. Põhikirja koostamine sünnitab aga raskusi, sest ainustki sellist põhikirja polnud keegi näinud ega lugenud. Suurel Venemaal teotses sel ajal ainukese ühinguna Moskvas Metallitöölise Ühisus, kust siis saadi venekeelne põhikiri. Põhikirja töötas välja peamiselt järgmine kolmik: D. Rosenberg, G. Nurk ja advokaat L. Olesk. Et kõik viibisid päeval oma kutsetööl, siis põhikiri valmis öötööna. Mitmed töökoosolekud kestsid õhtu kella 10-st hommiku kella 6-ni. Seega läks korda suurte pingutustega põhikirja koostada, mis sai musterpõhikirjaks hiljemasutatud ametiühinguile. Novembrikuul, peakoosolekul üliõpilaste ühiselumajas, kanti see ette, kiideti hääks ja võeti vastu. Juhatusel tehti ülesandeks saata põhikiri kinnitamisele.

Nimetatud pääkoosolek jäi äsjaasutatud ühisusele viimseks, sest mõni päev pääle koosolekut suleti valitsuse käsul Jurjevi Rätsepatöölise Ametiühisus. Sulgemise põhjusena toodi ette, et rätsepatöölised olla omavoliliselt asutanud ametiühingu, vaatamata et manifest seda lubas. Ähvardati juhatust vastutusele

võtta. Kui aga võimudele esitati 17. oktoobri manifesti paragrahvid, mille põhjal ametiühisus asutatud, jäi süüdistus ära. Ametiühisus jäi sellest hoolimata suletuks. Karistust kellelegi ei määratud, ainult kassapidaja M. Kolga istus samal ajal 3 nädalat eeluurimise vanglas valekaebuse põhjal. Kassaraamatu, liikmete nimistu ja protokolliraamatud võttis sandarmiülem ära ja need jäidki temale mälestuseks. Ametiühisus sai teotseda 6 nädalat. Liikmeid oli 47 ja raha kassas 83 rbl. 96 kop.

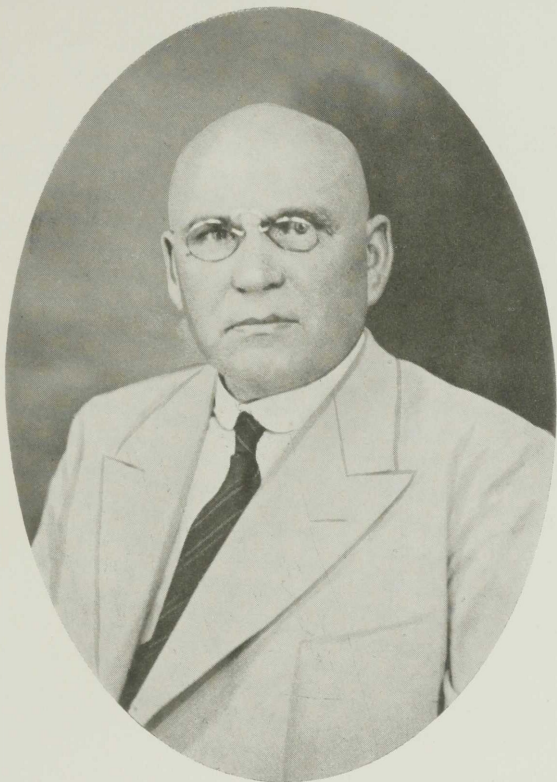
6. AMETIÜHISUSE TEISKORDNE ASUTAMINE.

1906.

Ehkki valitsuse poolt antud sulgemise otsusega pidi ühisus lõpetama ametlikult oma tegevuse, sellest hoolimata ühisus ei likvideerinud end ise, vaid teotses põranda all edasi. Samuti otsustati viimase pääkoosoleku otsus täita ja läbi viia põhikirja kinnitamine. Asudes pääkoosoleku otsust täitma, juhatus pöördus selles asjas advokaat L. Olesk'i poole, kes põhikirja kinnitamiseks ette valmistas. Ta soovitas, et põhikirjale allakirjutajatest vähemalt pooled oleksid linnakodanikud (mittetalupoja seisusest), et kinnitamine oleks kergem ja kindlam. Põhikirjale kirjutasi alla D. Rosenberg, A. Sammel, M. Kolga, T. Saan ja G. Nurk. 1906. a. aprillikuu kespaiku saadetakse põhikiri Riiga kubernerile kinnitamiseks.

Varsti asus politsei põhikirjale allakirjutajate kohta teateid koguma. Põhikiri tuleb esialgu kinnitamatult tagasi ja selles tehakse kubeneri nõude kohaselt muudatusi ning saadetakse teiskordselt kinnitamisele.

Nagu nimetatud, mõtlesid rätsepatöölised enesele ühingat asutada juba varem ja kogusid igal koosolekul selleks raha. Kogutud raha hoidis oma hoole all D. Rosenberg, võttes 1905. a. lõpupoole kogu rahanduse enese kätte. Sel korral oli kassas 6 rbl. 50 kop. Pidu üliõpilaste ühiselamus (1905) koos üliõpilastega andis suure ülejäägi. Seekordne einelauapidaja

D. Rosenberg,
üks Ametiühisuse asutajaid ja asutamiskomitee
ning 1905. a. asutatud ühisuse esimees. Ülesvõte
1936. a. Buenos-Aires'is.

A. Pungar võttis aga 100 rubla ära ja ühisus jäigi sellest ilma, seega kaotas ka pörandaalune komitee suurema summa rahana.

KINGSEPP RÄTSEPA ÄRAANDJANA.

Jaanuarikuul teatas üks kingsepp sandarmiülemale, et D. Rosenberg ässitavat rätsepatöölisi üles, olles ise selle salajase mässuringi kassapidaja. Selle kaebuse tagajärjel ilmus salapolitsei ühes 5—6 sõduriga D. Rosenbergi korterisse ja pani seal toime läbiotsimise. Läbiotsimisel varastasid läbiotsijad laualaekast ühisuse raha 78 rbl., mis jäigi nendele saagiks. D. Rosenberg viidi vanglasse, kust ta 5-nädalase istumise järel vabastati ilma süüdistust esitamata.

Pääsedes vabadusse, ei kohutanud see teda, vaid ta töötas endise innuga edasi.

Enne läbiotsimist peitis ta kassaraamatu, liikmekaardid jt. dokumendid maja põõningule. Mõned kuud peale vanglast vabanemist oli eelnimetatud kingsepp kassaraamatu ja liikmekaardid peidukohast välja nuhkinud ja need isiklikult sandarmiülema kätte viinud. Millega toime ei tulnud sandarmid ühes salapolitseiga, sellega sai hakkama see müüdav hing kingsepa näol. Selle tulemusena oli teiskordne läbiotsimine D. Rosenbergi juures. Ta viidi tagasi samasse vanglasse, kust mõni kuu tagasi vabanes. Pärast mõneaegset vanglasolekut vabastati ta uuesti. Raamatuid ja dokumente muidugi enam kätte ei antud. Kahekordsest puistamisest ja vangisolekust hoolimata ta jätkas algatatud tööd.

D. ROSENBERG JUTUSTAB.

Asudes albumi koostamisele, pidas juhatus vajalikuks kontakti otsida vanemate, Ametiühisuse eelajalugu ja võitlusi kaasanud tegelasiga. Oli teada, et üks päätegelasist, nimelt D. Rosenberg, pidi asuma kuski teispool „suurt lompi“, Ameerikas, aga kus nimelt? Otsimine sarnanes Ameerika uuesti avas-

tamisega ja kestis vist üle aasta, kui korraga sm. K. Haug häälele meelel teatas: „Leitud.“ Juhatus asus kohe ühendusse leituga, paludes midagi jutustada nii ühisuse algaastaist kui ka enesest. Kahjuks ka tema teatab, et „mälestused revolutsiooni- ja võitluspäevist on mul meeles väga puudulikult“. Tema poolt 4. jaanuaril 1936. a. kirjutatud kiri pakub siiski mõndagi huvitavat, mistõttu selle siin esitan ümberjutustatuna ja lühendatuna.

Nagu teisel nimetatud, korraldati sm. D. Rosenberg'i kui ühisuse asutamiskomitee esimehe juures mitmel korral läbiotsimisi, kusjuures teda paaril korral isegi vangistati. Kõigest hoolimata teotses ta vabanedes endises sihis edasi. Hiljem oli ta sunnitud kodumaalt lahkuma siirdudes Venemaale. Ta kirjutab:

„Kallid seltsimehed.

Omast elust ei jõua ma teile kuigi palju kirjutada, ta on mul alati olnud väga kirju ja rahutu, nagu sellise inimese oma sageli. Venemaal tikkus nälg elu kallale. Seal valitses alatine viletsus; tuli üha pingutada püksirihma, nii et hing püsis veel püksirihma abil kuidagi nälginud kehas. Mul oli nende inimestega kiskumisi iga päev. Ma ei olnud valitseva korraga rahul, mistõttu satusin vastuollu võimudega ja maitseisin siin „revolutsiooni kantisis“ samu survevahendeid, mis olin maitsenud kodanlikuski riigis. Mind viidi vangimajast kolm korda järgimööda mahalaskmisele, kuid mul õnnestus põgeneda. Nüüd olen leidnud enesele kodulinna Buenos-Aires'is, kus veedan oma vanaduspäevi. Omandasin seal väikese maja ühes kena aiaga, kus viibin tööst vaba olles, maitstes veini, mis on siin võrratult odav.

Ametiühisuse asutamine toimus 1905. a. sügisel ülikoolis. Kes seal kõik olid, ei mäleta peale G. Nurga kedagi, aga mäletatavasti valiti sel koosolekul ka komisjon põhikirja väljatöötamiseks. Meie muidugi olime kogenemata põhikirja koostamiseks, seepärast pöördusime adv. Lui Oleski poole. Tema oli väga

vastutulelik ja koostasime nii tema abiga põhikirja. See mees (L. Olesk) nägi palju vaeva, töötades põhikirja koostamisel ühes meiega öösiti — öhtul kl. 10 alates kuni hom. kl. 6-ni, mil läksime sm. Nurgaga koju. Kogu selle töö tegi Olesk tasuta. Põhikirjale kirjutasid alla G. Nurk, A. Sammel ja mina. Peale muude vintsutuste seisis põhikiri 9 kuud senatis, enne kui saime ta kätte. Liikmemakse võtsime varem vastu ja andsime vastu liikmekaarte vaatamata sellele, et see oli lubamatu.

Kõige selle tulemuseks viidi mind ühel hommikul kl. 4 aegu 2 sandarmi saatel jaoskonda Lille tänavale, kus üks väga tige sandarm minule peale karjus: „Mis salaseltsi sina seal asutad?“ Vastasin, et mingisugust salaseltsi ei asuta. Ta võttis kiiresti oma laualaekast ühe Ametiühisuse liikmekaardi ja pistis selle minule nina alla öeldes: „Siin on kaart, kas salgad maha, et ei ole sinu töö?“ Nähes dokumenti sandarmiülema valduses, teatasin temale otsekoheselt, et asutan Rätsepatöölise Ametiühisust ja andsin tõepoolest liikmekaarte välja, et saada kuludeks raha. Ta vastas, et Venemaal ei tunta niisugust ühisust. Seletasin temale, et tõepoolest see on Venemaal esimene ja põhikiri on otsaga senatis. „Millega sa seda tõendad?“ küsis sandarmiülem järsult. Õnneks oli mul taskus postikviitung põhikirja saatmise üle senatisse ja sõna „Senat“ postikviitungil päästis sedakorda minu naha.

Peab auga tunnistama, et toleaeagsed rätsepatöölised olid tublid poliitikamehed. Hellitades unistusi Eesti iseseisvusest, võtsid nad osa kõigist koosolekuist, ükskõik kas neid siis peeti ülikoolis, Tähtvere metsas, Joorra haavikus või mujal, rätsepatöölised olid alati esimestena kohal. Tihti olid nad isegi asja algatajad.

Mulle tehti kord K. Asti ja Ed. Vilde poolt ülesandeks hommikuti minna vabrikute väravatesse töölisi üles kutsuma üldstreigile. Minuga oli veel kaasas 2 rätsepatöölise, kellede nimed kahjuks olen unustanud. Et oli öhtu, siis meie rätsepatöölised

otsustas mitte koju minna, sest seal võis juhtuda üllatusi, võis abikaasa hakata pärima lahkumise põhjusi jne. Kuhugile puhkama heita oleks samuti olnud kardetav, sest võiksime kergesti uinuda. Siirdusime siis Peterburi (nüüd Narva) tänavasse Lepiku söögimajja, kus „julgest“ võtsime. Arvan, et seal oli ka seltsimees A. Roos. Meie kolmikule oli tegevusalaks ette nähtud Mohri ning Bandelier' mööblivabrikud ja Faure masinavabrik. Liisk langetas otsuse, minul tuli oma missioon täita Bandelier' mööblivabrikus. Et hommikul kl. 5 algas nimetatud vabrikus töö, siis asusin kohale kl. $\frac{1}{2}$ ₅. Tööpäev vabrikus kestis vist 10—12 tundi. Olin õigel ajal vabriku väravas ja peatasin tööleilmunud töölisi, et saada teada nende meeoleu. Kuulsin, et enamik on nõus streigiga, kuid puudub algataja. Et vabriku väravasse kogunes suur arv töölisi, siis ronisin värava kõrval oleva kiviposti otsa ja panin kõri töösse. Kõnel oli mõju. Mehed läksid vabrikusse ja lasksid katlast auru välja. Käisid samuti töökojas, kuid tööd ei teinud. Oodati Mohri vabriku tööliste saabumist. Et need aga (nagu kavatsatud) ei ilmunud, sammusime rongkäigus Mohri vabriku juurde, mille töölised meiega ühinedes sammusid samuti rongkäigus raekoja poole, sulgedes kõik suured ja väikesed töökojad, mis asusid rongkäigu teel. Kõik sündis tõrkumata, ainult Schnakenburgi trükitöölised Vallikraavi tänaval ei tahtnud meiega hästi ühineda. Nüüd siirdus rongkäik Hackenschmidt'i villavabriku juurde, kus vana Hackenschmidt tuli laialilaotatud käsi meile vastu nagu vanule sõbrule. Töölised tulid kohe kaasa ja ma usun, nende vana peremees ühes nendega. Liikudes üle turu raekoja poole koosolekut pidama, kuulsime korraga sulipoiste hüüdeid: „Seltsimehed! Maha politsei! Maha lõbumajad!“ „Õigus, maha jah lõbumajad!“ kostis korraga tuhandete suust. Küll katsusime rahvast tagasi hoida, kuid asjata. Selle asemel et minna raekoja ette oma päevamuresid arutama, siirduti nüüd üle Kivisilla Raekoja tänava kaudu Pikale tänavale ja sealt Uue ja Pärna tänava nurgal asetseva

Blohhini nimelise lõbumaja ette, kus hiigla rongkäik peatus. Et rongkäik tegelikult oli mõeldud töö- ja palgaolude korraldamiseks, oli sellele nüüd antud lubamatult võõras otstarve. Otsuse kuritahtliku täitmiseni oli tarvis vaid tõmmata tikust tuld. Olin teadlik, et kui see provokatsioon õnnestub, siis järgneb sellele kohe riisumine, ja et korda jalule seada, tuuakse kasarmust sõdurid kohale (politsei end ei näidanud), kes rongkäigule oleks tule avanud. Polgu 16-st roodust (meie ändmeil) 4 roodu ei nõustunud rahva peale laskma, kuid ülejäänud oleksid seda kindlasti teinud. Seisukord oli hirmus. Kui veel arvesse võtta seda, et rongkäigu üks ots oli kuski Kivisilla ligiduses, siis pidi koos olema tuhandeid töölisi. Et lõhkumist, põletamist ja riisumist vältida, tekkis mul mõte veenda hulki milleski muus. Roninud nimetatud lõbumaja trepile, ma pöördusin tööliste poole järgmiselt: „Need olevused siin majas on meile väga kasulikud. Siin majas käivad ju ainult mõisnike pojad, kes oma ülearuse raha siia toovad ning siit valgub see üle linna laiali. Siia sõidetakse alati voorimeestega ja siit sõidavad alati 2-, 3-hobuse voorimehed linna, kes kingsepa, rätsepa või õmbleja juurde, kes äridesse sisseoste tegema. See raha valgub nende kaudu meie tööliste taskuisse, vastasel korral ta aga jääkski mõisnike taskuisse. See pärast pöördume parem ülikooli koosolekule, jättes neid siia-paika.“ Kostis hüüdeid: „Õigus! Ei maksa põletada!“ Ja rongkäik pöörduski Uut tän. kaudu Raekoja tänavasse, et minna ülikoolis toimuvale koosolekule. Olin suure õnnetuse ära hoidnud, süda sai kohe kergeks. Rongkäigu liikudes raekoja poole karjutakse korraga: „Seltsimehed! Lähme postijaama üle võtma!“ Raekoja ette jõudes hargneski rongkäik kaheks. Üks osa siirdus ülikooli peahoonesse koosolekule, kuna teine osa läks postijaama üle võtma. Riia tänaval tuleb mulle üks vene üliõpilane vastu ja teatab, et postijaama on peidetud sõjavägi, ärgu lastagu rahval sinna minna. Minu hoiatusest hoolimata tormasid inimesed aga igast august jaama sisse. Sõdurid, ilmudes oma-

dest peidukohtadest, panid püssipärad tööle ja pea oligi jaam lage. Sammudes seda nähes kodu poole kuulsin korraga poolel Riiamäel Jaamaplatsilt laskmist. Suure väsimuse tõttu otsustasin mitte tagasi minna. Ka oli hinges väike hirm, sest ootasin oma naispoolelt „lahingut“, kuna polnud ju millegagi põhjendada oma 2-päevast ja -ööst puudumist. Varsti teatati mulle, et postijaamas olla laskjaks olnud parun von W., kes maha lasknud ühe meelevaldajaist. Valmistasime surmasaanule (Adamsonile) sellise matuse, millist pole Tartu enne näinud.

Ka on mul veel meeles üks suurimaid pidusid, mis Tartu kunagi näinud. See peeti sügisel 1905. a. üliõpilaste ühiselumajas Toomel, mille korraldasid ühiselt vene üliõpilased koos rätsepatöolistega. Samuti mäletan veel üht suuremat rätsepatöoliste streiki 1905. a. kevadel, ühel esmaspäeval, mis lõppes tööliste kasuks. Seekord võeti kinni 22 rätsepatöolist, mind A. Sammeliga kõige enne, ja pandi siis hiljem politseis käed raudu ning viidi suurte kurjategijatena maakonna vangimajja. Kui mind mõne aja pärast vabastati, läksin kohe politseimeistri juurde ja küsisin, et miks minu kaaslased veel vabad ei ole? Politseimeister seletas: „Kubernerri korraldusel on sind vabastatud, aga kaaslased istuvad veel 2 nädalat. Kui sa aga veel kinni kukud, siis ära enam looda pääsmisele. Mina omalt poolt võtan sinult uulitsal seismise õiguse. Kui nähakse sind teistega kolmekesi tänaval seisvat, lasen kohe vangistada.“

Lõpuks tahaksin veel meelde tuletada selleaegseid naisliikmeid pr. Rappot ja pr. Kullamit ja üht preilit (kes abiellus ühe raamatukaupluse omanikuga Promenaadi tänavalt). Nimetatud naisliikmed ei puudunud üheltki koosolekult.

Tuhat tervist kõigile.

Hoidkem ühte, siis olete kõvad kui kalju!

D. Rosenberg
Buenos-Airesis,
14. I 36.“

7. AMETIÜHISUSE OLUKORD JA TEGEVUS 1907—1937.

1907.

TARTU RÄTSEPATÖÖLISTE AMETIÜHISUSE ASUTAMISE PÄÄKOOSOLEK KINNITATUD PÕHIKIRJAGA

5. JUUNIL 1907. A.

1907. a. 5. juunil (vana kal.) saabub Ametiühisuse põhikiri kubernerilt kinnitatult tagasi, olles paar korda parandatud ja ligi aasta seisnud senatis. Samal päeval toimub ka esimene pidulik ava- ja pääkoosolek E. Käsitöölise Abiandmise Seltsi saalis, Vene t. 3. See pääkoosolek kandis pidulikku ilmet ja selle päevakord oli järgmine: 1) Avakõne asutava komitee esimehelt D. Rosenbergit. 2) Liikmete vastuvõtmine ja liikmekaartide väljaandmine. 3) Juhatuse valimine. 4) Önnesoovid ja tervitused.

1) Koosoleku avab endine esimees ja Ametiühisuse asutava komitee esimees D. Rosenberg, andes ühtlasi aru senisest tegevusest ja olnud raskusist, mis põhikirja kinnitamise nii pikale viinud. Rahaliselt on põhikirja kinnitamine läinud maksma 45 rubla 76 kop. Kõigist raskusist hoolimata on jõutud Ametiühisuseni, põhikiri on kinnitatud, tegevust võib jätkata (mitte alata). Tema hoogne kõne võeti vastu kiiduavaldustega.

2) Ühisuse liikmeiks võetakse vastu 62 rätsepatöölise ja antakse neile liikmekaardid.

3) Juhatusse valitakse: esimeheks Hans Riga, abideks G. Nurk ja J. Virit, kirjatoimetajaks P. Kiis, abiks A. Pensa, kassapidajaks M. Kolga, abiks T. Saan.

4) Õnne soovivad: Tartu Eesti Käsitöölise Avitamise Seltsi asemik Heeringson, mööblivabrik Mohri tööliste asemik H. Tõnison, puutöölise asemik Hango, Kaubatarvitajate Ühisuse „Progressi“ nimel Heeringson, kirjalik ja nimeta õnnesoov. Õnnesoovijate seas on ka rätsepatöölise vana sõber G. Ast, kes pikemas tervituskõnes selgitab seda tähtsust, mis rätsepatöölised Ametiühisuse asutamisega saavutanud. „Nüüd võib avalikult kokku tulla omi majanduslikke ja kultuurilisi küsimusi korraldama,“ lausub ta. „Ei ole enam tarvidust minna Tähtvere metsa ja seal puude all kui hundid oma viletsuste ja hädade üle uluda. Nüüd on teil antud inimeseõigused, võideldge edasi parema tuleviku poole.“

Päale pidulikku avakoosolekut peetakse 7. juunil s. a. ära järgmine pääkoosolek Tartu Eesti Käsitöölise Abiandmise Seltsis Vene t. 3 päevakorraga: 1) Avamine. 2) Uute liikmete vastuvõtmine. 3) Revisjonikomisjoni valimine. 4) Läbirääkimised.

1) Koosoleku avab esimees H. Riga, kes ka koosoleku juhatajaks valitakse. Juhataja tutvustab koosolijaid kinnitatud põhikirjaga ja soovib kõigile astuda ühisuse liikmeks, ette tuues seda suurt kasu, mis liikmeksolek tagab tööliste. Ühtlasi palub ta liikmeid koosolekul korralikult käituda.

2) Võetakse vastu 12 uut liiget. Kes aga juba 1905. a. on olnud ühisuse liikmed, need võetakse liikmeks sisseastumismaksuta. Nimetatud otsuse kohaselt võetakse ühisuse liikmeteks 45 rätsepatöölise. Seega on ühisuse pere kasvanud 107-liikmeliseks.

3) Revisjonikomisjoni valitakse J. Martinson, I. Rein ja E. Toots.

4) Läbirääkimiste all otsustati pidada avamispidu ja korraldada näitemüük. Juhatus on koostanud ka esimese peotoim-

Tartu Eesti Käsitöölise Avitamise Seltsi maja Vene t. 3,
kus toimus esimene avalik asutamis-pääkoosolek 5. juunil 1907. a. (vana
kal. j.). Ühisuse esimene asukoht.

konna järgmistest üh. liikmeist: J. Kõrts, J. Uibopuu, O. Rein, A. Sammel, A. Pärn, Anna Roosenberg, L. Pensa, A. Räppo, K. Stamm, A. Nõmm, H. Lemmats ja H. Nuuma. Seega on ühisus esialgu korraldatud ja algab oma tegevust kui esimene tööliste Ametiühisus Liivimaal. See oli ühtlasi ühisuse esimene vormilik pääkoosolek. Korterisse jäädakse esialgu Tartu Eesti Käsitöölise Avitamise Seltsi Vene t. vähese tasu eest.

Pärast poolteist aastat kestnud heitlust põhikirja kinnitamise eest algab juhatus tööd ühisuse majandusliku kindlustamise sihis. Eelkõige peeti silmas organiseerimisküsimusi kui ka kultuurilise taseme tõstmist vastavate kursuste ja peo-õhtute korraldamisega. Tehti esimesi samme kutsehariduse korraldamiseks ja rätsepatöölise majandusliku olukorra parandamiseks, mis senini olnud korraldamata. Et tsunftidesse koondusid ühes meistritega ka sellid, siis ei olnud seal mõeldav töö- ja palgaolude korraldamine. Samal ajal oli võimude poolt töö- ja palgaolude parandamine tööseisaku kaudu raske karistuse ähvardusel keelatud. Äsja tööd alanud Ametiühisusel seisis ees söödis maa ja hiigla tööväli.

Ehkki ühisuse ametlik algus on 18. juunil 1907. a., oleks õiglasem selleks lugeda oktoobrikuud 1905, mil ühisus tõelikult asutati ja katkestamata tegutses. Seega ühisus tööd alates ei leidnud eest tundmatuid ja vilumatuid tegelasi, vaid kõik olid senini töötanud kaasa suure innuga igaüks oma oskuse kohaselt. Tegevust alates oli ühisusel juba kõik olemas ühes tegelaste, kassa- ja asjaajamisega. Ainult avardunud tööväli oli uudne ja tegelased selleks vilumatud, mis mõnele juhatusel liikmele sünnitas raskusi asjaajamises ja töös. Samuti olid mõnede juhatusel liikmete arusaamised ühisuse ülesannetest omapärased. Öeldut kinnitab seekordse juhatusel kui ka kassapidaja M. Kolga arusaamine oma ülesannetest. Kuna juhatus oli kohustatud pääkoosolekule esitama möödunud tegevuse- ja kassaaruannet, seletab juhatus ootamatult: kassaaruande koostamine ja esitamine ei

ole tema ülesanne (!?). Kassapidaja M. Kolga seletab päris süütult: „Kassaruande esitamine ei ole minu kohuseks.“ Kõigele lisandub aga veel omapärasem asjaolu ühisuse ajaloos: kassaraamatute pidajaks on sm. J. M., kes on ühtlasi ka revisjonikomisjoni esimees. Ta seab kokku kassaruande, kannab selle kassaraamatusse, revideerib ise samu kassaraamatuid ja kinnitab aruande oma allkirjaga ning esitab selle pääkoosolekule vastuvõtmiseks. Enesest mõista, et ta revisjonikomisjoni esimehena ka kõike seda revideerib ning kinnitab. Pääkoosolekul väidab ta lihtsameelselt, et revideerides kassat ja kassaraamatuid leidnud need korras olevat. Seega kiitis ta enese peetud kassaraamatu ja selle revideerimise hääks. Ei ole siis ime, et revisjonikomisjoni aruande puhul pääkoosolekul tekkisid ägedad vaidlused. Tõepoolest see oli ju ka igasuguse korra vastane.

Siinjuures peame aga arvesse võtma seda, et suur osa aruandest kuulus 1905. ja 1906. a. kohta, mil töötati põranda all, kuna legaalne tegevus oli kestnud ainult 7 kuud. Enesestmõistetavalt tekkis kassapidajal raskusi aruande koostamisel, päälegi kui ei omatud sellekohast vilumust. Samuti puudusid kassaraamatud 1905. a. kohta (need olid teatavasti sandarmiülema valduses). Kõigele lisandus veel kirjaoskajate inimeste puudumine. Sellest siis ka tuli, et ühele „kirjatundjale“ langes kaela kõiksugu kohustusi. Ummikut ei suutnud lahendada juhatus ega ka raamatupidaja revisjonikomisjoni esimees. Toodi siis appi Tarvitajate Ühisus „Progressi“ asjatundja Heeringson, kes siis abiks oli „vanate rehknungite“ korraldamisel (nagu lausub protokoll). Lõpuks vist kuidagi ikka need „rehknungid“ kokku klappiti. Sealjuures tehti tingimuseks, et raamatute kättesaamisel sandarmiülemalt kõik kasud ja kahjud kannavad mõlemad pooled saadavate raamatute alusel. Raamatud jäid muidugi saamata ja revisjonikomisjon seadis aruande kokku juhatuse protokollide alusel, mille järgi 1905./1906. a. oli ühisusel olnud sisse-

tulekuid — 151 rbl. 19 kop., väljaminekuid — 91 rbl. 48 kop.,
ülejääk — 57 rbl. 71 kop.

Ülejäägist (57 rbl. 71 kop.) on kuuele ühisuse liikmele vekslite vastu raha laenatud pääkoosoleku vastava otsuseta 42 r. 75 k. Muide on kassaraamat ühes liikmete nimestikuga sm. J. Martinsoni poolt peetud puhtalt ja korralikult.

Et teadlikest inimestest on olnud suur puudus, tõendavad seekordsed protokollid. Enamik neist on lubamatult puudulikud ega vasta põhikirja nõudeile. Nende alustel tehtud otsused oleksid kuulunud kõik tühistamisele. Juhatuse koosolekute protokollid on neitsilikult puhtad juhatuse liikmete nimedest. Kes ja kui palju juhatuse liikmeist koosolekutest osa võttis, või kas koosolek oli otsusevõimeline, on jäänud protokollikirjutaja saladuseks, nagu on jäänud saladusse protokollikirjutaja isik. Samuti puudusid ka allkirjad juhatuse protokollidel. Põhikiri nõuab, et alla kirjutavad kõik koosolijad ja mitteallkirjutajail tuleb oma teguviisi põhjendada, kandes protokollid oma eriarvamus. Algul on küll protokollidel ainult üks (H. Riga) allkiri, hiljem kaob seegi ja protokollides ei leidu ainustki nime. Olematu ja müstiline juhatuse teinud kaugeleulatuvaid otsuseid, andnud ühisuse kassast välja suuri rahasummasid laenuks (muidugi pääkoosoleku otsuseta), keegi tundmatu suurus või nimetu juhatuse on kirjutanud protokollid, jäädes ise tänapäevani saladusse. Pääkoosolekute protokollid ei nimeta kunagi nõutud kvoorumit, vaid esimees (kes?) vaadanud, et liikmeid on vähesel arvul ilmunud, kuid tunnistanud koosoleku siiski tarvilikuks. Suure võimuga mees oli see tookordne esimees, kes põhikirjale aina vilistas. Ka ühisuse algpõhikiri on tänaseni pääkoosoleku protokollist läbi kandmata. Toodud lubamata puudustes ei oldud nähtavasti teadlikud ja töötati hääs usus.

Tegevus on siiski olnud väga edukas. Majanduslikel põhjusil loobutakse kulukast avapeost „söökidest ja jookidega“ (nagu öeldakse otsuses). Selle asemel peetakse E. Käsitöölise Avita-

mise Seltsis 19. aug. ühisuse avapidu, mis annab puhast ülejääki 58 rbl. ja 48 kop. Kuberneril loal peetakse „Taara“ seltsis (Jaama tän.) suurem näitemüük, millest saadakse sissetulekut ligi 300 rbl. Veel korraldatakse üks näokattepidu ja perekonnaõhtu. Seega kokku 3 pidu ja üks näitemüük, mis kõik andsid ühisusele 412 rbl. 41 kop. sissetulekut. Kulud maha arvatuna, jäi ühisuse kassasse puhtas rahas 254 rbl. 45 kop., s. o. umb. 55 000 Eesti senti.

Et ühisuse olemasolu kõrgelt hinnati ja oldi väga ohvri-meelne, seda tõendab seegi, et asutamise kuludeks on annetatud 83 rbl. Enamik sellest rahast saadi väljaspool linna ja mujal peetud koosolekutel. On huvitav märkida, et isegi Eesti Üliõpilaste Selts on korjandusraamatuga korjanud ühisuse hääks 5 rbl. Ühisuse 7-kuune tegevus lõpeb 271 rbl. 66 kop. ülejäägiga, kusjuures väljaminekuid on olnud samal ajal 354 rbl. 78 kop. Üldine varanduslik seis 338 rbl. 66 kop. Nagu näha, on ühisus pooleaastase tegevuse kestel tegutsenud suurte rahasummadega. Kui arvesse võtta veel tookordset Vene rubla ostujõudu, siis ühisus elas kaunis jõukalt ja kassale pandi kindel alus. Ei ole siis ime, kui ühisuse tegelastel tekkis kavatsus võtta enesele iseseisev korter või omandada koguni mõnd vähemat maja. Selleks valiti isegi vastav komisjon.

Ühtlasi tehakse esimesi samme ka liikmete abistamiseks. 14. okt. pääkoosolekul otsustatakse: 1) igale ühisuse liikmele haiguse korral abi anda 1—2 rbl. 50 kop. nädalas, pääle selle veel tasuta arstiabi ja arstirohud; 2) surma korral maksta igale liikmele matusekuludeks 20 rbl. Ühisuse usaldusarstiks on kokkuleppel dr. A. Reinhold, kes seda oli kuni surmani. Nimeetatud abiandmise kord on andnud hulk vaidlusainet edaspidistel pääkoosolekutel. Juba külastab ka surm ühisuse tegelaskonda, viies ära sekretäri Peeter Kiisa. Ühisus määrab temale matusekuludeks 18 rbl. 35 kop.

Õpilaste õppeaeg määrati 14—18 aastani ja liikmemaksuks 15 kop. ning sisseastumismaksuks 25 kop.

Eduka tegevuse järelalusena kavatsetakse asutada osakonnad Mustveesse ja Nuustakule, muretsetakse ühisusele mööblit jne.

Kõigi puuduste pääle vaatamata on nooruki esimesed samud mehised. Aasta lõpeb kõigiti edukalt suurte lootustega ning avarate väljavaadetega tulevikku. Kõik tegelased on innuga kaasa töötanud omal alal. Eriti rohkesti on tööd olnud peotoimkonnal ja sellekordsel toimkonna juhil Jul. Uibopuul. Peotoimkonna tegevus löi ühisusele kindla majandusliku aluse. Kuigi oli mõtete lahkuminekuid, siis peab arvama, et see sündis kõik Ametiühisuse huvides. Kus tuld, seal suitsu.

7-kuuse tegevuse kestel on peetud 5 pää- ja 13 juhatusekoosolekut, seega 18 koosolekut. Liikmeid — 107, nimekirja järgi 118. Kes tegevusaasta alul on olnud liige, see on püsinud ka aasta lõpuni.

1908.

Juhatuses koosseis 1908. a. oli järgmine: esimees J. Martinson, abid G. Nurk ja J. Kõrts, sekretär A. Rätsep-Reiter, abid J. Vissak ja K. Offril, kassapidaja T. Saan, abid O. Kond ja J. Pisuke. Revisjonikomisjon: J. Riga, D. Rosenberg ja J. Kersten. Pidude korraldajaks oli J. Toots. Peotoimkonnas: Poots, Kiilak, Lubja, Uibopuu, Pensa ja neuu Voist.

Aasta algab pidude korraldamisega. „Taara“ seltsis peetud pidu annab ülejääki 13 rbl. 68 kop.

Et ühisuse liikmete hariduslik tase jätab palju soovida, siis juhatus paneb suurt rõhku hariduslikkudele küsimustele. Kogu 30 a. kestes on ühisus järjekindlalt määranud kassast suuremaid

Tõnu Saan.
Asutajaliige ja kauaaegne
kassapidaja.

summasid hariduslikeks tarveteks ja abirahasid isegi teistele hariduslikele organisatsioonidele. Asutatakse raamatukogu ja pannakse selleks toime pidu (J. Tootsi poolt), mis annab puhast ülejääki 17 rbl. 77 kop. Ühisuse juhatus kutsub liikmeid üles annetustega raamatukogu täiendama, mis leiab head vastukõla. Ühisuse liige sm. Kiilak kingib ühisusele kogu oma raamatukogu. Lastakse teha raamatukapp ja valitakse raamatukoguhoidjaks sm. Kõrts ja abiks G. Nurk. Ühisusele tuleb annetusi raamatute ja muu näol. Kavatakse korraldada raamatukogu hääks näitemüüki, kuid kuberner ei anna selleks luba. Samuti nõuab ühisus J. Martinsoni algatusel, et töökodadest kaoks inetu „platsiliikude“ ostmise nõue. Nimelt nõuti töökoja tööliste poolt igalt töökotta tööle asuvalt uuel tööliselt nn. „platsiliikude“ ostmist. See pidi sündima harilikult esimesel palgapäeval, mille

järel väikesele algatusele järgnes suurem jooming, kus siis kogu teenitud töötasu maha joodi. Nüüd esmakordselt asuti selle inetuse vastu võitlema ja otsustati „platsiliikude“ raha annetada raamatukogu hääks. Juurdunud kombest oli aga raske lahti saada. Et kuidagi asjast üle või mööda pääseda, mõeldi välja kaval konks. Joodi ikkagi „platsiliigid“ ära, aga ohverdati ka raamatukogule 1 rbl. 36 kop. (Kaplani töök.). Nii siis — nahad pestud ja villad kuivad. Ainult pisut kallim tuli endisest see liikude joomine. Liigujoomise komme püsis töökodades veel kaua, kuigi selle väljatõrjumisele pandi juba siis alus.

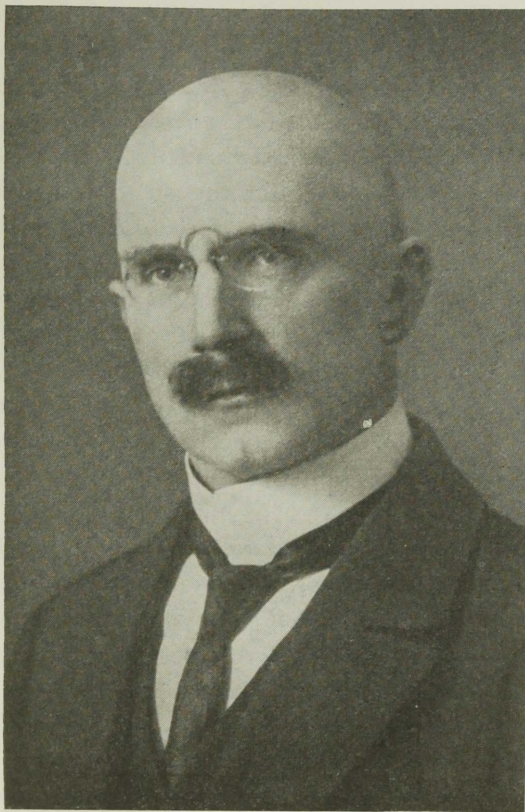
Kaalutakse kõneõhtute korraldamise võimalusi, kuid vastavate ruumide puudusel ollakse sunnitud sellest loobuma.

Kutsehariduse tõstmise otstarbel korraldatakse löikejoonisuse kursusi Lasteaia Seltsis. Osavõtjaid 35 liiget. Õpetajateks on end üles andnud 3 juurdelõikajat. Rebane soovib saada 75 rbl. kursuse eest, A. Muršak 60 rbl. puhast hõbedat ja Leppik on valmis 35 rbl. eest õpetama. Väga iseloomulik on siin juhatuse otsus õpetajate valikul: „Mõlemad kangelased pääkoosolekule ette panna, üks näe siis, kumb alla kaalub.“ Tunniandjaks sai muidugi Leppik, kes tasu suhtes oli kõige vastutulelikum.

ÜHISTEGELINE LIIKUMINE TUNGIB AMETI- ÜHISUSSE.

E. Vastastikune Krediitühisus on omast puhaskasust kinkinud neljale olemasolevale ühisusele kaubandus-tööstuse tõstmiseks 500 rbl., mis oli tol korral suur summa. Need neli ühisust olid: „Eesti Põllumeeste Selts“, „Eesti Käsitöölise Avitamise Selts“, „Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus“ ja „Tartu Puutöölise Kutseühisus“.

Rätsepatöölise ühisus oli jällegi väljas eeskätt hariduslike ettevõtetega. Kaaluti õpilaste õhtukooli (umbes praegune

Van. adv. **Lui Olesk** — au- ja toetajaliige.
Surn. 19. veebr. 1932. a.

tööstusõpilaste kool) või oma töökoja asutamist. Lõpuks otsustatigi asutada oma töökoda ja asuti selleks tegema eeltöid. Otsitakse vastavaid ruume ja astutakse (protokollis „heidetakse“) Krediidühisuse liikmeks, et saada tarvilikul korral laenu. Küsimuse lõplik otsustamine jäi siiski teiseks aastaks.

Ühistegevuse süvendamiseks ja teadmiste laiendamiseks korraldatakse K./S. „Karskuse Sõbras“ kõnekoosolekuid, kus kõnelevad isegi säärased suurused, nagu „Postimehe“ toimetaja Jaan Tõnisson jt. Töökoja asutamine on tõsiselt päevakorral ja sellest kõneleb seekordne õigusteaduse üliõpilane Rein Eliaser. Nii Jaan Tõnisson kui ka R. Eliaser on abiks töökoja põhikirja koostamisel. Hiljem näemegi mitut ühisuse liiget ühistegevuse alal tegutsevat, nii näit. Tartu Tööliste Tarvitajate Osauhisuse sekretäri kohal M. Adamsoni, A. Kruusi jt. R. Lobona lõpetab ühistegelised kursused ja hiljem 20.—24. X 1926 A. Nuusa ja R. Lobona lõpetavad ühistegelised kursused Tartus, mis kõik on rakendamist leidnud. Töökoja asutamisega ei jõutud sel aastal siiski lõpule.

Liikmete kohustusi kergendatakse seega, et need, kes 20 aastat vahetpidamata ühisuse liikmed olnud, vabanevad liikmemaksust. Kes eluaegseks liikmeks soovib saada, see maksab ühekordselt 30 rbl. ühisuse kassasse.

Et adv. Lui Oleskil on Rätsepatöölise Ametiühisuse asutamisel, põhikirja koostamisel, kinnitamisel ja juriidilisel nõuandel suuri ja hinnatamatuid teeneid, otsustas ühisuse pääkoosolek 15. aprillil 1908. a. valida ta eluaegseks ühisuse au- ja toetajaliikmeks.

Elukalliduse tõusu tõttu on esmakordselt kõne all ka töö- ja palgaolude korraldamine. Koosoleku juhataja D. Rosenberg arvab, et sellest midagi välja ei tule ja seda isegi arutada ei maksa. Töölised olevat ise kõiges süüdi, et see võimalik ei ole. J. Martinson vaidleb Rosenbergile vastu väites, et peame ometi kunagi algust tegema. Juba on kõneaineks ka ületundide kaota-

mine ja kindlate töötasude maksmapanek ühes tööpäeva pikkuse kindlaksmääramisega. Kõigi nimetatud küsimustega koos kaaluti ka abiandmist tööseisaku korral. Niisiis tuli streigikassa asutamine esmakordselt päevakorrale. Neis küsimustes oli võimatu siduvaid otsuseid teha, sest eeltööd olid kõik tegemata. Asuti siis eeltööd tegema ja töö- ning palgaolude kohta andmeid koguma. Tööseisaku korral otsustati ainult ühisuse liikmetele abi anda.

Kuna mõned juhatuse liikmed korratult juhatuse koosolekutel käisid, otsustati iga juhatusliiget, kes põhjuseta juhatuse koosolekult puudunud, karistada 20 kop. rahatrahviga igalt koosolekult, kuna esimees on kohustatud samadel alustel maksma 1 rbl. igalt puudunud koosolekult. Seetõttu leiame 10. aug. protokollist järgmise huvitava registri. Puudunud on ja trahvitakse:

G. Nurk	14	korda	à	20	kop.	—	2	rbl.	80	kop.
K. Offril	11	„	à	20	„	—	2	„	20	„
O. Kond	4	„	à	20	„	—			80	„
A. Pisuke	3	„	à	20	„	—			60	„
J. Toots	4	„	à	20	„	—			80	„

Kokku 7 rbl. 20 kop.

Trahvirahasid pidi kasustatama juhatuse ülesvõtete tegemiseks. Albumi jaoks kahjuks neid „ülesvõtteid“ kasutada ei olnud võimalik sel lihtsal põhjusel, et nad vist veel tänaseni on võtmata.

Töötatakse välja abiandmise kord töötaoleku korral.

Organiseerimise alal otsustati pöörduda rätsepasellide tsunfti poole kirjaliku ettepanekuga — ühineda Ametiühisusega. Polevat loomulik, et sel alal töötavad kaks organisatsiooni. Samuti olevat nende põhikiri iganenud. Eriti huvitav on asjaolu, et sel korral rätsepasellide tsunfti olevat järele jäänud vaid 6 liiget (!?). Ühinemisest ei tulnud muidugi midagi välja. Takistuseks olevat olnud tsunfti koosseis (kas 6 liiget?) ja põhikiri.

Ametiühisuse tegevus on muutunud üldiselt korralikumaks. Esmakordselt märgitakse juba koosolekustest osavõtjad kui ka puudujad protokollis. Samuti ilmub juba protokollidele 2—3 allkirja. Otsused on arusaadavalt ja põhjendustega protokollitud. Isegi revisjonikomisjonile on muretsetud vastav protokolliraamat. Üldiselt on märgata korraldavat kätt.

Ühisuse hoogne tegevus on aga häirinud „kõrgemaid aukandjaid“. Võimud algavad ühisuse tõusvale tegevusele takistusi tegema ja sihivad oma hoobi ühisuse kõige elavamasse kohta, tabades tema elusooni. Ühisus rikastus pidude, näitemüükide jt. avalikkude ettekannete kaudu, püüdes pakkuda kõrtsikultuuri asemel vaimsemat kultuuri, kasvatades seega ühtlasi uut seltskonda. Ta organiseeris mõistlikke koosviibimisi, mis sünnitasid elevust ja liikumist. Osavõtt neist üritustest oli ootamatult elav ja kindlustas ühisusele ka majandusliku aluse, võimaldades laiendada tegevust. Pidude ja näidendite õhtud ning näitemüükide korraldamised pakkusid huvi noorematele liikmetele, kes kõik ohvrimeelselt tööle rakendusid. Tegevus sidus ja pakkus neile huvi. Ühisus oli parajasti parimas tööhoos, tehes kavatsusi edaspidiseks, kui korraga keelati temale pidude korraldamine, vaatamata sellele, et see põhikirjas lubatud. Politseimeister ei kinnitanud enam pidude eeskavu ja kuberner ei andnud enam luba ei näitemüügi, basaari ega muu korraldamiseks. Tagajärg ei lasknud end kaua oodata. Noored ja naisliikmed kadusid ühisusest, samuti langesid ära ühisuse suured tulud. Ühisuse 118 liikmest on järele jäänud veel vaid 98 ja nendest ainult 50 liiget tasunud liikmemakse. Valitsusvõimude poolt antud hoop on raskelt tabanud ühisust.

Aasta jooksul on rohkesti tööd tehtud, mitmesuguseid küsimusi algatatud ja lahendatud, ka majanduslikult on ühisus viidud kindlale alusele. Ühisuse pääkoosolekud on olnud vaidlusrikkad, aga ka töörikkad. Tihti on pääkoosolekud kestnud kl. 3—4-ni homm. On asutatud raamatukogu, samme astunud

töö- ja palgaolude korraldamiseks, oma töökoja ja streigikassa asutamiseks. On üles tõstetud töötaolu ja ületundide küsimus, korraldatud lõikejoonistuse kursusi, ühistegelise liikumise tutvustamiseks peetud kõneõhtuid jne. jne. Ühisuse liikmeid otsustatakse viimase auavaldusena matta muusikaga. Ühisus omandab ikka enam ja enam tõsisema ametiühingulise ilme.

Kassa seis aasta lõpul: tulud 279 rbl., kulud 126 rbl. 68 kop., ülejääk 152 rbl. 88 kop. Üldine varanduslik seis 578 rbl. 53 kop.

Kassaaruanne näitab, et hoolimata survest ühisus sammub tõusuteed.

Aasta jooksul on peetud 5 pää- ja 31 juhatuse koosolekut, seega kokku 36 koosolekut.

1909.

Juhatusesse 1909. a. oli järgmine: esimees J. Martinson, abid A. Ehrenpreis ja D. Rosenberg, sekretär Kiilak-Johanson, abid neiu Eller ja A. Pensa, kassapidaja T. Saan ja abi O. Kond. Revisjonikomisjon: J. Uibopuu, M. Kolga ja J. Lemmats.

1909. a. algab uue ja suurema surve ning tagakiusamisega valitsusvõimude poolt, kui see sündis 1908. a. või kunagi varem. Keelati ära kõik peod, näitemüügid ja teised avalikud ettekanded. Kõigest hoolimata pöördus ühisuse juhatus teiskordse palvega kubeneri poole, et saada näitemüügi luba, mille sissetulek määratud ühisuse raamatukogu hääks. Saabunud vastuses teatatakse, et luba näitemüügiks ei anta, vaid nõutakse koguni ühisuse põhikirja § 4 kustutamist, kus on ette nähtud kõik avalikud peod, näitemüügid, basaarid ja muud avalikud ettekanded. Ühes sellega nõutakse põhikirja §§ 2., 3., 4., 13., 16., 17., 20. ja 24. kustutamist.

Polnud midagi parata, käsku, päälegi tema hiilguse kuberneril oma, pidi täitma, kui ei soovitud halvemat. Põhikirjast jäi järele veel ainult mõnede paragrahvide varemed. Vastulöögina aga paigutas juhatus omavoliliselt keelatud paragrahvide asemele uued, mille järele ühisus nõudis enesele õigust asutada kaubatarvitajate ja -valmistajate ühisusi, avada tee- ja söögimaju. Mis võis võimudel olla kauplemise, töövalmistamise ja söömise ning teejoomise vastu? Kui ei lubata muud tegevust, siis lubatagu põhikirja alusel vähemalt süüa ja teed juua. Ei nõutud ju üheltpki äriilt, samuti ka mitte tee- ja söögimajalt põhikirja, neid sai avada linnavalitsuse loal. Säärasena esitati siis parandatud ja täiendatud põhikiri kubernerile kinnitamiseks, jäädes põnevusega oma saatust ootama.

Kui põhikiri kinnitatult tagasi jõudis, kandis ta eneses raskeid sandarmi jalajälgi. Kõik peod ja avalikud ettekanded ühes ühisuse poolt tehtud täienduste ja parandustega olid sealt kustutatud. Ei lubatud põhikirja alusel isegi süüa ega teed juua. See oli ühisusele juba teine ja raskem hoop. Tegevuspiirkond oli äärmiselt kokku surutud, kuid veel ei heideta meelt.

RÄTSEPATE ÄRIÜHISUSE ASUTAMINE.

Ühisus asub nüüd temale jäänud ainukese kitsa ülesande teostamisele. Kuna kultuuriline, seltskondlik ja osa majanduslikku tegevust on võimude poolt kuriteoks arvatud ja keelatud, astub ühisus T. E. V. Krediit-Ühisuse liikmeks. T. E. Laenu- ja Hoiuühisuse pääkoosolekule esitatakse kirjalik palve, et ühisus määraks T. Rätsepatöölise Ühisusele töökoja avamiseks oma puhaskasust mõnesuguse summa. Koostatakse „Tartu Rätseppade Äri-Ühisuse“ põhjuskiri (kirjaviis muutmata) ja vaieldakse mitmel juhatus- ja pääkoosolekul selle üle, miskujulisena peaks töökoda tööd algama, kas Ametiühisuse töökojana (nagu

Tallinnas) või osaühisusena vastastikuse vastutuse alusel? Alul võetakse omaks Tallinna Rätsepatöölise Ametiühisuse töökoja põhikiri, kus töökoda töötab Ametiühisuse kulul ja korraldusel. Pea aga loobutakse sellest ja võetakse vastu juhatuse poolt koostatud iseseisev Tartu Rätsepate Äriühisuse põhikiri vastastikuse vastutuse alusel 25-rublase osamaksuga. Osa võtta võisid kõik, kes seda soovisid. Kinnitamisele saatmine sünnib allakirjutajate korraldusel, ühisust kaasa tõmbamata, et mitte raskendada või küsitavaks teha põhikirja kinnitamist. Alla kirjutavad 32 rätsepatöölise (enamik neist ühisuse liikmed). Põhikiri saadetakse keisrile kinnitamiseks.

Äriühisuse põhikirja järgi võis ühisus tegevust alustada, kui tal on vähemalt 20 liiget (§ 4). Asutajaliikmed võisid oma õigusi ainult tööstus- ja kaubandusministri loal edasi anda, samuti asutajaliikmeid juurde võtta ja välja heita. Põhikirja § 58. lausub, et ühisust võib, kui seda tarvilikuks peetakse, kaubandus-, tööstus- ja siseasjade ministri nõusolekul sulgeda.

Nimetatud põhikirja kinnitamine kestab ligi paar aastat ja on sellepoolest huvitav, et ta olla tegelikult kinnitatud Vene keisri Nikolai II poolt Tallinna all sõjalaeval (merel) Inglise kuninga Georg V külaskäigu ajal, vaatamata sellele, et kinnitus kannab ametliku kinnituskohana „Livadia“ nime (keisri suvi-residents Krimmis). Kinnitatud põhikirjal on järgmine märkus: Alguskirja pääle on kirjutatud: KEISRI MAIESTET on selle põhjuskirja läbivaadata ja KÕIGE KÕRGEMALT kinnitada hääks arvanud, Livadias 2. novembril 1911. a. Allakirjutanud Ministrite nõukogu asjade juhataja Pleve. Allakirjutus: Kaubanduse- ja Tööstuse Ministri asemel Ministri abi Bark. Kinnitus: Kaubandusosakonna juhataja V. Sibiljev. Õige: Lauaülema as. A. Šimonovski.

Kõrgetest ja uhketest all- ja pealkirjadest hoolimata on kaheaastane ootamine endise vaimustuse nagu ära pühkinud. Korraldused on küll kõik tehtud, aga liikmete kogumine edeneb visalt.

Suure hoo ja innuga algatatud ning ligi kolm aastat kestnud ja palju vaeva nõudnud asutamise järel tuleb ainult likvideerimine. Hiljem kahetsetakse küll nimetatud sammu, aga parata polnud midagi. Ühisusele see andis aga pikemat aega ainet koosolekutel ja üksikliikmete juures, sünnitades muu aineastiku puudusel elevust. Kõik see annab selget tunnistust, kuidas tol korral vastu töötati igale tööliste algatusele ja nad lihtsalt surnuks venitati ja vintsutati.

Juhatusel poolt töökodadest kogutud teated töö- ja palgaolude kohta tõendavad, et seisukord on üldiselt halb ja nõuab parandamist. Kogutud teated tõendavad, et rätsepatöölised meistri töökojas ei teeni mitte üle 312 rubla aastas. Seega ei ulatu töötasu enam rublanigi päevas. Perekonna ülalpidamine sellise teenistuse juures osutub võimatuks ilma nälgimata. Eriti raskeks tunnistatakse kodus töötavate tööliste seisukord, sest nad on sunnitud kõik töökojaga seoses olevad kulud, nagu töökoja üüri, kütte, valgustuse, söed, niidi, siidi, kriidi jne. ise tasuma, kuna meistri töökojas töötajal neid kulusid ei ole. Väljaspool meistri töökoda (oma kodus) töötajale töötasu rohkem ei makstud, nagu seda tehakse nüüd (20%).

Meestööde kohta on ühisusel olemas juba töötariif. Et naistööde kohta mingisugust määra ei ole, siis maksab iga meister töötasu oma hääksarvamise järele. Samuti makstakse kõigil aladel naistöölisele ühe ja sama töö eest võrreldes meestöölistega vähem töötasu.

Et ühisus on nagu pihtide vahel ja tegevus piiratud, siis osutub tal raskeks midagi ette võtta. Tehakse asjatut katset tööandjaid toetajateks liikmeteks saada, et siis palgaolude korraldamisel oleks võimalus nendega läbi rääkida või ka rahalist toetust saada, nagu osa tegelasi naiivselt arvas. See katse oli juba ette ebaõnnestumisele määratud ja ei andnud mingisuguseid tulemusi.

Et täit selgust saada rätsepatöölise üldise olukorra kohta, asub ühisus rätsepatöölise olukorra uurimisele, milleks koostatakse vastav ankeetleht 53 küsimusega, kusjuures abiks ja asjatundjaks oli üliõpilane R. Eliaser. Küsimuslehed trükitakse hääl paberil ja saadetakse laiali. Teateid koguti kõigi tööalade kohta, mis põhikirjas nimetatud (mees- ja naisrätsepatöolistelt, pesuõmblejailt, kasukategijailt, väljaõmblejailt jne.).

Üldise surve tõttu pöörduakse abisaamiseks töö- ja palgaolude korraldamise ning põhikirja muutmise asjus „Postimehe“ toimetaja Jaan Tõnisson poole, muidugi tulemusteta.

Et ühisuse sisemine kord jätab palju soovida, siis töötab juhatus välja 41-paragrahvise kodukorra, mis 21. novembril pääkoosolekul vastu võetakse. Nimetatud kodukorrast on suurem osa tänapäevani maksev. Kõik see nõudis juhatuselt suurt pingutust ja tööd. Vastuvõetud kodukorra tõttu langesid kõik teised korraldused ära. Korratuid juhatusliikmeid ei karistatud enam rahatrahviga, vaid 3-kordse (vabandamata) puudumise korral langes ta juhatuselt välja.

Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi vastaval palvel määratakse juhatus poolt asjatundjateks auhinnakomisjoni sm. Leppik, Kiilak ja Baumann.

Et ühisuse püüdeks oli eeskätt kultuurilisi üritusi algatada, ei suudeta raske surve tõttu sel alal nimetamisväärset korda saata. Kingsepatöölise Ametiühisus on teinud ettepaneku ühiseid kõneõhtuid korraldada, kuid ka see ei teostu. Ainuke, mida sel alal teha suudeti, oli see, et telliti ajakiri „Töö“ 3 eks. ühisuse liikmetele lugemiseks.

Et E. Käsitöölise Avitamise Selts nõuab üüri endise 25 rbl. asemel 30 rbl. aastas, siis kerkib teravalt esile uue korteri muretsemine. Ametiühisus pöörduv Tartu linnavalitsuse poole palvega, anda töölisele vastavad ruumid kooskäimiseks mõnes linna päralt olevas majas, või kui see osutub võimatuks, anda vastav krunt seltsimaja ehitamiseks. Muidugi jäi see soov too-

kordse sakslastest koosneva linnavalitsuse poolt tähele pane-
mata, kuid teostus siiski ligi 10 a. hiljem, kuigi teisel kujul.

K./S. „Karskuse Sõber“ lubab oma ruume ühisusele kasu-
tamiseks 25-rublase aastäüüri eest. Et teised töölisühingud juba
seal asuvad, siis kolib ka Rätsepatöölise Ühisus 1. veebruaril
1910. a. nimetatud korterisse Raatuse ja Peterburi tänava nur-
gal (praegu valmisriieteäri omaniku Pasternacki maja). K./S.
„Karskuse Sõbra“ juhatusliikmeks ja hiljem esimeheks oli tol
korral Karl Einbund (Kaarel Eenpalu — pääministri k. t.), kes
korra ühisusele isegi juriidilist nõu andis ja kellega meil kor-
teri ja muis asjus oli kokkupuuteid. 1924. a. rätsepatöölise ühi-
suse sulgemise ja tegvuse uuestilubamise määrus kannab samuti
Karl Einbundi kui sisekaitse ülema ja siseministri allkirja.

Töö- ja palgaolude korraldamiseks ei suutnud juhatus
1909. aastal nimetamisväärtki korda saata. Kõigest hoolimata
oli aga juhatus tööga liiga koormatud. Töötati välja 41-para-
graafiline kodukord, küsimuste ankeetleht 53 küsimusega, Äri-
ühisuse põhikirja jne. Palju aega ja energiat nõudis ka töökoja
asutamine, lõikejoonistuse kursuste korraldamine jm. Seetõttu
jäi töö- ja palgaolude korraldamine tagaplaanile.

Aasta jooksul on peetud 40 juhatus ja 5 pääkoosolekut,
seega kokku 45 koosolekut. Koosolekud olid pikad ja kestsid
enamikus ööd läbi, üks neist on lõppenud kell $1\frac{1}{2}$ hommikul.

Kassa seis aasta lõpul: tulud 321 rbl. 29 kop., kulud 166 rbl.
50 kop., ülejääk 154 rbl. 79 kop. Raha kassas — 579 rbl. 33 kop.
Varanduslik seis — 750 rbl. 75 kop. Liikmeid 71, nimekirja järgi
97 liiget. Neist naisliikmeid ainult 6 — pidude keelu tagajärg.

Ametiühisuse tegevus 1909. a-l on võimude poolt viimase
võimaluseni piiratud. Avalikke pidusid, näitemüüke, kõne-
õhtuid ei ole lubatud korraldada; tee- ja isegi söögimaja kui ka
einelaua pidamiseks luba ei anta. Ühisuse tegevus on surutud
nelja seina vahele. Väljapääsu loodetakse äriühisuse põhikirja

kinnitamise kaudu, ka seegi nurjub. Üldiselt raske surveaasta. Sandarmid on valvel. Aega kasustati sisemiseks enesekorralduseks. Kõigest hoolimata ei heidetud meelt.

1910.

Juhatus koosseis 1910. a. oli järgmine: esimees K. Leppik, abid A. Ehrenpreis ja J. Kärsten, sekretär neiu A. Kangro, abid J. Leppik ja K. Offril, kassapidaja K. Pisuke, abid A. Aso ja G. Nurk. Juhatus liikmed: J. Jakobson, G. Sauga ja A. Raits. Revisjonikomisjon: J. Martinson, E. Kullam ja F. Priks.

Ühisus asub 1. veebr. K./S. „Karskuse Sõbra“ ruumidesse.

Ühisuse tegevusring tõmmatakse veelgi koomale. Et kõik peod ja ettekanded on keelatud, siis palutakse maakonna politseiülevalt luba „rohelisse“ sõiduks. Kui korraldused väljasõiduks tehtud, laev üüritud ja muusikakooriga kokku lepitud, tuleb teade, et väljasõit on maakonna politseiülema poolt keelatud 4. märtsi 1906. a. seadusega (?), mille põhjal ametiühisustel avalik (?) lõbutsemine on keelatud. Mitte uskudes, et isegi linnast lahkumine ühisusel on keelatud, läheb ühisuse asemik advokaadiga isiklikult politseiülema jutule. Kuid seisukorda see ei muuda, luba linnast lahkumiseks ei anta. Pea järgneb eelmisele uus löök. Politsei keelab ühisuse raamatukogust raamatute koju lugemiseks viimise, neid võib ainult kohal (raamatukapi juures) lugeda. Keegi ei tea enam, mida võib teha ja mida mitte. Seisukorda iseloomustab ühe tegelase ütlus: „Pole midagi muud enam üle jäänud teha, kui ainult kokku tulla ja vaikselt õhata.“

On tunne, nagu mängiks keegi sinuga (ühisusega) kui kass hiirega, piirates järjest liikumisringi, ajades siis kuhugi nurka, et siis järsu hüppega kõrisse karata ja elu lõpetada. On füüsika seadus, et survele järgneb vastusurve. Rätsepatöölistes ärkab

1905. a. vaim. Nad ei lähe enam väljasõidu luba paluma, vaid sõidavad sama laevaga hääs meeolus linnast välja loata.

Jälle kollitab ühisust 4. märtsi 1906. a. seadus, mille järgi keelatud on kutseühisuse liikmeks olla neil, kes ei tööta vastaval alal. Võimude poolt avaldatakse survet, et rätsepatöölised oma auliikme adv. Lui Oleski nimekirjast kustutaksid, vaatamata sellele, et see on põhikirjas lubatud. Võimude surve all ollakse sunnitud oma lugupeetud esimest au- ja toetajaliiget nimistust kustutama. Hiljem leiame tema abikaasa Minni Kurs-Oleski ühisuse liikmena eneste keskel.

Töö- ja palgaolude korraldamise alal suudetakse siiski midagi korda saata. 17. okt. valitakse esmakordselt 12-liikmeline tariifikomisjon, kelle ülesandeks on uute mees- kui ka naistööde tariifide väljatöötamine. Tööseisaku (streigi) kaudu võimaldus majanduslikku olukorda vähe parandada, mis tööliste poolt leidis väärikat hindamist ja mis avaldus liikmete arvu suures tõusus (võeti vastu 59 uut liiget).

ÜHISLEPINGUTE (KOLLEKTIIVLEPINGUTE) ESIMESED EOD.

Et meistrid töölisi tihti ilma tõsise tarviduseta vallandavad ja töötasu korralikult ei tasu, talitades tihti oma tujude järgi, nõutakse vastavate kindlustuste võtmist tariifi juurde. Seega avaldatakse esimene kollektiivlepingu nõue.

Üheks suuremaks ja tähtsamaks ülesandeks on ühisus enesele seadnud kultuuriliste teadmiste tõstmise, mida pole nüüdki unustatud. Kavatakse korraldada juurdelõikuse-joonistuse kursusi A. Aso juhatusel. Võimud aga kardavad kultuuri levikut ja on ühisusele kõik sellelaadilised üritused keelanud. Nii siis — kutsehariduse levik on kuritegu ja keelatakse. Otsitakse väljapääsu. K./S. „Karskuse Sõber“ korraldab ühiselt ametiühisus-

tega 32 mitmesugust loengut ja ühisus maksab kuludeks 20 kop. igalt liikmelt. Linnavalitsusele saadetakse pääkoosoleku poolt palve, et ta avaks omal kulul õhtukooli. Sakslastest linnavalitsusel selle kuulmiseks muidugi kõrvu ei olnud. Hiljem sai see siiski teoks.

Jätkatakse rätsepatöölise olukorra uurimist. Üliõpilane R. Eliaser on ankeedi (üle 200 lehe) läbi töötanud ja kandis tulemused ette „Karskuse Sõbra“ kõneõhtul. Kõne pakkus huvitava ülevaate läbitöötatud ankeedist. Selle kõne järelkaja ja tulemused keetsid veel paar aastat, sest ta paljastas päälle rätsepatöölise raske majandusliku seisundi veel muidki varjukülgi. Üksikud ei olnud ankeeti võtnud tõsiselt, kuid enamik vastasid tõsiselt ja otsekoheselt. Eriti sai sarjata läiluseni läinud kõrtsikultuur, mis mõnel sugugi armas kuulda ei olnud. Näiteks on üks tööline küsimusele „Mis teed sa vabal ajal?“ vastanud: „Käin kõrtsis ja loen sopakirjandust.“ Kõik see oli tänulikuks materjaliks ajakirjandusele. Kuna tulemused pidid jääma saladuseks (sisemiseks kasutamiseks), nüüd aga avalikkuse ette toodi, siis sünnitas see tormi. Süüdistati juhatust, et see omavoliliselt andnud nimetatud materjali avalikkusele kasutamiseks. See lööb kaua aega laineid ja tekitab tüli. Väljaspool aga äratab see elavat huvi, mida näitab kõigi suuremate ajalehtede palve 20. okt. 1910. a.: 1) lubada nende lehtede esindajatel tasuta osavõtt kõigist ühisuse pidudest, kõne- ja üldkoosolekutest ning teistest üritustest; 2) asetada ühisuse koosolekute ruumi ajakirjanikkude tarvis laud; 3) politseimeistrilt luba paluda, et nad võiksid takistamatult osa võtta kõigist ühisuse ettevõttest. Sooviavaldusele on alla kirjutanud „Postimehe“, „Päevalehe“, „Tallinna Teataja“, „Virulase“, „Pealinna Teataja“, „Viljandi Teataja“ ja „Meie Kodumaa“ esindajad.

Ankeeditülile lisandub veel 2 arupärimist juhatuse tegevuse kohta. Juhatust süüdistatakse põhikirja ja kodukorra rikkumises, kes andnud rahalist abi ilma arstitunnistusega. Teine arupäri-

mine käib raamatukogu kohta, kust olevat raamatuid kaduma läinud ja kogu ise korratus olekus. Juhatus tunnistab end esimeses arupärimises süüdlaseks ja vabandab end pääkoosoleku ees, lubades edaspidi kodukorrast ja põhikirjast kinni pidada. Raamatukogust ei olevat raamatuid kaduma läinud, ainult kogu tulevat korda seada. Korraldajateks valitakse J. Uibopuu ja Kiilak. Arupärimine näitab, et liikmed juhatusetegevust teravalt jälgivad ja kodukorra ning põhikirja täpsa täitmise järele valvavad.

Neile arupärimistele järgnes hiljem arupärimine tööpäeva pikkuse ja ületundide kohta. Tundub, nagu oleksid üsna tavalises parlamendis. Arupärimistest tunneb juhatus end puudutatud olevat, mistõttu esimees Leppik ühes sekr. Kangro ja teiste juhatusetegevuse liikmetega lahkub. 17. okt. pääkoosolekul valitakse uueks esimeheks J. Uibopuu ja sekretäriks Lepp, juhatusetegevuse liikmeteks neiu Rõigas ja proua Mälk, ühisuse võlgade sissenõudjaks K. Offril.

Ühisusele on kutse tulnud Tartu linnavalitsuse kaudu osa võtta teisest ülevenemaalisest tööstus-kaubanduskongressist Peterburis. Otsustatakse osa võtta nimetatud kongressist ja valitakse saadikuks Kiilak ja Leppik. Kuludeks määratakse ühisuse kassast 60 rbl. Hiljem saadakse teada, et Vene ametiühisused nimetatud kongressist osa ei võta, mistõttu ka ühisus loobub saadikute saatmisest.

Endisele usaldusarstile dr. Reinholdile valitakse lisaks silmaarst dr. Ottas.

Kõigist raskusist ja survest hoolimata näitab ühisuse tegevus suurt tõusu. Võetakse vastu palju uusi liikmeid (59). Kui eelmisel aastal oli liikmeid 72, siis nüüd on neid juba 112 ja nimekirja järgi 131.

Pääkoosolekuid on peetud 5 ja juhatusetegevuse koosolekuid 46, seega kokku 51 koosolekut.

Osas liikmeskonnas valitseb tuleviku suhtes pessimism, mis ilmneb ühel pääkoosolekul, kus juhatus teeb ettepaneku vastu võetud kodukorda trükkida lasta. Keegi liige vastab: „Elamine ei ole kuigi kindel, milleks kanda kulu.“ Kodukord jäetaksegi trükkimata.

Kassa seis aasta lõpul: tulud 298 rbl. 50 kop., kulud 110 rbl. 54 kop., ülejääk 179 rbl. 2 kop. Raha E. Laenu-Hoiu Ühisuses hoiul — 758 rbl. 35 kop. Varanduslik seis — 907 rbl. 27 kop.

Tööd on tehtud rohkesti ja ühisus koguni tugevnenud nii majanduslikult kui ka arvuliselt. Ehkki on tagakiusamise ja tagurluse ajajärk, ometi raskest survest hoolimata jätkatakse tööd võimaluste piirides.

1911.

Juhatuse koosseis 1911. a. oli järgmine: esimees J. Uibopuu, abid J. Jakobson ja A. Lomp, sekr. A. Lepp, abid neuu Keich ja A. Villemson, kassapidaja J. Martinson, abid E. Kullam ja neuu Rõigas. Revisjonikomisjon: A. Aso, K. Leppik ja G. Nurk.

Tülitsetakse endiselt ankeedi tulemuste avaldamise pärast ajakirjanduses ning avalikus kõnes. Rätsepatöölise olukorda olevat eriti ajakirjanduses kirjeldatud liialt tumedates värvides. Väidetakse, et kõik andsid andmeid teadmisel, et neid kasustatakse rätsepatöölise tõelise olukorra valgustamiseks ja jäävad ainult ühisuse teada. Täiesti lubamatult on need antud avalikkusele sõeluda, kes seda kasustab nüüd omamoodi. Materjali kasustada andmiseks kõrvalistele isikutele puudus juhatusel pääkoosoleku vastav otsus ja luba. Küsitakse, kes seda kõike lubas? Teisalt väidetakse, et peaks oldama tänulik rätsepatöölise tõelise seisukorra teatavakstegemise eest avalikkusele. Kui seal on paljastatud ka varjukülgi ja see mõnele valus kuulda, siis ei ole

siin midagi parata. Ankeedi tulemused kiidetakse pääkoosoleku poolt hääks ja lõpetatakse vaidlused.

On selgunud, et mõnel kodustöötaval ühisuse liikmel on kuni 3 õpilast, mistõttu on raske teda lugeda veel tööliseks. Pääkoosoleku otsusel peavad niisugused liikmed, kui neid olemas, ühisusest lahkuma. Samuti ei võeta neid edaspidi ühisuse liikmeteks.

Tariifikomisjoni süüdistatakse tegevuseta olekus ja valitakse uus.

Ühisuse arst dr. Damfeldt vabastatakse vanuse tõttu ametist, kuna dr. Reinhold ja dr. Ottas (silmaarst) jäävad endiselt ühisuse usaldusarstideks.

Kodukorra vaidlused kestavad terved pääkoosolekud. Tihti vältavad need vaidlused viis-kuus tundi ja protokollid ulatuvad 7—8 leheküljeni. Sama kodukorra on juhatus ja pääkoosoleku loata trükkida lasknud kassapidaja J. Martinson. Esimees J. Uibopuu ei ole niisuguse teguviisiga rahul, mistõttu asjaosaliste vahel tekib tüli. Juhatus tunnistab kassapidaja omavolis süüdlaseks, mille järelõusena J. Martinson juhatuses lahkuu. Pääkoosolek ei tunniõta aõa juhatuses otsust õiglaseks, ja selle tagajärjel lahkuu J. Uibopuu esimehe kohalt. Uueks esimeheks valitakse J. Kiilak ja kassapidajaks A. Lomp, esimehe abiks J. Kersten.

Eriti väärib märkimist ühisuse suur huvi ja jänu hariduse järele. See on alatiselt päevakorral. Korraldatakse üldhariduslikke kursusi, kõneõhtuid, antakse isegi toetust haridusseltsidele, korraldatakse koos teiste organisatsioonidega kursusi, pannakse toime juurdelõikuse-õoonistuse kursusi ja nõutakse õpilaste- ja õhtukooli asutamist. Ühinetakse Tartu Kingsepatõõliste Ameti-ühisuse palvega õhtukooli avamise asjus Tartu linnavalitsusele. Ühisus määrab õhtukursuste toetamiseks 40 rubla, et ühisuse liikmed oma haridust võiksid täiendada. Kui keegi julges hariduslikeks otstarveteks minevate summade vastu vaielda, siis

vastas sellele üks juhatuse liige (Kersten): „Ühisusel ei ole mitte vara, vaid haridust tarvis.“ Ilma pikema jututa käidigi selle põhimõtte järgi.

Paljud töökojad on tervisevastased, külmad, niisked, pimedad ja kitsad. Puudub enamikus õhupuhastus, mis eriti ohtlik ja lubamatu, sest töötades päevas 10—16 tundi söekarmus, kannatab selle all rängalt töölise tervis. Tervishoiuvastastest töökodadest teatatakse Tartu linnavalitsuse tervishoiukomisjonile, nõudes puuduste kõrvaldamist, mis andiski mõningaid väheseid tagajärgi.

TÖÖSEISAK R. FISCHMANNI TÖÖKOJAS.

R. Fischmanni töökojas oldi hakkama saadud omapärase võttega. Nimelt oli äripidaja-töökojaomanik kõik töökojaga seoses olevad kulud töökojas töötavate tööliste töötasust (palgast) maha arvanud. Ta põhjendas seda seega, et kodustöötajad sama hinna eest töö ära teevad, mis ta maksab töökojas töötajatele. Sellest siis järeldas ta, et tema ei ole kohustatud töökoja kulusid kandma. Töölised ei olnud sellise teguviisiga rahul ja otsustasid töö seisma panna. Tööseisak lõpeb aga pea, sest kõik mahaarvamised töökoja ülalpidamise kuludeks lõpetati. See oli ühisuse kestel juba 3 tööseisak. Ehkki vähemaulatuseline, olid tagajärjed ülelinnalised. Vastasel korral oleksid kõik töökojad järgnenud Fischmanni töökojale.

Vaatamata sellele, et olukord näib võrdlemisi ebasoodus, on ametiühingulises töös tunda seesmist pinget. Koosolekud on elevusrikkad, töötatakse tihti ööd läbi kuni hommikuni, liikmete arv tõuseb pidevalt. Kuid kõige selle juures tundub siiski, et keegi nägematu silm kuski valvab ja varjatud käsi tõmbab ühi-

susel silmust ikka koomale ja koomale, lastes vaid jaokaupa hingata.

Ühisuse seisukord oli kujunenud täiesti omapäraseks. Põhikirjast oli kuberner kõik tarvilikud paragrahvid kustutanud, järelejäänute alusel oli aga keelatud tegutseda. Põhikirja järgi on lubatud asutada odavaid söögimaju, politsei ei anna aga luba. Samuti lubab põhikiri kaubatarvitajate ja -valmistajate ühisuste ja äride avamist, politsei jällegi ei luba. Põhikirjas loeteldud peod, näitemüügid, kõned jne. on samuti politsei ja kubeneri keelu all. Samasugune keeld kehtib jalutuskäikude kohta rohelisse. Isegi kutsehariduslike juurdelõikuse-joonistuse kursusteks luba enam ei anta. Ühisusel on põhikirja alusel luba avada ja asutada raamatukogusid ja lugemislaudu. Ühisuse raamatukogu on korraldatud, kuid raamatuid koju lugemiseks viia ei tohi. Palutakse kubernerilt luba raamatukogu kasutamiseks iseseisva põhikirjaga. Vastati, et ühisusel ei tohi üldse raamatukogu olla ja vähe hiljem ilmubki politsei, pakkides kõik raamatud kastidesse ja pitseerides need ühisuse enese pitseriga kinni. Midagi keelatud seal ei olnud, sest nimekiri oli politseil teada. Seal nad nüüd on, tööliste suure vaeva ja ohvrimeelega kokkukantud vaimuvara — kõvasti kastidesse naelutatud ja punased pitserid ilutsevad lihtsatel laudkastidel. „Euroopa sandarm“ valvab, et keegi neid lugeda ei saaks. Nende seas on ka suur piibel uhkes nahkköites vasknurkade, naastade ning lukuga. Sellises olukorras pidid tegelased olema kangelased ja raudse tahtega, et veel kuidagi teotseda. Vihas tormaks kellelegi kallale! Aga kellele?

On saabunud väga kardetav ja raske silmapilk ühisuse elus. On väga painajalik olla liige ja töötada. Alatiselt on tunne, et keegi on sinu seljataga, püüdes lugeda sinu mõtteid ja luurab iga sinu sammu.

JUUDAS.

Paljud ühisuse liikmed olid selgusele jõudnud, et nende seas peab olema keegi alatu inimolend, kes oma kaaslasi raha eest müüb. Selle läbi kannatasid paljud ja kaalule pandud oli isegi ühisuse olemasolu. Kõik küsisid sosistades: kes?

20. märtsi pääkoosolekul olid ühisuse liikmed O. Villemson, O. Blaubrik, A. Roos, J. Ures ja A. Groschmidt esitanud arupärimise ühisuse juhatusele, kus protesteeritakse selle vastu, et juhatus on liikmeks võtnud isiku, kes rätsepatööd enam ei tee, vaid on raamatukaupluses müüjannaks. Arupärijatel on kindlad andmed selle kohta, et nimetatud isik on kindlapalgalisena sandarmivalitsuse teenistuses — seega puhtal kujul nuuskur. Ta oli alatiselt ühisuses tegev, tehes hästi „krõbedaid“ sõnu, ja laskis end meeeldi igale poole valida. Samal ajal oli ta juhatuse liige, mistõttu temal olid hästi teada kõik ühisuse eluavaldused. See juudas oli naissoo esindaja proua Mälk.

Ehkki ta esitas tunnistuse, et ta on õmbleja ja seda tööd teeb, ei usutud seda enam. Sissekukkumise ja paljastamise järel lahkus ta kohe juhatusest ja ühisusest. Ta teatas kirjalikult juhatusele, et tema ongi ainult üheks aastaks ühisuse liikmeks tulnud (muidugi komandeeritud 1 aastaks) ja aasta olevat täitunud ning tema lahkuvat. Hiljem palub ta pääkoosolekule teatada, et tema enam ühisuse ega ka juhatuse liige ei ole. Enesekaitseks ta sõna ei võta ja temale esitatud süüdistust tagasi ei tõrju. Teda kaitsevad sm. Kiilak ja M. Martinson, kes avaldavad arvamist, et peaksime selle asja „vaikselt ära õiendama“. Kuigi nimetatud juhusest on möödunud 26 pikka aastat, ei ole teda vanad ühisuse tegelased suutnud unustada. Tema meeldetuletamine kutsus esile teatava põlgusetunde. Ta oli aga oma juudatöö teinud ja hõbeseeklid põlesid tal taskus.

Tema lahkumisega ei lahkunud aga niipea kahtluse vaim, mis kollitas kõikjal. Tegutseti ettevaatlikult, kartes ühisuse sul-

gemist. Raskustest hoolimata, mis ähvardasid ühisuse tegevust lõpetada, töötati suurima innuga. Peeti 7 pää- ja 36 juhatusse koosolekut. Ühisuse varanduslik seis näitab pidevalt kasvu.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 294 rbl. 60 kop., kulud — 261 rbl. 90 kop., ülejääk — 33 rbl. Varanduslik seis 938 rbl. 72 kop. Liikmeid 112, nimekirja järele 144. Juhatusse liikmetest on surma läbi lahkunud abisekretär neiu Emilie Keich.

Ühisuse 1911. a. tegevus oli traagiline, ähvardav, kuid töörikas ühtlasi. Parema ootuses ja lootuses minnakse vastu tulevikule.

1912.

Juhatusse koosseis 1912. a. oli järgmine: esimees J. Uibopuu, abid F. Priks ja P. Oksa, sekretär A. Villemson, abid J. Kukk ja J. Lipsberg, kassapidaja A. Lomp, abid A. Kadaja ja O. Kond. Juhatusse liikmed: neiu Zirkel, Must ja Paal. Revisjonikomisjon: J. Martinson, J. Kersten ja T. Saan.

Kuna arstiabi nõuab liiga suuri summasid ühisuse kassast, piiratakse see 5 rublaga iga abisaava liikme kohta aastas. Ühisuse liikmete matmiseks valitakse esmakordselt 5-liikmeline matusekomisjon, mis on püsinud tänapäevani.

Et ühisuse raamatukogu on politsei poolt kinni pitseeritud, siis ei ole liikmetel enam võimalik kustki raamatuid lugemiseks saada, mistõttu juhatus sõlmib K./S. „Karskuse Sõbra“ juhatussega vastava lepingu, mille alusel „K. S.“ annab ühisuse liikmetele tasuta raamatuid lugemiseks. Selle eest ühisus maksab „K. S-le“ 10 rubla aastas.

Nagu teada, olid ühisusel pidud keelatud. Esimees J. Uibopuu korraldab K./S. „Karskuse Sõbras“ isikliku peo, tarvitades sääljuures kaitsemärgina ühisuse templit. See tekitas aga mulje, nagu oleks ühisus pidu korraldanud, sest kutsekaardid olid

varustatud ühisuse ametliku templiga. Sellel sündmusel olid suureulatuslikud tagajärjed. Tekib tõsine skandaal. „Karskuse Sõbral“ on võimudega suuri ja ähvardavaid sekeldusi, et see on lubanud oma ruumes pidada pidu ühisusel, kellele see keelatud. Võimud ähvardavad „Karskuse Sõpra“ kui ametiühingute keskust sulgeda. Sama ähvardus püsib ühisusel enesel. Lõpuks võimud keelavad ühisusel „Karskuse Sõbras“ olemise. Pääkoosolekul nõutakse sellise teguviisi kohta aru. Esimees J. Uibopuu tunnistab end lubamata templi kasutamises süüdlaseks ja lahkub esimehe kohalt. Ta teinud seda ilma paha aimamata. See sai aga saatuslikuks ühisusele ja „Karskuse Sõbrale“, samuti säälasuvatele teistele ametiühingutele. Et „Karskuse Sõpra“ päästa ja tekkinud halba olukorda kuidagi lahendada, olid ametiühingud sunnitud kõik säält lahkuma. Juhatuse koosolekuid peeti nüüd uue kassapidaja J. Tõllasoni korteris, kuna ühisusel korter puudus.

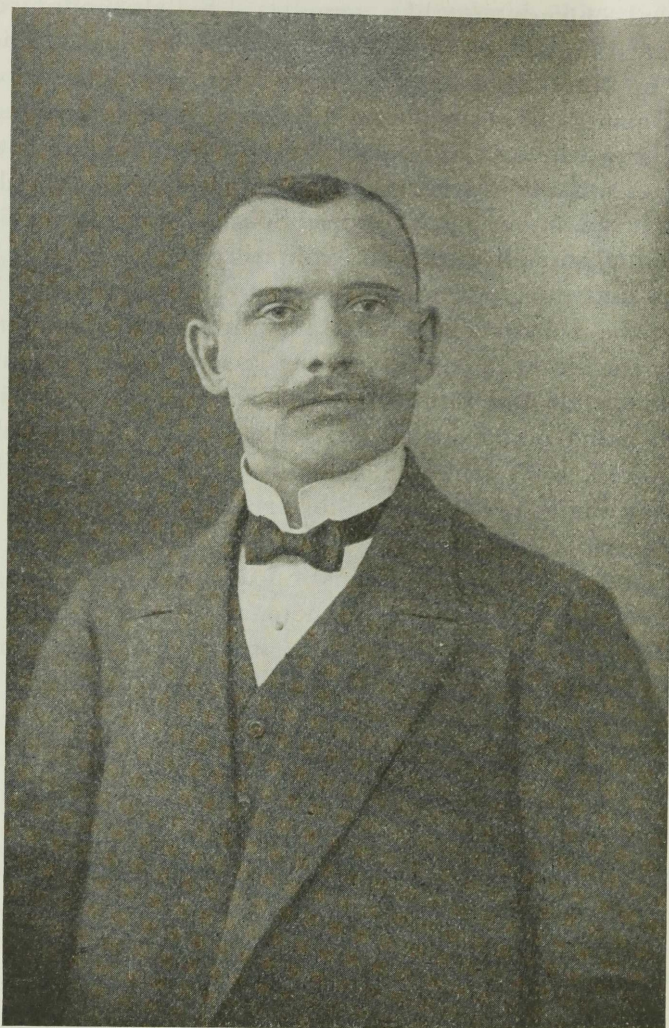
Pärast neid raskeid sündmusi on ühisuse tegevus nagu halvatud, vaatamata sellele, et liikmete arv näitab kõigest hoolimata alatist tõusu. Liikmeid on aasta lõpul 127, nimekirja järgi 168. Peetud on 47 juhatuse ja 5 pääkoosolekut, seega kokku 52 koosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 360 rbl. 83 kop., kulud — 252 rbl. 79 kop., ülejääk — 108 rbl. 4 kop. Üldine varanduslik seis — 1041 rbl. 57 kop.

Aasta lõpeb segases meeleolus ja väheste väljavaadetega.

1913.

Juhatuse koosseis 1913. a. oli järgmine: esimees K. Pabs-
tel, abid J. Kukk ja Pettai, sekretär P. Oksa, abid neiu H. Nuter
ja O. Rein, kassapidaja J. Tõllason, abid Schults ja R. Lips-
berg. Juhatuse liikmed: neiid Illus, Kraan ja Zirkel. Revis-

K. Pabstel.

Esimees — 1913—1914; 1922—1924. Vanim ühisuse tegelane.
Albumikomisjoni esimees.

Ülesvõte 1913.

jonikomisjon: J. Martinson, A. Lomp ja F. Priks. Matusekomisjon: T. Saan, A. Sammel, Küünal, J. Bormeister ja J. Blaubrik.

Korteri puudumisel peetakse pääkoosolekuid Ev. E. Noortemeeste Seltsis, Võru tän. 10 ja Raekoja tän. 16. Hiljem saavutab Ametiühisus kokkuleppe K./ü. „Noor Eestiga“, kus asub ka Metallitöölaliste ühisus, ja kolib uutesse, avaratesse ruumidesse Rüütli tän. 4 III k., makstes 35 rbl. üüri aastas. Nüüd on ühisus jälle katuse all.

Et varem oli ühisuse liikmeile laenatud rohkesti raha ja selle sissenõudmine juhatusele tülikas, siis valitakse selleks üks ühisuse liige. Et aga valitu oma ülesandeid tarvilikult ei täitnud, siis valiti selle asemele uus „riisuja pristav“.

Et raha muudeks otstarveteks kokku hoida, kustutatakse kodukorrast terve rida abiandmise määrusi. Isegi selline punkt, mis räägib abiandmisest neile liikmetele, kes ühisuse eesmärkide eest kannatanud, pühitakse välja.

STREIGIKASSA ASUTAMINE.

Kõik need kitsendused on kantud soovist asutada streigikassat. On jõutud selgusele, et ilma sellise kassata on edaspidi võimatu tööseisakuid läbi viia ja et sellega peab kunagi algust tegema. Tugevat streigikassat aga on võimalik luua ainult aastate vältel.

Kuna streigikassa asutamine oli keelatud, siis mõeldi selleks välja omamoodi kassa. 28. apr. 1913. a. pääkoosoleku otsusega määrati esimehele, sekretärile ja kassapidajale igale tasuks juhatuseliikme ülesannete täitmise eest à 20 rbl. aastas, seega kokku 60 rbl. aastas, millise summa nad siis annetasid „Iseäralise abiandmise kassale“, missugune kassa töötab tänapäevani ja on tegelikult streigikassa.

Töö- ja palgaolude korraldamise alal pannakse tööseisakuga maksuma varem tariifikomisjoni poolt väljatöötatud tükitöö hinnakiri. Läks korda töötasu mõne protsendi võrra tõsta. Kuid see oli paljas hinnakiri, ilma tähtpäevata, tagatiseta ja allkirjadeta. Mõne kuu möödumisel oli küsimus terves ulatuses paratamatult päevakorral, sest kõrgendatud töötasu oli enamikus kärbitud ja hinnakirja järgi keegi töötasu ei maksnud. Arvukad poolõppinud ja organiseerimata töölised kisuvad hinnad ühes meistritega alla. On tekkinud liik organiseerimata töölisi, kes peavad suurel hulgal õpilasi ja peale oma tellimiste hangivad tööd veel äridelt ja meistritelt. Samuti on õpilasi, kes õppeaja eest juurdegi maksavad (enamikus naisõpilased). Need on valmis tööd tegema poole hinna eest, sest tööjõud on neile tasuta kasustada, mis korraliku töölise seisukorra muudab raskeks. Ühisus soovib kodustöötavail ühisuse liikmeil õpilasi üldse mitte võtta. Kellel aga õpilane on võetud, selle eest hoolt kanda, et ta oma ameti korralikult omandaks. Ankeedist aga selgub, et õpilasi sunnitakse 15—16 tundi päevas (hooajal) vahetpidamatult töötama, mis peaks tervislikult olema lubamatu.

Et rätsepatöölise seisukord on muutunud väga halvaks ja et tõetruud pilti saada üldisest olukorrast, otsustatakse 1915. a. alul korraldada uus uurimus nii tööliste kui ka õpilaste olukorra kohta. Eeltööde tegemiseks valitakse vastav 10-liikmeline komisjon ja töötatakse välja sellekohane küsimusleht. Juhul, kui luba antakse ankeedi korraldamiseks kogu linnas, siis trükitakse ankeetlehti 700 eks. Antakse aga luba teateid koguda ainult ühisuse liikmete kohta, siis peetakse paremaks üldse kõigest loobuda. Vahepeal pannakse aga toime suuline teadete kogumine töötingimuste ja õpilaste seisukorra kohta, sest ankeedi korraldamine ja läbitöötamine võtab aega. Et seisukord rätsepatööstuses oli halb ja nõudis kiiret uurimist, ei ole paljud ühisuse liikmed nõus ankeedi korraldamisega 1915. a., vaid nõua-

vad selle korraldamist 1914. a. Juhatusese esitatakse selles asjas 21 allkirjaga arupärimine, mistõttu ankeet korraldataksegi varem.

Tööta liikmete tarvis asutatakse ühisuse juures tööbüroo, kus registreeritakse töötuid (töbörsi siis ei tuntud) ja vabu kohti. Büroo olemasolust teatati meistritele ja ettevõtjatele.

Organiseerimise alal trükitakse 200 eksemplari üleskutseid ühes venekeelse tõlkega ja saadetakse need posti kaudu töökodadesse kui ka kodus töötajatele kätte. Ollakse arvamisel, et paljud, kes võiksid ja peaksid olema ühisuse liikmed, ei ole teadlikud ühisuse olemasolus. Põhikirja järgi võivad peale rätsepatöölise liikmed olla ka müsitegijad, kasukategijad, kampsunikudujad, kindategijad, pesuõmblejad, õmblejad jt.

ASUTAJALIHKME ÜHISUSEST VÄLJAHEITMINE.

Eelmisel aastal võeti asutajaliikmelt M. Kolgalt abisaamise õigus. Nüüd on ta aga mingipärast asunud ühisuse sihtide vastu tegevusse. Ta olevat asutajaliige ja ei tunnustavat ühtki otsust enese kohta maksvaks, olgu see siis juhatusese poolt tehtud korraldus või pääkoosoleku otsus. Ta ei tunnista põhikirja ega kodukorda, tehes ühisusevastast kihutustööd ja levitades teateid, nagu annaks ühisus streikijatele oma kassast rahalist abi (mis võis sel ajal olla küllaldaseks põhjuseks võimudele, et sulgeda ühisust lõplikult). Ka on ta kodukorra vastaselt enesele abiraha välja petnud jne. Toodud põhjustel heidab pääkoosolek 28. apr. 1913. a. oma asutajaliikme Mihkel Kolga jäädavalt ühisuse liikmete hulgast välja. Nimetatud otsuse pääle esitab ta kaebuse kubernerile, kes siis selles asjas ühisuse juhatuselt aru pärib. See kõik sünnitab ühisusele võimudega sekeldusi ja asjatut kulu. Kaebus jäi aga tähele panemata.

HARIDUSLIKKE ÜRITUSI.

Et oma raamatukogu politsei käest ja pitseri alt päästa, otsustas juhatus selle kinkida Eesti Rahvaraamatukogu Seltsile tingimusel, et ühisuse liikmed saaksid raamatuid lugemiseks tasuta. Ühes sellega määrati Rahvaraamatukogu Seltsile igaaastast toetust 10 rubla aastas. Ka tehti tingimuseks, et kui peaks selleks võimalus avanema, siis nõudmise korral võiks ühisus oma raamatud tagasi saada. Sellest ajast peale on ühisus tänapäevani raamatukoguta. Rahvaraamatukogu Seltsi esimees tol ajal oli helikunstnik Miina Hermann (M. Härma).

Kutsehariduse alal ei lähe korda midagi erilist läbi viia. Et ühisusele löikejoonistamise kursuste pidamiseks luba ei anta, siis esineb ta vastava ettepanekuga T. Kutsehariduse Seltsile, et selle nime all kursusi korraldada. Soovijaid oli juba alul 32 ühisuse liiget. Kutsehariduse selts tegi aga tingimuseks, et enne löikejoonistuse kursusi tuleb geomeetiline joonestamine ära õppida, alles selle järel võib kutseharidusliku joonestamise juurde asuda. Sellist kursust on aga võimata korraldada alla 6 kuud, mistõttu ka sellest ei tulnud midagi välja.

Ühisus tellib ja soovib liikmeil tellida oma silmaringi laiendamiseks päevalehte „Kiir’t“.

Endistele ühisuse arstidele valitakse lisaks veel kolmas arst dr. Villberg ja ühes sellega endistele apteekidele lisaks Karlova apteek.

Et paljud ühisuse liikmed kogu oma nädalateenistuse kõrtsides ära joovad, tehes pühapäeviti tööd, ja ülejäänud aja samuti kõrtsis istuvad, põhjustab niisugune olukord tülisid ja üldist viletsust. Ka ei tule niisugused liikmed ühisuse koosolekutele ega korralda oma liikmemakse. Toodud põhjustel otsustas juhatus ühes Metallitöölise Ametiühisusega saata linnavalitsusele vastav märgukiri joogikohtade sulgemise kohta laupäeva õhtul kella 6 kuni esmaspäeva hom. kella 8.

Pikemat aega püsis pinevana päevakorral ja hoidis meeli ärevil juhatuse ja revisjonikomisjoni vaheline tüli. Nimetatud tülist ei saadud muidu üle, kui valiti vastav komisjon, kes siis terve selle arusaamatuse lahendas, mis lõpuks likvideeriti pääkoosoleku poolt.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 349 rbl. 92 kop., kulud — 329 rbl. 90 kop., ülejääk — 20 rbl. 2 kop. Varanduslik seis — 1163 rbl. 92 kop.

Liikmeid on nimekirja järgi 185 — seega 58 liikme võrra kasvanud. Juhatuse koosolekuid peetud 45 ja pääkoosolekuid 5, seega kokku 50 koosolekut.

Märkimisväärt 1913. a. ühisuse tegevuses on õnnestunud tööseisaku tulemus.

1914.

Juhatuse koosseis 1914. a. oli järgmine: esimees K. Pabstel, abid J. Uibopuu ja J. Kersten, sekretär K. Vihma, abid J. Kukk ja J. Schults, kassapidaja A. Lomp, abid J. Saag ja Talumees. Juhatuse liikmed: J. Lemmats, J. Bormeister ja J. Lipsberg. Revisjonikomisjon: K. Offril, J. Martinson ja J. Töllason.

1914. a. 28. juulil algas uueaegne suurim verepulm — maailmasõda, mis vajutas oma pitseri ka ühisuse tegevusele. Ühisuse liikmed valguvad iga tuule poole laiali, 19 ühisuse liikme nime järel on märkus: „sõjaväljal“. Valitseb suur tööpuudus, mistõttu 11 ühisuse liikme nime järel on tähendus: „ära sõitnud“. Tervelt 49 ühisuse liikme nime taga on märkus: „välja arvatud“. Kõik ei teatanudki ühisusele oma ärasõidust. Kui arvesse võtta veel surnud kaaslasi, siis kaotas ühisus järsku 86 liiget oma koosseisust ja 178 liikmest jääb järele veel vaid 92 liiget. Lahkujate seas on ka juhatuse liikmeid ühes esimehe

K. Pabsteli'iga. Kes mujale tööd otsima sõidavad, nendele annab ühisus reisiraha kuni 7 rbl.

Organiseerimise otstarbel saadetakse laiali trükist ilmunud üleskutsed. Tellitakse „Töö Häält“ 3 eks. ja moeajakirja „Reform“. Moskva Nõelatoõliste Ühisus on saatnud ankeetlehe ja palub seda täidetult tagasi.

Politseiülem esitab ühisusele nõudmise, et liikmed, kes ei ole Vene alamad, kui nad kuuluvad Saksa, Austria või Türgi alamate hulka, ühingust välja heidetaks ja nimekirjast kustutatakse. Ühisuse juhatus teatab, et sääraseid liikmeid ühisuses ei ole.

Kuna liikmete arv on ligi poole võrra langenud, siis kasutavad ettevõtjad juhust ja algavad tööhindade kärpimist.

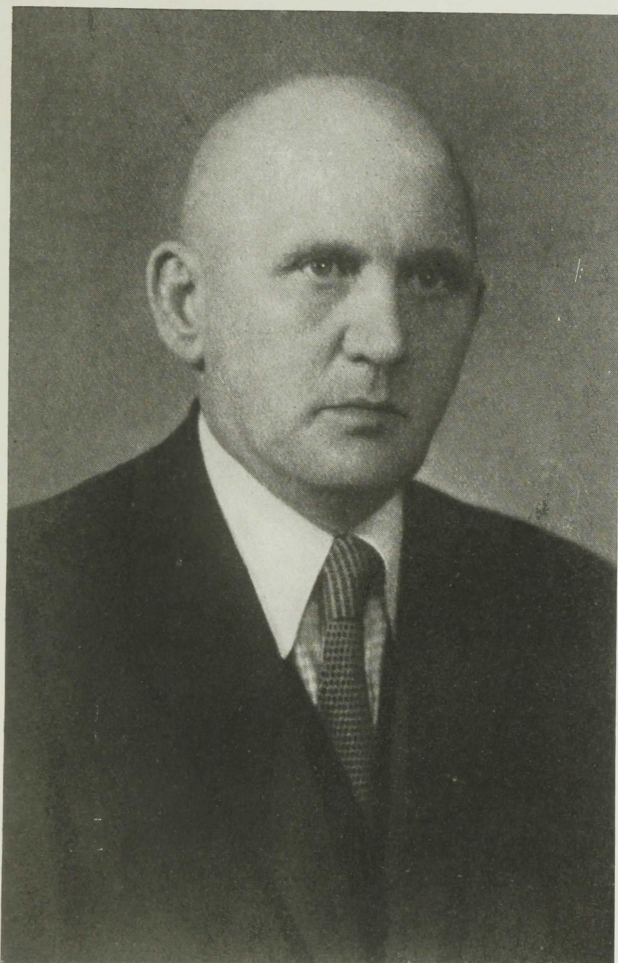
Et töötuid liikmeid on liiga palju, siis otsustas pääkoosolek maksta töötutele 2—8 rbl. nädalas toetuseks. Osa liikmeid ei olnud nimetatud otsusega rahul ja ilmusid suurel arvul raha väljaandmise päeval juhatuse koosolekule abiraha saama. Juhatuse oli seetõttu sunnitud abiandmist lõpetama.

Tegevus on äärmiselt väike ja paistab, nagu peituks ka ühisuses suuremise eod.

Liikmeid nimekirja järele 178, kui aga maha arvata sõjaväljale saadetud, ärareisinud ja väljaarvatud, jääb tegelikult järele ainult 92 liiget. Nii peegeldub liikmete nimistus omaette maailmasõda. Kantud soovist hüljata raskused, ei lasta end erakorralistest aegadest eksitada ja töötatakse kuidagi edasi, lootes paranemist.

On peetud 3 pää- ja 38 juhatuse koosolekut, seega kokku 41 koosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 402 rbl. 21 kop., kulud — 252 rbl. 98 kop., ülejääk — 148 rbl. 23 kop. Varanduslik seis — 1163 rbl. 52 kop.

K. Offril.
Esimees 1936—1937.

1915.

Juhatusesse 1915. a. oli järgmine: esimees J. Lipsberg, abid J. Kersten ja K. Saar, sekretär J. Kukk, abid A. Villemson ja J. Tuulas, kassapidaja F. Priks, abid T. Saan ja K. Offril. Juhatuseliikmed: H. Priskar, J. Vosmi, L. Erikson ja L. Zirkel. Revisjonikomisjon: J. Martinson, E. Kullam ja P. Mäetaga.

Ühisuse liikmed on suuremalt osalt töötavaid, mistõttu juhatus on töötute abirahade palvetega üle külvatud. Juhatus lõpetab töötute abirahade maksmise kuni pääkoosolekuni. Kes töötutest aga soovib ära sõita, sellele ostab juhatus sõidupileti töökohani.

Et juhatusel tihti tekib raskusi surma läbi lahkunud liikme korraldikuks matmiseks, siis on kavatsus asutada iseseisvat matusekassat.

Rätsepatöö Ühisuse 300 eks. põhikirja ja asjaajamisraamatud antakse nimetatud ühisuse likvideerimiskomisjoni poolt ühisusele hoiule.

Kuberner teatab, et ühisuse poolt 1911. a. senatile esitatud kaebus raamatukogu keelu suhtes on tähele panemata jäetud. Ametiühisusele raamatukogu mingil kujul ei lubata, vaatamata sellele, et see põhikirjas lubatud.

Kivitöölise Ühisuse algatusel protesteeritakse linnavalitsuse ees ülemäära kõrgete saunahindade tõstmise pärast.

Osa juhatuseliikmeid sõidab majanduslikel põhjusil ära.

Kuna sõjaliin ligineb ka Balti riikidele, siis kutsutakse erakorraline pääkoosolek kokku, et seisukohta võtta ühisuse olemasolu kohta. Sõjapõgenikke on kogunenud rohkesti Balti riikidesse ja neile oodatakse veel suuremat lisa. Et neid abistada, on loodud seltskonnategelastest koosnev Põhja-Balti sõjapõgenejate abiandmise komitee, mille valimistele saadetakse 2 ühisuse asemikku.

Valitseb suur toidu- ja tarbeainete puudus. Juhatus pöörduv Põhja-Balti komitee poole, paludes muretseda ühisuse liikmeile toiduaineid. Komitee andis ühe vaadi petrooleumi liikmetele väljajagamiseks, suhkrut ja teisi aineid võimalik anda ei olnud.

Et ühisuse kassa seisukord muutub päev-päevalt halvemaks, siis otsustab juhatus pääkoosoleku poolt määratud tasu enam mitte võtta, kuni ajad paranevad. Juhatusesse on aasta vältel mitu korda muutunud ja nüüd on seal enamikus naised. Ühisus kannab eneses sõjajälgi, liikmete nimekiri on kui lahinguväli, täis punasega kirjutatud märkusi: „sõjaväljal“, „ära sõitnud“, „töötaoleku tõttu liikmemaksust vabastatud“, „välja arvatud“, „hospitalis haavadesse surnud“ jne. jne. Endisest elujõulisest ja jõukast ühisusest ei ole enam midagi järel. Sõda on imeanud ühisusest tema üdi. Kes vähegi kõlvuline, on sõjateenistuses.

Koosolekuteks saab nüüd luba veel ainult kubernerilt. Tundub, nagu oleks ühisuse hukk paratamatu, mistõttu minnakse lootusetult ja rõhutatud meeleolus vastu tulevikule. Liikmeid on nimekirja järgi 103. On peetud 5 pää-, 38 juhatusesse koosolekut, kokku 43 koosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 224 rbl. 3 kop., kulud — 250 rbl. 79 kop., puudujääk — 26 rbl. 79 kop. Üldine varanduslik seis — 1129 rbl. 51 kop.

1916.

Juhatusesse koosseis 1916. a. oli järgmine: esimees K. Janson, sekretär H. Nuter, kassapidaja T. Saan. Juhatusesse liikmed: A. Sammel, Fr. Rääpo, J. Blaubrik, P. Küüt, R. Korp, E. Kraan, E. Ilus ja J. Semmel. Revisjonikomisjon: J. Martinson, A. Ehrenpreis ja M. Ehrenpreis.

K. Janson,
esimees 1916. a.

Langus ametiühingulises liikumises on veelgi süvenenud. Juhatuse koosolekud jäävad mitu korda pidamata, vaatamata sellele et juhatuse liikmetele on saadetud isegi koosoleku kutsed.

Toiduainete komiteelt saadakse palutud 2 vaadi asemel 1 vaat petrooleumi liikmetele välja jagamiseks. Valitseb üldine toiduainete puudus. Suhkrut ja paljusid teisi aineid pole üldse enam saada. Mõnd ainet jagatakse tšekkidega ja sedagi tuleb sabas oodata. Ühisuse vahetalitusel saadakse siiski mõningaid aineid muretseda ühiselt.

Tundub, nagu oleks siin sõjatagalas kogu elu hääbumas. Sõjaseadus, vali valvekord ja piiramisreisikord ning hulk teisi korraldusi ühes poliitilise survega on lämmatamas kogu elu. Samuti kannab majanduslik elu eneses suremisidusid. Et rahvas nälga ei sureks, selleks töötab Linna Toitluskomitee, kuid ka tema armust võib igaüks vabalt nälga surra.

Ühisuse tegevusest pole suurt midagi järele jäänud, kõikjal valitseb vaid langus. Juhatuse liikmete arvu vähendatakse 12-lt 6-le.

Sõjal ei näi olevat lõppu, sest vastased lubavad sõdida võidurikka lõpuni, kutsudes jumalat appi nuhtlema omi vaenlasi, mistõttu inimlikud kannatused muutuvad talumatuiks. Seisukord on kõigiti kurb. Suurest liikmeskonnast on nüüd järele jäänud nimekirja järgi veel 74 liiget. On peetud 24 juhatuse- ja 3 pääkoosolekut, kokku 27 koosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 185 rbl. 60 kop., kulud — 94 rbl., 12 kop., ülejääk — 91 rbl. 48 kop. Raha kassas — 1133 rbl. 6 kop.

1917.

Juhatuse koosseis 1917. a. oli järgmine: esimees K. Janson, sekretär J. Martinson, kassapidaja T. Saan. Juhatuse liikmed: J. Kukk, E. Ilus, A. Kullam ja J. Blaubrik. Revisjonikomisjon: A. Ehrenpreis, M. Ehrenpreis ja E. Liivak.

Aasta algab vaikselt ühisuse argipäevaste toimingutega. Kõik on endiselt tardunud. Keegi ei näi aimavat ajaloolisi suursündmusi, ei ka seda, mis see aasta eneses peidab.

Maailmasõjast ja keisri survevalitsusest kasvas 11. märtsil 1917. a. välja Vene revolutsioon. „Euroopa sandarmi“ Nikolai II valitsus ühes oma politseiirrigiga langes põrmuks. Piiramatu isevalitsusliku korra asemele astub nüüd piiramata vabadustega Kerenski valitsus. Kui varem võis koosolekuid pidada ainult kuberneril loal, siis nüüd ei tunta enam mingisugust koosoleku luba. Töölised olid enestele võtnud sõna-, trüki- koosolekute-, ühinemise- ja teised vabadused. Valitseb üldine rõõm. Koosolekud, kõned, meeleavaldused, kõikjal rahvast murruna. Hommikul välja minnes jõuti hilja öösel koju tagasi, unustades kodus toimingud ja isegi söömise. Ükski ruum ei suutnud enam enesesse mahutada koosolijaid, vaid kõnesid peeti nüüd platsi-

del ja tihti turul pritsimaja ees, kusjuures kõneleja esines rõdult. Ühel säärasel koosolekul haarati kõneleja E. Joonas vaimustusse sattunud rahvahulga poolt õlule ja kanti tema korterisse (vist Kivi tän.). Asutati Töölise Saadikute Nõukogu, kuhu ühisus saatis oma esitajaks J. Lipsberg'i ja J. Martinson'i, Põhja-Balti komiteesse J. Kuk'ke ja J. Martinson'i. Ühisus ärkab tardumusest ning temas algab uus elu. Kutsutakse kokku ülelinnaline rätsepatöölise ja õmblejate koosolek majanduslike küsimuste harutamiseks. Valitakse 3-liikmeline koosolekuid korraldava komisjon M. Kurs-Olesk'i juhatusel.

Kuna liginemas on 1. mai ja ühisusel puudub veel lipp, siis valiti lipu muretsemiseks 3-liikmeline komisjon koosseisus: K. Janson, T. Saan ja E. Ilus. Et lipu tarvis vajalikku punast siidriiet saada ei olnud, siis sõitis komisjoni liige J. Semmel selleks eriti Petrogradi, tuues sealt lipuriide kaasa. Lipp läks maksma 190 rbl. 60 kop. (vardata, juurde on arvamata ka leinaloor, pits, kanderihm, pael jne.). Esmakordselt tuli lipp tarvitusele ülemaailmalisel töölistepühäl, 1. mail 1917. a., mil ta lehvib uhkena ja ainsa siidlipuna hiigla töölistrongkäigus Tähtvere parki. Teiskordselt kasutati lippu ühisuse liikme Karl Mülleri matusel 24. mail s. a.

Ühisuse 10 a. juubeli puhul 19. juunil lehvib lipp juba kolmandat korda. Nimetatud tähtpäeva pühitsetakse ainulaadselt rongkäiguga. Alates tuletõrje seltsimaja eest sammutakse rivis lahtise lipuga ja tuletõrje muusikakoori saatel Raadi valda „Vanaaseme“ talu ilusasse metsa (umb. 7—8 km linnast). Sääli oli peotoimkond korraldanud einelaua karastavate jookide ja külmade suupistetega. Kui hiljem iga juubelipeo puhul on vaieldud alkoholi poolt ja vastu, siis 10 a. juubeli puhul seda küsimust üldse üles ei tõstetud, vaid juubelipeol oli aukohal maitsev „Vanaaseme“ talu piim, mida ka ohtralt hävitati. Juubelipeo sissetulek on 643 rbl. 53 kop., väljaminek 739 rbl. 73 kop., seega

puudujääk 96 rbl. 20 kop. Pidu lõppes hääs meeleolus ja vahejuhtumiteta.

Märtsikuul toimub juhatuses liikmeskonna nõudel valimisi, mistõttu juhatus terves koosseisus tagasi astub.

14. mai pääkoosolekul valitakse uus 12-liikmeline juhatus koosseisus: esimees A. Luha, abid M. Adamson ja J. Semmel; sekr. J. Martinson, abid J. Graumann ja A. Linde; kassapidaja T. Saan, abid A. Pensa ja P. Mölder. Juhatusel liikmed: H. Nuter, A. Schultz ja M. Pehk.

Tariifikomisjon töötab intensiivselt uute tööhindade ja tingimuste kallal. Ettevõtjatega varem sõlmitud lepingud öeldakse ühisuse poolt aprillikuul üles. Nõutakse tükitöö hindadele 60% juurde. Ettevõtjad ilmuvad esmakordselt juhatusel koosolekutele ja hiljem isegi pääkoosolekule, mis on esmakordne nähtus ühisuse ajaloos. Juudisoost äripidajate volinikuna ilmub koosolekule härra Press oma venekeelse hinnakirjaga, mida aga pääkoosolek vastu ei võta. 30. aprillil lõppes streik tööliste täielise võiduga, mille järel töötasu tõsteti 40—50% võrra.

Et aga rätsepmeister Palm korduvalt töötariifi rikkus ja temaga läbi rääkima ilmunud ühisuse saadikud lihtsalt välja viskas, siis pani ühisus ta boikoti alla, keelates ühisuse liikmetel temale tööd teha. Hiljem surigi nimetatud rätsepmeister boikotialusena.

Liikmete juurevool Ametiühisusse on muutunud otse massiliseks. Tihti võetakse vastu 30—40 uut liiget korraga. Liikmete arvu tõusu tõttu valitakse Tartu Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukokku endise 2 asemel 3 liiget. Kuna 1916. a. oli juhatusel koosolekutel 3—4 juhatusel liiget, on neid nüüd 9—10. Ka võtavad liikmed juhatusel koosolekutest suurel arvul osa, nii et iganädalane juhatusel koosolek on nagu pääkoosolek mitmekümne liikmega.

Nõutakse tööandjailt, et nad annaksid igale tööliselale palga-

raamatu lepingutingimuste, töötariifide ja -tasude sissekandmisega.

Senini oli ettevõtja kohustatud kodustöötajale töökoja kuluks maksma 20% tööhinnast, nüüd alandati see 10 protsendile. Ka valitakse vahekohus töötulide lahendamiseks tööliste ja tööandjate vahel.

Et jalanõudest suur põud ja neid üldse raske saada, siis tellis ühisus sõjatööstuse kaudu 250 paari saapaid liikmetele välja jagamiseks.

Asutatakse tööpuuduse vastu võitlemise komisjon.

Kuna peotoimkond aastaid enam ei olnud teetsenud, asub see nüüd jälle tegevusse.

Pääkoosoleku päevakorras on juba paar korda ka Rätsepatöölise Keskbüroo asutamine. Et Tartus oli juba olemas 6 iseseisva põhikirjaga töölisühisust ja nad kõik mööda linna laiali, siis otsustati luua mingisugune keskus. Vist oli see augustikuul, kui loodi „Tartu Ametiühisuste Ajutine Keskbüroo“. Põhikiri ilmus „Tartu Tööliste Nõukogu Teatajas“ nr. 7. Nimetatud keskbüroo juurde moodustati sekretariaat koosseisus: A. Lukin, J. Schiffer ja A. Kivi. Täpsa juhatusse koosseisu olen unustanud. Üks esimesi ajutise keskbüroo täiskogu koosolekuid peeti 11. septembril 1917. a. kell 8 õ. pritsimajas. Esimesed asemikud ühisuse poolt keskbüroosse olid sm. J. Lipsberg ja J. Martinson. Keskbüroo ajutine asukoht oli Trükitöölise Ühisuse ruumes, Kloostri tän. 5 hoovimajas. Keskbüroo ühinemisel Tööliste ja Soldatite Nõukoguga valitakse sinna kolmanda liikmena veel A. Luha.

Et liikmete arv on enam kui kolmekordseks kasvanud, siis k./ü. „Noor Eesti“ ruumid ei võimalda enam koosolekuid pidada. Enamikus peetakse kõik koosolekud pritsimaja saalis ja seegi on alati viimse võimaluseni osavõtjaist tulvil. On pääkoosolekuid, milledest võtab osa 400—500 inimest.

Ühisuse juurde asutatakse nõukogu, kuhu valitakse iga 10 liikme kohta üks esindaja.

Aasta lõpul toimuvad mõned ajaloolised muudatused senises olukorras. Tartu Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu võetakse enamlaste poolt üle ning sotsiaaldemokraadid-vähemlased ja sotsiaal-revolutsionäärid heidetakse nõukogust välja. Selle tagajärjel on teisitimõtlejad eemaldatud ja järele jäänud ainult sotsiaaldemokraadid-enamlased. Kõik see sünnitas senises tööliste ühtluses püsiva lõhe.

2. novembril andis Vene valitsus dekreedid kaudu kõigile Venemaa rahvastele õiguse vabalt oma saatust määrata, kuni Vene riigist lahkumiseni ja iseseisva riigi asutamiseni. Kõigi nende ajalooliste sündmuste kaudu nagu suunatakse huvid mujale.

Venemaa sündmused ja väerinde nihkumine meile ligemale lasevad aimata uusi poliitilisi suursündmusi, mistõttu tervelt 5 juhatuse liiget on ära sõitnud.

Aasta jääb ühisuse ajalukku suurima tõusuaastana. Liikmete arv oli kasvanud enam kui kolmekordseks. Kuna eelmisel aastal oli nimekirja järgi liikmeid ainult 74, siis käesoleva aasta lõpul on liikmeid juba 268. On peetud 50 juhatuse ja 13 pääkoosolekut, kokku 63 koosolekut. Nii et iga kuu peeti vähemalt üks pääkoosolek ja enamgi.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 1234 rbl. 93 kop., kulud — 1182 rbl. 93 kop., ülejääk — 52 rbl. Varanduslik seis — 1461 rbl. 24 kop.

Kogu ühisuse tegevus on olnud edukas ja väljavaated tulevikku kõige paremad.

1918.

Juhatuses 1918. a. oli järgmine: esimees A. Luha, abid M. Adamson, J. Semmel, sekretär J. Martinson, abid

A. Villemson ja J. Kukk, kassapidaja A. Lomp, abid P. Mölder ja K. Pabstel. Juhatuse liikmed: A. Epro, J. Lemmats ja M. Selli. Revisjonikomisjon: T. Saan, A. Jesse ja A. Linder.

Aasta alul töötatakse endise hoo ja innuga. Tööpuuduse vastu võitlemise komisjoni poolt väljatöötatud määrus töökorralduse asjus võetakse vastu ja saadetakse T. Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu tööosakonda kinnitamisele. Nimetatud määruse üks tähtsamaid punkte oli see, et iga ettevõtja oli kohustatud 1. aprilliks 1918. a. oma tööde valmistamiseks vastavaid töökodasid asutama. Kuni 1. aprillini on ettevõtjad kohustatud kodus töötajatele töölistele maksuma töökojakomitee ja ettevõtja poolt kindlaks määratud töötasu. Valitakse kontrollkomisjon, kes teostab alatist järelevalvet lepingu täitmise ja töötasude õiglase maksmise üle. Ka liikmete juurdevool kestab endiselt edasi.

Korraga on märgata mingit rahutust, mis laseb aimata suursündmuse ja reaktsiooni tulekut. 24. veebruaril ilmub Eesti Maapäeva Vanemate Nõukogu poolt „Manifest kõigile Eestimaa rahvastele“, millega Eestimaa kuulutati iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks. Kuid samal ajal rullus Saksamaa sõjajõud raudrullina üle Eestimaa, seades valitsema saksa sõjaväe diktatuuri, kus kindral von Seckendorf käskis, keelas ja laskis.

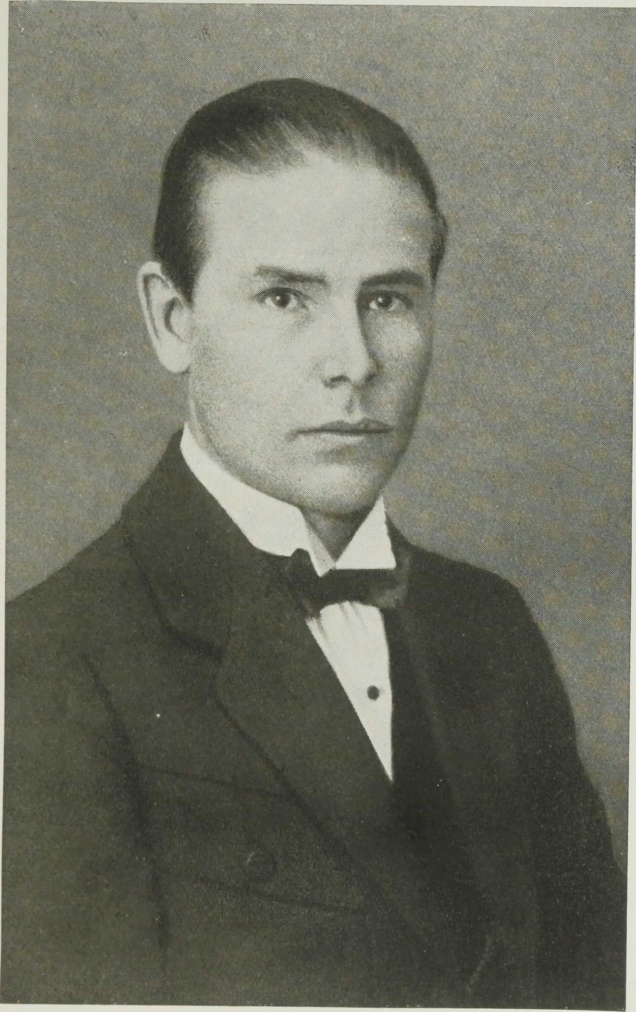
Olin parajasti raekoja ees, kui Kүүni tän. kaudu jõudsid kohale esimesed saksa raudkiivrites „hallid“ ratsanikud. Sisemine protestivaim ja ajalooline viha olid sedavõrd tugevad, et võimalikult kiiresti raekoja eest lahkusin. Jõudnud Fortuuna tänavasse, kuulen Pärmivabriku poolt (teispool jõge) järsku tuttavat kuulipilduja raudset laulu ta-ta-ta ja näen läbi kerge udu inimesi Emajõe jääpinnal langevat. See oli esimeseks hirmutuseks ja võimu demonstratsiooniks, mille ohvriks langes mitukümmend inimest. Peale tapmist raiuti augud Emajõe jäässe ja uputati verised jää külge külmunud laibad Emajökke, kus nad kevadel veel ujudes otsisid enestele puhkepaika. Mustade ris-

tidega tähistatud kääpad Emajõe kallastel on selle aja tummad tunnistajad. Kaks koormat laipu veeti Tähtvere mõisa maa-alale ühishauda. Olin Kaluri tän. 32/38 maja hooviväraval, kui üks laibakoorem sealt möödus. Laibad olid reele nii laotud, et kahel pool koormat paistsid ainult kaitseväge seostega ja „tankidega“ varustatud jalgade koorem, kuna üle kehade oli visatud mingi räbal. Eemalt paistis see puukoormana. Kes nad olid ja milles seisis nende süü? — Kes seda küsis ajal, mil elu oli nii odav.

Nii algas Saksa okupatsioon Tartus. Nõukogude Vabariik Berliinis Bresti rahulepingu asjus Saksamaaga läbirääkimisi pidades ütles end Eestimaast lõplikult lahti. Vene kahepeaga kotka küüsisist sattusime nüüd ühepeaga Saksa kulli küüsi.

Mingisugust tööliikumist olla ei tohtinud. Ei saanud õieti vabadust maitsedagi, kui juba olime saksa sõduri raudse kontsa all. Olime sattunud ühest äärmusest teise ja sunnitud kandma võõrast võimu.

Kõik see ei jätnud oma mõju avaldamata ühisuse juhtivatele tegelastele. Juhatusel olid pooled liikmed ära sõitnud. Järelejäänuid tuli isiklikult nende kodudest koosolekule tuua. Kõigest hoolimata aurasid mõned teel koosolekule ära, mistõttu paljud juhatuse koosolekud jäid pidamata. Sel raskel ajal oli minule langenud raske koorem esimehe näol. Hakkasin, nagu aeg seda nõudis, diktaatoriks. Otsustasin kõik ühisuse asjad iseseisvalt, käies järelejäänud juhatuse liikmete kodudes nende arvamusi küsimas. Sain kaudselt teada, et esimees A. Luha viibivat veel Tartus. Otsimise peale leidsin tema kustki linna servalt üles. Tema juurde pääses ainult tuntud ja ustav inimene. Ta pikutas riide taga voodis ja andis seal minule üle ühisuse templi, pitseri ja teised ühisuse kantseleitarbed. Nagu kokku lepitud, läksin järgmisel päeval samasse paika temaga ühisusse puutuvate asjade üle läbi rääkima, kuid esimeest ei ole ma enam tänaseni näinud.

M. Adamson — albumi koostaja.
Esimees 1918—1920, 1933.

JÄRJEKORDNE SAKSLASTE HIRMUOHVER.

4. veebruaril peeti Tuletõrje seltsimaja saalis ühisuse järjekordset pääkoosolekut, kus protokolljaks valiti sm. P. Kikkas. Et protokoll raamatusse kanda, viis ta ühisuse pääkoosolekute protokolliraamatu koju. Sakslaste Tartu tulekul leidnud nimetatud raamatu P. Kikka abikaasa ning olles ärevuses ja hirmul, põletanud raamatu kui kardetava ja lubamatu ära. Nimetatud teguviisi tuleb lugeda kahjatsemisväärseks, sest see raamat sisaldas eneses väga tähtsaid 1914.—1917. a. pääkoosolekute protokolle. Eriti tähtsad olid nendest 1917. a. tegevust käsitlevad protokollid. Ka oli ühisus nimetatud teguviisi tõttu sattunud erilisse olukorda, kuna mingi dokument ei tõendanud, kes on juhatuse, revisjonikomisjoni jt. liikmed. Seetõttu tuli aasta pääkoosolekut korrata ja uuesti vastu võtta ka kassa aruanne ja eelarve. Juhatuse valitakse 9-liikmeline: esimees Jul. Uibopuu, abid M. Adamson ja R. Korp, sekretär J. Martinson, abid J. Pensa ja O. Kond, kassapidaja A. Lomp, abid P. Mölder ja K. Pabstel. Revisjonikomisjon: T. Saan, A. Jesse ja A. Linder.

Et käibel on saksa ober-ost rublad, siis võetakse ka kuumaksu nimetatud raha alusel. Koosolekute pidamiseks annab luba nüüd linna komandant. Samuti ei tohi ilma komandandi kirjaliku loata ühisuse liiget matta. Iga matuse puhul oli lubadega sekeldusi ja tihti ei soovitud seda anda. Lipuga matmisel pidi eri luba olema ja iga luba maksis 3 marka.

Kõik toimus kuidagi vaikselt, sõnatult, teatava surve all. Okupatsioonivõimud siiski ühisust ei sulgenud, ehkki mitu korda ähvardasid seda teha. Nõuti põhikirja saksa keelde tõlkimist ja okupatsioonivõimude poolt kinnitamist. Pidi käsku täitma, vastasel korral oleks ühisus paratamatult suletud. Tõlgitakse siis põhikiri ja samuti liikmete nimekiri saksa keelde ja esitatakse okupatsioonivõimudele kinnitamiseks. Tõlgitud põhikiri ühes nimistuga pidi esitatama Tartu linna pealikule 20. juuniks. Kõik

see läks ühisusel maksma 47 rbl. Saksakeelsele põhikirjale allakirjutanuid nimetatakse talupoegadeks (Bauer — „mats“) ja need talupojad on: D. Rosenberg, M. Kolga, G. Nurk, A. Sammel jt.

Pääkoosolekuid peetakse Kommertsgümnaasiumis, Fortuuna tän. 6/8.

Juhatus otsustab aruanded iga läinud kuu kohta läbi vaadata ja kinnitada. Kõigele vaatamata ei unusta ühisus kultuurilisi küsimusi ja määrab endiste aastate eeskujul T. Rahvaraamatukogu Seltsile toetuseks 30 marka ja Kutsehariduse Seltsile 20 marka.

Kuna ühisusel on kogunenud suurem summa nn. „Kerenski raha“, siis ostetakse selle eest niiti liikmetele edasimüümiseks, sest need rahad on kahtlase väärtusega. Vähe hiljem kaotaski Kerenski raha oma väärtuse.

Matusekomisjoni töökord ja ülesanded määratakse kindlaks. Ta omab eri kassa ja kõik liikme matusega seosesolevad kulud jäävad tema kanda.

K./ü. „Noor Eesti“ ütleb ühisusele korteri üles. Asutakse uude korterisse T. Rahvaraamatukogu Seltsi, Riia tän. 2. Uue suure kuluna oli ühisus võimude nõudel sunnitud matusekassa põhikirja saksa keelde tõlkima, mis maksis 37 marka 50 penni. Seega põhikirja, nimekirja ja matusekassa põhikirja tõlkimine läks maksma 84 marka 50 penni. Uus, saksakeelne põhikiri on Tartu linnapealiku teadaandel registreeritud augustikuul 1918. a. ja siit peale algas ühisus tegevust saksakeelse põhikirjaga.

Et niiti veel vähe saada ja selle hind kerkib iga tunniga, siis võetakse T. E. Laenu-Hoiu Ühisusest 1000 rbl. välja ja ostetakse selle eest niiti liikmetele välja jagamiseks. Samuti ei ole enam saada masinanõelu, kuid ühisusel läheb siiski korda neid 72 tükki osta. Kohal pole aga enam materjali saada, seepärast tehakse I Laenu-Hoiu Ühisuselt 3000 marka laenu materjali-ostuks. Materjali võib aga saada ainult veel Narvast. Et Tar-

tust lahkuda tohib ainult linnapealiku loal, siis ühisus esitab loasaamiseks vastava palve.

Kuna petrooleumi üldse enam saadaval pole ja isegi valgustusaseainet karbiiti on raske saada, ei ole enam võimalik tööd teha. Saadetakse linnapealikule märgukiri, et ta võimaldaks ühise liikmetele petrooleumi saamist, või laseks sisse seada kiires korras elektrivalgustuse.

Toitlusolud on linnas eriti rasked. Sõjariistus saksa sõdurid on linnatulevatel taluinimestel teedel vastas, võttes neilt kõik sõidukis leiduvad toiduained. Maal on vallad jaotatud rajoonideks-punktideks, kuhu sundusliku normina pidi iga looma- ja põllupidaja viima temale kindlaks määratud piima, mune, pekki jne. Sellele lisaks rändasid veel sõjariistus saksa sõdurid talust tallu, nõudes mune, pekki ja võid, võttes seda vägivaldselt, kui vabalt ei antud. Toimitakse läbiotsimisi isegi taluteenijate juures, võttes isegi nende vähese toidunatukese. Linna pääseb väga harva midagi, elanikud rändavad maad mööda päevade viisi, kott kaenla all, et saada vähest leivajahu, kartuleid jne. Võid ja mune linna tuua õnnestus harva ja seda ka ainult keerulisi teid kasustades. Müügiks jäi põllupidajatel vaevalt midagi, mistõttu linnaelanikud nälgisid. Leivakaartidega anti $1/2$ naela leiba päevas ja $1/2$ naela liha nädalas. Leivale oli üle poole puitaineid juurde lisatud ja sedagi leivanimelist aseainet pidi juba kell 5 hommikul sabas ootama. Kõikjal valitses alatoitus. Elanikkonnast on õnnelik see, kel õnnestub saada hobuseliha. Suhkru olid inimesed unustanud. Saksa sõdurid kauplesid sahhariiniga ja mõnel õnnestus osta isegi saksa hobustele määratud toorest hobusesuhkrut.

Viletsate elutingimuste, eriti alatoitluse tulemuseks oli see, et 5 ühisuse liiget järgimööda surid. Kes kuidagi elada tahtis, pidi toiduaineid ostma salaja, kuid selliselt ostes olid need sedavõrd kallid ja kättesaadamatud, et rätsepatöölised äärmisel

nälja sunnil seda kasustasid. Oldi meeeldi nõus tööd tegema natuuras saadava tasu eest.

Valitses ennenägemata tööpuudus. Töötuid aetakse teid puhastama ja tegema. Ametiühisuse juhatus saatis Tartu linna pealikule märgukirja, juhtides tähelepanu rasketele toitlusoludele, kutsudes teisi ühisusi märgukirjaga ühinema. Märgukirja vastuses lubas linna pealik asja parandada ja toitluskomiteesse üht ühisuse asemikku saata. Varesesitatud märgukirjale valgustuse asjus vastates teatati, et valgustuse saamiseks mingisuguseid lootusi ei ole. Kõige selle tulemuseks oli siiski vähene paranemine ja Ametiühisuse liikmetele anti lisa leivakaarte.

Ettevõtjad sel ajal kasustasid juhust profiidi löömiseks, võttes töötellijailt ülikonna eest tööraha 120 rbl., makstes ise tööliiksele ainult 40 rbl.

Räägitakse, et võõra võimu surve all kaovad mõned kodanikud jäljetult. Ühisuse endine toetajaliige adv. Lui Olesk ja liige Minni Kurs-Olesk vangistatakse saksa sõjaväevõimude poolt ja viiakse Riia vanglasse.

Segaste aegade tõttu on käibel mitmesuguseid rahasid, milistega töölisi tüsatakse. Et ametlik kurss puudub, siis ühisuse pääkoosolek määrab kursiks 2 saksa marka ühe vene rubla eest.

Vahepeäl on paljud juhatusel liikmed juhatuselt lahkunud, mistõttu vaadeldaval aastal valitakse juba järjekorras kolmas juhatus. 29. sept. pääkoosolekul valitakse lahkunud liikmete asemele esimeheks M. Adamson, abiks J. Zirkel, kassapidaja abiks A. Epro, sekretäri abiks J. Beik.

1. detsembri pääkoosolekul asutatakse iseseisev streigikassa, kuhu iga liige on kohustatud maksma 50 kop. kuumaksu.

Kulutulena levib teade, et Saksamaal olla puhkenud revolutsioon. Valitseb üldine rõõm ja lootus vabaneda võõrast võimust. 12. nov. lahkuvad Saksa okupatsiooniväed Eestist. Eesti Ajutine Valitsus paneb oma võimu ja korraldused maksma. Võimude vahetuste tõttu on rätsepatöölise seisukord üllaske,

enamik neist on juba kauemat aega töötä. Samuti puudub peaaegu igasugune töömaterjal. Niiti saab ainult tutvuse kaudu ja kalli hinna eest. Riidet ja voodrit polnud enam olemas mingisugust. Ka eesti kaitseväelaste riidet oli puudulik. Enamlaste poolt oli Narvas vabrikutest konfiskeeritud mõned vagunid riidet ja lõime. Sakslased kavatsesid seda sõjasaagina Saksamaale saata. Raudteelaste ja tööliste ning ametnikkude kaastegevusel läks korda neid päästa, mistõttu nimetatud varandus jäi Tartu jaama seisma. Eesti Ajutise Valitsuse korraldusel asutatud Tartu Linna Rekvisitsioonikomisjon asus neist eesti kaitseväele riideid valmistama. Rekvisitsioonikomisjon oli kogu selle töö andnud pudukaubaäri pidajale A. P-le, kes asus kasustama rätsepatöölise rasket töötaolukorda enese kasuks, makstes enekuulmata madalat töötasu. Enamik oli valmis töötama ainult päevase toidu eest. See kõik tunnistab, kui raske oli sel korral olukord.

Kõike arvesse võttes pöördusin Eesti Ajutise Valitsuse Lõuna-Eesti päävoliniku kt. ja Tartu Rekvisitsioonikomisjoni esimehe sm. J. Lehmann'i poole, kelle korraldusel mul õnnestus töökoda nimetatud ärimehelt ära võtta ja asutada T. Rekvisitsioonikomisjoni rätsepatöökoda Kүүtri tän. 3. Seal leidsid paljud puudustkannatavad ühisuse liikmed rahuldava tasu eest tööd. Samuti võeti 2 ühisuse asemikku Rekvisitsioonikomisjoni liikmeiks. Et sel korral mingisugust materjali saada ei olnud, siis anti seekordsele ühisuse esimehele M. Adamson'ile Rekvisitsioonikomisjoni kviitungid kõige vajaliku hankimiseks rekvireerimise kaudu.

Nimetatud töökoda algas peagi tegevust ja oli sunnitud mõne aja möödumisel oma tegevust laiendama. Töökodas leidsid paljud ühisuse liikmed tööd. Tööpäev oli 8-tunniline ja töötasu makseti meestele 16 marka ja naistele 13 marka päevas, mis tol korral oli täiesti rahuldav. Kuidas ja missugustel oludel ja tingimustel sai töökoda asutamine võimalikuks, sellest teisel.

Koosolekuid peeti peaaegu iga päev ja oli juhuseid, kus päevas isegi paar koosolekut ära peeti. Ametiühisuse peakoosolekul 15. dets. (Tartu raekojas — volikogu saalis) otsustati rekvisitsioonitöökoda ühisuse kätte võtta. Nii algas ühisus pärast sakslaste maalt lahkumist eesti kaitsevägele riidevarustustöid tegema. Töökoja korraldajaks valiti J. Uibopuu ja abiks J. Zirkel. Juurdelõikajaks A. Temmer, asemikuks R. Korp. J. Uibopuu lahkub esimehe kohalt ja tema asemele valitakse uueks esimeheks M. Adamson.

Palga suhtes mingisugust vahet töökorraldaja (töökoja juhataja), juurdelõikaja ja tööliste vahel ei tohtinud olla, see oli kõigil ühesugune (16 marka päevas). Ka pühad ja haiguspäevad arvati tasu alla — seisukord, milleni pole rätsepatöölised kunagi jõudnud.

Maatameeste kongressi saadikuks valitakse M. Adamson.

Tartu Ametiühisuste Keskbüroos tuleb valimisele töökaitsekomissar. Kandidaatideks on E. Joonas ja Kiisper. Ühisuse peakoosoleku otsusel on ühisuse asemikud kohustatud hääletama sm. E. Joonase poolt.

Novembrikuul algas sõda Nõukogude Vene ja Eesti Vabariigi vahel. Peagi jõudsid ka vene sõjaväed Tartu. Paari päeva pärast ilmusid kuulutused seintele ja kuulutustulpadele, kus teatati, et Peetri kirikus peetakse suur miiting ja kohustatakse kõiki töölisühinguid oma lippudega ilmuma kirikusse. Nii ka sündis. Kirik oli rahvast tulvil. Jutlustas A. Vallner, võttes jutluse aluseks Markuse evangeeliumi 12. p. 17. s., s. o. tuntud piibli lause: „Andke keisrile, mis keisri kohus, ja jumalale, mis jumala kohus,“ lisades sellele järsult: „Selle tunnistab Eestimaa Tööraha Kommuuna tühjaks!“ Orelil mängis T. Töölisühisuste Keskbüroo sekretär Ed. Kirs internatsionaali, millest sai enesele „punase köstri“ nimetuse. Hiljem sai ta kõige selle eest süütult kannatada.

Vahepääl toimub jällegi võimude vahetus. Detsembrikuu lõpul, vist jõulu eel, muutub seisukord kriitiliseks ja Tartu linnavalitsus ühes kaitseväega lahkub Tartust Põltsamaale. Ainult erakorralise riski tõttu läheb minul korda veel viimasel minutil tööliste töötasu kätte saada.

Vene vägede teiskordsel Tartu tulekul jäi ka töökojas töö seisma. Pitseerisime töökoja ukсед Ametiühisuse pitseriiga kinni ja lahkusime. 28. detsembril olid juba Vene väed Tartus.

Sagedastel võimuvahetustel juhtus paar korda ka nii, et kohal igasugune võim puudus. Et röövimisi ja muid vägivaldakte ära hoida ja korda säilitada, siis võttis „Keskbüroo“ võimu enese kätte, lüües tänavanurkadele kuulutused, milles ähvardas iga riisujat ja röövijat kohal maha lasta. Olin ise 5-mehelise rühma juhina kogu öö valvepostil, kui minule hommiku-ööd avati Puiestee tän. lõpul revolvritud, mis aga õnneks ei tabanud. Seega pidasid organiseeritud töölised linnas korda, kuni Eesti kaitseväge saabumiseni, hoides ära igasugused korrarikumised ja varade kui ka inimelude hävingud linnas.

Pääkoosoleku vastaval otsusel kohustatakse ühisuse esindajaid T. Tööliste Ametiühisuste Keskbüroos ühiselt teiste ühisuste asemikkudega Tartu linnavalitsust paluma, et ta võimaldaks „Keskbüroole“ ja seega ka ühisustele vastavaid koosolekuruume. Tartu linnavalitsus ühes linnavolikoguga, arvesse võttes ruumide tarvidust ja teeneid linna korrahoidmisel ning varade kaitsmisel, otsustas anda „Keskbüroole“ tasuta korteri, kütte ja valgustusega kuni tema eksisteerimiseni. Esimesed ruumid saab T. T. Keskbüroo enesele Lutsu tän. nr. 14 asuvas kahekordses majas ühes sekretäri korteriga. 28. detsembril asub ühisus ühes teiste ühisustega Lutsu tän. Seega oli ühisus korterimurest lahti ja avanesid avarad tegevusvõimalused.

Vaatamata mitmekordsetele võimude vahetusele töötas ühisus täie energiaga edasi ja ei lasknud end segada valitsevatest olukordadest. Haruldaselt suur tööpuudus kõrvaldati, muret-

seti liikmetele toiduaineid ja muid tarbeid, pakuti kaitset võimude eest jne. Asutati töökoda, streigikassa kindla kuumaksu alusel ja korraldati tööhindu, mis töökoja tõttu tõrkumata läbi läksid.

Oli suurelatuseline tegevus ja töö ühisusel vaadeldaval aastal. Ka jääb nimetatud aasta ühisuse ajalukku ainukese ja omapärasena uute liikmete massilise juurdevoolu tõttu. Näiteks 27. dets. võttis juhatus ühel koosolekul vastu 80 uut liiget, nendest 70 naisterahvast — suurim arv, mis ühisuse ajaloos püsinud tänaseni rekordarvuna. Samuti ei ole ka liikmete üldarvult ükski aasta ületanud 1918. a. Nimekirja järgi oli 1918. a. 407 liiget, seega aasta jooksul 139 uut liiget juurde tulnud.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 1294 mrk. 80 p., kulud — 807 mrk. 54 p., ülejääk — 487 mrk. 26 p. Üldine varanduslik seis — 2001 mrk. 81 p. Siia on arvamata matusekassa sissetulek 341 mrk. ja streigikassa kapital 153 mrk. 20 p. Ühisuses on peetud 7 pää- ja 35 juhatuses koosolekut.

Raskeile toitlusoludele vihjab igatahes liikmete suur surevus. Aasta jooksul suri 5 ühisuse liiget ja nende matmiseks on ühisuse matusekassast makstud 342 marka.

Ühisuse liikmete suure arvu tõttu olid juhatuses liikmed igal puhkepäeval kl. 10—1 kantseleitundidel, kuna juhatuses koosolekud olid kindlaks määratud igale esmaspäevale.

Aasta tegevus lubab ühisusel lootusrikkalt vaadata tulevikku.

1919.

Juhatuses koosseis 1919. a. oli järgmine: esimees M. Adamson, abid J. Uibopuu ja R. Korp, sekretär J. Martinson, abid P. Mäetaga ja I. Beik, kassapidaja A. Lomp, abid O. Kond ja A. Linde. Revisjonikomisjon: A. Roos, J. Linder ja T. Saan.

Et enamik rätsepatöölisi on tööta ja näljas, töökoda aga suletud ning eratööd puuduvad, siis on olukord küllalt kurb. Ühisuse juhatus saadab Täidesaatva komitee töö-osakonnaga töökoja avamise asjus läbi rääkima 3-liikmelise komisjoni koosseisus: M. Adamson, J. Uibopuu ja A. Roos. Komitee asus raeokojas teisel korral. Samas nägime ka töökoja juurdelõikajat Temmerit, kes tegeles valitsuse laua taga, kuna töökoja abijuhataja J. Zirkel pidi olema revolutsioonikomitee presiidiumis. Sääl vastati meile: „Mis tööd teil vaja? On aeg revolutsiooni süvendada.“ Saatkonna märkuse pääle, et kõik rätsepatöölised on tööta ja näljas, vastati: „Meie anname teile kõigile kohe tööd, saate vintpüssi ja leiba. Kui teie nüüd vabatahtlikult ei tule, siis olete varsti selleks sunnitud.“ Seega lõppes meie jutt. Lahkusime sama targalt kui tulime.

Töötute abistamiseks otsustati korraldada suurem pidu, kuid ka sellest ei saanud asja. Olukorra tõttu läks komisjon uuesti Täidesaatva komitee jutule, kus lootust anti töökoja avamiseks ligemal ajal, kuid ainult Nõukogude rätsepatöökoja nime all. Töökoja avamisega seoses olevate küsimuste arutamiseks otsustas juhatus erakorraliseks koosolekuks kokku tulla 14. jaanuaril. Aga juba nimetatud otsuse tegemise ajal oli tunda linnas ärevust ja erilist elavat liikumist ning rindeõhkkonda. Järgmise päeva hommikul oli kuulda laskmisi ja 14. jaanuaril vallutasid Eesti soomusronglased ja Kuperjanovi partisanid Tartu, mistõttu ajaloolisele päevale määratud juhatuse koosolek jäi pidamata. See oli juba viies võimude vahetus Tartus. Algas Eesti Vabariigi valitsemisajajärk ja töökoja küsimus lahenes nüüd juba täies ulatuses. Rekvireerisin Aleksandri tän. nr. 22 maja 7 suure toaga.

Töökoja juhatajaks jäi endiselt J. Uibopuu. Juurdelõikajaks Aug. Lomp ja hiljem lisaks J. Jakobson ning mütside juurdelõikajaks ja juhatuse liikmeks M. Adamson. Pesu juurdelõikajaks valiti neiu P. Mölder ja abiks neiu Priskar. Töökoda töötab

nüüd suurkäitisena 70 masina ja 100—200 töölisega. Et kaitseväge varustus puudulik ja korraldamata, siis loodi seltskondlikkude org-ide esindajatest koosnev „Ühistöö“-nimeline organisatsioon. Rekvisitsioonikomisjon andis oma rätsepatöökoja üle nimetatud „Ühistööle“, saates töökotta oma esindajaks (komisariiks) kaupmees-majaomaniku M. Pärna. „Ühistöö“ muretses tööd ja tasus ka kõik töökojaga seosesolevad kulud ühes tööliste palkadega. Töökoja sisemine korraldus, nagu tööliste töölevõtmised ja ümberpaigutused, kuulusid endiselt ühisuse juhatusse võimupiirkonda. Et töötuid oli veel rohkesti, siis korraldatakse töökojas töö vahetusega. Uusi töölisi võetakse tööle tihti 10—20 inimese ümber. Et masinatest suur põud ja neid kustki saada ei olnud, siis võeti töökotta tööle ainult neid, kes töökotta töid ka oma masina.

Oli hiigla töökoorem ühisuse juhatusse, kellest pool kuulus ka töökoja juhatusse. Hommikul kl. 7 tööle minnes ja õhru kl. 7 lõpetades algas töölesoovijate nimekirjade läbivaatamine ja tihti ka nende seisukorraga tutvumine nende kodus, mis sageli kestis kl. 12—1-ni öösel. Kui kaasa arvata veel ühisuse juhatusse ja „Ühistöö“, töökoja ning teised koosolekud, millele lisandusid veel rekvireerimisega seotud asjaolud, siis peab tagant järele imestama, kuidas säärast pinget jõuti välja kannatada.

Et pääle kl. 7 õ. keegi tänaval enam liikuda ei tohtinud, siis paluti Tartu linna komandandilt selleks tasuta ööloa.

Töökoja juhataja J. Uibopuu kaitsevärke kutsumise järel valitakse uueks töökoja juhatajaks J. Martinson.

Et Eesti Asutava Kogu valimised olid E. Maapäeva poolt määratud märtsikuule, siis oli tööliste seas ka tööliste saadikute sõelumine. „Ühistöö“ rätsepatöökojast valiti kand. Paul Mäetagaga. Hiljem valiti E. Asutava Kogu liikmeks Tartu Puutööliste Ühisuse juhatusse liige Peeter Karin.

Pea teatab „Ühistöö“ juhatus, et ta kavatseb töökoda likvideerida ja soovib ühisusel võtta töökoda enese valdusse, mis

sünnibki. 28. apr. ja ka hiljem sõlmitakse E. Sõjaministeeriumi Varustusvalitsuse ja ühisuse vaheline leping suurema arvu tööde valmistamiseks. Tööd on küllaldasel määral. Pääkoosolek tunnistab 14. mail ühel häälel töökoja ülevõtmise ja liikmetele töömuretsemise õigeks. Töötasu tõstetakse meestöölistel 16 margalt 18 margale ja naistöölistel 13 margalt 15 margale päevas.

Rekvisitsioonikomisjoni valitakse lahkunud J. Zirkeli asemele A. Roos ja J. Uibopuu, kuna M. Adamson on alatine rekvisitsioonikomisjoni liige.

28. aug. valitakse suurem tariifikomisjon nii mees- kui ka naistöõde hinnakirjade väljatöötamiseks. Töökoja tõttu panakse uus tariif maksma ilma tööseisakuta.

Et petrooleumi üldse saada ei olnud, siis muretses juhatus liikmetele soodsa hinna eest mitu vaati petrooleumi. Selle operatsiooni läbiviijaks oli sm. M. Adamson.

Kuigi Tartus toimus lühikese aja kestel viis valitsusvõimu vahetust, õnneks ei ole aga ühisuse liikmetest keegi selle all eriti kannatanud. Ainult M. Kurs-Olesk viidi 1918. a. Riia vanglasse ja oli pikemat aega ühes abikaasaga vangilaagris. Siis aga vangistati 15. jaanuaril ühisuse liikmed 1) S. Nurk, 2) Pöder, 3) Saarmann (kaks korda järgemööda), 4) Vahkale, 5) A. Sammel (asut. liige), 6) Lööper, 7) Toots ja 8) Tooren. Ühisus kaitstes oma liikmeid niipalju, kui see võimalik, andes isegi juriidilist abi, mistõttu enamik ühisuse liikmeid vabastati vahi alt. Ühe osa vastu süüdistust üldse enam ei tõstetud, kuna sm. Pöder hukati. Tema süü, mis põhjustas kõrgema karistuse (surmanuhtluse), jäi ühisusel teadmatuks. Ühisuse asutaja liige sm. A. Sammel mõisteti 4 aastaks sunnitööle, missugune karistus hiljem antud manifesti tõttu muudeti ja ta vabanes mõne aja pärast vanglast. Vanglasolek oli aga tema nõrka tervist sedavõrd kurnanud, et ta pääle vabanemist varsti suri. Ka sm. S. Nurga süü jäi selgusetaks. Kui ta 15. jaan. vangistati, saatis ühisus sõjaväe ülemale teate, et S. Nurk on olnud korralik liige ja poliitikaga

tegelnud ei ole, paludes teda seetõttu vabastada. Ta vabastati. Läbielamused on aga temale sedavõrd mõjunud, et ta mõne-aegse põdemise järel samuti suri. Seega oli ta kolmas surmaohver. A. Tooren ja I. Toots vangistati korraga. Nende süü seisis selles, et nad firma Kaplan-Pressi osaniku härra Pressiga tülli sattudes öelnud mõned ähvardused omaniku aadressil. Nii siis vana viha ja kättemaks. Ühisus palub ka neid vabastada, võttes vastutuse nende eest enesele. Nad vabastataksegi. Nad on rõõmsad, et ühisus neid kaitsnud, ja ilmuvad vanglast vabanedes kohe juhatuse koosolekule tänama juhatust kaitse eest. Juhatuse moodustas 3-liikmelise komisjoni, kes härra Pressiga kokku leppides asja likvideeris.

M. Kurs-Oleski hääks saab ühisus vähe teha. Toetatakse kõiki samme, mis tema vabanemiseks kuidagi kaasa aitavad. Ka sm. Lipsbergi saatust suudab ühisus väga vähe kergendada perekonna abistamisega. Ta sureb hiljem vangilaagris (vist tüüfusse). Ühisuse tegelased J. Zirkel, Epro, Temmer, A. Luha jt. kadusid teadmata kuhu. Seega on 1919. a. üks kurvemaid lehekülgi ühisuse ajaloo.

Üldmobilisatsiooni puhul ametiühisuste juhatuste ja kesknõukogu liikmeid miskipärast Eesti rahvaväkke ei võetud, samuti vabastati ühisuse liikmed kaitseliidust. Hiljem see muudeti ja ametiühinglased olid sama kõlvulised kaitsevähke kui teisedki kodanikud.

Ühisuse esimese poolaasta kassaaruanne lõpeb 905 mrk. 70 p. puudujäägiga, mistõttu tõstetakse liikmemaksu 50 pennilt 1 margale kuus, arvates 1. juulist 1919. a.

„Ühistöö“ rätsepatöökoda arvatakse üldhaigekassa alla, millega ühisus ei nõustu, paludes töökoda vabastada haigekassale makstavast maksust, mis aga jäetakse tähele panemata.

Tartu linna ja maakonna tööbörsil antakse Ametiühisuse liikmetele töösaamisel eesõigus.

Et ühisuse põhikirja soovitakse lihtsustada ja parandada, siis valitakse selleks 3-liikmeline komisjon koosseisus: J. Martinson, M. Adamson ja A. Lomp. Parandatud ja uuesti redigeeritud põhikiri võeti 12. oktoobril pääkoosoleku poolt vastu. Alla kirjutasid: M. Adamson, J. Martinson ja A. Lomp. Põhikiri kinnitati samal aastal Tartu-Võru Rahukogus ja on särasena kehtiv tänaseni.

Tähtsamaks suursündmuseks töölisliikumise alal oli tol ajal esimene ülemaaline ametiühingute kongress 30. aug. 1919. a. Tallinnas. Ühisuse poolt valiti kongressi saadikuteks M. Adamson ja J. Martinson. Nimetatud kongressist võttis osa üle 400 saadiku ja see jääb suurimaks töölisühisuste kongressiks, mis Eestis kunagi peetud. Kahjuks aga muutus see parteidevaheliseks arveteõiendamiseks ja teatud poliitiliste sihtide ja eesmärkide taotluseks, olles seega tööliklassi omavaheliseks poliitiliseks klassivõitluseks. Pääle teatud resolutsiooni vastuvõtmist lõpetati kongress võimude poolt ja riigi piirest saadeti välja 102 kongressi liiget, kuna 26 nendest väerinnal hukati.

Hiljem keelati saadikutel isegi aruanded kongressist. Nii lõppes esimene töölisühingute ülemaaline kongress õnnetult ja veriselt.

Muidu aga oli Ametiühisuse tegevus vaadeldaval aastal kaunis õnnelik.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 3040 mrk. 82 p., kulud — 2819 mrk. 30 p., ülejääk — 221 mrk. 52 p. Streigikassa seis — 1545 mrk. 90 p. Ühisuse varanduslik seis — 2234 mrk. 82 p.

Raskeid toitlusolusid märkis ära liikmete suur surevus. Aasta jooksul suri 15 ühisuse liiget ja nende matmiseks on ühisus välja andnud 342 mrk. Matusekassal oli sissetulekuid 933 mrk. ja väljaminekuid 723 mrk. Seega kassa seis — 210 mrk.

On peetud 6 pää- ja 41 juhatuse koosolekut, kokku 47 koosolekut. Liikmeid oli ühisusel 242, nimekirja järgi 405.

Aasta oli liikmetele kui ka tegelastele töörikas ja samuti

kannatusterikas ühtlasi. Majanduslikest raskusist aitas üle ühisuse töökoda, mida põhjustas asjaolu, et ettevõtjad kõik palgatingimused vastu võtsid, mistõttu streike ei olnud.

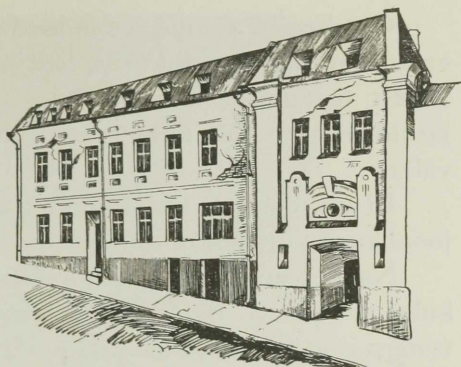
1920.

Juhatuse koosseis 1920. a. oli järgmine: esimees M. Adamson, abid R. Lobona ja H. Nuter, sekretär J. Martinson, abid O. Miitel ja I. Pärna, kassapidaja A. Lomp, abid O. Kond ja A. Lipping. Revisjonikomisjon: A. Roos, E. Rammo ja R. Korp.

Nagu juba eespool tähendatud, võttis Ametiühisus „Ühis töö“ rätsepatöökoja üle, olles nüüd suure töökoja omanik. Põhikirjas aga töökoja pidamist ette nähtud ei olnud, seega oli see samm põhikirja vastane ja tuli likvideerimisele. Töötatakse välja Tartu Rätsepatöö Valmistajate Ühisuse põhikiri ja esitatakse see Tartu-Võru Rahukogule kinnitamiseks. Pea järgneski kinnitus. Põhikirja järgi võisid T. R. V. Ü-se liikmeks olla ainult Ametiühisuse liikmed 250-margalise osamaksu ja kahekordse vastutusega. Seega oli ühisus rajatud vastastikuse vastutuse alusele. Põhikirjale kirjutavad alla ja saadavad kinnitamisele: R. Lobona, J. Tuulas ja J. Uibopuu.

Ametiühisus oma pääkoosolekul 21. märtsil 1920. a. annab töökoja T. Rätsepatöö Valmistajate Ühisusele üle kogu varanduse ja kohustistega. Ka töökoja töölisel omal koosolekul ühinesid Ametiühisuse pääkoosoleku otsusega töökoja üleandmiseks T. R. V. Ühisusele. Ametiühisus lahkus seega ettevõtja seisukohalt. Ehkki töökoda alul töötas endiselt rahuldavalt edasi, ei olnud tal pikka iga. Ühisuse liikmetel on nagu kahju endisest töökojast ja paljudele, kes pääkoosolekult puudusid, olid põhjused, miks see kõik sündinud, teadmata. Seetõttu süüdistati 8. aug. pääkoosolekul juhatust töökoja üleandmises T. R. V. Ühisusele.

Ametiühisuse asukoht
1920—1928. Lossi tän. 3.

Ka ei olevat nimetatud küsimust olnud pääkoosoleku päevakorras (J. Jakobson) jne. Kuna kõik on sündinud pääkoosoleku otsuste kohaselt, siis loeb juhatus seda enesele põhjusetu kallaletungiks ja lahkub terves koosseisus.

Uus juhatus valitakse koosseisus: esimees J. Jakobson, abid J. Rätsep ja E. Liivak, sekretär Preekel, abideks I. Pärna ja H. Nuter, kassapidaja Kera, abideks A. Pihu ja K. Pabstel.

Omavaheliste lahkhelide tõttu on hiljem jälle osa juhatuse liikmeid lahkunud ja uuteks juhatuse liikmeteks valitakse: J. Uibopuu, A. Pihu ja H. Nuter.

Ühisuse esimese kolme kuu väljaminekud on 2000 mrk. võrra sissetulekutest suuremad, seetõttu otsustatakse liikmemaksu tõsta 1 margast 5 margast päält 5 margast pääle kuus. Sisseastumismaksuks määratakse 5 marka ja matusekassa hääks 5 mrk. iga surmajuhtumi päält. Otsus hakkab kehtima 1. jaanuaril 1921. a.

Ühisus astub Tartu Ametiühisuste Tarvitajate Osaühisuse liikmeks 250 mrk. osamaksuga. Hiljem laenab ühisus osaühisusele 3000 mrk.

Eesti Vabariigi-aegne Ametiühisuste põhikirj (arvult viies muudatus põhikirjas) on Tartu-Võru Rahukogus registreeritud (kinnitatud) ja ühisus võib oma tegevust jätkata juba eesti-keelsena.

On ilmsiks tulnud, et mõned ühisuse liikmed on ühtlasi ka ettevõtjate ühisuse liikmed. See on aga põhikirjaga vastuolus ja sellest teatatakse asjaosalistele. Et aga keegi neist vastavaid järeldusi ei teinud, heidetakse nad pääkoosoleku poolt ühisusest välja.

Et kutseoskust tõsta, peeti 3. maist kuni augustikuuni löikejoonistuse kursusi, millest võttis osa 70 liiget.

Nagu teame, oli sm. Lipsberg kauemat aega vangilaagris, kuhu ta ka suri. Nüüd on ka tema lesk pr. Lipsberg omakorda vangistatud ja lapsed jäänud emata raskesse seisukorda. Järelepärimisel selgub, et ta on oma süü üles tunnistanud, mistõttu ühisus teda enam aidata ei saa. Kaitsja advokaat nõuab tema kaitse eest 500 mrk. päevas. Et aga protsess võib kesta mitu päeva, siis puudub ühisusel võimalus temale kaitset pakkuda. Ta mõisteti hiljem 6 a. sunnitööle.

Et esimene löikejoonistuse kursus nõudis veel täiendamist, siis peeti täiendav kursus 21. septembrist 30. detsembrini Rätsepatöö Valmistajate Ühisuse töökojas Aleksandri t. 22.

Vaadeldav aasta on olnud eriti rikas tülide ja arusaamatuste poolest, mispärast juhatus terves koosseisus on sunnitud tagasi astuma ja paar korda järgemööda on tulnud juhatus täiendada. Ka on rohkesti arusaamatusi üksikute juhatus liikmete, peo-
toimkonna ja juhatus ning ühisuse liikmete vahel. Tundub, nagu valitseks üldine usaldamatus. On poliitilisi vangistamisi ja läbiotsimisi. Pr. Lipsbergi vangistamisele järgnes esimehe M. Adamsoni puistamine. Märtsikuu keskpaiku homm. kl. 4—5 aegu ilmusid tema korterisse 2—3 kaitsepolitseiametnikku ühes salga sõjariistus sõduritega, piirates maja ümber ja esitades seejärel orderi tema vangistamiseks. Ustele asetati samuti täies sõjavarustises sõdurid. Läbiotsimine kestis hommiku kl. 5-st kuni kl. 4-ni peale lõunat. Läbiotsimisel viidi ära ega antud enam tagasi üleriigilise töölisühingute I kongressi 4 resolutsiooni, Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse 1919. a. tegevuse ülevaadet ja

Lõikejoonistuse kursusest osavõtjad 1920. a.
(Osa osavõtjaist puudub pildilt.)

mõnesid tähtsuseta pabereid. M. Adamson oli lühemat aega kindralstaabi teadetekogumise punktis vahi all ning vabastati pääle ülekuulamist.

Paistab nii, et pääle pääkoosolekul valitud juhatus lahkumist on arusaamatused süvenenud ja kestnud aasta lõpuni. Selline asjaolu on takistavalt mõjunud ühisuse tööle. Kõigest hoolimata on mõne ala tegevus kaunis edukas, eriti rakkes on kogu aasta olnud peotoimkond. Kui ühisuse pääkoosolek otsustas liikmemaksu 50% tõsta, siis võttis peotoimkonna esimees enesele kohustuse puuduvat osa katta. Tõepoolest see tal ka õnnestus ja liikmemaksu kõrgendus jäi seetõttu järgmiseks aastaks. Kõik see osutus võimalikuks tänu peotoimkonnale ja tema agarale juhile M. Nukale.

Võeti aktiivselt osa I Riigikogu ja linnavolikogu valimistest jne.

2. veebruaril sõlmiti Eesti ja Nõukogude Vene vaheline rahuleping. Sõjaolukord taandus ja algas rahuaegne töö. 15. juunil kinnitati (võeti vastu) E. Asutava Kogu poolt Eesti demokraatlik põhiseadus.

Töö- ja palgaolude alal esitati ettevõtjatele 50% hinnakõrgendus, mis tõrkumata vastu võeti.

Seisuste kaotamise seaduse järel kaotatakse vormiliselt tsunftid ja nende varandused võtab hiljem riik oma valdusse.

Majandusliku olukorra paranemise tõttu on surmajuhtumeid vaid kaks, kuna läinud aastate rasked toitlusolud suigutasid 1919. a. surmale 15 ühisuse liiget.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 12 375 mrk. 84 p., kulud — 8239 mrk. 38 p., ülejääk — 4136 mrk. 46 p. Streigikassa seis — 2818 mrk. 40 p. Matusekassa seis — 1061 mrk. Pidude ülejääk — 7757 mrk. 50 p. Varanduslik seis 14 689 mrk. 86 p. On peetud 4 pää- ja 41 juhatus koosolekut, kokku 45 koosolekut. Liikmeid 243, nimekirja järgi 310.

Nagu näha, on ühisus majanduslikult täiesti rahuldavas seisukorras. Vaatamata sellele, et on olnud rohkesti arusaamatusi, on ka tööd tehtud rahuldavalt ja ühisus võib rahulikult järgmisele aastale vastu minna.

1921.

Juhatuse koosseis 1921. a. oli järgmine: esimees J. Uibopuu, abid K. Offril ja Taalman, sekretär I. Pärna ja abi A. Preekel, kassapidaja A. Pihu, abid K. Pabstel ja A. Lipping. Revisjoni komisjon: R. Korp, E. Rammo ja A. Roos.

Juba eelmisel aastal oli ühisuses rohkesti tegevust, aga ka arusaamatusi, mis kahjuks jätkuvad ka algaval aastal. Üks raskemaimelisemaid oli peotoimkonna esimehe M. Nuka süüdistus J. Uibopuu ja A. Lombi vastu omastamises. Õnneks võtab M. Nukk oma süüdistuse ja solvavad väljendused tagasi ning tüli lõpeb leppega.

Sm. Lipsbergi laste abistamiseks pannakse liikmete hulgas toime korjandus 10 korjanduslehega. Ühisuse liige Speek on selles asjas pöördunud ka A. Lauritsa töökojas töötava liikme A. Kommusare poole, kes annetamisest loobudes vastab palujale: „Ühisus paneb korjandusi toime kommunistide hääks E. Lipsbergi perekonna toetamise sildi all!“ Kuna A. Kommusar mitmekordse kutse järele juhatuse koosolekule ei ilmu oma laimu ja kahtlustusi õiendama, siis teeb juhatus pääkoosolekule ettepaneku A. K. ühisusest väljaheitmiseks. Pääkoosolek aga juhatus otsust ei kinnitanud ja A. K. jäi endiselt ühisuse liikmeks.

Tariifikomisjonist heidetakse välja Virit ja K. Jannsen, kes läbirääkimistel ettevõtjatega olevat „unustanud“ tööliste huvide kaitse.

Peotoimkond on 4-kuuse tegevuse kestel korraldanud juba 3 pidu, mis on andnud ülejääki 3800 mrk. Peotoimkonna esimees M. Adamson teatab, et ühisus on pannud tema pääle kohustusi sellisel määral, mis käivad üle jõu. Nii olevat tema: ühisuse peotoimkonna ja E. S. T. P. peotoimkonna esimees, T. Ametiühisuse Kesknõukogu abiesimees, ühisuse tariifikomisjoni liige, vahekohtu liige, org. kom. liige, Töölise Edasiharimise Õhtukooli kuratooriumi, Tartu Ametiühisuste Tarvitajate Osatöötajate ühisuse sekretär jne. Pääle selle nõuab palju energiat juurdelõikuse kursuste organiseerimine ja kongressid. Toodud kooramatise tõttu lahkub M. Adamson peotoimkonna esimehe kohalt ja tariifikomisjonist. Uueks peotoimkonna esimeheks valitakse energiline tegelane A. Nuusa ja lisaks veel 2 liiget. Abiesimees J. Jakobson lahkub juhatuselt ja Kesknõukogust, tema asemele valitakse juhatuse liikmeks I. Puha ja Kesknõukogusse K. Offril.

3. apr. pääkoosolekul võetakse vastu täiendatud ja parandatud kodukord.

Suure liikmete arvu juures on rohkesti surmajuhtumeid ja et liikmeid korralikult matta, siis on ühisus sunnitud olnud kandma suuri kulusid matusetarvete üürimiseks. Seepärast otsustati ühisusele muretseda kõik vajalikud matusetarbed. Esmajärjekorras asuti leinalinikute muretsemisele, lastes seks otstarbeks välja 10 korjanduslehte ja koondati kõik summad selle läbiviimiseks. Vabatahtlik korjandus liikmete keskel andis seks otstarbeks 7707 marka.

Peab eriti märkima liikmete suurt ohvrimeelt ja kannatust rohkete korjanduste puhul. Kõigist erakorralistest õnnetest ja muudest suurematest väljaminekutest aitasid üle liikmete annetused. Nii oli kauaaegne ühisuse liige I. Toots tulikahju tõttu jäänud puupaljaks ja palus ühisuselt abi. Temale määrati ühisuse kassast 2000 mrk., millele korjandus andis suurema lisa. R. Lipsbergi laste toetuseks annetati 3793 mrk. Kui siia arvata leinalinikute hääks annetatud 7707 mrk. ning teisi annetusi, siis

Ametiühisuse juhatus 1921. a.

Istuvad vasakult paremale: Taalmann — esimehe abi, I. Pärna — sekretär, Jul, Uibopuu — esimees, A. Preekel — abisekretär, A. Lipping — abikassap., seisavad: K. Pabstel — abikassap., A. Pihu — kassapidaja, K. Offril — esimehe abi.

ohverdasid ühisuse liikmed vabatahtlike annetuste näol ühisusele ligi 15 000 mrk. Pr. Minni Kurs-Olesk üksi annetas 333 mrk.

Tartu Rätsepatöö Valmistajate Ühing annetas ühisusele 15% oma puhaskasust, s. o. 1528 mrk., ja osakasude arvel 205 mrk. 58 p. Jõuluõhtu ülejääk, kõik annetused ja pidude ülejäägid koondatakse leinalinikute muretsemiseks.

Lahkunud abiesimehe I. Puha asemele valitakse J. Holtzmer.

Töö- ja palgaolude korraldamise alal viidi läbi 15. sept. 25%

hinnakõrgenduse nõue. Kõik see õnnestus kokkuleppel ettevõtjatega, mistõttu tööseisakut ei olnud. Ka viidi läbi eriti raske nõue, et ettevõtjad võivad tööd anda ainult Ametiühisuse liikmetele.

Organiseerimisküsimuste lahendamiseks valiti eri komisjon koosseisus: A. Nuusa, M. Adamson, Ernits, I. Timmerman ja Holtsmann.

Ühisuse liige Mõisamaa on pikemat aega haige olles jäänud pimedaks. Ühisus annetab 1000 mrk. toetuseks.

Eesti tööliikumise ajaloo toimub juba II ülemaaline ametiühisuste kongress 16.—18. apr. S. Pärnu mnt. 31 K./S. „Valvaja“ saalis, Tallinnas. Kongressi saadikuiks valitakse K. Offril, M. Nukk ja M. Adamson. XI Eesti Karskuskongressi saadikuteks valitakse M. Adamson, I. Pärna ja Preekel.

Tartu linnavalitsuse juures asuva õhtukooli kuratooriumi poolt avatakse õhtukursused, millest ühisuse liikmeid rohkesti osa võtab. Sellekohase ankeedi järele soovivad õppida järgmisi õppeaineid: eesti keelt 28 liiget, matemaatikat 28, joonistust 28, saksa k. 14, vene k. 13, inglise k. 2 ja raamatupidamist 3 liiget.

Et püsis suur nõudmine kutsehariduslikkude lõikejoonistuste kursuste järele, siis tehti õhtukooli kuratooriumi liikmele M. Adamsonile ülesandeks muretseda linnavalitsuse kaudu Haridusministeeriumilt vastavaid summasid, sest soovijaid oli 100 liikme ümber. Tartu linnavalitsuse kaasabil võetakse riigi eelarvesse nõutud summa. Hiljem selgus aga, et eelarvekomisjon selle oli kustutanud, kuna ülejäänud summa antud välja Tallinnas toimuvate 1-aastaste rätsepatöölise täienduskursuste kuludeks. Et meil aga kutseoskus on üldiselt madal, siis koostab M. Adamson vastava märgukirja Haridusministeeriumile, mis 5. sept. Tallinna saadetakse. Selles palutakse 1922. a. riigi eelarvesse Tartus korraldatavate kursuste jaoks võtta suurem summa. Seega jäävad kavatsatud kursused vaadeldaval aastal ära. Hiljem teatab M. Adamson, et temal on siiski korda läinud

Tartu linna Koolivalitsuse juhataja sm. A. Reebeni toetusel riigi eelarvesse üles võtta 80 000—120 000 marka ja palub eeltöödega algust teha.

Tartu Ametiühisuste Kesknõukogu on asutanud üldise matuse- ja streigikassa, soovides et ühisus nimetatud kassadega ühineks ja omad summad sinna üle kannaks. Et meie ühisuse juures nii matuse- kui ka streigikassa juba pikemat aega teotse- nud ja teistel nad puuduvad, siis ühisus nimetatud sooviga ei ühinenud, vaatamata mitmekordsele ettepanekule.

Ülemaailmalise töölistpüha esimese mai puhul ühineti teiste ühisustega ja võeti lipuga osa mairongkäigust.

Tartu Ametiühisuste Tarvitajate o/ü. osamaksu täiendatakse 500 marga võrra.

Üldiselt on aasta olnud tegevusrohke ja rahuldav, vaatamata sellele et omavahelised arusaamatused tegevust vähe pidurdasid. Samuti on majanduslik seisukord soodne. Uued ühisuse ruumid, Lossi tän. 3, on linna keskel ja endistest soodsamad ning lahedamad, mis võimaldavad ühisusele edukamat tegevust.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 19 166 mrk. 96 p., kulud — 14 405 mrk. 50 p., ülejääk — 4761 mrk. 46 p. Pidud on andnud puhast ülejääki 7000 mrk. Matusekassas on raha 6679 mrk., streigikassas — 7648 mrk. Üldine varanduslik seis — 17 422 mrk. 92 p. Peetud 4 pää- ja 51 juhatuse koosolekut, kokku 55 koosolekut. Liikmeid 202, nimekirja järgi 251.

O. Miitel.

Juhatuse liige 1920—1922.

1922.

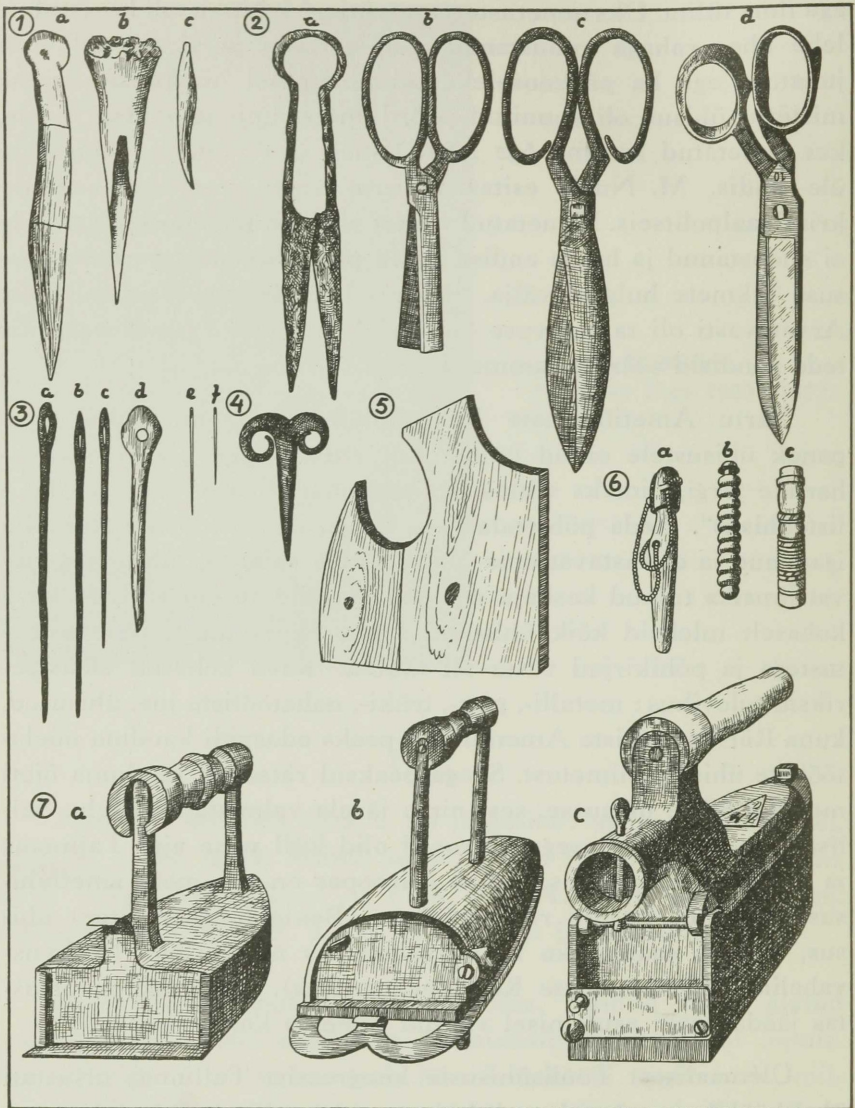
Juhatuse koosseis 1922. a. oli järgmine: esimees K. Pabstel, abid K. Offril ja O. Miitel, sekretär Fr. Rästa, abid J. Pärna ja J. Vosmi, kassapidaja A. Pihu, abid A. Lomp ja Taalmann. Revisjonikomisjon: R. Korp, P. Mäetaga ja J. Martinson.

Aasta algab rahulikus töömeeleolus. Läänud aastal alatud leinalinikute muretsemine ja valmistamine on viidud lõpule. On valmistatud 21 linikut, mis läksid maksma 14 586 mrk., millest korjanduse teel saadud 7707 ja kassast 6879 mrk. Siia ei ole arvatud leinaloor lipule jm. Linikute muretsemine ei sündinud

aga ilma tülita. Üks annetuste vastuvõtja, M. Nukk, oli korjanduslehe ühes rahaga „unustanud“ enese kätte ja ei toonud seda juhatuse ega ka pääkoosoleku mitmekordsel nõudmisel tagasi, mistõttu ühisus oli sunnitud pöörduma kriminaalpolitsei poole, kes annetatud summa 652 mrk. temalt ära võttis ja ühisusele üle andis. M. Nukk esitas ühisuse vastu veel valekaebuse kriminaalpolitseis. Nimetatud rasket eksitust pääkoosolek temale ei andestanud ja heitis endise agara peotoimkonna esimehe ühisuse liikmete hulgast välja. See oli leinalinikute esimene lein. Arvatavasti oli ta tegevuse tagajärjel sattunud raskustesse, mis teda sundisid säärast sammu astuma.

Tartu Ametiühisuste Kesknõukogu poolt on tehtud ettepanek ühisustele endid ümber korraldada tegevus- ja tööstusharude järgi, nimeks võttes endise Ametiühisuse asemel „Tööliseühisus“. Seda põhjendatakse seega, et endine nimetus olla iganenud ja ei vastavat oma ülesannetele, mistõttu ühisustes olevat ilmsiks tulnud keskaja tsunftide ja gildide vaim. Uue kava kohaselt tuleksid kõik ühisused ümber korraldada uute nimetustega ja põhikirjad vastavalt muuta. Kava kohaselt eksisteeriks tulevikus: metalli-, puu-, trüki-, nahatöölise jne. ühisused, kuna Rätsepatöölise Ametiühisus peaks edaspidi kandma nõelatöölise ühisuse nimetust. Seega peaksid rätsepad kuuluma õieti metallitöölise ühisusse, sest nime järele valmistame nõelu. Sellise kutseala nimetusega ühisused olid küll vene ajal Tallinnas ja Pärnus juba olemas, Lääne-Euroopas on aga meie ametiühisuste nimetus koguni riistetöölise (Bekleidungsarbeiter) ühisus, mis on saanud ka rahvusvaheliseks nimetuseks (Rahvusvaheline Riistetöölise Kutsesekretariaat). Pääkoosolek otsustas jääda siiski asutamisel valitud nime ja korra juurde.

Ülemaalisest Töölisühisuste kongressist Tallinnas otsustati ühel häälel osa võtta ja valiti kongressi saadikuks M. Adamson.

Mõningaid vanu rätsepa tööriistu. (Vaata seletus lk. 113.)

EESTI TÖÖRAHVA ÜHISE VÄERINNA 12 PUNKTI.

Tööerakonnale ja E. sots. tööliste parteile koostatud 12 nõudmist on saadetud ühisustele muutmatult vastuvõtmiseks. Vähe-
mategi muudatuste või paranduste korral loetakse see tagasi-
lükatuks. Neile puhtpoliitilistele nõudmistele on alla kirjutanud
Kommunistlik Tööliserühm, Eesti Iseseisva Sotsialistl. Tööliste
Partei riigikogu rühm, Tallinna Töölisühisuste Kesknõukogu
juhatus, Eesti Maatööliste Liidu juhatus ja Eestimaa vabrikute
tööliste vanemate keskkomitee. Ühisuse pääkoosolekul 19. nov.
teeb M. Adamson ettepaneku kõik 12 punkti üksikult läbi aru-
tada. Sellele ettepanekule vaieldakse vastu, põhjendades seda
sellega, et kui meie neid küsimusi punktide viisi arutame või
parandusi teeme, loetakse 12 punkti kogu ulatuses tagasilüka-
tuks, mistõttu ühisus ei kuulu „Tööliste Ühisväerinda“. Hääle-
tusel võetakse M. Adamsoni ettepanek vastu ja Ühisväerinna
12 p. arutatakse punktide kaupa läbi, kusjuures tehakse tundu-
vaid parandusi, eriti p. 6., 7. (viimases lõikes), 8. ja samuti
9-ndas. Punkt 5-da vastu vaidleb eriti P. Mäetaga, tehes ette-
paneku seda muuta. Koosolek lükkab P. Mäetaga ettepaneku
tagasi. Protestiks lahkus P. Mäetaga koosolekult. Seega võeti
„Tööliste Ühisväerinna“ 12 punkti paranduste ja muudatustega

Mõningaid vanu rätsepa tööriistu Ülikooli Arkeoloogia Kabineti ja Eesti Rahva Muuseumi kogudest.

1. Naasklid (suurus umbes $\frac{2}{5}$ loomulikust, a) luust 6. tuhandest e. Kr.; b) looma hambast 6. sajandist e. Kr.; c) luust naaskli ots 6. sajandist e. Kr. 2. Käärid (suurus umbes $\frac{1}{5}$) a) rauast 9. sajandist; b, c) rauast 18. ja 19. sajandist; d) terasest, praegu tarvitavad. 3. Nõelad (suurus umbes $\frac{2}{5}$) a, b) rauast 4. sajandist; c) pronksist 4. sajandist; d) luust 5. sajandist e. Kr.; e, f) terasest, praegu tarvita-
vad. 4. Kasuka naaskel (suurus $\frac{1}{5}$) 19. sajandist. 5. Kuuselauast lõige (schnitt) 19. sajandist (suurus $\frac{1}{15}$). 6. Nõelatoosid (kojad) 19. sajandist (suurus $\frac{1}{3}$) a, b) puust; c) luust. 7. Press-
rauad (suurus $\frac{1}{5}$) a, b) poltidega kuumendatavad 19. sajandist; c) sütega kuumendatav, praegu tarvitusel olev.

vastu, mis jäi ühtlasi kongressi saadikule M. Adamsonile juhtnööriks kongressil.

M. Adamsoni ettepaneku vastuvõtmise ja P. Mäetaga protesti tõttu pääses ühisus hiljemini 1924. a. lõplikult sulgemisest. „Töölise Ühisväerinna“ 12 punkti parandustega vastuvõtt pääkoosoleku poolt 19. nov. 1922. a. oli ajalooline ja päästis ühise, ilma et tol korral selles teadlikud oldi.

Ühise saadikule tehakse ülesandeks kongressi päevakorda täiendada 2 punktiga: 1) töölistmajade küsimus ja 2) sotsiaalseadusandluse alal tööliste vanaduse, õnnetuse ja invaliidsuse ning haiguskindlustuse seadust täiendada ja laiendada.

Tööpuuduse vastu võitlemise alal asutatakse ühise juurde tööbüroo, kuhu töötud liikmed end registreerivad. Kõigist teatatakse kirjalikult ettevõtjatele.

Et kõik ärid on välismaadelt sisseveetud odavate laagritöödega täidetud, mistõttu palju töölisi on tööta, esines ühise juhatus ühes meistrite organisatsioonidega ühiselt Vabariigi Valitsuse ees nõudega: lõpetada igasugune valmisriiete sissevedu. Hiljem keelati nimetatud valmisriiete sissevedu täielikult.

Et ühisused on enesele saanud lähedamad ja otstarbekohasemad ruumid südalinnas (Lossi t. 3), siis on tekkinud tarve ühiste koosviibimiste ja ettekannete järele. Kuna puudub ruum lava jaoks, siis ehitatakse koos teiste ühisustega lahtikäiv väike-lava, mis oli edaspidi alatiselt koormatud ja täitis aastaid oma ülesandeid.

Metallitöölise Ametiühise 10 a. juubeliteole 19. märtsil õnne soovima läheb esimees K. Pabstel.

Ka ühisusel enesel on seljataga 15 töörikast aastat. 15 a. juubel peetakse 18. juunil T. Ametnikkude Ühise ruumes (Tähe tän. 13). Peolaud oli kaetud külmade ja soojade toitudega, kusjuures alkohol oli peolaul aukohal. Juubeliteost võttis osa 200 rätsepätöolist. Pidulisi tervitab kõnega esimees K. Pabstel. Ülevaate ühise tegevusest annab J. Martinson, kuna ameti-

ühisuste arenemisest räägib M. Adamson. Önne soovivad: Rätsepmeistrite Ühingu esindajana E. Uusen, T. Töölisühisuste Kesknõukogu poolt H. Heidemann, Tartu Rätsepatöö Valmistajate Ühisuse esindaja jt. Pääle selle on rohkesti kirjalikke õnnesoove. 15 a. juubeli puudujääk 3435 mrk. kaeti ühisuse kassast.

Elukalliduse tõusu tõttu on tööhinnad liiga madalad, mistõttu töötatakse välja uus tariif tunnitöö hindade alusel, võttes tunni töötasuks 40 mrk. Tariif pannakse maksma kokkuleppel.

Ühisuse juurde asutatakse naiskomisjon naistöölistesse puutuvate küsimuste lahendamiseks.

Liikmeskonnas on olnud mitmesuguseid muudatusi. Nii on ühisusest välja astunud D. Poots, J. Vosmi, Jaan Jakobson, A. Kommusar ja Anna Melts, välja heidetud M. Nukk, surma läbi lahkunud P. Küüt, A. Kevend ja Marta Korp. Areteeritud on kaitsepolitsei poolt J. Tooming ja A. Kruus.

Kahe ühisuse tegelase J. Uibopuu ja M. Adamsoni vahel on puhkenud inetu tüli. Selle on põhjustanud uue kodukorra vead pääkoosoleku protokollis, mille parandamiseks M. Adamson teinud juhatausele vastava kirjaliku ettepaneku. Vahekohus teeb noomituse mõlemale ja asi lõpetatakse. Pääle selle on olnud veel kolm raskemakujulist kokkupõrget ja arusaamatust ühisuse liikmete vahel, mis põhjustanud 3 liikme väljaheitmise ja 1 väljaheitmise.

Üldiselt võib aasta tegevust pidada kõigiti rahuldavaks. Viidi lõpule läinud aastal alatud matusetarvete muretsemine, mis nõudis ühisuselt suurt rahalist ohvrit. Korraldati ja pandi maksma uus tunnitariif. Valmisriiete sissevedu välismaadelt pandi seisma. Korraldati 15 a. juubelipidu, mis rahuldavalt lõppes, jne. Üldse on peetud 5 pidu ja 1 juubelipidu, seega kokku 6 pidu, millede puhas ülejääk oli 11 236 mrk. 75 p.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 60 788 mrk. 12 p., kulud — 57 065 mrk. 95 p., ülejääk — 3722 mrk. 17 p. Streigikassa seis —

13 705 mrk. 54 p. Matusekassa seis — 3407 mrk. 8 p. Varanduslik seis — 47 261 mrk. 3 p.

On peetud 4 pää- ja 39 juhatusese koosolekut, kokku 43 koosolekut. Liikmeid 199, nimekirja järgi 253.

1923.

Juhatusese koosseis 1923. a. oli järgmine: esimees K. Pabstel, abid K. Offril ja A. Roos, sekretär A. Lepp, abid A. Treier ja A. Kruus, kassapidaja A. Pihu, abid J. Värva ja Puumann. Revisjonikomisjon: J. Martinson, R. Korp ja P. Mäetaga.

1923. a. algab organiseerimise tähe all. Ei möödu ainsatki koosolekut, kus seda küsimust ei käsitletak. Esmakordselt määratakse nimetatud küsimuse selgitamiseks organiseerimisenädal. Nädala puhul korraldati 2. veebr. suurem avalik kõnekoosolek, kus organiseerumise tähtsusest kõnelesid J. Martinson ja M. Adamson, kuna väljaspoolt ühisust kõneles Pälson. Viimane käsitas seekord rahvahääletusel olnud usuõpetuse kooliviimist sundusliku õppeainena. Nimetatud koosolekul võeti ühel häälel vastu järgmised resolutsioonid: 1) iga teadlik tööline hääletab usuõpetuse kooliviimise (sunduse) vastu; 2) ära kaotada tükitöö ja kõik töö valmistada ettevõtja töökojas; 3) linnavalitsus peaks välja andma sundmääruse, et tarvitajad saaksid korralikust materjalist valmistatud riided ja et töö oleks hää; 4) valmisriieteärisid võivad avada ja pidada ainult selle ala tundjad õppinud rätsepad jne.

Osavõtjaid nimetatud koosolekutest oli seevõrd palju, et Kesknõukogu saal ja koridorid olid viimse võimaluseni täis kiilutud.

Ühisuse juures töötav naiskomisjon korraldab omalt poolt kõnekoosoleku, kus kõnelevad M. Adamson ja J. Martinson. Naiskomisjonile lisaks asutatakse veel noortekomisjon.

Ametiühisuse poolt 1923. a. Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi toetusel korraldatud
lõikejoonistuse kursusest osavõtjad (meesgrupp).

Toetatakse Tartu töölistmaja ehitamist summade annetamise ja loteriipiletite ostmise ning müümisega.

Et elukallidus tõusnud ja tööhinnad liiga madalad, siis on tariifikomisjonid (mees- kui ka naiskomisjon) vastavalt elukallidusele välja töötanud kõrgendatud tunnitariifi, mille alusel on kindlaks määratud iga töö valmistamisaja ülemmäär tundi-des, arvates tunnitasuks 40 p.

Pääkoosolekul 21. jaanuaril võetakse need vastu ja esitatakse ettevõtjate ühingutele seisukoha võtmiseks. Vastust ettepanekutele nõuti 15. märtsiks. Mitmekordsed läbirääkimised ettevõtjate ja ühisuse vahel ei andnud mingisuguseid tulemusi. Ühisus pöörduv töökaitsekomissari poole, paludes kaasa aidata kokkuleppe saavutamiseks. Kuid siingi ei avalda ettevõtjad mingisugust vastutulekut. Oli ilmne, et tööandjad ühisusega läbirääkimisi ja leppe sõlmimisi ignoreerivad, soovides vaba kokkulepet iga töölisega üksikult. Kui kõik katsed rahulikuks kokkuleppe saavutamiseks nurjusid, jäi järele ainult kaks võimalust: 1) alistuda ja töötada võimatutes tingimustes edasi, või 2) sundida tööandjaid jõuga tariifi vastu võtma.

Pääkoosolek 12. märtsil otsustas kasustada temale peale-sunnitud viimast abinõu — streiki. 117 koosolevast ühisuse liik-mest hääletas 113 streigi poolt (2 vastu, 2 erapooletut). Töö-seisak kuulutatakse välja algusega 12. märtsist kell 10 homm., mis ajast pääle tuli igasugune töö rätsepatöö alal lõpetada. Kuigi peaks saavutatama mõne tööandjaga uue tariifi alusel kokku-lepe, on sellele vaatamata keelatud kuski tööd alata enne vas-tavat pääkoosoleku otsust. Valitakse 22-liikmeline streigikomi-tee, mille juhatajaks saab A. Nuusa. Asetatakse välja streigi-postid ja nendele lisaks kontrollkomisjon. Kontrolli teostatakse postidel, kodus ja töökodades. Tööseisak on täielik. Enamik streigimurdjaid tehakse kindlaks ja paigutatakse musta nime- kirja. Hommikust keskööni töötasid vahetpidamata juhatus,

tariifikomisjonid ja streigikomitee. Kestis katkestamata valve. 5 päeva jooksul jõuti tööandjatega kokkuleppele ja sõlmiti 10-paragrahviline kollektiivleping, mis kuulutati välja Riigi Teatajas. Nimetatud lepingut võib pidada õigusega esimeseks ja täiuslikumaks kollektiivlepinguks ajal, kus kollektiivlepingute seadus puudus (kollektiivlepingute seadus ilmus 1929. a.). Suurema ulatusega oli lepingu § 2., mille põhjal tööandjad-meistrid võisid tööd anda ainult T. Rätsepatöölise Ametiühisuse liikmetele liikmekaardi ettenäitamisel; § 3 nõudis, et igal töölisel pidi olema palgaraamat; § 4. järgi pidid töökojad olema puhtad ja korraliku õhupuhastusega. Leping kinnitati 17. märtsil 1923. a. V rajooni töökaitsekomissari A. Kena poolt ja hakkas maksma 22. märtsil. Vaevalt 5 päeva kestnud tööseisak õnnestus hästi ja oli üksmeelsemaid oma distsipliinilt ja ühtluselt, jättes kõikidesse kaasaelanutesse hää mulje. Kõige selle krooniks oli rätsepatöölise töö- ja palgaolude tunduv paranemine. Aga ühtlasi oli see leping oma ulatuselt esmakordne Eestis. Tööseisaku ajal andis streigikassa 16 400 mrk. streigiabi. Ühisus jääb valvele tariifi ja lepingu täitmise üle ja valib selleks esmakordselt 2 töölisvanemat. Vanemateks valitakse meestööde alal K. Offril ja naistööde alal I. Bormeister, kumbki 1500-margase kuutasuga. Streigirikkujaid (15 inimest) karistatakse seega, et nad streigi ajal saadud töötasust maksavad 20% päevapalgast streigikassasse ja uuesti ühisuse liikmeksvõtmise korral 10-kordse liikmemaksu, kuna esimese kategooria streigimurdjad olid kohustatud tasuma 20-kordse liikmemaksu. Toodud otsuse kohaselt on tasutud liikmemakse 2400, 1200 ja 600 mrk. korraga. Kuna meestööde alal streik lõppes, kestab see naistööde alal edasi, sest naistöölised on nõrgemini organiseeritud. Nagu meestööde alal, valitakse siingi 22-liikmeline naistöölistest koosnev streigikomitee. Meestöölised lubavad streikijaid toetada kogu streigi kestel, andes selleks 20% oma töötasust. Naistööde alal lõppes streik 22. märtsil kokkuleppega.

Esimese mai rongkäigu korraldamise asjus tekib kokkupõrge Kesknõukogu ja ametiühisuse vahel, kes 25. apr. peetud Kesknõukogu koosolekule (kus otsustati esimese maiga seoses olevaid küsimusi) ei ole kutsunud ühisuse asemikke. Nimetatud koosolekul on otsustatud pühitseda ülemaailmalist tööloispüha, mõnitades sääljuures teisi ühinguid. Samuti võetud sääls vastu E. Sotsiaal-demokr. Tööliste Partei vastaseid loosungeid. Ühisus leidis, et ta ei ole mitte ühe partei esindus, vaid temasse kuulub mitmesuguste maailmavaadetega liikmeid, kuna aga Kesknõukogu on võtnud seisukoha ainult ühe partei kasuks. Seepärast, soovides teisitimõtlejaid mitte solvata, otsustas ühisus esimese mai rongkäigust mitte osa võtta. Kõigele lisaks oli sõna antud ainult ühe partei esindajatele, kuna teised oleksid pidanud ainult nende sõimu päält kuulama. Ühtlasi loobus ühisus rongkäigu kulude tasumisest (1580 mrk.).

Kassapidaja A. Pihu asemele (kes loeti ühisusest väljaastunuks) valiti kassapidajaks M. Valgerist ja juhatuse liikmeks Puumanni asemele R. Peterson.

Liikus kuuldusi, mis ähvardasid ühisuse tugevamat kassat — streigikassat, mis oli hoiul T. E. Laenu-Hoiu Ühisuses. See tõttu otsustati see ümber nimetada iseäraliseks abiandmise kassaks.

Kuna on juba ilmsiks tulnud lepingu rikkumisi, siis antakse tööandjad-meistrid J. Jakobson ja B. Zimbler kohtusse lepingu § 2. rikkumise pärast.

Tartu linna Koolivalitsuse juures oleva T. Tööliste Õhtuse Edasiharimise kursuste kuratooriumi liige M. Adamson (ühisuse liige) teatab, et temal on linna Koolivalitsuse juhataja sm. A. Reebeni lahkkel kaasabil õnnestunud saada riigi eelarve kaudu Haridusministeeriumilt 80 000 mrk. joonistus-juurdelõike kursuste korraldamiseks. Samuti on temal õnnestunud muretseda kursuste jaoks korralikud ruumid (Seminari algkool Narva tän.) ühes kütte ja valgustusega. Ühisus otsustas soodsat

Ametiühisuse poolt 1923. a. Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi toetusel korraldatud lõikejoonistuse kursusest osavõtjad (naisgrupp).

juhust kasustada ja korraldas juurdelõike kursused 20. aug-st 20. nov-ni. Kursusi juhatas P. F. Metusala ühes abilisega. Kursuste juhatajaga sõlmiti vastav leping, mille järgi ta kohustus õpetust andma iga päev 3 tundi, kokku 86 päeva. Tasuks sai ta 80 000 mrk. põhipalka ja 500 mrk. igalt osavõtjalt. Kursuste lõpul võis iga osavõtja esineda eksamikomisjoni ees ja saada vastava diplomi kursuste lõpetamise kohta. Kursuste lõpetamise ametlik tunnistus anti Tartu linna Koolivalitsuse poolt. Kursusest võttis osa üle 100 inimese.

Tallinna töölistamaja ehitusfondi hääks annetab ühisus 3000 mrk.

Et mõned ühisuse liikmed on linnavalimistel nimekirjas, siis otsustatakse neid valimistel toetada, samuti ka II Riigikogu valimistel.

Suurimaks kaotuseks 1923. a. oli T. Rätsepatöö Valmistajate Ühisuse likvideerimine. Oli ju nimetatud töökoda alaliselt esimene allakirjutaja lepingutele, samuti said sääl tööd need, kes töötülide puhul ja ühisuse sihtide eest võideldes kaotanud töökohad, mistõttu ta oli aga ettevõtjatele alati pinnaks silmas. Likvideerimise põhjusi ühisusele ei teatatud. Järelejäänud varandus: üks Singeri õmblusmasin, 3 töölauda jm., anti ühisusele üle. Pääle selle anti ühisuse raamatukogu asutamiseks 13 368 mrk. Pääkoosolekul avaldatakse töökoja likvideerimise üle kahetsust ja kaheldakse tema korralikus likvideerimises.

Kassa suure koormatuse tõttu tõstetakse liikmemaksu 25 margale kuus ja sisseastumismaksu 25 mrk.

Ka arstiabi piiratakse poole võrra, mistõttu liikmed edaspidi võivad arstiabi tarvitada ainult 2 korda aastas. Vajaduse korral võib juhatus lubada lisa. Arstirohud jäävad endiselt vabaks, kuna abiraha surma korral suurendatakse 3000 margani.

Tallinnas peeti I Ülemaaline rätsepatöölise konverents, millest ühisuse asemikena võtsid osa J. Veske ja M. Nukk. Kon-

verents on otsustanud: 1) nõuda töökooli asutamist, 2) kutsehariduse tõstmist, 3) häälekandja asutamist ja väljaandmist ja 4) töö alal mõningate kitsenduste maksmapanemist.

Kuna ühisus on kümnekond aastaid nõudnud õhtukooli avamist, siis teatatakse nüüd, et see pea avatakse ja soovitatakse rohket osavõttu.

1923. aasta on olnud eriti tegevusrohke ja saavutisterikas. Viidi läbi hoogne streik ning sõlmiti esimene ja kindlailmelisem kollektiivleping. Ka tehti suur samm edasi kutsehariduse alal. Majanduslik seisund oli aasta kestel rahuldav. Eriti on streigikassa suurenenud — peaaegu poole võrra. Seejuures on toetatud teisi organisatsioone ja oma ühisuse liikmeid suuremate summadega.

On peetud 9 pää- ja 54 juhatuse koosolekut, kokku 63 koosolekut (nendest 2 organiseerimiskoosolekut) ja hulk komisjonide koosolekuid. On korraldatud 5 pidu ja saadud 13 922 mrk. 50 p. puhaskasu.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 64 489 mrk. 81 p., kulud — 58 178 mrk. 95 p., ülejääk — 16 310 mrk. 86 p. Iseäralise abiandmise (streigi-) kassa seis — 38 520 mrk. 68 p. Matusekassa seis — 13 751 mrk. 8 p. Varanduslik seis — 120 243 mrk. 71 p. Liikmeid 301, nimekirja järgi 350.

1924.

Juhatusesse 1924. a. oli järgmine: esimees K. Pabstel, abid K. Offril ja A. Roos, sekretär A. Lepp, abid K. Treier ja Arussaar, kassapidaja A. Valgerist, abid R. Peterson ja B. Oinas. Revisjonikomisjon: J. Martinson, P. Mäetaga ja O. Villemson.

Aasta algab hoogsa tööga, aimamata erakordseid sündmusi ametiühingulises liikumises üldse ja Rätsepatöölise Ametiühisuse elus veel eriti.

Juhatuse otsuse kohaselt oli pääkoosolek kokku kutsutud 27. jaanuariks. Peetakse enne ära veel K. Vengerfeldti tööliste koosolek, kus valitakse nimetatud töökoja töölisvanemaks K. Offril. Kavatsatud pääkoosolek jääb aga raskete sündmuste tõttu pidamata.

21. jaanuaril juhatuse koosoleku lõpul kl. 10.35 õhtul ilmub Kesknõukogu ruumidesse (Lossi t. 3) 3—4 välispolitseinikku ja 5—6 erariides kaitsepolitseinikku, esitades ainukesele kohalolevale Kesknõukogu juhatuse liikmele M. Adamsonile kaitsepolitseiülevõtte orderi areteerimisteks ning läbiotsimisteks. M. Adamson ja teised ruumisviibijad kuulutatakse areteerituks ja kõik käigud ruumi suletakse. Kõik areteeritud otsitakse läbi ja eraldatakse. Hommikupoole ööd viiakse ligi 20 ametiühingute tegeplast vahi all kaitsepolitseisse ja Tartu Ametiühisuste Kesknõukogu ruumid pitseeritakse kinni. Üle kahekümne organisatsiooni tegevus lõigati korraga läbi.

Kui paljud ühisused oma tegevuse katkestasid, siis rätsepatöölised seda ei teinud, vaid tegutsesid endiselt edasi. Juhatuse koosolekuid peetakse vaheldumisi juhatuse liikmete kortereis. Aasta pääkoosolek peetakse Juudi Seltsi ruumides (Raekoja 14).

Ehkki ühisusel koosolekuteks ruumid puuduvad ja areteerimised ning läbiotsimised ühes ühingute sulgemisotsustega mõnedki liikmed on ühisusest eemale hirmutanud, korraldab ühisus koguni organiseerimiskoosolekuid ja laseb välja 1000 organiseerimislendlehte. Poliitiliste vangide perekondadele, kes viletsusse sattunud, määratakse toetuseks 1000 mrk.

Ruumide vabastamiseks saadeti 10. veebr. T. Töölisühisuste Kesknõukogu, töölisühisuste juhatuste ja vabrikute vanemate ühise koosoleku poolt Eesti Vabariigi Valitsusele ja siseministritele ühine protest, millega liitus ka ühisus. Märtsikuul avatakse Kesknõukogu ruumid uuesti ja ühisus võib endiselt tegevust jätkata.

Kaitsepolitsei poolt 21. jaanuaril ära võetud ühisuse pääkoosolekute protokolliraamat antakse tagasi.

Esimese mai rongkäigust otsustatakse osa võtta lipuga ja määratakse kuludeks 2000 mrk.

Pääkoosolekul 2. nov. algatab M. Adamson mõtte, asuda ülemaalse rätsepatöölise keskorgani loomisele. Juhatus asub selle täitmisele, saates sellekohased üleskutsed Tallinna, Pärnu, Valga, Võru ja Viljandi rätsepatöölisele, kus teatatakse, et Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus kavatseb kokku kutsuda 1925. a. suvel Tartus ülemaalse rätsepatöölise koosoleku, et ellu kutsuda Eestimaa Rätsepatöölise Liitu. Samal koosolekul selgitab M. Adamson rätsepatöölise olukorda ja jõuab otsusele, et seisukord on halvenenud ja halveneb veelgi. Olukorda halvendab eriti levinud laagritöö ja välisriigest sisseveetavad valmisriided, mis suurendavad tööpuudust. Tuleks registreerida kõik töötajad rätsepatöölised ja esitada vastav märgukiri Vabariigi Valitsusele. Soovitav oleks, et sellega ühineksid kõik olemasolevad ühised, mis ka sündis. Kuna juba varem oli samas asjas esitatud märgukiri, siis piiratigi valitsuse poolt valmisriiete sissevedu, mis on kehtiv praeguseni.

Igale surma läbi lahkunud ühisuse liikmele otsustati ühisuse kulul asetada kalmule lindiga pärg ühisuse esindaja osavõtul leinalooris lipuga. Samuti otsustati anda tasuta surnuvanker, paigutada ajalehte leinakuulutust ja omastele välja maksta 2000 mrk. Nii tuleks iga matus maksma vähemalt 4500—5000 mrk.

Üldine surve ei jäta oma mõju avaldamata ka tegevliikmetele. Ühisusest lahkumisest teatavad A. Lepp, J. Bormeister jt. Liikmete arv langeb. Ajale iseloomulik on üks 29. sept. peetud kõne- ja erakorraline pääkoosolek, kus 78 kokkutulnud liikmest end keegi koosoleku juhatajaks ega ka protokollijaks valida ei lasknud. Et koosolekut ära pidada, juhatas seda esimees K. Pabs-
tel ja protokollis ühisuse kirjatoimetaja abi R. Korp.

Ühisusel tekkis järjekordne kokkupõrge Kesknõukogu juhatusega, kes Kesknõukogu lugemislauale oli tellinud kõik kodanlised lehed, kuid puudus ainuke olemasolev sotsialistlik ajaleht „Ühendus“. Keskliidu juhatus põhjendab mittetellimist boikotiga, mis pandud „Ühendusele“ säääl avaldatud väite pärast, nagu oleks kommunistide parteis 50% kaitsepolitseinikke. Juhatus otsustab kõik majanduslikud kohustused keskliidu vastu lõpetada, kui nõuet ei täideta. Tüli lahenes seega, et lugemislauda telliti ajaleht „Ühendus“.

Ka kerkib üles streigiküsimus, kuid halva olukorra ja suure tööpuuduse tõttu lükatakse see edasi.

Ametiühisuste ruumide sulgemised üle maa, läbiotsimised, areteerimised, samuti keskorganite ja ametiühisuste massiline sulgemine ja tegevuse seismapanekud ei ole jätnud oma mõju avaldamata ka ühisusele. Liikmete arv näitab langust ja kassa puudujääki.

Kõigele lisandub veel kommunistide meeletu katse 1. detsembril mõnesaja mehega panna toime kommunistlikku riigipööret. Selle äpardumise järel halvenes niigi halb olukord veelgi. Ka III ülemaaline töölisühisuste kongress, mis pidi peetama 8.—9. märtsil, jääb ära.

Olukord on rõhuv ja tulevik ähvardav. Tegelased on kõigest hoolimata teinud, mis suutsid. On peetud 6 pää- ja 3 organiseerimis- ning 44 juhatuse koosolekut, kokku 53 koosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 34 731 mrk., kulud — 36 036 mrk., puudujääk — 1305 mrk. Iseäralise abiandmise kassa seis — 51 561 mrk. 33 p. Matusekassa seis — 24 922 mrk. 30 p. Varanduslik seis — 141 650 mrk. 30 p.

Liikmeid 249, nimekirja järgi 336.

Ollakse mures ühisuse saatuse pärast ja jälgitakse rahutuse ja hirmuga iga ajalehe numbrit, kus terved veerud on täidetud suletud ja tegevuses takistatud paljude töölisühisuste loendiga.

1925.

Juhatuse koosseis 1925. a. oli järgmine: esimees K. Pabstel, abid K. Offril ja A. Roos, sekretär A. Lepp, abid K. Treier ja Arussaar, kassapidaja A. Valgerist, abid R. Peterson ja B. Oinas. Revisjonikomisjon: J. Martinson, P. Mäetaga ja O. Villemson.

Kui 1924. a. lõppes halvas olukorras, siis leiab ühisus end algaval aastal samas seisundis. Juhtivatele kohtadele end keegi valida ei lase. Kahel korral nurjuvad juhatuse ja komisjonide valimised. Lihtsalt ei valita. Valitseb täieline ummik. See kestab kuni 13. septembrini, mil kauaaegne esimees K. Pabstel juhatusest lahkudes sundis pääkoosolekut uut juhatust valima. Juhatuse valitakse esimeheks Veski, abideks R. Peterson ja R. Lõbona, sekretäriks A. Jesse, abideks F. Priks ja Sild, kassapidajaks M. Valgerist, abideks B. Oinas ja J. Aug. Revisjonikomisjon jäi endiseks. Juhatuse liikmed vabastatakse liikmemaksust, kuna põhjusega koosolekult puuduvad juhatuse liikmed on kohustatud iga puudumise korral tasuma 1 kuu liikmemaksu.

Tartu Ametiühisuste Kesknõukogu on võimude poolt suletud ja valitud likvideerimiskomisjon, kes Kesknõukogu likvideerib. Üle maa on enamik ametiühingulisi keskorganisatsioone suletud. Endiste arvukate töölisühingute asemel töötavad nüüd vaid arvukad likvideerimiskomisjonid. Töölisliikumine on varemeis.

Kuna korter oli antud Kesknõukogule tema tegevuse kesteks linnavalitsuse poolt, siis oli saabunud aeg seda nüüd tühistada. Linnavalitsuse ringides on küsimus päevakorral. On karta, et veel olemasolevad ühised jäävad päävarjuta. Asun Tartu Töölisühingute Keskliidu põhikirja koostama, kuid see kõik võtab rohkesti aega ja selle kinnitamine valitsevate meeleolude juures on küsitav ning kulub nõudev. Asutatakse korterikomisjon, mille koosseisus on 3 Rätsepatöölise Ühise

juhtivat tegelast. Nimetatud korterikomisjon annab linnavalit-
susele teada, et on olemas vastav organ, kes täidab endisi Kes-
k-nõukogu ülesandeid. Päästisime seega korteri. Ühisusest oli iga
päev vähemalt üks liige alaliselt korrapidaja ühisuse ruumes.

Keskliidu põhikiri koostati ja kolm ühisust kirjutasid sel-
lele alla, mille järel see saadeti kinnitamiseks. Registreerimise
kuludeks maksis Rätsepatöölise Ühisus 500 marka.

Et ühisus alaliselt haridusest suurt lugu on pidanud, siis saa-
detakse 18.—19. sept. s. a. peetavale E. Hariduspäevale saadi-
kuks M. Adamson. Hariduspäev toimus Tartus V algkooli
ruumes.

Väga raskele olukorrale vaatamata otsustatakse siiski 1. mai
rongkäigust osa võtta, kuid liputa, sest kardeti kallaletunge ja
tehti sellekohaseid hoiatusi. Võimude poolt soovitati 1. mai
rongkäigust üldse loobuda.

Liikmete üldise seisukorra selgitamiseks korraldatakse vas-
tav ankeet. Et kõik ühisuse liikmed on haiguse korral välja-
pääsemata seisukorras ja ühisus oma kassa kaudu ainult piira-
tult arstiabi võib anda, muutuvad rätsepatöölised arstiabi kätte-
saadamata tõttu enneaegselt invaliidideks. Et nad aga millegi
poolest lahku ei lähe töökodades töötavatest töolistest, kes kuu-
luvad haigekassa alla, siis juhatus pöördub Üldhaigekassa poole,
paludes ühisuse liikmeid kassaosalisteks arvata. Ühisus on nõus
kandma kõiki sellega seosesolevaid kulusid. Haigekassa juha-
tus vastab, et seadus seda ei võimalda. Kavatsetakse selles asjas
Töö ja Hoolekande ministriumi poole pöörduda, paludes sea-
dusi selles osas vastavalt muuta.

Otsustatakse asutada ühisuse juurde abiandmise kassa.

Ühistegevuse süvendamiseks korraldatakse ühistegelisi loen-
guid ja valitakse kultuurtoimkond. Kodukorda muudetakse.

Et viimasest palgakõrgendusest on pea kaks aastat möödu-
nud ja elukallidus tõusnud, otsustas pääkoosolek 20. apr. välja
kuulutada tööseisaku, sest muud abinõud ei andnud tagajärgi.

110 koosolekust osavõtjast liikmest hääletas 60 streigi poolt, 40 vastu ja 10 jäid erapooletuks. Ajast ja olukorrast tingitud meeoleolu tõttu end keegi streigikomiteesse valida ei lase ja see jääbki valimata. Kõik jäetakse juhatusse hooleks. See on esmakordne nähtus ühisuse ajaloo. Järgmisel pääkoosolekul teatab aga juhatus, et ta streigikorraldust enesele ei võta, tehes ettepaneku endist pääkoosoleku otsust tühistada. Sellises olukorras oli võimatu midagi ära teha ja streigi küsimus lükatakse edasi.

Töölisliikumine elab üle eri ajastut. Ajalehtedes ilmub ikka veel rasvase kirjaga ja veergude viisi siseministri poolt suletud sadade töölisühingute nimistuid, määruste kommenteerimisi ja süüdistuste loetelusid. Kes ühisustest pole suletud, nende tegevus on pandud seisma. Sel töölisliikumise kalmistul käivad veel mõned olemasolevad ühingud kui surmavarjud ringi, nagu aimates oma saatust. Töölisklass sammub oma risti kandes ägades „kolgata teed“. Kodanlised ajalehed ässitavad välismaade eeskujul võime konfiskeerima pankades olevaid ühisuste kapitale, et võtta neilt võimalust korraldada uut 1. detsembrist, nagu nad sihilikult ja põhjendamatu väidavad. Minu teada ei andnud ükski ühisus Tartus sentigi nimetatud otstarbeks ega võtnud osa ka 1. detsembrist. Liiguvad igasugused kuuldused olemasolevate ühingute ja tegelaste kohta. Iga tegelane ootab ja on valmis vastu võtma ametlikke külalisi.

Toodud olukorra tõttu leiame huvitava ajaloolise üh. juhatuse protokoll nr. 33, 7. oktoobril 1925. a., kus juhatus on otsustanud, ette nähes kassa puudujääke, ära müüa 21 leinalinikut à 250 mrk. 5250 marga eest K. Offril'ile. Peotoimkonnale antakse 5000 marka peo korraldamiseks (kas mitte ühisuse matuseks?). Veel huvitavam on juhatuse erakorralise koosoleku otsus 9. oktoobril 1925. a., mis on kokku kutsutud ühisuse liikmete M. Adamson'i ja K. Offril'i palvel võimaldada neile kiires korras abisaamist ühisuse kassast. Kassapidaja (M. Valgerist) teatab, et kassa seisukord seda lubab. Juhatus otsustab, arves-

tades M. Adamson'i kauaaegseid teeneid ühisuse kasuks ja silmas pidades tema seisukorda, mis juhatusel teada, sm. M. Adamson'i palve 50 000 margga suuruses rahuldada ning pääkoosolekule kinnitamiseks esitada. K. Offril saab 22 000 marka, kassapidaja abi B. Oinas saab ühekordset toetust 19 000 marka jne. Kõik otsused on tehtud ühel häälel.

Et jõuda ette ametlikust likvideerimisest, oli ühisus ise end likvideerima hakanud.

ÜHISUSE TEISKORDNE SULGEMINE

10. oktoobril 1925. a.

Eeltoodud asjaolud leidsid aset 9. okt. 1925. a. ja 10. okt. (järgmisel päeval) ilmub politsei ühisuse kantselei ruumidesse ning teatab, et siseministri otsusega on ühisuse tegevus pandud seisma, mille järel pitseeriti ühisuse kapp kinni. Nõuti ka varade ja rahasummade üleandmist, mida meil muidugi enam anda ei olnud. See oli arvult juba teine sulgemine 20-aastase tegevuse kestel. Esimene sulgemine, nagu mäletame, toimus Vene survevalitsuse poolt 1905. a. detsembrikuul. Hiljem (1911. a.) pakkis vene politsei küll juba raamatud kastidesse, kuid jättis ühisusele „hinge sisse“.

Aga ka ühisuse tegelased ei maga. Koostatakse Tartu Rätsepatööliste Ühisuse põhikiri ja esitatakse see 27. okt. 1925. a. Tartu-Võru Rahukogule kinnitamiseks. Põhikiri oli puudulikult koostatud ja selles märkimata jäetud isegi see, millal pääkoosolek on otsusevõimeline. Toodud puuduste tõttu jättis Tartu-Võru Rahukogu 21. dets. 1925. a. põhikirja kinnitamata. Vanemad ühisuse tegelased koostavad palve siseministrile, millele alla kirjutavad: K. Offril, K. Pabstel, P. Mäetaga, J. Martinson, R. Peterson, A. Lomp ja M. Valgerist.

Ühisuse sulgemisel süüdistust ei esitatud, kuid ajalehtede

kaudu oli teada, et see toimunud „E. Tööraha Ühise Väerinna“ 12 punkti omaksvõtmise pärast. Pääkoosoleku protokollist aga selgub, et nimetatud 12 punkti pidi vastu võetama nii, nagu nad esitatud, kuna igasugused parandused ja teisiti tõlgitsemised olid tagasilükkamise tunnuseks. Pääkoosolekul, 19. nov. 1922. a., on M. Adamson'i ettepanekul nimetatud 12 punkti arutatud punktide kaupa ning tehtud terve rida parandusi — seega tagasi lükatud. P. Mäetaga lahkus sellelt pääkoosolekult isegi protesteerides. Kõike seda sõitis Tallinna siseministrile tõendama P. Mäetaga, paludes sulgemisotsust tagasi võtta. Kuludeks määratakse P. Mäetagale 1000 marka. Ühisus jääb ootama saatuslikku otsust.

Nii lõpeb see ajalooline aasta ühisusele õnnetult ja teadmata, mis toob tume tulevik. Aasta jooksul peeti 4 pää- ja 34 juhatusse koosolekut, seega kokku 38 koosolekut. Liikmeid 189, nimekirja järgi 251. Ühisusest lahkunud 61 liiget.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 19 154 mrk. 52 p., kulud — 29 502 mrk. 70 p., puudujääk 10 348 mrk. 18 p. Iseäralise abiandmise kassa seis — 59 525 mrk. 54 p. Matusekassa seis — 33 148 mrk. 8 p. Ühisuse varanduslik seis — 147 492 mrk. 33 p.

1926.

ÜHISUSEL LUBATAKSE UUESTI ALATA TEGEVUST, SULGEMISOTSUS MUUDETAKSE.

Aasta alul on ühisus endiselt surnud olekus. Kapil ilutsevad punased politsei pitsid.

Veebruarikuu alul saabub Siseministeeriumi Politsei Peavalitsuse Poliitilise Politsei inspektori kt. A. Tenson'i allkirjaga teade Paul Mäetagale, milles teatatakse, et siseminister oma määrusega 30. jaan. s. a. nr. 92 all lubas suletud Tartu Rätsepatöölise Ametiühisusel tegevust põhikirja alusel uuesti alata.

4. veebr. kõrvaldab politsei oma pitserid Ametiühisuse varandusilt, 9. veebr-l on esimene juhatuse koosolek ja 14. veebr-l s. a. peetakse esimest pääkoosolekut, kus teatavaks tehakse ka sise-ministri sulgemisotsuse muutmine ja tegevuse uuestilubamine. Kuidas hinnati ja missugust häameelt tunti sel korral ühisuse tegevuse jätkamise üle, näitab selgesti nimetatud pääkoosolekul valitsenud meeoleolu, kus tegevuse jätkamise teadaande ettekannet kuulati püsti seistes.

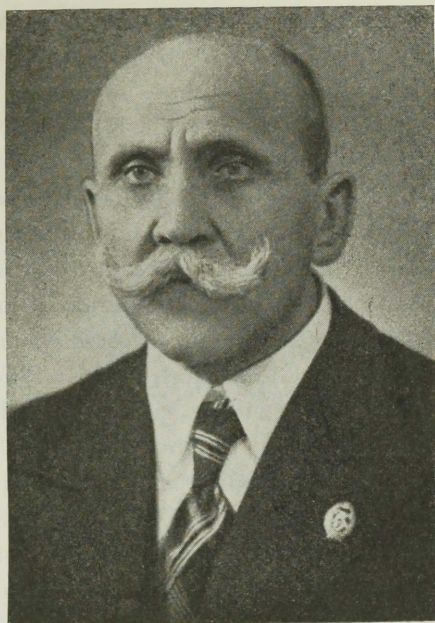
Alati jälle oma argipäevast ametiühingulist tööd. Juhatusse valiti 14. märtsi pääkoosolekul: esimeheks R. Peterson, abideks R. Lobona ja J. Aug, sekretäriks A. Jesse, abideks F. Priks ja S. Maasing, kassapidajaks M. Valgerist, abideks B. Oinas ja A. Lepp. Revisjonikomisjon: M. Adamson, J. Martinson ja O. Villemson.

Kõik „abiandmis- ja laenusummad“, kokku 96 000 marka, maksetakse „tänuaga“ tagasi. Samuti „ostetakse“ sm K. Offril'ilt leinalinikud tagasi. Ühisuse varade suhtes on tegelased ausasti toiminud ja nendele usaldatud suured kapitalid kassasse tagasi maksnud. Imelikul kombel aga olid just kassapidajad teisiti mõelnud. Matusekassa kassapidaja (J. Kuusik), arvestades ühisuse sulgemisega, lootis nähtavasti tema valdusel olevat kassa raha 20 000 marka omandada, saades isegi sellega hakkama, et kinnitas pääkoosoleku ees: „Minul mingisugust varandust ei ole, mis teie minult võtate?“ Säärane jultumus põhjustas pääkoosoleku karmi otsuse: „Puuduv summa olgu järgmiseks päevaks tasutud, vastasel korral on juhatus sunnitud sellest teatama kriminaalpolitseile.“ Ühtlasi tagandati J. Kuusik matusekassa kassapidaja kohalt. Nähes, et asi on kujunenud kriminaalseks, andis J. Kuusik naise žiiroga vekslit 20 000 margale ja tasus selle aja jooksul ära. Nii lahenes see siiski mõlemale poolele õnnelikult.

Nüüd aga oli järg pääkassapidaja M. Valgeristi käes. Ootamata revisjon avastas ühisuse pääkassas puudujäägi 35313 marka.

Rud. Peterson,

esimees 1926. a. Tartu Tööoskus-
ameti alaline liige. E. Rätsepa-
tööliste Liidu juhatuse liige.

Seega mõlema kassa puudujääk oli kokku 55 313 marka. Ühisusel ei ole selle aasta kassapidajatega õnne, neid oleks nagu mõni tööbi nakatanud. Puudujäägi katteks on kassap. M. Valgerist andnud rahas 8500 mrk. ja K. Pabsteli ning Jakki žiirodega vekslid, mis katsid puudujäägi. Pääkoosolekul süüdistatakse juhatust põhikirja ja kodukorra rikkumises ja nõrgas järelevalves, samuti omavoliliselt vekslite vastuvõtmises. Pääkoosolek avaldab juhatusele umbusaldust, mille tagajärjel see terves koosseisu lahkub. Valitakse uus juhatuse. Esimeheks J. Vahlberg, abideks K. Haug ja A. Puha, sekretäriks A. Jesse, abideks Sõrra ja P. Patsmann, kassapidajaks K. Janson, abideks J. Nõmm ja J. Rästa. Revisjonikomisjoni: M. Adamson, K. Offril ja K. Pabstel.

Samas teatab äsjavalitud esimees J. Vahlberg, et tema olla kohale valitud kõigest 29 häälega, kuna koos on 75 liiget, seega

antud temale vähem kui pool nõutavaist häälest, mistõttu tal puuduvat usaldus ja ta lahkub esimehe kohalt. Temale järgneb abiesimees A. Puha. Järgmisel pääkoosolekul valitakse uueks esimeheks A. Roos ja abiks R. Korp. Seega on aasta lõpul ka juhatuse kriis lõppenud.

Näib, et osa juhatuse liikmeid ei ole oma suure ülesande kõrgusel, teised ei suuda puuduvat osa täita ja kolmandad ei suuda vahet teha enese ja ühisuse rahade vahel, mis toob kestva tüli majja, luues umbusaldusliku õhkkonna liikmeskonnas, mis läbib punase joonena kogu aasta tegevust. On tunda juhtimise ja töökorraldamise puudust. Tegevus valgub tarbetult laiali, ilma et keegi oleks suuteline seda korraldama. Kõik need asjaolud halvavad ühisuse tegevust.

Ehkki ühisuse sisemiste töötakistuste ja välise surve mõjul on tegevus pidurtatud, raiub just 1926. a. igale rätsepatöölisele aju, et ilma ametiühinguta on elu võimatu. Vaevalt sai ühisuse sulgemisotsus teatavaks, kui halvendati töö- ja palgaolusid, sest puudus igasugune kaitse. Kasustati kohe tekkinud olukorda. Puudus igasugune kord ja igaüks sai sellist tasu oma töö eest, millist ta jõudis välja kaubelda. Kui mõnele tööandjale siis lepingut meelde tuletasid, levis üle tema näo lai kahjurõõmus naeratus ja said kõikeütleva vastuse: „Ole tänulik, et sedagi saad, mind ei sunni keegi rohkem maksma ja lepinguga pühin p . . . t.“ Selline vulgaarne vastus pidi meile ütleva kõik.

Tuli tagasi võita endine seisukord. Töötati välja uus tunnitasu alusel tükitöö tariif ja astuti läbirääkimistesse ettevõtjatega. Pea teatasid tööandjad kirjalikult, et nemad mingisugust Ametiühisust ei tunnusta ja jäävad vaba kokkuleppe juurde iga üksiku töölisega. Samas kirjalikus vastuses teatavad tööandjad, et „nemad tunnistavad ainult jõudu ja arvestavad ainult võimuga“. (Tartu Eesti Rätsepmestrite ühisuse kiri 25. IV 1926. a.) Kõik see iseloomustab ilmekalt tol ajal valitsenud vaadet ja vaenulist meeoleolu. Läbirääkimised tööandjatega mingisuguseid

tulemusi ei andnud, sest tihti ei tahtnud nad ühisuse asemikke jutule võtta väites, et praegune olukord ei sunni neid läbi-rääkimistele.

Kuna ühisus mingit hinnakõrgendust ei nõudnud, vaid soovis 1923. a. maksmapandud lepet uuendada ja makstavaid hindu töö-andjate allkirjadega kinnitada, siis oli ilmne poliitilise konjunktuuri kasustamine.

Seisukorda kaaluti paljudel tariifikomisjonide ja juhatuste koosolekutel kui ka 3 pääkoosolekul. Lõpuks jõuti otsusele, et tööseisak on möödapääsematu. Pääkoosolek 18. apr. otsustaski 29. aprillil alata üldstreiki. Valitakse 20-liikmeline streigikomitee, kellele langes suur kohustus. Ta pidi streiki organiseerima, ase-tama kohale streigipostid, teostama postide üle kontrolli, kontrol-lima töökodasid ja kodutöötajaid, koostama töötavate ühisuse liikmete nimistu, arvele võtma ja avastama streigimurdjaid jne. Tööandjatele esitatava kollektiivlepingu tagatiseks oli 3000 mrk. igakordse rikkumise korral.

Streigikassast hakatakse abi andma, ainult esimesel nädalal kellelegi abi ei anta.

Lepingule allakirjutanud tööandjaile lubatakse töölistel tööle asuda tingimusel, kui nad maksavad streikijate toetuseks 15% palgast. Streik venib aga pikale ja 4-nädalase seisaku järel kaa-lutakse selle lõpetamist. Seisukord on üle ootuste halb. Pöördu-takse Tallinna, Riia ja Helsingi Riietustööliste Liidu poole vaja-likul korral streigi läbiviimiseks toetust saada.

Kõigilt neilt tulevad häätahtlikud vastused. Helsingi (Soome) seltsimehed teatavad, et neil enestel kestab streik juba 12 nädalat. Tööandjad on seal endid hästi organiseerinud, maks-tes panka tagatisena sularahas 20 000 Smrk. igalt ettevõttelt, mil-lise ta leppele alla kirjutades kaotab. Seega on sealgi käimas raske heitlus. Streikijaid Helsingis on 600, streigimurdjaid 30, nende seas rohkesti eestlasi. Kõigest hoolimata toetasid sugu-vennad Soomest meid isegi aineliselt, saates meile 4695 Emrk.

Nende suurt ohvrimeelt austatakse pääkoosolekul püstitõusmisega ja saadetakse südamlilik ja vennalik tervitus, avaldades põlgust oma kaasmaalastele-streigirikkujatele. 9. juunil otsustas pääkoosolek ajutiselt streiki katkestada, väljaarvatud K. Vengerfeld, J. Vosmi ja J. Jakobson (end. ühisuse liikmed). Streik, mis algas 29. apr., lõppes 30. augustil s. a. ja oli seega kestnud 8 nädalat ning lõppes poole võiduga, ehkki suurem osa tööandjaid lepingule alla kirjutas. Streigist osavõtjaid oli 400 ümber.

Säärases streigitulemuses oli süüdi ühistunde puudus, erakorraline aeg ja halb taktika. Lubati tööle asuda seal, kus tööandja lepingule alla kirjutas, mistõttu streikijate arv vähenes, meeleolu langes ja ülejäänud omavoliliselt tööle asusid. Samadel põhjustel laekus streigirahasid ainult 10 000 marka.

Et streigi korral üllatusi ära hoida ja streiki ette kindlustada, sõlmivad K. Vengerfeld'i töökoja töölised omavahelisi lepinguid Ametiühisusega, kus allakirjutaja kohustub 10 000 marga tagatisega tööseisaku korral äridele töid enne mitte tegema, kui Ametiühisus ei ole streiki või boikotti lõpetanud. Nõudjana lepingu rikkumise korral esineb T. Rätsepatoöliste Ametiühisus. K. Vengerfeld'ile kuulutavad tema töölised (40 inimest) boikoti. Nimetatud eeskujule järgnes edaspidi Ametiühisus, mistõttu sääraseid lepinguid (liikmete ja ühisuse vahel) kogunes ligi 400 ja nende tagatiseks määrati kr. 150. Seega kõikus lepingute tagatise väärtus 4—5 milj. sendi ümber. Kõik nimetatud lepingud deponeeris ühisus pankas.

Algab streigi likvideerimine. Mõistetakse kohut streigirikkujate üle, keda on 7, ja omavaheliste lepingute rikkujaid 6, seega kokku 13 kohtualust. Streigirikkujaiks tunnistatakse: Al. Lööper, E. Beik, J. Soe, Karl, August ja Anna Vessmann'id ja Aug. Pärn. Omavaheliste lepingute rikkujaid: E. Pinka, Meos, Narusberg, L. Martinson, J. Hint ja V. Rebane. Esimesed kuus heidetakse pääkoosoleku otsusel ühisusest välja, kuna

4 lepingurikkujat antakse kohtu kätte. Ühisuse volinikuna toimib adv. J. Jans.

Kohtu otsused nimetatud asjus on erinevad. Üks rahu-kohtunik tühistab Ametiühisuse nõudmise Pinka, Narusberg'i ja Meos'e vastu kui kõlblusvastase(!?). Samal ajal teine rahu-kohtunik (teises jaoskonnas) rahuldab Ametiühisuse nõudmise L. Martinson'i vastu. Esimesed kolm ilmuvadki pea kohtupristaviga ühisuse korterisse, et kohtu ja asjaajamise kulude katteks ühisuse varandusi arestida ja mittetasumise korral ära müüa. Ühisus võtab hoiult raha ja rahuldab nõudmise (5000 marka). Kuna edasikaebus läks maksma üle 8000 marga, siis ähvardasid ühisust rahalised raskused. Sellest saadi aga nii üle, et kohtuprotsessiga seosesolevad summad võeti iseäralise abiandmise kassast. Nimetatud protsess vältas palju aastaid ja maksis ühisusele kaugelt üle 20 000 sendi. Tartu-Võru Rahukogu rahuldab hiljem ühisuse nõude kogu ulatuses, määrates igale kanda 10 000 mrk. koos kohtu- ja asjaajamiskuludega, mistõttu nimetatud lepingurikkujad pakkusid ühisusele kokkulepet. Lõpuks leppiski ühisus nendega ja asi lõpetati.

Streigi kestel anti streigikassast abi 39 liikmele 48 700 marka, 500—6625 margani ühele abisaajale. Avaldatakse pahameelt abirahade mitteõiglase jagamise üle, mis veel kaua meeli kibestas, rikkudes vahekordi.

Varem oli ühisusel olnud mitu töökoda, mistõttu pikemat aega tööseisakud puudusid, ja kuigi esile kerkis töö- ja palgaolude korraldamine, võeti need tõrkumata vastu, sest kokkupõrkel töötajäänud liikmed leidsid enesele tööd töökojas. Ka oli töökoda alati esimene kollektiivlepingute ja töötariifide allakirjutaja, sest seal kunagi tööseisakut ei tuntud. Kui aga tööandjad lasksid tööseisakuni minna, siis valgus töö ühistöökotta. Nüüd oli aga tunda töökoja puudumist, mistõttu streik pikale venis ja ühisusel enam kuhugile toetada ei olnud.

Teadlikumate tööliste, eriti ühistegelise liikumise ideest nakatatud R. Lobona ja A. Nuusa algatusel asutati kevadel (märtsis või aprillis) tööühing „Riietus“, mille liikmeteks võisid olla ainult Ametiühisuse liikmed. Tööühingu osamaksuks oli 1000 marka ühes neljakordse vastutusega. Kinnitatud põhikiri kanti 26. apr. pääkoosolekul ette ja tehti ettepanek T/ü. „Riietuse“ liikmeks astuda. Pääle ägedate vaidluste otsustas pääkoosolek T/ü. „Riietuse“ liikmeks astuda 10 osaga à 100 mrk., seega 10 000 margalise osaga. Sm. A. Puha, kes liikmeks astumise vastu, kuuldes pääkoosoleku otsust, lahkub kohe koosolekult, lausudes: „Head tervist, Ametiühisus!“

Peetakse ära suurem avalik organiseerimiskoosolek, kus esinevad kõnelejatena eranditult ühisuse liikmed: M. Adamson teemal: „Organiseerimisküsimusi“, R. Peterson — „Majanduslik seisukord ja selle parandamise võimalusi“ ja R. Lobona — „Ühistöökoja asutamise tähtsusest“. Koosolekust võeti elavalt osa.

Ühisuse põhikiri on M. Adamson'i, J. Martinson'i ja A. Lomp'i poolt uuesti läbi vaadatud, lühendatud ja lihtsustatud ning uuesti redigeeritud. Põhikiri (mis tänaseni maksev) on äsjamainitute poolt alla kirjutatud ja kinnitatud. Juhatus laseb neid trükkida 500 eks. ja neid võib iga liige omandada.

Kuna enamik ühisusi on suletud, siis jääb 1. mai tööispüha puhul rongkäik korraldamata. E. sots. tööliste partei mai miitingust võetakse osa.

On koostatud uus Tartu Töölisühingute Keskliidu põhikiri, mis pääkoosoleku poolt vastu võetakse. Tema kinnitamisest võtab ühisus osa ja volitab põhikirjale alla kirjutama R. Korp'i.

Ühisuse neljakuuse sulgemise tõttu oleks nagu pais kuski maha lastud, kuhjus nii palju küsimusi ja tööd, et kõike ei suudetud lahendada. Tuli korda luua ühisuse sisemises elus, lõpule viia pikaleveninud palgavõitlus, mis nõudis palju korraldust, otsusevõimet ja ajakulu ühes rahakuludega. Samuti tuli tagasi võita usaldusõhkkond, mille kahe kassapidaja teguviis oli hävi-

tanud, ja sellega ühenduses kanda majanduslikke kulusid. Ka olid ühisuse tegelased seotud Ametiühisuste Keskliidu ja T/ü. „Riietuse“ asutamisega. Kõige selle juures nõudis pingutust organiseerimisküsimuste lahendamise. Tegelased olid koormatud ja töö kasvas üle päa. On tööd tehtud, kuid see jätab kuidagi segase mulje. Seda muljet süvendavad sagedased juhatuse vahetused (3 korda 10 kuu kestel). Et tööseisak lõppes õnnetult, siis annab see end valusasti tunda. See on esimene juhus, kus streigi tagajärjed on nii nigelad ja ühisuse kaheksas streik jäi seega kuidagi poolikuks.

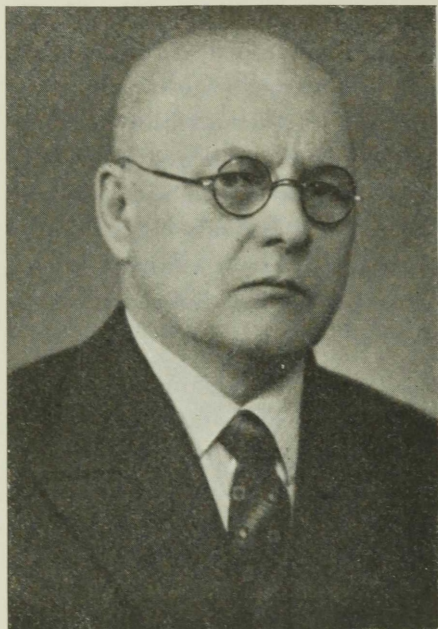
Ühisuse varanduslik seis näitab kahanemist, mida mõjustas küll ka Maalritööliste Ühisusega ühiselt valmistatud näitelava, mis ühisusele läks maksma ligi 10 000 marka. Puudujäägid on kassas muutumas krooniliseks, näidates juba kolmandat aastat puudujääke. Elatakse vanast rasvast. 10 kuu kestel on peetud 11 päa- ja 44 juhatuse koosolekut, seega 55 koosolekut. Pääle selle 40 streigikoosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 28 412 mrk. 20 p., kulud — 45 491 mrk. 20 p., puudujääk — 17 079 mrk. 20 p. Iseäralise abiandmise kassa seis — 17 544 mrk. Matusekassa seis — 26 370 mrk. Varanduslik seis — 119 866 mrk.

Liikmeid 138, nimekirja järgi 253. Ühisusest on tervelt 107 liiget välja arvatud, nendest 6 välja heidetud.

1927.

Juhatusesse 1927. a. oli järgmine: esimees R. Korp, abid K. Haug ja G. Bergmann, sekretär A. Jesse, abid A. Lepp ja P. Patsmann, kassapidaja K. Janson, abid A. Nõmm ja B. Oinas. Revisjonikomisjon: K. Offril, K. Pabstel ja O. Villemson.

O. Villemson.
Matusekomisjoni esimees
1927—1937.

Eelmisele tegevusrikkale tõusuaastale järgneb vaadeldaval aastal mõõn. Valitseb üldine loidus. Eriti on see kurb veel seetõttu, et see on ühisuse 20. juubeliaasta. Et seda väärικalt pühitseta, arutatakse juubeliga seosesolevaid küsimusi paljudel koosolekutel ja saadetakse isegi vastavad kutsekaardid külalistele kätte. Kõigi pingutuste peale vaatamata oldi sunnitud juubelipidustustest loobuma ja ära ütleva külalistelegi. Isegi vastav aktus jäi pidamata. See oli täielik enese pankrottitunnistamine. M. Adamson'i teiskordsel ettepanekul otsustas pääkoosolek 30. jaan. isegi 20 a. tegevuse märkimiseks albumi välja anda, valides vastava komisjoni koosseisus: K. Offril, K. Pabstel, R. Peterson, A. Puha ja J. Martinson. Kõik jäi tulemusteta. M. Adamson kingib ühisusele lipuvarda.

Muide, see aasta on aga tähtis verstepost Eesti töölisliikumises, mille varemetele asutakse ehitama uut ülemaalist Keskorganisatsiooni. On koostatud Eestimaa Kutseühingute Keskliidu põhikiri. Ühisus võtab asutamisest osa ja saadab 17.—18. aprillini Tallinnas peetavale asutamiskonverentsile saadikuna M. Adamson'i, K. Offril'i ja R. Peterson'i. Ühisus teeb konverentsile ettepaneku asutatava keskorganisatsiooni nimeks võtta Eestimaa Töölisühingute Keskliit, mis kiideti heaks ka teiste ühingute poolt ja millist nimetust ta kannab senini. Ühisus astub nimetatud Keskliidu liikmeks. Samuti võtab ühisus osa aprillikuul 1927. a. Tartu Töölisühingute Keskliidu asutamisest ja astub selle liikmeks. Asutajateks olid metalli-, maalri- ja rätsepatöölise ühisused. Mõlemasse liidu juhatusse kuulub ühisuse liige sm. M. Adamson. Tartu Töölisühingusse saadetakse esindajaks K. Offril ja R. Peterson. Samas kerkib üles ka Rätsepatöölise Liidu asutamine, mida eriti õhtutab sm. K. Offril. Jätkatakse vahepeal soikujäänud Rätsepatöölise Liidu asutamise eeltööde tegemist. Sm. Kristiani algatusel asutatakse T. Tööliste Laenuja Hoiu Ühisus, kuhu ühisus saadab oma asemikuks R. Lobona.

E. Sots. Tööl. Partei Tartu osak. poolt korraldatavast 1. mai miitingust võetakse elavalt osa. 15. mail korraldab ühisus suurema organiseerimiskoosoleku järgmise päevakorraga: 1) E. Joonas refereerib „Töölisliikumisest meil ja välismail“; 2) Ülemaalise Töölisühisuste Konverentsi aruanded; 3) Ühisuse edaspidine tegevus ja sihtjooned jne. Kutsehariduse täiendamiseks peetakse P. F. Metusala poolt referaat: „Uuemaid võtteid juurdelõikusel“.

Et tööd üldiselt vähe ja rätsepatöölise seisukord liialt raske, siis on asutud väljarändamise õhutamisele. Et reis aga väga kalliks läheb, siis pöörduakse ühisuse poole reisiabirahade saamiseks. Tehakse isegi ettepanek selleks erikassat asutada, nagu see mõnel ühisusel juba olevat. Endine ühisuse kassapidaja M. Valgerist palub temale välja maksta matusekassast (!?) suuremat summat reisirahaks, lubades tagasi tülles ära tasuda.

Kuna tema palve rahuldamine võimata, siis aitavad üksikud seltsimehed temale puuduva osa muretseda ja ta sõidab Brasiiliasse, kus töötab tänaseni ja kuuldavasti rahuldavalt.

Ühisuselt nõudis suuri summasid vanade ja töövõimetute abistamine. Kaua-aeagne ühisuse liige Kaulbars paigutati ühisuse nõudel Tartu linna vanadekodusse.

Et tööliste seisukord tõeliselt oli halb, seda tõendas ka Rahvusvahelise Tööstööbüroo peasekretär A. Thomas oma Eestis viibimise ajal, kus ta kinnitab, et Eesti tööliste olukord olla viletsamaid Euroopas.

Palju pahandusi sünnitavad antud laenude ja toetuste tagasi nõudmine ning vekslite õiendamised.

Üllatusena saame teate Tartu Töölisühingute Keskliidult, et seltside ja ühingute likvideerimiskomisjoni teadaande kohaselt tulevat teiste seas likvideerimisele ka Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus. Esitame protesti ja ühisus jääbki likvideerimata.

Eelmisel aastal tööseisaku ajal kujunenud teravaid vahetõrkeid liikmete vahel püütakse siluda ja unustada vaenu. Isegi mõned ühisuset välja heidetud liikmed võetakse nende eneste palvel ühisuse liikmeteks tagasi.

Aasta jooksul pole toime tulnud ainsagi peoga ja isegi 20 a. juubel jääb pidamata, pääkoosolekutest võtab osa 19—38 liiget. Ei ole ühisus veel läbi elanud säärast masendavat madalseisu. On peetud 48 juhatuse ja 5 pääkoosolekut, kokku 53 koosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 33 170 mrk., kulud — 29 797 mrk., ülejääk — 3373 mrk. Iseäralise abiandmise kassa seis — 22 026 mrk. Matusekassa seis — 45 446 mrk. Varanduslik seis — 114 013 mrk. Liikmeid 122, nimekirja järgi 145.

1928.

Juhatuse koosseis 1928. a. oli järgmine: esimees R. Korp, abid O. Miitel ja J. Siibold, sekretär R. Lobona, abid E. Rõõm ja M. Värva, kassapidaja A. Pihu, abid A. Mauer ja K. Haug. Revisjonikomisjon: J. Vahi, K. Offril ja K. Pabstel.

Kahjuks eelmisel aastal alanud langus on aina süvenenud ja kestab edasi. Ollakse võimetu ühisuse tegevuse elustamiseks.

1927. a. Tallinnas peetud Töolisühingute Konverentsil asutatud Eestimaa Töolisühingute Keskliidu esimesele kongressile, mis peeti Tallinnas 6.—8. jaanuarini, valiti saadikuiks K. Pabstel, K. Offril ja A. Nuusa. See on esimene suurem sellesarnane töölikonna eluavaldus pääle 1924. a. jaanuarikuus toimunud hävingut. Kongressi päevakord on koormatud otsustnõudvate küsimustega, milliseid on tervelt 13 punkti. Kõik loodavad üht ja sama — töölisliikumise uut tõusu. Kas see täidub? —

Ühingu kauaaegne soov oma keskorgani järele täidub. Pääkoosolekul 15. apr. kiidetakse Eestimaa Rätsepatöoliste Liidu asutamine hääks ja 19. augustil võetakse Liidu põhikiri pääkoosoleku poolt vastu. Samuti otsustas 8. jaanuari ja 11. veebruari pääkoosolek peaaegu ühel häälel ühineda Rahvusvahelise Riietustöoliste Kutsesekretariaadiga (asuk. Amsterdamis). Ühes sellega ühinetakse ka naabermaade ametiühingulise keskorganisatsiooni — Balti bürooga. Tallinna Rätsepatöoliste Ühing töötas kogu jõuga rahvusvaheliste ühinemiste vastu veel hiljemgi. E. Rätsepatöoliste Liidu põhikirjale volitab ühisus alla kirjutama: R. Korpi, R. Lobonat ja E. Rõõmu. Et Rätsepatöoliste Liidu kongress on otsustatud pidada 27.—28. jaanuarini 1929.

Ühisus tellib oma liikmetele E. Töolisühingute Keskliidu häälekandja „Töoliste Hääle“.

Kõiki surma läbi lahkunud ühisuse liikmeid otsustatakse viimse auavaldusena matta leinalooris lipu, pärja ja muusikaga, missugune ilus komme on püsinud tänaseni.

1926. a. tööseisaku järelkajana pakuvad nüüd 4 lepingurikkujat E. Pinka, E. Narusberg, M. Meos ja L. Martinson ühisusele lepitust, esitades vastava kirjaliku palve. Põhjus, mis neid seda tegema sundis, oli Riigikohtu otsus, mille järele Tartu-Võru Rahukogu otsus 1926. a. tühistatud ja antud uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus. Seega on ühisus protsessi võitnud ja neljal lepingurikkujal tuleb igapähele tasuda 10 000 mrk., kokku 40 000 mrk. ühes kohtu- ja asjaajamiskuludega 61 kr. 85 s. igalt osaliselt. Nüüd lubavad nad oma kirjas alluda ametiühingulisele distsipliinile ja juhatuse otsustele, tunnistades lepingurikkumist eksituseks, lubades, et seda nendega edaspidi ei juhtu. Samuti paluvad nad endid võtta Ametiühisuse liikmeks. Pääkoosolek aga otsustas käia täitelehe järgi, arvestades nende teguviisi ühisuse vastu, kus nad esimese astme kohtuotsuse järel asusid ühisuse varandust arestima. Hiljem sõlmiti nende ja ühisuse juhatuse vaheline leping, milles nad oma allkirjaga kohustuvad: 1) astuma ühisuse liikmeks, 2) aluma ühingu distsipliinile, 3) iga lepinguosaline tasub ühisusele kõik kohtu- ja asjaajamiskulud 61 mrk. 85 p., 4) kõiki neid tingimusi täites jääb kohtu poolt väljamõistetud summa kr. 100 sisse nõudmata, 5) Ametiühisuse korralduste vastu eksimisel ja lepingu rikkumisel ning summade mitte õigel ajal tasumise korral nõuab ühisus igalt osaliselt 100 mrk. ühes % sisse.

Kuna valitsus oli otsustanud ära kaotada Töö- ja Hoolekande ministeeriumi, siis ühisus on selle vastu, ühinedes T. Töölisühingute Keskliidu märgukirjaga selles asjas.

Et edaspidi sõlmitavatel ühisuse lepingutel oleks seaduslik jõud, otsustatakse Eestimaa Töölisühingute Keskliidu kaudu pöörduda E. Vabariigi Valitsuse poole nõudmisega, et välja antaks ja kehtima pandaks kollektiivlepingute seadus, kas või raamseadusena. See oli Tartu ühingu nõudel ka E. R. Liidu kongressi päevakorras. Hiljem sm. L. Johansonini ministriks-oleku aegu pandi kollektiivlepingu seadus (raamseadusena) keh-

tima (RT, 1929, nr. 33). Rätsepatöölised olid kollektiivlepingute seaduse esimesi kasustajaid ja on seda ka tänaseni.

Et katta suurenenud väljaminekuid, tõstetakse liikmemaksu 25 margaga pealt 35 margale kuus. Järgnevaks aastaks määratakse aga liikmemaksuks meestööliste 50 mrk., naistöölisele 25 mrk. ja õpilastele 15 mrk. kuus.

Teostatakse rohkeid rahalisi abiandmisi vanaduse, invaliidisuse jne. kordadel, antakse toetuslaene jne. Endisele ühisuse sekretärile A. Jessele, kes kliinikus ravimisel, antakse kassast 8000 mrk. ja liikmed panevad omavahel suurema summa kokku.

Pääkoosolekul 15. apr. teatab esimees R. Korp ootamatult, et praegune juhatus ühes revisjonikomisjoniga ei ole põhikirja ja kodukorra alusel valitud (?) ja lahkub. Nad valitakse aga kõik endises koosseisus tagasi.

Esimese mai rongkäigust võetakse lipuga osa, makstes korraldamise kuludeks 8 krooni.

Kuna Tartu Tööliste Laenu- ja Hoiu-Ühisuse põhikiri on kinnitatud, astub ühisus nimetatud ühisuse liikmeks ühe osaga — 10 krooniga. Asemikuks valitakse R. Korp.

Nähtavasti kollitab 1926. a. ikka veel, pidurdades ühisuse tegevust. Sünnib see, mida meie oma ühingus pole harjunud nägema — pääkoosolekuid jääb kvoorumi puudusel pidamata. Tihti on pääkoosolekutel vaid 45—30—28—24 liiget. Organiseerimisüleskutsete peäle ei ilmu ainustki uut liiget. Kõik see sünnitab tühjustunde, kuna olime harjunud pääkoosolekutega, milledest osa võttis 115—180 liiget. Naisliikmetest on järele jäänud veel vaid 15 sangarit. Nagu läinudki aastal, ei ole ka sel aastal toime tulnud omavaheliste koosviibimistega.

Töö- ja palgaolude parandamise asjus on otsustatud tükitöö tariifi 5 sendi võrra tõsta, ja see on kõik.

On peetud 4 pää- ja 46 juhatuses koosolekut, kokku 50 koosolekut. Aasta lõpul lahkunud kassapidaja A. Pihu asemele valitakse A. Mauer, abiks J. Lemmats, esimehe abiks J. Nõmm ja

M. Pehk. Väljavaated tulevikku on väga kurvad ja halbaennustavad.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 496 kr. 36 s., kulud — 386 kr. 51 s., ülejääk 99 kr. 85 s. Iseäralise abiandmise kassa seis — 436 kr. 20 s. Matusekassa seis — 421 kr. 22 s. Varanduslik seis — 1329 kr. 32 s. Liikmeid 123, nimekirja järgi 129.

1929.

Juhatuse koosseis 1929. a. oli järgmine: esimees R. Korp, abid O. Miitel ja K. Pabstel, sekretär J. Martinson, abid E. Sirk ja E. Rõõm, kassapidaja B. Oinas, abid J. Sokk ja K. Janson. Revisjonikomisjon: K. Offril, R. Peterson ja A. Lepp.

Pärast suurt heitlust Tartu linnavolikogus on korda läinud Keskliidule (seega ka ühisustele) hankida avaramaid ruume Tähe tän. 13. Sääll on kasustada suur kolmekordne maja ühes tarvilikkude kantseleiruumide, peosaali, einelauaruumide ja näitelava ning väikese aiaga. Väidetakse, et selliseid ruume polevat ühelgi teisel tööliskeskorganisatsioonil Eestis. Aasta alul (13. jaanuaril) asub Keskliit ühes ühisustega (ka Rätsepatöölise Ametiühisus) uude kodusse.

Aasta algab kongresside reaga. Eestimaa Rätsepatöölise Liidu esimene kongress peetakse 17.—18. veebruarini Tallinnas (Töölise Kodus). Saadikuteks valitakse M. Adamson, R. Korp, R. Lobona, K. Offril ja R. Peterson. Kongressi päevakord sisaldab 12 punkti, millest tähtsamad: 1) aruanded, 2) Rahvusvahelise Kutsesekretariaadiga ühinemise küsimus, 3) kodutöö ja töökojad, 4) 8-tunniline tööpäev ja ületunnitöö tasu, 5) haiguskindlustus, 6) kollektiivlepingud, 7) Liidu juhatuse valimine jne.

Kuna T. Rätsepatöölise Ametiühisus on Rahvusvahelise Riietustöölise Liidule soovi avaldanud nimetatud Liidu liik-

Eestimaa Rätsepatöölise Liidu I kongress 17.—18. veebruaril 1929. a. Tallinnas.

meks astuda, siis nõudis ta, et liitumine Rahvusvahelise Kutsesekretariaadiga võetaks kongressi päevakorda. Tallinna Rätsepatöölise Ühisuse tegelaste poolt kõrvaldati nimetatud ühinemisküsimus kongressi päevakorrast ja hääletati hiljem maha. Et vältida äsjaloodud liidu lagunemist, lubas kongress ühisustele iseseisvalt Rahvusvahelise Riietustöölise Kutsesekretariaadi liikmeks astuda. Nimetatud ajast arvates on Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus Rahvusvahelise Riietustöölise Kutsesekretariaadi liige.

Rätsepatöölise Liidu esimesest kongressist võtsid osa Tallinna, Tartu, Narva ja Pärnu ühisused 24 hääleõigusliku saadikuga, esindades 662 organiseeritud rätsepatöölise.

Kuna Rätsepatöölise Liit oli juba asutatud varem (1928. a. septembrikuul), kinnitas kongress asutamise otsuse ja määras Liidule järgmised ülesanded: 1) palgaolude korraldamine ja rätsepatöölise majanduslikkude ning sotsiaalsete tingimuste parandamine kogu maal; 2) kollektiivlepingute väljatöötamine ja läbivaatamine ettevõtetes, kus need puuduvad; 3) organiseerimistöe teostamine rätsepatööstuse alal töötavate tööliste hulgas. Ühingute loomine sääal, kus need puuduvad. Ajakirjanduse kaudu kihutustöö tegemine uute liikmete juurdevõitmiseks ja rätsepatöölise töö- ning palgaolude selgitamine töölishulkadele.

Rätsepatöölisele eriti huvitavaks küsimuseks kongressil oli haiguskindlustus. Et praegu kehtiva haiguskindlustuse seaduse põhjal kindlustatakse ainult need töölised, kes töötavad ettevõtja juures, kellel vähemalt 5 töölise, siis ei käi suur osa rätsepatöölisest üldse haigekassade alla. Väikese palga ja üldise vaesuse tõttu satub aga rätsepatöölise äärmiselt raskesse seisukorda. Kongress nõuab, et pandaks maksma riigi ja ettevõtjate kulul sotsiaalne kindlustus kõigi palgaliste ja vähema sissetulekuga oma kodus töötajate kohta haiguse, tööpuuduse, vanaduse ja invaliidisuse puhul. Kongress tegi juhatusel ülesandeks võidelda sotsiaalse kindlustuse maksmapaneku eest ja töötada tihe-

das kontaktis kõigi nende töölisklassi asutistega, kes taotlevad sama otstarvet. Kuni üldise sotsiaalse kindlustuse makspanekuni tuleb olemasolevat haiguskindlustuse seadust laiendada rätsepatöötajate palgaliste ja kodus üksikult töötavate rätsepate kohta, kusjuures kõik kindlustusmaksud tasuksid ettevõtjad, omavalitsused ja riik. Haiguskindlustuse laiendamiseni rätsepatöölise kohta tuleb ühisuste poolt liikmetele anda teostatavast vastavate kodukordade alusel.

Põnevamaks küsimuseks päale haiguskindlustuse oli veel tööaja ja ületunnitöö tasu ning töökodade küsimused. Selles asjas vastuvõetud resolutsioon kõlab järgmiselt: Kongress leiab, et rätsepatööstuses töötavad töölised on sunnitud äärmiselt ebasoodsates tingimustes töötama seetõttu, et ettevõtjad ei asuta töövalmistamiseks tarvilikke töökodasid, vaid isegi likvideerivad olevaid, sundides rätsepatöölisi muutma omi viletsaid elukortereid töökodadeks, kus töötajad peavad elamiseks kahjulikkudes ja tervisevastastes oludes oma perekonna keskel 16 ja enam tundi töötama. Selle pahe kõrvaldamiseks kongress kohustab Liidu juhatust kasustama kõiki abinõusid, et rätsepatöölisele ja rätsepatöö tarvitajatele ajakirjanduse ja kõnekoosolekute kaudu selgitada seda ebanormaalset olukorda; käsitusele võtma kõiki olevaid töökaitse ja tervishoidu korraldavaid seadusi, et sundida ettevõtjaid asutama töökodasid neile tarvismineva töö valmistamiseks. Ka tunnistab kongress hädatarvilikuks 8-tunnise tööpäeva makspanemise. Liidu juhatusele tehakse ülesandeks selgitada 8-tunnise tööpäeva tähtsust, samuti läbi viia korraldusi, et möödapääsemata ületunnitööde puhul maksetaks ületunnitasu.

Kollektiivlepingute sõlmimine kõikide ametiühingute ja ettevõtjate vahel tunnistatakse tarvilikuks. Samuti peetakse soovitavaks, et pandaks maksuma kollektiivlepingute seadus. See teostuski samal aastal sm. L. Johansonini ministriks olles.

Lõpuks otsustati astuda Eestimaa Töölisühingute Keskliidu

liikmeks, sest liitu kuuluvad ametiühingud olid juba enne liidu asutamist Keskliidu liikmed. Liidu juhatusse valiti smd. Adamson, Vihman, Hammer, Silber ja Tubelkain; revisjonikomisjoni — Gutman, Offril ja Kosenkraanius. Nii oli Liit lõplikult konstrueeritud ja algas oma tegevust.

E. Rätsepatöölise Liidu kongressile 17. ja 18. veebr. järgnes 28. ja 29. märtsil Tallinnas Eestimaa Töölisühingute Keskliidu II kongress, kuhu saadikuteks valiti M. Adamson, P. Mäetagaja ja E. Rõõm.

Oktoobri alul saabub juhatusele teade ühisuse vastuvõtmise üle Rahvusvahelisse Riitustöölise Kutsesekretariaati.

Organiseerimisküsimuse lahendamiseks peetakse mitu koosolekut ja levitatakse nahatöölisega ühiselt lendlehti majast majja. Üle kaua aja peetakse jälle peoõhtuid, mis sünnitavad veidi elevust. Käiakse liikmete kodudes liikmemakse kasseerimas, kuid kahjuks tulemusteta. Esimees, sekretär ja kassapidaja vabastatakse liikmemaksudest ja sekretärile määratakse 2 kr. 50 s. kuus tasuks raamatute korrastamise eest.

Kassapidajate A. Pihu ja A. Maueri vahel on arusaamatusi kassa üleandmisel, kusjuures tekkis vahearve 70 kr. 80 s. uue kassapidaja A. Maueri kahjuks. Endine kassapidaja A. Pihu tasus nimetatud vahearve ja hulk aega meeli ärevil hoidnud vahekorrad lõpetati. Kummaline oli vaid see, et nimetatud aastaaruanne, kus peitus selline suur viga, oli juhatuse poolt õigeks tunnistatud ja revisjonikomisjoni poolt kinnitatud. Alles kolmeliikmeline erikomisjon tegi selle kindlaks.

Endise toetajaliikme L. Oleski abikaasale (ühisuse endine liige) soovitakse tema 50 a. juubelpäeval ühisuse poolt õnne.

Nagu näha, aastane rabelemine ei suutnud pidurdada ühingu allakäiku. Kõigist pingutusist hoolimata liikmete arv langeb. Säärases olukorras oli ühing täiesti võimetu töö- ja palgaolude korraldamiseks midagi ette võtma. Lootuses, et mõõnale järgneb pea tõus, sammutakse tulevikule vastu.

Aasta jooksul on peetud 50 juhatuse ja 4 pääkoosolekut, seega kokku 54 koosolekut, ja 3 pidu.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 566 kr. 76 s., kulud — 494 kr. 42 s., ülejääk — 72 kr. 34 s. Iseäralise abiandmise kassa seis — 243 kr. 99 s. Matusekassa seis — 430 kr. 61 s. Ühisuse varanduslik seis — 1205 kr. 36 s. Liikmeid 109, nimekirja järgi 145.

1930.

Juhatuse koosseis 1930. a. oli järgmine: esimees R. Korp, abid A. Matt ja E. Säre, sekretär J. Martinson, abid E. Sirk ja E. Paulmann, kassapidaja B. Oinas, abid J. Unt ja K. Haug. Revisjonikomisjon: R. Peterson, P. Mäetaga ja O. Villemson.

Aasta algab organiseerimiskoosolekute ja lendlehtede levitamise, kuid saadakse esialgu jääkülm vastus. Pühendatakse kogu jõud organiseerimisküsimuste lahendamiseks. Isegi Rahvusvaheline Riitustööliste Liit, soovides meid aidata, saadab organiseerimise ja ametiühingulise propaganda jaoks 25 dollarit, mida aga kahjuks terves ulatuses määratud ülesandeks ei kasutata, mis omakorda rikkus vahekordi. Ka usaldusmeeste võrk ei suutnud organiseerimise alal suurt korda saata.

Liikmete arvu langedes on ka töötasud veelgi langenud, sest need kaks on lahutamatud. Eriti raskeks muutub olukord laagritöö alal. Kõigele lisaks valitseb veel suur tööpuudus ja üldine kindlusetusetunne. Meistrid, tellitud tööde vastuvõtjad, jäävad enam-vähem ausateks ja suuri kärpimisi ette ei võta. Meie püsivamaks õnnetuseks on kaupmehed-laagritööde valmistajad, kelle kasu nõuab suurt riide läbimüüki. Üks suuremaid ärisid sel alal — K. Abel — on 2 nädalat enne jõulu tööhindu 10—20% kärpinud ja sellest tööliste sõna lausumata riputanud hinnakirja seinale. Seekordse arvestuse järgi said nn. hädaabitöö-

lised naised 140—160 s. ja mehed 180 s. + lasteraha, s. o. kokku üle 2 kr. päevas. Rätsepatöölised kui kvalifitseeritud töölised aga seda ei teeninud. Niisugustel tingimustel edasi töötada osutus võimatuks, mistõttu Ametiühisuse juhatus kutsus kokku nimetatud ärile töötavad töölised, arvult 100. Võeti tarvitusele omavahelised lepingud, kus töölised allkirja ja tagatisega kohustusid enne nõudmiste täitmist tööle mitte hakkama. Iga lepingumurdja oli kohustatud ühisuse kassasse maksma 100 kr. Sellest teatati K. Abelile, juurde lisades, et kokkuleppe mittesaavutamisel algab järgmisel päeval kl. 12 tööseisak. Saades teada tööliste omavahelistest allkirjadest, saavutati pea kokkulepe. See kõik ei olnud tähtis ainult K. Abeli töölistele, vaid avaldas mõju ka teistele tööandjaile ja tõkestas töötasude kärpimist. Varem kärpised tööandjad töötasusid üksteise võidu, mis põhjustas üli-raske seisukorra. Et kuidagi elada, hangitakse tööd hinna vähempakkumise teel, mis seisukorda veelgi halvendas. Oli majanduskriisi sügavpunkte ja tööd haruldaselt vähe, mis sünnitas äridest tööde väljaandmisel tööd saanute ja töötute vahel vaenliku vahekorra. Tööde hankimisel kasustati isegi inetuid võtteid ja anti mõnele juurdelõikajale meelehääd. Sellised kaebused Ametiühisusele olid sagedased. Nüüd kuidagi tõmbutakse tagasi.

Raske ajajärk põhjustab massilise toetusrahade nõudmise ühisuselt, nii haiguse, töötaoleku, vanaduse, invaliidsuse ja üldise viletsuse tõttu. Samuti esitatakse hulk laenuõudmisi. Ühisus ei suuda neist kuigi palju rahuldada.

Laenude mittekorraliku tasumise ja tülide tõttu ühisus enam laene ei anna. Soovitatakse selles asjas pöörduda Tööliste Laenu-Hoiu Ühisuse poole, kuid sel puudub laenutamiseks raha. Ühisus võtab hoiult matusekassa raha 250 kr. ja annab selle T. Tööliste Laenu-Hoiu Ühisusele oma liikmetele laenutamiseks. Nii saadi suurest hädast üle.

Et võimaldada korralikumat asjaajamist ja vältida arusaamatusi, võetakse esmakordselt tarvitusele eelarve.

Esimese mai rongkäigust võetakse rohkel arvul ja lipuga osa, tasudes korralduste kuludeks 13 kr.

Üldine seisukord tingib ka liikmemaksu alandamise 50 s. 30 sendile kuus.

Kutsehariduse alal on võimalik korraldada vaid paar loengut P. F. Metusala lahkkel vastutulekul, millest elavalt osa võetakse.

Et ühisus on juba teotsenud üle 20 aasta, tegelased aga kaovad või jäävad unustusse, mistõttu ühisuse tegevusest edaspidi raske on ülevaadet saada, ostetakse vastav album, kuhu iga ühisuse liige võib paigutada oma ülesvõtte.

Töötab jälle usaldusmeeste võrk, kellel on õigus vastu võtta uusi liikmeid ja liikmemakse.

Tellitakse ühisuse kulul E. Töölisühingute Keskliidu häälkandjat „Tööliste Häält“ liikmetele tasuta lugemiseks. Omavahelise läbikäimise elustamiseks korraldatakse tantsuõhtuid, mis aga palju soovida jätavad ja tihti puudujäägiga lõpevad, mistõttu nende korraldamisest loobutakse.

Esimees R. Korp on pikemat aega haige, tema hääks panevad liikmed korjanduse teel kokku 34 kr. 60 s., millele lisatakse Rahvusvahelise Riietustööliste Liidu rahast 40 kr., seega kokku 74,60 kr.

Üle hulga aja algab tööd ka tariifikomisjon, kuid sel aastal see tulemusi ei anna. Ka esimees R. Korp tunnistab, et vaadeldaval aastal midagi suurt pole suudetud korda saata. Päärõhku on pandud organiseerimisele, mistõttu sel alal on ka elavnemist märgata. Tundub, nagu oleks kriisi sügavpunkt ületatud. Organiseerimiskoosolekud, lendlehed ja usaldusmeeste töö oleks nagu pannud inimesed mõtlema. Ka mõjub K. Abeli tööliste aktsioon hästi. On märgata juba elavnemist ja isegi liikmete arvu tõusu. Kõik see pakub nagu lootust järgneva aastaks.

1930. a. kestel on ühisus arstiabiiks, rohtudeks ning abirahadeks välja andnud 178 kr. 23 s., seega $\frac{1}{3}$ sissetulekust.

On peetud 7 pää- ja 49 juhatuse koosolekut, nendest 4 organiseerimiskoosolekut, seega kokku 56 koosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 600 kr. 96 s., kulud — 620 kr. 81 s., puudujääk — 19 kr. 85 s. Iseäralise abiandmise kassa seis — 282 kr. 17 s. Matusekassa seis — 543 kr. 36 s. Liikmeid 144, nimekirja järgi 176. Uusi liikmeid juurde tulnud 35.

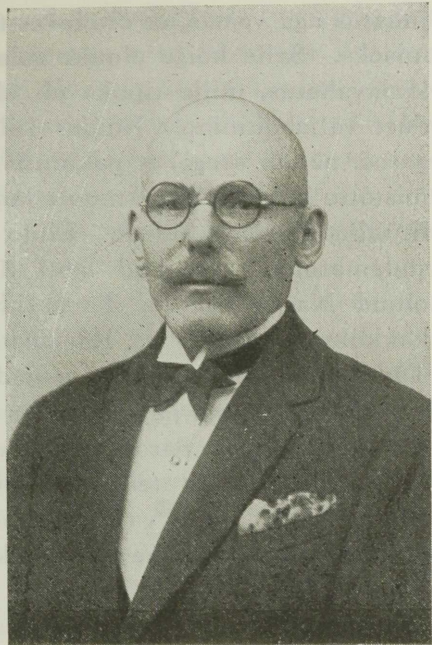
1931.

Juhatusesse 1931. a. oli järgmine: esimees R. Korp, abid K. Offril ja J. Unt, sekretär J. Martinson, abid E. Paulmann ja A. Astovere, kassapidaja B. Oinas, abid O. Villemson ja K. Haug. Revisjonikomisjon: M. Adamson, P. Mäetaga ja J. Vahi.

Üle nelja aasta (1926. aastast) pole enam olnud võimalik töö- ja palgaolusid korraldada, ka ei olnud õnnelik 1926. a. palgavõitlus. Vahepeäl on aga olukord rätsepatöölise kahjuks muutunud. Lepinguid enam ei peeta. Ühisuse liikmete arv on kohutavalt langenud. Kui 1923. a. neid oli 385, siis käesoleval aastal on veel ainult 150 liiget, seega kaotatud 235 liiget. Seisukord on üle ootuste halb. Ees seisis aga kaks suurt ja edasilükkamatut ülesannet: 1) organiseerimisküsimuste lahendamine ja 2) töö- ning palgaolude korraldamine.

Endastmõistetavalt oleks pidanud esmajärjekorras asuma kogu jõuga organiseerimisküsimuste lahendamisele. Täiesti ekslikult ja ettevalmistamata mindi aga palgavõitlusse, mis hiljem end valusasti kätte maksis. Unustati vana tõde: organiseerimise tipp on palgavõitlus. Tuldi otsusele, et ainukene võimalus palgaolude parandamiseks oleks üheaegne ülemaaline tööseisak, mille peaks välja kuulutama ja juhtima E. Rätsepatöölise Liit. Et aga abiandmise kassad nõrgad ja needki olemas ainult paaril

Rob. Korp,
esimees 1927—1931.

ühingul, siis oli paratamata vajalik välisabi. Selleks oli tarvis E. Rätsepatöölise Liidul ühineda Rahvusvahelise Riietustöölise Liiduga, kes tööseisaku korral maksustab R. R. Liiduga ühinenud maade riietustöölisi (tol korral 322 510 liiget) vähese mak-
suga, mis oleks meile välisvaluutas andnud miljoneid Eesti sente. Seega oleks töö- ja palgaolude parandamine olnud kindlustatud. Seda on õigustatud Rahv. Riietustööl. Liit tegema aga ainult siis, kui ühisus kuulub kohaliku maa Keskliitu ja kui tööseisaku kuulutab välja kohaliku maa rätsepatöölise liit (meil E. Rätsepatöölise Liit). Toodud kaalutlusil ja põhjendatult nõudsid Tartu ja Narva ühingud erakorralist E. Rätsepatöölise Liidu kongressi kokkukutsumist. Nimetatud ühingud seadsid omalt poolt üles üheksapunktilise päevakorra ühes referentidega. Liidu

juhatus aga vastas, et ei olevat tarvidust kongressi kokkukutsu-
miseks. Selle kõige ainuke tulemus oli ainult pikk ja mõttetu
kirjavahetus, mille tipuks oli ühisuse (kui asutajaliikme) Liidust
väljaheitmine. Kuidas Liidu juhatus suhtus Tartu ühingu-
gusse, näitab seegi, et pakutud liikmemaksu vastu ei võetud,
mistõttu lisaks kõigele muule langes ühisus välja Eestimaa Töö-
lisühingute Keskliidust. Liidu juhatus oli saavutanud oma
südamesoovi — saanud lahti tüütajaist, sest mitteliikmena ei
olnud Narva ega ka Tartu ühisustel enam õigust kongressi
kokkukutsumiseks. E. Rätsepatoöliste Liidu tegevuse tõttu tuli
Tartu ühisusel raskesti kannatada.

Et aga töö- ja palgaolud iga päevaga halvenesid, kerkis töö-
seisaku küsimus paratamatult esile. Seisukorrast ja kavatse-
tavast tööseisakust teatati ka Rahvusvahelisele Riistetööliste
Liidule. Saabunud vastuses soovitakse meile ettevõtteks õnne
ja lubatakse 150 liikme toetus pikemaks ajaks kindlustada. Üht-
lasi palutakse teatada, kui suure summa meie omalt poolt võime
välja panna ja missuguse summaga toetab meid E. Rätsepatoö-
liste Liit (?).

Ühisuse pääkoosolekul 9. märtsil otsustatakse ühel häälel
maksma panna kollektiivleping ühes tükitöö tariifiga. Et töö-
seisak on seotud suure majandusliku kahjuga, siis otsustati
kordaminek juba ette kindlustada, milleks töötati välja oma-
vahelise lepingu tekst ja lasti see trükkida. Nimetatud lepingu
alusel kohustus iga lepingule allakirjutanu ühisuse poolt välja-
kuulutatud streigi või boikoti korral streigi või boikoti alla kuu-
luvaile äridele rätsepatöid mitte tegema, enne kui Tartu Rät-
sepatööliste Ametiühisus streiki või boikotti ei ole lõpetanud.
Lepingu rikkumise korral oli iga lepingule allakirjutanu kohus-
tatud ühingu kassasse maksma 150 kr. Leping hakkas maksma
1. aprillist 1931. a. kestusega 1. maini 1934. a. (3 a.). Mitteüles-
ütlemise korral ühelt või teiselt poolt kestis see 3 a. automaatselt
edasi. Nimetatud lepingute süsteem oli Eestis esmakordne, aga

juba esimesel koosolekul kirjutasid omavahelisele lepingule alla 65 rätsepatöölisi. Aja jooksul kogunes neid ühisusele ligi 400.

9. märtsi pääkoosolekule oli ilmunud ka tööandja rätsepmester Ed. Uusen, kes rõhutab eriti rasket olukorda rätsepatööstuses. Seda raskendab viimase võimaluseni odavasti valmistatav laagritöö, mistõttu tellitud töö järjest väheneb ja lõppeks ähvardab hoopis kaduda. Soovitab kõigile töölistele ühineda aktsiooniga.

Esmajärjekorras tahetakse piiri panna töötasude langusele, aluseks võttes 1923. a. tükitöö hinnakirja. Ühisus teatab olukorrast ettevõtjatele. Valmisriieteärid-suurettevõtted läbirääkimisi vastu ei võta. Tellitud tööde ettevõtjad-meistrid pakuvad endi koostatud lepingut. Seega on nendega kokkuleppe võimalused olemas. Valmisriieteäridega jääb ühisusele töö- ja palgaolude parandamiseks ainult kaks teed: 1) kas alistuda ja leppida ka edaspidi töötasude kärpimistega või 2) panna leping maksma jõu abil.

Pääkoosolek 20. aprillil nimelisel hääletusel (iga hääletaja andis vastavale hääletussedelile oma allkirja) otsustas alata tööseisakut 20. apr. kl. 24. 180 pääkoosolekust osavõtjast andsid 142 häält (allkirja) tööseisaku poolt, 9 vastu, kuna 28 liiget ei võtnud hääletusest osa. Seega oli liisk langenud. Tööseisakut hakkab juhtima 15-liikmeline streigikomitee.

Kuna naisliikmeid ühisuses vähe ja need organiseerimata, jäävad nad esialgu kõrvale, kuni nad organiseeruvad. Juba 21. apr. on naistöölise koosolek, kus otsustatakse 54 häälega 69 koosolijast meestöölisega ühineda. Tööseisak kuulutatakse välja 21. apr. kl. 22. Valitakse 15-liikmeline streigikomitee, kes eelmisega ühineb. Seega on üldstreik saanud tõsiasjaks. Algab „sõda“. Asetatakse kohtadele streigipostid ja kontrollkomisjon on vahetpidamata liikvel. Ühingu koosolekutesaal on hommikust õhtuni rahvast täis. Koosolekuid peetakse päevas mitu. Pääkoosolek paneb maksma streigiabi korra, mille alusel juha-

tus ja streigikomitee liikmed saavad toetuseks 12 kr. nädalas, perekonnaga liikmed 10 kr. ja vallalised 6 kr. nädalas. Seejuures on tingimuseks, et iga liige, kes ei allu streigikomitee korraldustele, või ilmub posti või ühisuse ruumi mittekaines olekus, kaotab kohe abisaamise õiguse.

Neli päeva hiljem, s. o. 25. apr. on kaheksa tellitud tööde ettevõtja-meistriga saavutatud kokkulepe ja alla kirjutatud kollektiivlepingud. Lepingud on sõlmitud 3 a. pääle ja selle alusel võis lepingule allakirjutaja tööd anda ainult Ametiühisuse liikmetele. Lepingutele allakirjutanud äride 51 töolist asusid tööle, mille järel jäi tööseisakust osavõtjaid 313 töolist. Lepingu rikkumise korral maksab kumbki pool 250 kr. Tartu linna lastevärvajupaiga hääks. Lepingu lõppu oli aga paigutatud raske tingimus, mille järele streigi või boikoti kaotuse korral ei ole lepingkummalegi lepinguosalisele kohustav.

Olevate kokkulepete alusel vähenes streikijate arv 100 võrra, kes asunud tööle, mõjusid ülejäänute meeleolule halvasti.

Streigi kestel saab teatavaks, et ka Tallinnas on 14. aprillil alanud streik, millest osa võtab 500 töolist. Nii streigivad korraga Tallinn, Tartu, Valga, Pärnu ja hiljem lisandub Rakvere. On saanud iseenesest tõeks ülemaaline tööseisak, mille juures Liit jäi ainult vaatlejaks.

Et ülemaailmaline tööispüha 1. mai langes streigi ajale, siis võetakse sellest suurearvuliselt osa. Esimese mai rongkäiku korraldab Tartu Töölisühingute Keskliit koos ühisustega, millest osa võtab ka Rätsepatöölise Ametiühisus. 5 ühisust: 1) T. Majateenijate Ühisus, 2) E. Ehitustöölise Liidu Tartu osakond, 3) T. Naistöölise Üh., 4) T. Keemia- ja Paberitöölise Üh. ja 5) Tartu Töötute Komitee boikoteerivad tööispüha ja ei võta rongkäigust osa, laotades lendlehti, kus kutsutakse üles 1. mai rongkäiku boikoteerima ja tungitakse teistele töölisühingutele kallale. Lendlehed kandsid päälkirju: „1. maiks Tartu töörahvale.“ „Kõigi maade proletaarid, ühinegem!“ „Maha sotsfašistid!“

Tartu Töölisühingute Keskliidu esimese mai tööliste rongkäik 1931. a.
Rongkäigu algus jõuab raekoja ette.

Lõpuks sõimatakse pääle teiste ka Rätsepatöölise Ametiühisust. See oli ilmselt kustki juhitud ja põhjendamatu provokatsioon, mistõttu ühisuse pääkoosolek, millest osa võttis 232 liiget, otsustas lõpetada nimetatud ühisustega igasuguse vahekorra.

Samal koosolekul saab teatavaks, et Rootsi seltsimeestel on palgavõitlus käimas. Sääl on aga olnud kokkupõrge streikijate ja politsei vahel, kusjuures surma on saanud 5 töolist. Pääkoosolek austab tööriindel langenuid vaikes leinas püstitõusmisega.

Tööseisak on kestnud juba 2 nädalat ja algab kolmas, kuid lepet ei ole saavutatud. Üks ettevõte on koostanud hinnatariifi ja jõutakse pea kokkuleppele. Kollektiivlepingut ta aga vastu ei võta, mistõttu läbirääkimised katkevad kohe. Ettevõtjad valivad eneste keskelt 2 esindajat, kes ühisuse esindajatega läbi räägiksid, kuid läbirääkimisi ei järgne. Ka töökaitsekomissari vaheltsobitus ei anna alul tulemusi. Tööseisak on jõudnud kriitilise järku. Osavõtjad on vähenenud, suurim tööhooaeg (suvipühad) on liginemas ja streigimurdjate arv tõusnud 20-ni. Saadetakse asjatult telegramme Amsterdami rahalise abi saamiseks. Säält saadakse vaid 929 kr. Streikijad muutuvad rahutuks, järgneb viimane ja otsustav järk tööseisakus.

Streigi algusest (20. apr.) kuni 9. maini on abirahasid jagatud juba üle 90 000 sendi. Alatisi abitahtjaid on aga 242 ja pea on kassad abirahadest tühjaks makstud. Rahalise abi mittedaamine Rahvusvaheliselt Riietustöölise Liidult mõjub rusuvalt tegelastesse. Üks nendest ahastab: „Mis sa, kurat, nüüd tahad teha!“ Varjati tõelist seisukorda, mistõttu olukord oli ähvardav. Viimases hädas laenatakse vekslid kindlustusel ühisuse liikmelt H. Hendriksonilt 250 krooni, matusekassast 420 kr., pääkassast 180 kr., kultuurfondist 70 kr. jne. Võetakse säält, kust veel võtta on.

Aastate jooksul senthaaval kogutud suured kassad lagastati. Draama on jõudnud haritippu. Tegelased käivad mornilt ja pilves nägudega ringi. On järele jäänud veel ainuke tee —

streik igal tingimusel lõpetada. Lõpuks ilmuvad 30. mail ettevõtjad ühisuse korterisse ja saavutatakse V r. töökaitsekomissari kaasabil kokkulepe. Kuna ettevõtjad kaitsesid streigirikkujaid, siis ei suutnud ka ühisus siin midagi ära teha. 344 streigist osavõtja juures oli 83 streigimurdjat, enamikus mitte ühisuse liikmed, nendest 23 meest ja 60 naist. Naistööde alal jõuti kokkuleppele ka hiljem. Tuli päästa, mis päästa annab. Lepiti ettevõtjate poolt pakutud tariifiga, kuhu õnnestus ainult mõnd parandust sisse viia. Tuli loobuda kollektiivlepingust ja nõudest, et tööd antaks ainult ametiühisuse liikmetele, mis esines meistritega allkirjutatud lepingus ja sama leppe alusel nüüd ei olnud kummalegi poolele enam kohustav.

Tööseisak, mis algas 20. aprillil kell 24, lõppes 8. juunil kl. 11 homm., olles seega kestnud 7 nädalat. Streik läks ühisusele maksma 2111 kr. + kaotatud tööpäevad, ja andis nüüd suurima „võiduna“ rüüstatud kassad. Toodud olukorra tõttu olid läbirääkimised nii ettevõtjatega kui ka pääkoosolekul streigi lõpetamise asjus väga tormised. Selle streigi päranduste likvideerimine kestab aastaid ja kassad leinavad seda ajajärku tänaseni. Pääkoosolekul teatab esimees, et meie võit on suurem, mis kunagi saavutatud, „unustades“ 1923. a. suurima võidu täielise kollektiivlepinguga, mida ühisus oma ajaloos kunagi saavutanud. Suure võitluse viljaks oli tükitöötariifi kinnitamine töökaitsekomissari poolt.

Ei saa öelda, et ainult Tartu ühingu juhatus oleks sellises „võidus“ ainuke süüdlane pool. Äsjalõppenud võitluseks koondasid ühisuse tegelased jõude üle kahe aasta. Asjata ei olnud 1929. a. Liidu kongressi päevakorras Rahvusvahelise Riietustöölise Liiduga ühinemise küsimus Tartu ühingu algatusel. Sama nõudmine kordus Tartu ühingu poolt Liidu II kongressil. Esimese ja teise kongressi vahel nõudsid nii Tartu kui ka Narva ühingud erakorralise kongressi kokkukutsumist. E. Rätsepatöölise Liidu juhatus ühes Tallinna ühisusega hääletasid Tartu

ja Narva ühingute nõuded surnuks. See oli Eestimaa Rätsepatöölise Liidu ja Tallinna Rätsepatöölise Ühisuse karuteene Tartu rätsepatöölisele, mida nad polnud millegagi ära teeninud. Kõik see jääb musta plekina püsima ühisuse ajalukku.

Ka juhatus toimis mõtlematult, kui ta algatas tööseisaku küsimust. Ta ei teinud ligikaudsetki arvestust rahaliste võimaluste selgitamiseks, võttes Rahvusvahelise Riietustöölise Liidu lubadust 150 töölise toetamises puhta rahana, kuna abitarvitajaid oli 242. Seejuures polnud ta isegi teadlik Rahvusvahelise Riietustöölise Liidu statuudis „Töölise Hääles“, mille järgi nimetatud Liitu võivad kuuluda ainult keskorganisatsioonid. Järelikult oleks sinna pidanud kuuluma E. Rätsepatöölise Liit, nagu seda soovis Tartu ühing. Nüüd oli aga liige ainult Tartu ühing, kes ei omanud õigusi abi saamiseks Liiduga ühisel alusel. Alles siis, kui ülemaaline liit kuulub Rahvusvahelisse Liitu, tohib Liidu juhatus maksustada teiste maade ühisuste liikmeid streigiabiga, enne sellest neile teatades. Eestimaa Rätsepatöölise Liidu süü läbi nimetatud abisaamise õigus meil puudus.

Teine ja suurem viga oli suurte abirahade jagamine ja sellele lisaks veel isude suurendamiseks teadaanne päakoosolekul: „On lootust abiandmise norme veelgi suurendada.“ Aga lihtsamgi arvestus oleks selgitanud, et 242 inimese abirahad teevad 1972 kr., s. o. ümmarguselt 2000 kr. nädalas. Tööseisak kestis 7 nädalat ja abiraha oleks pidanud maksuma 6 nädala eest 12 000 kr. ehk 1 milj. 200 000 s. Abirahasid aga antakse kergel käel.

Ka Rahvusvaheline Liit tegi vea, unustades, et on tegemist üksiku ühisusega, aga mitte ülemaalse liiduga, tehes seega enneaegseid lubadusi, mida tal õigus ei olnud täita. Nagu selgus, ei olnud meie tööseisakust teisi maid üldse informeeritud eelnimetatud põhjusil. Meile antud toetust vaid juhuslikest kassa ülejääkidest.

Tööseisaku lõpetamise järel valitakse kontrollkomisjon (3 ettevõtjat ja 3 töölist), kes pidi valvama lepingu täitmise järele ja lahendama arusaamatusi. Nimetatud komisjon aga üldse kokku ei tulnud, sest ettevõtjad ignoreerisid komisjoni. Pea saabuvad kaebused lepingu rikkumistest valmisriieteäride poolt. Kuna laagritööde hinnad on lepingu järele jaotatud 3 klassi, siis ettevõtjad maksavad töötasu ainult 3. klassi järele, tööd nõudes aga esimese klassi järele. Hiljem kaovadki 1. ja 2. klass hoopis ära. Saadetakse tööandjaile vastav ringkiri, nõudes lepingu täitmist. Suurt tulu sellest aga ei ole.

E. Rätsepatöölise Liidu juhatuselt on kirjalik ettepanek, astuda nimetatud Liidu liikmeks. Ühisuse pääkoosolekule 13. sept. on sõitnud Liidu juhatuse liikmed M. Ligi ja Hammer, kes selgitavad ühisuse väljaheitmist Liidust ning soovivad ühisusel uuesti liikmeks astuda. Pääkoosolek otsustabki uuesti Liidu liikmeks astuda.

Aasta lõpp on omapäraselt rahutu. Valitseb suur tööpuudus ja on igavene heitlus töötasude korratu maksmise ja lepingu rikkumistega. Kõigil neil segadustel ei näi olevat lõppu. Liikmeskonnas valitseb nurin, nagu oleks ühisuse asju halvasti aetud või juhitud, ja otsitakse süüdlast. „Sõjavõlad“ on läinud niivõrd suureks, et neid muidu enam likvideerida ei saa, kui kustutatakse kõik iseäralise abiandmise kassa võlad pää-, matuse- jt. kassadele, kogusummas kr. 611.91.

Seega lõpeb aasta tegevus segaste muljetega. Omast kohast see on olnud rekordilise ja ennenägematu tegevustikuga. On peetud 79 juhatuse ja 21 pääkoosolekut, seega kokku 100 koosolekut. Kui arvestada veel lugematuid streigikomitee, kontrollkomisjoni ja tariifikomisjoni koosolekuid, siis saame määratu arvu koosolekuid.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 765 kr. 73 s., kulud — 589 kr. 27 s., ülejääk — 174 kr. 46 s. Iseäralise abiandmise kassas oli tööseisaku alul puhast raha 2117 kr. 57 s., nüüd aga puhast

võlga 611 kr. 91 s. Matusekassas oli raha 734,02 kr., kuid aasta lõpul ainult 50,28 kr.

Liikmeid nimekirja järgi 344, aasta jooksul on juurde tulnud 196 liiget ja samal ajal lahkunud 190 liiget. Aasta alul oli liikmeid 144 ja lõpul 150, seega „puhaskasu“ 6 liiget. Osa neist tuli ühisuse liikmeks kollektiivlepingu vastava osa nõudel ja teised abi saama. Kui see käes, oli aeg ära „aurata“, kui ei olnud enam kohuslik kollektiivlepingu alusel liige olla, oli aeg põgeneda. Seega kujunes 1931. a. liikmete läbikäik omamoodi „rahvaste-rändamiseks“.

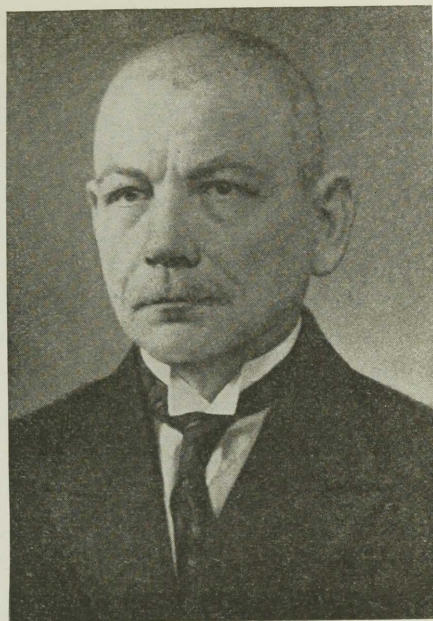
1932.

Juhatuse koosseis 1932. a. oli järgmine: esimees J. Vahlberg, abid M. Pehk ja K. Haug, sekretär A. Jõgi, abid J. Klaos ja J. Aug, kassapidaja B. Oinas, abid J. Holtzmer ja J. Unt. Revisjonikomisjon: M. Adamson, P. Mäetaga ja A. Roos.

1931. a. streigi päranduse likvideerimine mõjub käesoleva aasta tegevusele halvavalt. Et ei õnnestunud streigi kaudu vastavaid kollektiivlepingu nõudeid läbi viia, järgnevad kohe tariifi ja lepingu rikkumised enamiku äride poolt. Juhatuse poolt saadetakse ringkirjalik nõue kõigile äridele, lõpetada lepingu rikkumine ja karistuseks kohustada end edaspidi tööd andma ainult Ametiühisuse liikmetele, vastasel korral annab ühisus kõik lepingu rikkumised kohtu lahendada. Ettevõtjad eitavad lepingu rikkumist, saates omalt poolt väljatöötatud tariifi ühisusele vastuvõtmiseks. Pääkoosolek lükkab aga ühel häälel ettevõtjate esitatud tariifi tagasi ja otsustab lepingurikkujaid kohtulikule vastutusele võtta. Mõned ärid on paremaks arvanud ühisuse tingimusi vastu võtta.

18. veebr. lõpeb lepingute tähtpäev ja algab tüütu kauplemine. Ka tellitud tööde meistrid, arvult 12, on ühisusega 28. apr.

J. Vahtre-Vahlberg,
esimees 1932. a. Tartu Tööoskus-
ameti ekspert.

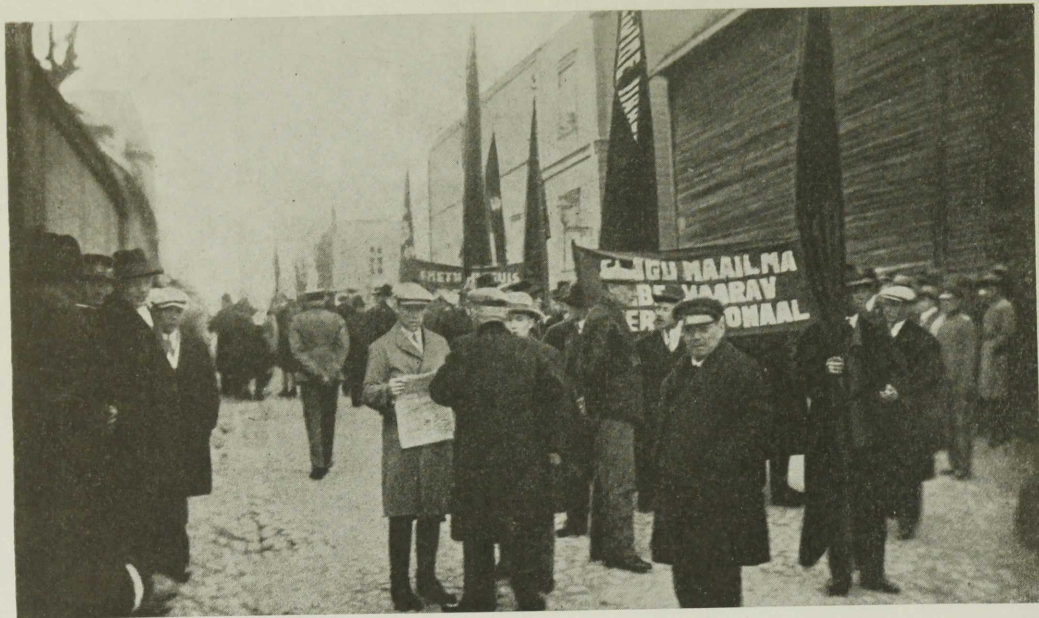
1931. a. sõlmitud lepingud 26. veebr. üles öelnud põhjustel, et ühisuse liikmed olla seda korduvalt rikkunud, töötades ettevõtjaile, kes ei ole sõlminud Rätsepatöölise Ametiühisusega sama lepingut kui nemad. Samuti töötavat ühisuse liikmed valmisriiete äridele, kes maksavad töölistele kaugelt alla nendega kokkulepitud hindu jne. Ka töötavat mõned ühisuse liikmed kuni kahe abilisega, kuna lepingu alusel ei olnud õigust üle ühe õpilase pidada. Toodud põhjusil paluvad nad oma lepinguid tagasi. Kuna lepingud on töökaitsekomissari kaudu registreeritud Haridus- ja Sotsiaalministeeriumis, siis tuleb lepingute ülesütlemisel sama teed käia ja seda 3 kuud enne lepingu tähtpäeva. Kuna ühtki neid nõudeid täidetud ei ole, siis on võimatu nende nõuet rahuldada ja see langeb iseenesest ära. Selle järel avaldavad meistrid soovi neid jagada kolme klassi, mis ühes tariifiga pääkoosoleku poolt parandustega vastu võeti.

21. jaanuaril on kõik suuremate valmisriiete äride omanikud koostanud meestööde hinnatariifi ja kohustuvad selle alusel töötasusid maksma. Alla on kirjutatud 9 valmisriiete äri omanikku. Üks allakirjutajaist, K. Abel, rikub korduvalt nimetatud tariifi. Juhatus tuletab temale meelde allakirjutatud tariifi. Üllatuseks teatab aga K. Abel, et tema ei tunnista mingisugust lepet ega tariifi ja ei ole selleks kunagi oma allkirja andnud. Kui temale leping ühes allkirjaga esitatakse, on ta üllatatud, nähes lepingul oma allkirja. Arvab siis, et ta alla on kirjutatud aja puudusel või „teadmatult“ (?). Palub lubada sealt oma allkirja kustutada. Luba saades kustutab ta oma nime punase pliiatsiga.

Et senini on alatist võitlust peetud tööhindade kõrgendamise eest, siis käesolev aasta on sellepoolest ainus ja iseloomulik, et 28. jaanuari pääkoosolekul arutatakse tariifi alandamise võimalusi. Tehti koguni kolm alandamise ettepanekut: 1) tariifi alandada 6%, 2) 10% ja 3) 20%. Majanduskriisi sügavpunkt annab end raskelt tunda. Ettepanekud esitatud kujul lükatakse tagasi.

Kuna K. Abel eitab igasuguseid lepinguid ja tariife, siis kaalutakse boikoti küsimust. Hiljem selgub lepingu rikkumisi. 24. apr. sõlmitakse V r. tööinspektori juures kollektiivleping, mille järgi K. Abel kohustus 1) tööd andma ainult Ametiühisuse liikmetele, 2) kõigile oma tööliste andma palgaraamatu jne. Nimetatud tingimuste vastuvõtmise tõttu juhatus omalt poolt ühtki kohtuprotsessi lepingurikkujatega ei algata, ühtlasi lubades tariifi võtta ka 3. kl. laagritöö tingimusel, et siia kuuluvad ainult kõige odavamad kirjud riided, kuni 5 kr. meeter. Hiljem on saavutatud kõigi ettevõtjatega kokkulepped ja need tööinspektori juures registreeritud.

E. Rätsepätöölaliste Liidu II kongress peeti 28.—29. veebruarini Tallinnas, Vaksali Puiestee 8-a. Kongressi saadikuteks valitakse K. Offril, J. Unt, A. Jõgi, P. Mäetaga, K. Haug ja A. Linde. Kongressist võtsid osa Tallinna, Tartu, Narva ja

Töölisühingute 1. mai rongkäigu kogunemine Töolistekodu ees — Tähe tän. nr. 13.
Esiplaanil K. Offril, A. Jõgi ja M. Adamson (kõneleja).

Pärnu esindajad, kokku 28 saadikut, kes esindasid 700 organiiseeritud rätsepatöölisi.

Tartu Ametiühisuse juhatus täiendab päevakorda järgmiste punktidega: 1) kollektiivlepingud, 2) Rahvusvahelise Kutsesekretariaadiga ühinemise küsimuse otsustamine ja 3) Liidu asukoha küsimus. Rahvusvahelise Riietustööliste Liiduga ühinemine hääletati Tallina ühingu poolt järjekordselt maha. Referentideks määrati sm. K. Offril ja M. Adamson.

1. mai rongkäigust võetakse osa, makstes kuludeks 10 senti liikmelt.

Juhatus eitab kodus töötamist ja nõuab 8-tunnilise tööpäeva maksmapanekut ning töökodade asutamist. Aga kahjuks eitamisest kaugemale ei jõuta.

1926. a. maikuul asutatud T/ü. „Riietus“ on nüüd endisel kujul krediidipuudusel lõplikult likvideeritud. „Riietuse“ omakapitalid ei võimaldanud töötamist, pangad aga krediiti enam ei andnud, mistõttu oldi sunnitud sellele teele asuma kõrvalmõjutustel ja -survel. Üks T/ü. „Riietuse“ asutajaid ja tegelasi A. Nuusa võttis selle üle ühes kohustustega ja töötab tänaseni sama nimetuse all.

On teatavaks saanud, et Antsla alevi töölisühingud on asunud enestele kodu looma ja augustikuul 1932. a. toimub seal töölistmaja pidulik nurgakivipanek. Juhatus otsustas: 1) Antsla töölistmaja pidustustest 3 esindaja kaudu ühes ühisuse lipuga osa võtta, 2) paigutada Antsla töölistmaja nurgakivisse vastav ühisuse pühendus allkirjade ja ühisuse pitsseriga ja 3) sellega seosesolevad kulud võtta ühisuse kanda.

Ühisusel on käesoleva aastaga saabunud tähtis aupäev, sest 18. juunil täidub 25 aastat ühisuse ametlikust asutamisest. Nimeetatud päeva otsustatakse väärikalt pühitseda ja välja anda vastav mälestusalbum. Juubelipidu toimus 19. juunil Tartu Töölisühingute Keskliidu saalis (Tähe tän. 13), millest osavõtjaid oli 200 inimest. Juubelipäeva korraldamine nõudis suuremaid kulu-

Ametiühisuse 25 a. juubeli koosviibimine 19. juunil 1932. a. Tähe tän. 13. Osa juubelipeost osavõtjaid puudub pildilt.

sid, mis otstarbeks korraldatud korjandus andis 34 kr. sissetulekut. Suurkaupmees M. Jänes annetas juubelipäeva korraldamiseks 30 krooni. Säärase lahke annetuse eest saadetakse temale aukutse juubelikoosviibimisest osavõtuks. Juubelipidu andis 12 kr. ülejääki ja toimus hääs meeleolus. Album jäi aga kahjuks ilmumata.

Vaatamata ühisuse tähtsale juubeliaastale, tumestavad seda raskekujulised sisetülid endise ja uue juhatuse vahel. Kujuka näite halbadest vahekordadest annab 29. aug. pääkoosolek, kus endine abiesimees K. O. ühisuse sekretäri A. J. aruannet pääkoosolekule segab inetute vaheleühüetega. Selle peale sekretär teatab, et ta on sunnitud ettekannet katkestama ja lahkub ühtlasi ka juhatusest. Kõige selle tulemuseks on kogu juhatuse lahkumine.

Et Tartu Töölisühingute Keskliidu ruumid on muutunud ebaotstarbekohasteks ja kalliks (küte ja remondid), millele seltsinud veel linnavalitsuse toetuse vähendamine, oli möödapääsemata uue korteri muretsemine. Keskliidu juhatus on leidnud uue korteri Filosoofi tän. 11, mis aga asetseb linna ühel serval. Mõned ühisused ei ole toodud põhjusel nõus sinna asuma. Nüüd on sisekriisile seltsinud veel korterikriis, mis omalt poolt valab õli tulle. Juhatuse 9 liikmest on uude korterisse asumise poolt 1, vastu 5 ja 2 ei võtnud hääletusest osa. Ka pääkoosolek ühineb juhatuse seisukohaga ja läheb sinna ainult ajutiselt, valides korterimuretsemiseks 3-liikmelise komisjoni. Septembrikuu lõpul asub ühisus ajutiselt Filosoofi tän. 11. Ka Keskliidu juhatus ühes sekretäriaga ei tunnista ühisuse pääkoosoleku otsuseid ja ei esita uusi ühisuse saadikuid Keskliidu Nõukogule vastuvõtmiseks, mis muudab niigi halvad vahekorrad Keskliiduga veelgi halvemaks.

Sm. A. Jõgi ja ühisuse juhatuse nõudel valitakse tüliküsimuste lahendamiseks vahekohus koosseisus: K. Janson, F. Rästa

ja M. Adamson. Vahekohtu otsusel 12. sept. tehti R. Korp'ile märkus ja K. Offril'ile vali noomitus pääkoosolekul ja asi lõpetati.

Eelmisel aastal ebaõnnestunud streik annab end ka käesoleval aastal raskelt tunda. Ta on rikkunud kõik vahekorrad ja tekitanud usaldamatuse õhkkonna, mis ühisuse juhtimisel arenenud ähvardavaks kriisiks. Seltsimehelikkuse asemel valitses usaldamatus ja vaen. Põhjusi oli mitmesuguseid. Erilist tülihoogu ammutati Ametiühinglaste Klubist (resp. kõrtsist), mis oli õnnetuseks Keskliidule ja saatuslik mõnelegi seltsimehele. Kuigi tüli põhjusena ette toodi K. Abeli boikotti ja lepingu sõlmimist, jäi see kuidagi selgusetaks ja tahaplaanile. Toodud asjaoludel jääb 1932. a. sisetülide tõttu ühisuse ajalukku kui üks kahjatsemisväärsemaid. 30. oktoobrist alates asub ühisus uues korteris, Narva tän. 51.

On peetud 6 pää- ja 59 juhatusese koosolekut, seega kokku 65 koosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 814 kr. 94 s., kulud — 788 kr. 54 s., ülejääk — 26 kr. 40 s. Iseäralise abiandmise kassa seis — 32 kr. 19 s. Matusekassa seis — 107 kr. 90 s. Varanduslik seis — 496 kr. 49 s. Liikmeid 118, nimekirja järgi 171.

1933.

Juhatusese koosseis 1933. a. oli järgmine: esimees M. Adamson, abid J. Vahlberg ja K. Haug, sekretär A. Jõgi, abid J. Aug ja A. Baramonov, kassapidaja B. Oinas, abid M. Pehk ja O. Keerd. Revisjonikomisjon: P. Mäetaga, E. Säre ja J. Klaos.

Eelmise aasta sisetülid on ühisusele mõjunud laostavalt. Ühisusel oli 1931. a. 344, 1932. a. 170, 1933. a. alul 130 liiget ja pea on ühisuse suurearvulisest perest järele jäänud veel ainult 109 liiget. Keskliidu juhatusese ja mõne ühisuse tegelase hooli-

matus ähvardab laostada 25 a. teotsenud ühingut. Kui varem võtsid pääkoosolekutest osa 100—200 liiget, siis nüüd veel vaid 28—38—42 liiget, mis halvab meeoleolu ja pidurdab tegevust. Tuli teotseda selles sihis, et tekkinud olukorda likvideerida, tagasi võita usaldus ja luua töömeeleolu. Samuti oli möödapääsemata likvideerida teravused ja viia vaenulised pooled ametiühingulises töös teineteisele ligemale. Õnneks väheneski pinge. Pääle nimetatud küsimuste lahendamiste seisis juhatusel ees määratu koormana töö- ja palgaolude korraldamine. Seisukord ja väljavaated selles asjas olid kurvad. Eelkõige oli tarvis lahendada organiseerimisküsimused, sest üle poole liikmetest oli ühisusest lahkunud. Järelejäanutega tööseisakut ette võtta ei olnud võimalik. Ka ei olnud meeoleolu selleks soodne. Kõigele lisaks tekitasid muret veel tühjad kassad.

Lepingud tellitud tööde meistritega nõuavad uuendamist, sest osa neist on pärit isegi 1923. ja 1926. aastast. Valmisriiete äridega lõpevad lepingud mõne nädala pärast. Töötasud langesid aina päev-päevalt ja lepinguid rikuti nagu ikka. Olukorra paranemiseks oli tarvilik kõigi liikmete töölerakendamist.

Kuna ühisuses töötasid palju toimkondi ja komisjone, siis nõudis nende tegevusserakendamine ja juhtimine kindlat korda. Nii töötasid 1933. a. ühisuse juures järgmised tegevliikmete koon-
dised: 1) peotoimkond 9 l., 2) ettevõtjatega läbirääkimiskomisjon 3 l., 3) revisjonikom. 3 l., 2 asem., 4) tariifikom. (mees) 5 l., 5) tariifikom. (nais.) 5 l., 6) matusekom. 12 l., 7) vahetkohus ettev. 2 l., 8) vahetkohus (ühis.) 3 l., 9) esindajad Tartu Töölisühingute Keskliidus 9 l., 10) Tartu Töölise Ühispangas 1 asem., 11) E. Tööl. Haridusliidu Tartu toimkonnas (esimees) 1 l., 12) Tartu Tööoskusametis 2 l. ja 2 asem., 13) usaldusmeeste võrk 15 l. ja 14) juhatus 9 liiget. Seega kokku 80 tegevliiget. Juhatus ülesandeks oli otstarbekohase töökorralduse läbiviimine. Määrati kindlaks kõigi toimkondade ja komisjonide ülesanded ühes aruandjatega. Samuti määrati täpsalt kindlaks iga

Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse juhatus 1933.

Vasemalt paremale: B. Oinas — kassap., M. Adamson — esimees, M. Pehk — kassap. abi, A. Jõgi — sekretär. Seisavad: J. Aug — abisekr., K. Haug — abiesim., Joh. Vahlberg — abiesim. Puuduvad: A. Baramonov ja O. Keerd.

juhatusel liikme töö ja ülesanded. Usaldusmeestele määrati igale kindel tegevusrajoon, mille järele linn jaotati 15 rajooni. See oli suureks hõlbustuseks liikmetele ja juhatusel püsis alatine side liikmetega. Juhatusel ja tegevliikmete tööjaotus ühes aadressiga saadeti igale liikmele koju kätte.

Juhatusel päämiseks ülesandeks oli tööhindade langusele piir panna ja lõppevaid lepinguid uuendada. Et K. Abeli ja ühisuse vaheline kollektiivleping lõpeb 1. veebr. 1933. a., siis soovib ühisus nimetatud lepingut pikendada. Läbirääkimised tulemusi ei anna, sest Abel üksikult lepingule alla ei kirjuta. 30. jaanuaril on K. Abeli tööliste koosolek, kes otsustavad 1. veebruaril kell 8 homm. töö seisma jätta ja K. Abelile boikoti kuulutada.

Et kassades raha puudus, tuli loobuda üldstreigist ja asuda lepinguid sõlmima üksikute äride kaupa, mis oli küll aegaviitavam, kuid ka ainuke võimalus.

Kuna ühisusel oli liikmetega sõlmitud omavahelised lepingud, millega nad 15 000 s. tagatisega kohustuvad boikoti all olevale ärile tööd mitte tegema, siis oli tarvilik nimetatud lepinguosalistele sellest teatada. „Postimees“ aga sellesisulist kuulutust vastu ei võtnud, vaatamata sellele, et see peale teadaande 400 lepinguosalisele midagi ei sisaldanud. Kuulutuse tekst anti tagasi.

Ehkki esimene suurem boikott algas ebasoodsal ajal (jaanuari lõpul, mil rätsepatöölised töötasid), lõppes see siiski 7 päeva pärast kollektiivlepingu ja uuendatud tariifi allakirjutamisega. Selle lõppedes algas boikott Furmanky valmisriiete äriaga, kes mingisugust lepingut ei tunnistanud. Ka hilisemad läbirääkimised ei andnud mingisuguseid tulemusi ja boikott venis. Teised ettevõtjad (M. Jänes ja Valdson) võtsid töötajäänud Furmanky tööliste tööle. Asetati kohale alatised tasulised boikotipostid, selleks maksustati ühisuse liikmeid 25 s. kuus. Kaitseseisukorra tõttu kujunes see tööseisak eriti raskeks. Politsei poolt keelati

ärde piirkonnas (Aleksandri tän.) seismine ja salgas liikumine. Kohale oli asetatud tervelt 3 kordnikku. Ka ajakirjanduses ilmus ebaõigeid teateid boikoti kohta. Samuti ei olnud võimalik avalikult boikotist teatada lepinguosalistele, mistõttu juhatus koostas ja laskis välja lendlehe päälkirjaga „Hoiatus“. Nimetatud lendlehte laotati 4000 eksemplaris.

Maikuul koostati lühemasisuline lendleht päälkirjaga „Boikott M. Furmanskile“. Nimetatud lendlehti ükski Tartu trükikoda trükkida ei võtnud, mistõttu need trükiti Tallinnas o/ü. „Täht'i“ trükikojas 2500 eks., milledele oldi sunnitud hiljem veel lisa trükkima.

Et ligines suurem valmisriiete müügi võimalus (T. E. Põllumeeste näitus), siis koostati juba arvult kolmanda lendlehe käsikiri ja saadeti see o/ü. „Täht'i“ trükikotta, kuid tsensor oli matnud kõik olulisema punase pliiatsi alla, nii et järele ei jäänud trükkimiseks enam midagi. Et nimetatud lendleht enam päeva-valget ei näinud, siis levitati endisi lendlehti.

Vahepääl oli võimalik teiste äridega kokku leppida ja lepinguid sõlmida. Kõik nad aga kirjutasid lepingule alla tingimusel, kui ka Furmansky'ga sõlmitakse sama leping. Neil asjaoludel ähvardas juba sõlmitud lepinguid ülesütlemine. Toodud põhjusil tekkis ühisuses viha ühe vähemusrahvuse vastu, mida suurendas veel teatud agitatsioon, mis omandas teataval määral püsiva iseloomu. Et raskeks kujunenud olukorda kuidagi likvideerida ja soovimatuid vahejuhtumisi vältida, pöördus juhatus Juudi koguduse nõukogu poole, et ta mõjustaks oma liiget kokkulepet sõlmima, enne kui see kutsub esile tõsiseid sündmusi. Pidasime 3 koosolekut koguduse nõukogu esimehe, M. Furmansky ja juudi kog. õpetaja (rabbi) osavõtul. Nõupidamiste järelalusena kirjutas M. Furmansky lepingule alla. Seega jääb see ühisuse palga-võitluse ajalukku kui üks raskemaid. Boikott algas 25. aprillil 1933. a. kell 12 ja lõppes 5. septembril 1933 .a. kell 12, kestes seega 4 kuud ja 5 päeva. Ka aineliselt nõudis ta ühisuselt kau-

nis suurt ohvrit, sest laotati 8—10 000 boikoti lendlehte. Seltsimees K. Haug laotas näituse ajal üksipäini 4000 lendlehte.

Eelnimetatud töötüli lõppedes algas 20. nov. boikott firma M. Jänese juures. See lõppes õnneks järgmisel päeval lepingu allakirjutamisega.

Ka oli möödapääsemata tellitud tööde ettevõtjatega uute lepingute sõlmimine. Kuna läbirääkimised olid kestnud juba ligi aasta ja lõppenud tulemusteta, jäi järele ainuke võimalus — boikoti väljakuulutamise. 6. dets. kuulutatigi boikott A. Asole ja A. Pihule, kuid see lõppes samal päeval kell 11 öösel kokkuleppe allakirjutamisega. Seega kestis palgavõitlus lakkamatult aasta läbi nõudes juhatusest ja eriti läbirääkimiskomisjonilt pingutavat tööd ja suurt majanduslikku ohvrit.

Et selgemat pilti saada juhatuse töökoormatisest, toodagu mõned arvud. Juhatus pidas 55 koosolekut à 5 tundi, kokku 275 t., 9 peakoosolekut à 4¹/₂ t., kokku 64 t. Läbirääkimiskomisjon (ka juhatuse liikmed) pidas K. Abeli töölistega 3 koosolekut — 7 tundi, M. Furmansky töölistega 4 koosolekut — 9 t., M. Jänese töölistega 1 koosoleku — 3¹/₂ t., K. Abeliga toimusid läbirääkimised 5 korda — 11 t., M. Furmansky'ga 6 korda — 18 t., M. Jänese'ega 3 korda — 8 t., tellitud tööde ettevõtjatega 8 korda — 27 t., seega 91 koosolekut — 422¹/₂ töötundi. Arvestamata on 2 organiseerimiskoosolekut, läbirääkimised juudi koguduse nõukogus (3 koosolekut), eelläbirääkimised äridega (läbi käia tuli kõik ärid), kirjavahetused, 3 lendlehe teksti koostamine, vahekohtu istungid, koosolekud töökaitsekomissari juures, osavõtt kongressidest (3 kongressi) ja saadikuna osavõtt teistest organisatsioonidest, koosviibimistest (3 juubelit), pidudest jne.

Jõupingutuste ja võitluste tulemusena oli ühisus töötasude languse seisma pannud ja loonud mingisuguse korra ning sõlminud 20 kollektiivlepingut. Puhtfüüsiliselt ja majanduslikult ei olnud enam võimalik rohkem teha, kuigi muidu oleks saanud isegi leppeid rohkemal arvul sõlmida. Et järgemööda oli 4 boi-

kotti, siis pidid läbirääkimiskomisjoni liikmed jätma oma kutsetöö ja pidama närverüüstavaid koosolekuid. Need inimesed pidid olema äärmise kannatuse ja enesevalitsemisega, saades tihti halvustava käitumise osaliseks.

Kõik sõlmitud lepingud registreeriti tööinspektori kaudu Haridus- ja Sotsiaalministeeriumis.

Kõigele sellele järgneb veel raske osa — lepingute täitmise järelevalve. Esimene, kes seda rikub, on jällegi K. Abel. Ta on talvepalitu tööraha maksnud 8 kr., kuna see tema poolt allakirjutatud tariifis on 15 kr. Kui juhatus otsustas teda kohtulikule vastutusele võtta, maksis ta vähemakstud summa ära ja protsess jäi tulemata.

M. Furmansky esitab Ametiühisusele enese koostatud tariifi ja kohustab oma allkirjaga tariifis toodud hindu maksuma, kuid enne veel kui juhatus saab tariifi pääkoosolekule kinnitamiseks esitada, on ta ise seda juba rikkunud. J. Kaplan'i ja D. Katz'i lepingurikkumistest teatatakse tööinspektorile. Nad tasuvad vähemakstud töötasu tööinspektori kantseleis ära ja süüdistus lõpetatakse.

Boikoti rikkujad, A. Peep, V. Rebane, J. Stahlfelt jt. otsustatakse anda kohtu kätte.

Sm. R. Petersonil tekib terve rea ühisuse liikmetega vastuolusid töötasude mittemaksmise pärast, mistõttu ühisuse liige sm. J. Klaos nõuab sm. R. Petersoni ühisusest väljaheitmist. Sellele lisandub veel süüdistus 2. juunil 1933. a. Tööoskusameti poolt korraldatud aktusel peetud kõne pärast, kus ta olevat nimeetanud töölisühisusi iganenuiks, kust paremal juhul võivat saada kirstulaudu jne. Sm. Peterson arvab tegemist olevat eksitusega ja kui ta end nii väljendanud, siis palub ühisuse ees vabandust, sest ta ei olevat nii mõelnud. Arved seltsimeestega ta õiendavat ligemal ajal. Seega lõpeb seegi tüli õnnelikult.

Organiseerimiseks tehakse hoogsat kihutustööd ja peetakse järgemööda 2 organiseerimiskoosolekut. Üks nendest 31. jaanu-

aril Narva tän. 51, kus kõnelevad: M. Adamson, „Milleks organiseeruda?“ ja R. Peterson, „Kas on kutsetunnistus igale töölisele tarvilik?“

Järgmine organiseerimiskoosolek toimub T. E. Vabatahtl. Tuletõrje Seltsi saalis, kus esinevad: M. Adamson, „Rätsepätöölise olukorrast“, K. Offril, „Organiseerimisküsimusi“, R. Peterson, „Tööoskusameti tegevus ja ülesanded“, M. Mihkelson, „Palgavõitlus“. Nimetatud koosolekust võeti elavalt osa.

Et läinud aasta meeolusid parandada ja ühistunnet süvendada, peetakse liikmetevahelisi tee-õhtuid, mis kõik rahuldavalt lõpevad. Samuti alatakse üle kaua aja jälle pidusid korraldama. Kuna ühisusel puudusid kõik pidudeks tarvisminevad esemed ja nende alatine üürimine kui ka vedu tekitas palju tüli, teeb M. Adamson juhatusel ettepaneku teha algust nende soetamisega. Esmajärjekorras tellitakse 6 suurt peolauda 30 kr. väärtuses ja otsustatakse edaspidi kõik pidude ülejäägid määrata lauanõude muretsemiseks. Sellest ajast kuni tänaseni on ühisusele ostetud pidude ülejääkide arvel: 51 taldrikut, 23 suhkru-toosi, 175 teeklaasi, 175 alust, 13 tosinat nuge-kahvleid, 210 teelusikat. Seega ühes peolaudadega kokku 128 kr. 85 s. väärtuses.

Eriti on kogud täienenud 1935.—1937. a. agara peotoimkonna tegevuse tagajärjel. Tänuaga tuleks märkida ka peotoimkonna esimeest sm. Karl Haug'i, kes pikemat aega juhib peotoimkonda. Ka on peotoimkonna ennastohverdava tegevuse tagajärjel ühisus paljudest raskustest üle aidatud. Peotoimkonna kassast on osa saanud matusekassa, pääkassa, muretsetud suuremal arvul ühisusele inventari ja lõpuks on see võimaldanud osaliselt ka käesoleva albumi ilmumist. Nii on 1933. a. algatus vilja kandnud, ehkki ka siin tuli „jääst läbi raiuda“. Vastuolijaid leidub ju alati.

Et E. Sots. Tööl. Partei ei suuda korterit ülal pidada, siis annab ta selle ära ja ühisusel tuleb ruumidest lahkuda. Ka saabub T. Töölisühingute Keskliidult kirjalik ettepanek ülekolimi-

Ametiühisuse asukoht 29. okt. 1933. a. (Ka praegune asukoht.)

seks. Ühisus on nõus üle kolima tingimusel, kui Keskliit muretsseb sobivamad ruumid linnale lähemale ja ütleb üles üürilepingu. 29. oktoobril 1933. a. asub ühisus T. T. Keskl. ruumesse Filosoofi tän. 11. Enamik tüliküsimusi on lahendatud ja ühisus võib rahulikult oma tööd jätkata.

Tartu Nahatööliste Ühisus peab 11. novembril 1933. a. oma 25 a. juubelit, millest rätsepatööliste ühisuse esindajana osa võtab M. Adamson, lüües naaberühingu lipuvardasse hõbenaela. Nimetatud juubilarile järgneb Tartu Puutööliste Ühisus, kes pühitseb 25 a. juubelit 18. nov. 1933. a. Teda tervitab Ametiühisuse poolt esimees M. Adamson.

Ülemaalisest töötute kongressist 22./23. jaanuaril Tartus, E. Käsitööl. Abiandm. Seltsis, võtab osa M. Adamson.

Eestimaa Töölisühingute Keskliidu IV kongress peeti Tallinnas Raudteelaste Kodus 23.—24. aprillini 1933. a. Ühisuse saadikutena võtavad sellest kongressist osa M. Adamson ja J. Vahlberg. Kongressil aga selgub, et E. Rätsepatöölise Liit ei ole Tartu ühisusega arvestanud, vaid nende kohad andnud Tallinna ühingu esindajaile. Tartu ühisuse protesti järel loovutatakse Tartu ühisusele siis 2 mandaati.

1. mai rongkäigust võetakse osa lipuga ja meie ühisuse alatise loosungiga: „Ametiühisustes seisab töölisklassi jõud!“ Tähtvere pargis kõnelevad sm. M. Adamson ja K. Offril. Kuna 1. mai rongkäik on igal aastal läbinud kesklinna, on see nüüd korraga keelatud. Seda asja sõidab Tallinnasse Siseministeeriumi lahendamata M. Adamson. Tal lähebki korda saavutada luba kesklinnast läbiminekuks, vaatamata sellele, et taheti rongkäiku juhtida Tähtvere parki läbi linna äärte.

Töölisvanemate konverentsist osa ei võeta rahapuudusel, küll ühinetakse aga seal vastuvõetud otsustega.

2./3. sept. öösel on Ametiühisuse vaenlased toime tulnud inetu teoga, rebinud seinalt maha ühisuse suure puust kirjakasti ja selle uputanud enese lohutuseks Emajõkke. Kalapüüdja Perajärv toob ta ühisusele tagasi.

Tartu Kutseoskusametisse valitakse ekspertideks J. Vahlberg, asemikkudeks M. Pehk ja Holtzmer, kuna alatiseks liikmeks on R. Peterson.

Pääkoosolek otsustab E. Rätsepatöölise Liidust lahkuda, kes on täiesti passiivne meie hädadele ja isegi töötab vastu meie huvidele. Rahvusvahelisest Riietustöölise Liidust lahkumise ettepanek lükatakse ühel häälrel tagasi.

Meeleolud on ühingus rahunenud. Aasta lõpeb rahulikus töömeeleolus.

On peetud 55 juhatause ja 9 pääkoosolekut ühes 2 organiseerimiskoosolekuga, seega kokku 64 koosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 386 kr. 15 s., kulud — 378 kr. 36 s., ülejääk — 8 kr. 19 s. Iseäralise abiandmise kassa seis — 42 kr. 54 s. Matusekassa seis — 138 kr. 30 s. Üldine varanduslik seis — 592 kr. 13 s. Liikmeid 124, nimekirja järgi 131.

1934.

Juhatus koos seis 1934. a. oli järgmine: esimees A. Jõgi, abid K. Haug ja M. Pehk, sekretär J. Martinson, abid J. Aug ja J. Klaos, kassapidaja B. Oinas, abid J. Kask ja J. Nõmm. Revisjonikomisjon: P. Mäetaga, A. Roos ja A. Värnomasing.

Aasta algus tundub kuidagi ebaharilikuna. Ligem minevik ühes läbielatud raske sisekriisiga mõjustab ikka veel tegevust. Ühisuse soovide eitamine korterivahetusel ja sellest tekkinud tülid ähvardavad kestva ilme omandada. Uude korterisse (Filosoofi tän. 11) asudes on kõik ühisuse pääkoosolekud sunnitud olnud oma tööd algama 1—2-tunnise hilinemisega ja on ainult seetõttu otsusevõimelised. Pääkoosolekutest osavõtjaid on peaaegu alatiselt 30—35—39 liiget, mis ähvardab muutuda krooniliseks. Oli kuulda isegi, et seda meelega on nii korraldatud. Aasta pääkoosolekul jääb juhatus valimata ja päevakord läbi harutamata. 11. veebruari pääkoosolekule on ilmunud 30 liiget, kuna tarvis oli valida kuni 80 tegevliiget. Valimiste ajal on aga saalis veel ainult 20 liiget ja juhatus jääb juba teiskordselt valimata. Mitu korda volitatakse endist juhatused edasi töötama kuni uue juhatus valimiseni. Alles 4. märtsil läheb korda uut juhatuset valida, kuid sedagi suurte pingutustega. Isegi kõik ülesseatud pääkoosoleku protokollid ütleavad ära, kuni sm. K. Haug võtab selle vabatahtlikult enese peale. Kõik esimehe kohale ülesseatud kandidaadid loobuvad kolm korda järgemööda. Endine esimees M. Adamson keeldub samuti ja kui neljandat korda tehakse temale ettepanek võtta esimehe kohustused enesele tasu

east, on vastuseks ikkagi kategooriline keeldumine. Oldi täielikus ummikus. Viimaks vanemate seltsimeeste mõjutusel jäi ainsaks kandidaadiks sm. A. Jõgi, kes siis ka esimeheks valiti. Nii pääseti raskest kriisist.

Toodud olukord on selge näide tol korral valitsenud meeleoludest ja mõjub teadlikesse tegelasisse kuidagi rusuvalt. Muidugi mõjustas kõike ka raske poliitiline olukord ja põhiseaduse muutmine rahvahääletusel, igasugune kihutustöö ametiühingute vastu, mis ähvardas ühingute olemasolu. Samuti on tunda mingisugust mahakäimist ja laialivalgumist üldises tööliikumises.

Aasta alul järgneb hulgaline omavaheliste lepingute ülesütlemine. Isegi enamik juhatuse liikmeid annab selleks halba eeskuju, mistõttu üks juhatuse liige võrdleb seda kapteniga, kes esimesena uppuvalt laevalt põgeneb, jättes reisijad saatuse hoolde, ning protestiks juhatuse teguviisile ei kirjuta ta juhatuse protokollile alla.

Töö- ja palgaolude kohta on olemas huvitav märkus juhatuse protokollis: „Päevakorras pole midagi tähtsat, on vaid jooksvaid asju aetud. Et lepingud ettevõtjatega lähemal ajal lõpevad, siis sai selle üle mõtteid vahetatud(?)“. Mis siis veel peaks tähtis olema, kui lepingud lõpevad ja selle üle ainult mõtteid vahetatakse! Säärase mõtteviisi vilja saame peagi tunda.

Juhatus ja tariifikomisjon töötavad uue tariifi ja lepingu välja, mida arutatakse paaril pääkoosolekul. Nii tariif kui ka leping kiidetakse vaidluste järel pääkoosoleku poolt hääks ja võetakse rohkete paranduste tegemise järel vastu. Eriti rohkesti tehti muudatusi laagritööde alal, kust kaotati klassid jne. Lõpuks aga selgub, et see töö ja higistamine on kõik asjatu olnud, sest maksva kollektiivlepingu alusel peab leping üles öeldama vähemalt 2 nädalat enne tähtpäeva, pääkoosolek toimus aga 20. augustil ja lepingu tähtpäev oli 1. septembril, seega ülesütlemise tähtpäev oli juba möödunud. Juhatus ei olnud nähtavasti lepingu tekstiga tuttav ja mitte jälgides tähtpäeva, „unustas“ selle, mis

Osa Ametiühisuse jõulukoosviibijaid 1937. a. jaanuaril.
Keskel jõuluvana.

juhatusese eneselegi valmistas üllatuse. Kuna ka ettevõtjad lepinguid üles öelnud ei olnud, kestsid need edasi. Seega oli kõik töö asjata ja tuli paratamatult leppida kaotusega. Hiljem avaldasid mõned tegelased arvamist, et see olevat isegi ühisusele õnneks olnud.

Sellele järgneb veel teisigi viperusi. Nii on tariifikomisjonist suurem osa liikmeid lahkunud, kuid uusi valida ei saa, sest juhatus ei ole valimisi päevakorda võtnud. Samuti ei ole juhatus revisjonikomisjonile teatanud aruande ja eelarve revideerimisele ilmunisest, mistõttu aruanne püsis paaril pääkoosolekul päevakorras, ilma et seda oleks saadud vastu võtta. Juhatus on 6 kuu kestel pidanud ainult ühe pääkoosoleku.

J. Kaplan, D. Kaplan, L. Belostotsky ja firma M. Jänes rikuvad lepinguid. Kõik nad antakse läbirääkimiskomisjonile lahendada. Hiljem esitab juhatus kaebuse tööinspektorile karistuse kindlakstegemiseks.

Osale rätsepatöölisele on üksikud äripidajad juba pikemat aega maksnud tariifist vähem töötasu, mis ulatub üsna auväärsete summadeni. Nii on J. Kaplan 18. septembrist 1933. a. kuni 31. juulini 1934. a. oma töölisele Karl Kütt'ile maksnud vähem töötasu 582 kr. 75 s. ja Jaan Ruus'ile 58 kr. 50 s., samuti O. Purikule. Soome Magasin — L. Belostotsky — on ühisuse liikmele Al. Lillo'le vähem töötasu maksnud 146 kr. 65 s. jne. Enamik neist lahendatakse ühisuse kaasabil ja suurem osa summadest tasutakse tööliste ettevõtja poolt. Ka rikutakse firma M. Jänese poolt alatiselt tariifi, mistõttu juurdelõikajale saadetakse märgukiri. Samuti on K. Jänes soovi avaldanud laager-suvepalitu töötasu 7 kroonilt 6 kroonile alandada, vastasel korral ähvardab ta 500 palitut saata Tallinna, kus laagritöö olevat odavam kui Tartus. Kõige selle läbi kaotavad Tartu rätsepatöölised 2000—3000 kr. töörahana. Ähvardusest hoolimata lükkab pääkoosolek nimetatud ettepaneku tagasi. Sama firma maksab meesterahva suvepalitu töötasu 3 kr. voodrita ja 4 kr. voodriga palitult, mis on

lubamatult madal. Esitatakse rohkesti kaebusi tööinspektorile lepingu rikkumiste kohta. Protesteeritakse Fr. Rästa valimise vastu T. Kutseoskuse eksperdiks naistööde alal, kuna ta on meestööala tööline ja pole naistööd õppinud, mistõttu naistöö temale tundmata.

Liikmetevahelised tee-õhtud saavad suure poolehoiu osaliseks ja neist võetakse meelevdi osa. Ühisuse algatatud üritused tee-õhtute jne. näol nakatavad ka teisi ühisusi, kes rätsepatöoliselt võtavad eeskujut, mistõttu ühisuse liikmete omavaheline suhtlemine elavneb. Ka Keskliidu juhatust toetatakse rahaliselt raadio-aparaadi ostmisel.

Rahvusvahelise Riistetöölise Liidu liikmemaksu maksimisega tekib raskusi, kuna Eesti Pank selleks välisvaluutat ei anna. Juhatuse teatab sellest Hollandisse, paludes ühisust liikmete hulgast mitte kustutada. Muretsetakse siis välisvaluutat „mustalt börsilt“ ja tasutakse ikkagi liikmemaks.

Tundub, et ühisus elab üle mingisugust ülemineku ajajärku. Pääle pidude puudub igasugune elevus ja seda ei võinudki olla, sest 1934. a. on juhatuse korraldusel peetud vaid üks pääkoosolek. Juhatuse oma 10-kuuse tegevuse ajal on aga võrdlemisi korralikult koosolekutel käinud, mistõttu ainult paar juhatuse koosolekut on pidamata jäänud.

Vaevalt kunagi varem on olnud ühisuse liikmete arv nii madal. Ühisus jätab enesest nagu mahajäetu mulje. See on nähtavasti rätsepatöölise liikumise üks seninägemata langusajajärk. Aga see võib olla ka vaikus enne tormi. On peetud 4 pää- ja 43 juhatuse koosolekut, seega kokku 47 koosolekut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 209 kr. 44 s., kulud — 191 kr. 34 s., ülejääk — 18 kr. 10 s. Iseäralise abiandmise kassa seis — 71 kr. 32 s. Matusekassa seis — 135 kr. 47 s. Varanduslik seis — 652 kr. 63 s. Liikmeid 80, nimekirja järgi 115.

1935.

Juhatusesse 1935. a. oli järgmine: esimees A. Jõgi, abid K. Haug ja J. Kask, sekretär J. Martma (Martinson), abid J. Nõmm ja K. Kukk, kassapidaja B. Oinas, abid J. Aug ja E. Soodla. Revisjonikomisjon: P. Mäetaga, A. Värnomasing ja R. Korp.

On tunda, et ühisus on surnud punktist üle jõudmas. Juhatuse valimine ei sünnita enam ülepääsmata raskusi. Peaaegu eranditult valitakse endine juhatus tagasi. Ametiühinguline töö hakkab omandama normaalset ilmet.

Töö- ja palgaolude korraldamise alal otsustati tükitöö kui ka laagr töö tariife tõsta. Juhatus kutsus 28. augustil ülelinnalise rätsepatöölise koosoleku kokku, millest suurel arvul osa võetakse. Töötasude ja majandusliku olukorra üle refereerib M. Adamson. Pääkoosoleku otsusel ütleb juhatus kõik endised lepingud ettevõtjatele üles. Pääle ülelinnalise koosoleku peetakse veel erakorraline pääkoosolek kella 12—1/2 öösel.

Nimetatud koosoleku otsuste kohaselt võeti vastu ettevõtjatele esitatav leping, mille tähtsamad osad olid järgmised: 1) tööd võib ettevõtja anda ainult T. Rätsepatöölise Ametiühisuse liikmetele, 2) tööandjad on kohustatud andma kõigile tööliste seasdusliku palgaraamatu või nummerdatud talongi, kuhu märgitagu tööliste nimi, töö nimetus ja töötasu ühes kuupäevaga, 3) Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse kui ka Rätsepatöösturite Ühingu volitajatel on alati õigus nimetatud sissekandeid kontrollida; tööandja, kes keeldub nende esitamisest, võetakse kui lepingurikkuja vastutusele, 4) töötasu tuleb tööliste maksta hiljemalt 2 nädala jooksul, 5) lepingu igakordse rikkumise korral maksab süüdi olev tööandja 50 kr. Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse kassasse töövõimetute rätsepatöölise abistamiseks. Süüdi olev tööline aga maksab 25 kr. Tartu Rätsepatöösturite Ühingu kassasse vaesustunud rätsepatöösturite abistamiseks, 6) lepingu

Ametiühisuse juhatus 1935. a.

Vasakult paremale: B. Oinas — kassap., K. Haug — abiesimees, A. Jõgi — esimees,
J. Martma — sekretär. Seisavad: J. Aug — kassap. abi, J. Kask — abiesim., Jul.
Nõmm — sekr. abi, K. Kukkk — sekr. abi, E. Soodla — kassap. abi.

ülesütlemist võib kumbki pool nõuda, kui Riigi Statistika Keskbüroo andmeil elumaksumuse tõus (indeks) või langus ületab 10 punkti, 7) kui kumbki pool lepingut vähemalt 2 nädalat enne tähtaega üles ei ütle, kestab see automaatselt üks aasta edasi kuni ülesütlemiseni ühelt või teiselt poolt, 8) tülikäsimuste lahendamiseks valitakse vahekohus koosseisus: 2 liiget Ametiühisuse ja 2 liiget tööandjate poolt, kes kokkuleppel valivad esimehena ühe erapooletu teiselt ametialalt. Vahekohtu otsus on sunduslik mõlemale poolele.

Kõik lepingu punktid esitatakse tööandjaile. Kokkulepet ei saavutata esimeses punktis (tööd anda ainult ühisuse liikmetele). Teistes punktides saavutatakse kokkulepe. Tööandjad lisavad omalt poolt lepingule veel 3 tingimust juurde, mille järgi ühisuse liikmeil on keelatud: 1) töölisel tööd teha äridesse odavamalt kui tariifis on ette nähtud, 2) keelatud on oma kodus odavamalt tellimisi vastu võtta kui seda maksavad ettevõtjad ja 3) tööline on kohustatud tööd tegema ainult ettevõtetele, kes on Rätsepatöösturite Ühingu liikmed. Lepingu tingimustes lepiti üldjoontes kokku.

Pääkoosolek keelas oma liikmetele sõlmida tööandja ja töölise vahelisi üksikleppeid, need kõik tulevad sõlmida ainult ühisuse kaudu — kollektiivselt.

Tariif võetakse hiljem pääkoosoleku poolt vastu surutud meeleolus. Lepingud sõlmitakse 1. sept. 1935. a. kuni 1. sept. 1936. a. Kontrollkomisjoni liikmeteks valitakse M. Pehk ja K. Kukk.

Et Ametiühisuse vastast meeleolu sünnitada, on ettevõtjate poolt avaldatud ajakirjanduses teade, nagu tõuseks lepingu vastuvõtmise korral töötasu 6 kr. ülikonnalt, mis aga ei vasta tõele. Tegelikult tõuseb see vaid 1—2 kr. Toodud asjaolud leiavad edaspidi elavat hindamist ajakirjanduses. 8 ettevõtet sõlmivad lepingu ja võtavad uue tariifi vastu, kuna mõned ei soovi lepingut ega ka tariifi vastu võtta, mistõttu tekkis boikott. Hiljem

lõpevad kõik konfliktid kokkuleppega. Üldse sõlmiti 19 kollektiivlepingut.

Tariifi rikkumised on sagedased. Osa neist läheb kohtu lahendada, kus K. Abel vahekohtus lepingurikkumises süüdlaseks tunnistatakse ja talle noomitus tehakse.

Organiseerimise alal tellib ühisus liikmetele 100 eks. „Töölise Häält“, mis on Tartu erinumbr ja milles leidub kirjeldus rätsepatöölise palgavõitlusest Tartus.

Jälle teatatakse K. Abeli lepingurikkumisest, kes maksnud palitu töörahana 6 kr., kuna see tariifis ette nähtud 11 kr. 50 s., seega 5 kr. 50 s. vähem. Küsimuse lahendamine antakse vastavasse komisjoni.

Eriti agaralt teotseb jälle peotoimkond, korraldades tervelt 5—6 peoõhtut, nendest suurem 19. oktoobril E. Käsitöölise Abiandmise Seltsis, kuhu kõiki osa võtta soovijaid ei olnud võimalik ruumi puudusel mahutada. Ettekanded viidi läbi oma jõududega sm. M. Adamsoni juhatusel, kes lavastas 2 suurt näidendit: 1) Põhjalase „Leeni“ ja 2) A. Taari „Kes on süüdi?“. Kõik peod olid osavõtult rekordilised. Pidude ülejääkidest anti matusekasale 100 kr.

Eestimaa Töölisühingute Keskliidu V kongressile, mis toimub 12. mail 1935. a. Tallinnas Kaubandus-tööstuskoja saalis, valitakse saadikuteks M. Adamson ja R. Peterson.

E. Töölisühingute Keskliit on oma eelarvesse võtnud summa Tartumaa (Lõuna-Eesti) organisaatori palkamiseks. Ühisus seab omalt poolt Lõuna-Eesti organisaatoriks M. Adamsoni, kes sellest äga loobub. Nahatöölise Ühisusele määratakse streikide toetuseks 5 kr.

Kivitöölise Ametiühisuse 25. a. juubeli puhuks 18. augustil 1935. a. volitatakse juubilarit tervitama M. Adamson.

Ühisus on töötanud rahuldavalt ja näitab edukust. Isegi liikmete arv on vähe tõusnud. On lootust, et ta sammub tõusu teed.

On peetud 7 pää- ja 45 juhatusese koosolekut, kokku 52 koosolekut, ja sõlmitud 19 kollektiivlepingut.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 326 kr. 33 s., kulud — 302 kr. 51 s., ülejääk 23 kr. 82 s. Iseäralise abiandmise kassa seis — 64 kr. 62 s. Matusekassa seis — 27 kr. 79 s. Varanduslik seis — 660 kr. 41 s. Liikmeid 90 (1934. a. 80), nimekirja järgi 103. Peotoimkond on korraldanud 5 pidu, mille sissetulek 464 kr. 34 s., väljaminek 330 kr. 12 s., ülejääk 134 kr. 22 s. Peotoimkonna läbikäik ületab enam kui 1¹/₂-kordselt pääkassa läbikäigu.

1936.

Juhatusese koosseis 1936. a. oli järgmine: esimees K. Offril, abid A. Vaaks ja J. Pählapuu, sekretär K. Kukk, abid J. Graumann ja A. Astovere, kassapidaja B. Oinas, abid V. Kotsmann ja E. Soodla. Revisjonikomisjon: R. Korp, Karl Haug ja A. Veedla.

Ametiühingulise liikumise tõus jätkub. Hästi korraldatud peod sünnitavad liikumist ja elevust. Organiseerimiskoosolekul on perekad. Uusi liikmeid võetakse vastu massiliselt. E. Käsitöölise Abiandmise Seltsis augustikuul peetud organiseerimise ja pääkoosolekul on korraga vastu võetud 60 liikmeksastumise sooviavaldust. Käimasolev palgavõitlus pingutab meeli. Rätsepätöölise pere on alatiselt ja kõikjal liikvel. Ametiühingulisele tööle on kaasa tõmmatud rohkesti noori ja neil ei puudu omad kavad, sest töö ootab tegijaid. Aasta tegevus algabki organiseerimistähe all, sest ühisus on kuulutanud 1936. a. organiseerimisaastaks. 15. märtsil peetakse esimene organiseerimiskoosolek Filosoofi tän. 11, kus sm. K. Offril'i avasõna järel esinevad kõne dega Lõuna-Eesti organisator A. Pank teemal: „Töölisliikumine kodu- ja välismail“, K. Kukk — „Ühingu 1936. a. tegevus-

Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse juhatus 1936. a.

Istuvad vasemalt: Vold. Arula — abisekr., B. Oinas — laekur, K. Offril — esimees, K. Kukk — sekr., seisavad: A. Korp — abisekr., J. Pählapuu — abiesim., V. Kotsmann — abilaekur, A. Vaaks — abiesim., E. Soodla — abilaekur.

kava“ ja M. Adamson — „Organiseerimise tähtsusest“. Saadetakse välja 500 organiseerimisüleskutset. Koosolekust võetakse elavalt osa. Vastu võetakse 18 uut liiget.

Nimetatud koosolekule järgneb aprillikuul Rätsepatöösturite, Sellide Seltsi, Õmblejate Ühingu ja Ametiühisuse ühine segaeeskavaga koosolek T. E. Käsitöölise Abiandmise Seltsis, kus kõnelejateks on: 1) J. Tuulas — Avasõna, 2) Ed. Uusen, K. Offril — „Rätsepatöösturite ja tööliste praegustest ja tuleviku kavatsustest“, 3) M. Adamson — „Töökodade küsimusi“, 4) J. Tuulas, A. Nuusa, J. Pählapuu — „Riieturite ühiskaubamajast kui oma ettevõttest ja selle tähtsusest“.

3. augustil on jälle organiseerimiskoosolek, kus vastu võetakse 20 uut liiget. Sellele järgneb 24. augustil organiseerimiskoosolek T. E. Käsitöölise Abiandmise Seltsi saalis, kus pääle organiseerimisküsimuste on päevakorras ka tariifitõstmise küsimus. Osavõtt oli ülielav, osavõtjaid umbes 400—500. Võeti vastu 68 uut liikmeksastumise sooviavaldust. Sellele järgnenud pääkoosolekust võtab osa 172 ühisuse liiget, kus otsustati tariifi 25% võrra tõsta.

Nendele koosolekutele järgnenud koosolekutel võetakse veel vastu 47 uut liikmeksastumise sooviavaldust.

Et tööandjad uuendatud lepinguid ja tariife vastu ei võta ja kõik lepituskatsed lõpevad tulemusteta, siis on tööseisak möödapääsemata. Kuna elukallidus on järsult tõusnud 12—20% ja mõnel alal isegi 50% (küte), siis on endiste tasudega edasi töötada võimata. Meistrid — tellitud tööde vastuvõtjad —, arvestades elukalliduse tõusuga, pakuvad omalt poolt lisa 15%, mis ka pääkoosoleku poolt vastu võetakse. Enamikule ettevõtjatele kuulutatakse boikott. Valvepostid on tasulised, milleks maksustatakse ühisuse liikmeid 25. s. kuni 1 kr. nädalas. Boikotipostide tasu kasseerivad liikmetelt sisse usaldusmehed. Valvepostide tasu laekus boikoti kestes üle 107 kr. Boikott lõpeb 29 kollektiivlepingu sõlmimisega. Ainult J. ja D. Kaplan'i valmisriiete äri-

dega ei ole korda läinud leppeid sõlmida, mistõttu boikott nime-
tatud äride suhtes jääb püsima ja keelatakse ühisuse liikmetele
sinna riietustöid teha. II kl. meistritele lubatakse töid teha 10%
odavamalt. Lepingu rikkumisel on tööandjaile tagatiseks 50 kr.
ja töölisele 25 kr.

Tööseisak lõppes rahuldavalt, ehkki mõned ettevõtjad olid
arvamisele tulnud, et meil õigust tööseisakuks üldse ei ole. Boi-
kott kuulutati välja 10. sept. (selle poolt hääletas 110 liiget) ja
lõppes lepete allakirjutamisega 14. septembril.

Et matusekassas raha vähe ja iseäralise abiandmise kassa
omal ajal kogu matusekassa raha ära tarvitas, siis liidetakse ise-
äralise abiandmise kassa matusekassaga 27. jaan. pääkoosoleku
otsusel. Ühes sellega lähevad matusekassale üle kõik iseäralise
abiandmise kassa sissetulekud ja kassasolev raha kuni edas-
pidise korralduseni. Ühes sellega muudetakse ka kodukorda,
mille alusel liige, kes pääle 55 a. vanuse liikmeks astunud, ei
oma mingisuguseid abisaamise õigusi enne 3 aastat liikmeksole-
mist. Kes 25 aastat Ametiühisuse liige olnud ja 60 a. vana, vabas-
tatakse kõikidest ametiühisuse maksudest, kusjuures temale jää-
vad kõik liikme õigused. Et ühisus juba 30 a. vana ja liikmeks
tullakse veel viimastel eluaastatel, siis oli see vastuvõtmatu neile
liikmetele, kes liikmemakse tasunud 30 a., kuid surma korral
saavad võrdselt matuse abiraha. Uus korraldus hakkas kehtima
pääkoosoleku otsusega 26. okt. 1936. a.

Et Ametiühisus juba aastaid on nõudnud haiguskindlustuse
seaduse laiendamist kodus töötavate rätsepatöölise jt. käsitöö-
liste kohta, siis on nimetatud seaduse muutmise nüüd ministeer-
iumis päevakorral. Nahatöölise Ühisus on koostanud vas-
tava avaldise, millega ühineb ka Rätsepatöölise Ametiühisus.
Ka juhatus on vastava esitise koostanud, kus nõutakse kodutöö-
liste haiguskindlustuse seaduse alla arvamist ja ühesuguseid
õigusi tööstustöölisega. Nimetatud esitis võeti 26. okt. pääkoos-
olekul vastu ja esitati Eestimaa Töölisühingute Keskliidu kaudu

Sotsiaalministeeriumile. Ministeeriumi sellekohases vastuses Eestimaa Töölisühingute Keskliidu esimehele ja sekretärile lubanud sotsiaalminister nimetatud ettepaneku eelnõusse sisse võtta.

Eestimaa Rätsepatöölise Liidu juhatuse koosolekule sõidab 16. aug. sm. R. Peterson. Et Liidul on koostamisel tegevuskava, siis Tartu Ametiühisus täiendab omalt poolt päevakorda ja esitab tegevuskava järgmiselt: 1) Aruanded, 2) Organiseerimisküsimusi, 3) Sidepidamine ühingutega, 4) Streikide küsimusi, 5) Haiguskindlustus, 6) Töökojad, 7) 8-tunniline tööpäev rätsepatööstuses, 8) Seisukohavõtt Käsitööstuskoja kohta ja 9) E. Rätsepatöölise Liidu ühinemise küsimus Rahvusvahelise Riietustöölise Liiduga.

Et sekretäri abid A. Astovere ja Graumann pole juhatuse koosolekutest osa võtnud, siis valitakse nende asemele A. Korp ja V. Arula.

Kuna uue metsapoliitika tagajärjel küttepuude hinnad 50—100% kallinesid, siis osutus paljudele kütte muretsemine raskeks. Tartu Töölisühingute Keskliidu algatusel pöörduiti selles asjas Vabariigi Valitsuse poole vastava avaldisega ja paluti Keskliidu alla kuuluvatele töölisele normihindadega puid, mida ka sekelduste järel korda läks muretseda. Rahapuudusel andis ühisus 2500 kr. garantii Keskliidule puude ostmiseks. Puid said mõdukate hindadega kõik soovijad liikmed.

Kuna paljud ametiühingu liikmed nõudsid Käsitööstuskoja valimistest osavõttu, ja et hääli mitte lasta mujale valguda, otsustas ühisus osa võtta Käsitööstuskoja valimistest. Kandidaadiks seatakse M. Adamson, kes pääkoosoleku poolt 26. okt. ühel häälel nimetatud kohale kinnitatakse ja hiljem suure häälteenamusega valitakse Käsitööstuskoja liikmeks kodutöölise esindajana. Et Käsitööstuskoja valimistel nõutakse aga vastavatel tõendustel allkirja kinnitamist politsei, notari või mõne teise ametiasutise poolt, ja et Ametiühisuse liikmete enamik on Käsitööstuskoja valijaid, siis annab ühisus kõigile valijaile liikmetele vastavad

Ametiühisuse albumikomisjon 1937.

Vasemalt paremale: M. Adamson — albumi koostaja, komisjoni sekretär, K. Pabstel — kom. esimees, K. Offril — ühisuse esimees. Seisavad: J. Martma-Martinson — abisekretär, A. Roos — kom. liige, Rob. Korp — esimehe abi.

tõendused, missugustega valimiskomitee ka arvestas. Kõik see oli suureks kergenduseks liikmetele.

Eestima Rätsepatöölise Liidu III kongress peetakse 1. märtsil Tallinnas. Ühisuse saadikuna võtab kongressist osa Liidu juhatuse liige sm. R. Peterson.

Organiseerimisküsimuste lahendamiseks on ühingu liikmed tegevad isegi väljaspool Tartut. Et juba kauemat aega on päevakorral ühingu asutamine Viljandisse, pöörduvad Viljandi ametivennad juhtnööride saamiseks Tartu Ametiühisuse poole. Nimetatud ülesandel sõidavad kohale R. Peterson ja M. Adamson. Novembrikuu lõpul käis veel korra M. Adamson samal otstarbel Viljandis, kus lõpuks toimus Viljandi Rätsepatöölise Ühingu asutamine.

Vahelduseks ja sidemete loomiseks korraldab ühing omnibusel ekskursiooni Narva, kus Narva Rätsepatöölise Ühing Tartu ametivendadele korraldas vastuvõtu.

Kuna Tartu Nahatöölise ühikul on tekkinud suurem kohtuprotsess nende tööseisaku puhul väljaantud lendlehe pärast, mistõttu juhatuse liikmeid on raskelt karistatud, siis on protsess nõudnud ühingult suuri rahasummasid. Et Nahatöölise Ühikul enesel on raske nimetatud protsessi lõpule viia, siis on ta pöördunud palvetega teiste töölisühingute poole abisaamiseks. Rätsepatöölise Ametiühisus annab nimetatud otstarbeks 15 kr., mis võidu korral tagasi maksta lubatakse.

Belgia rätsepatöölise streiki toetab Ametiühisus 7,50 kr. ja a./s. „Rauaniidi“ streikivaid töölisi 10 krooniga.

Juba aastaid on püsinud päevakorral ühisuse ajaloo-albumi väljaandmine, kuid seda pole saadud mitmesuguseil põhjusil senini teostada. Et ühisuse 30 a. juubelinii on jäänud veel vaid mõned kuud, siis valitakse 26. okt. pääkoosolekul selle läbiviimiseks komisjon koosseisus: R. Pabstel, A. Roos, R. Korp, J. Martma-Martinson, M. Adamson. Komisjonile tehakse üles-

andeks ühingu 30 a. juubeliks 18. juuniks 1937. aastaks koostada ja välja anda juubelialbum.

Avastatakse rohkesti lepingurikkumisi, mistõttu vahekohtus kaebus tõstetakse f-ma M. Katzi, f-ma Zimbleri, f-ma Pasternacki jt. vastu. Korduvate lepingurikkumiste eest tehakse viimne hoiatus f-m M. Katzile, kes alatiselt rikub tariifi ja lepingut. Samuti puudub nimetatud firma töölistel nõutud palgaraamat. Firma omanik ise tõendab, et ta maksab ülikonna töötasu 6 kr., kuna tariifis on see 8 kr.

Ametiühinguline liikumine sammub tõusuteed, mistõttu liikmete arv on rõõmustavalt kasvanud nii arvult kui ka elustunud tegevuselt ja seetõttu on tegevusaasta eriti tulemusrikas. On peetud 8 pää- (neist 3 organiseerimis-) ja 50 juhatuse koosolekut, seega kokku 58 koosolekut, pääle selle 3 vahekohtu istungit, 5 peoõhtut jne.

Keskmiselt on koosolekust osa võtnud 89 liiget. Enamikus on koosolekute osavõtjaid olnud 115—172. Aasta alul oli liikmeid 90, aasta jooksul juurde tulnud 160 liiget, nendest mehi 78 ja naisi 82. Surma läbi on lahkunud 2 liiget. Aasta lõpul on 250 liiget. Liikmemaksudest on laekunud 80%.

Töö- ja palgaolude parandamiseks on olnud mitu boikotti, mis kõik rahuldavalt lõppesid.

Ametiühisuse ajaloo-albumi kuludeks määratakse 750 kr.

Peotoimkonna poolt korraldatud pidudest on olnud sissetulekuid — 728 kr. 88 s., väljaminekuid — 527 kr. 85 s., ülejääk — 201 kr. 3 s. Peotoimkonna kassa läbikäik on peaaegu võrdne pääkassaga.

Kassa seis aasta lõpul: tulud — 783 kr. 77 s., kulud — 685 kr. 32 s., ülejääk — 98 kr. 45 s. Iseäraline abiandmise kassa eksisteerib veel ainult nimeliselt. Matusekassa seis — 232 kr. 42 s. Üldine varanduslik seis — 1249 kr. 39 s. Liikmeid 250, nimekirja järgi 255.

1936. a. tegevus on olnud õnnelik ja elevusrikas, nii et ühisus võib oma aupäevale — 30 a. juubelile — vastu minna kõigiti väarikalt.

1937.

Juhatuse koosseis 1937. a. oli järgmine: esimees K. Offril, abid A. Vaaks ja K. Kukkk, sekretär V. Arula, abid J. Pählapuu ja K. Keskpalu, kassapidaja B. Oinas, abid V. Kotsmann ja E. Soodla. Revisjonikomisjon: A. Veetla, K. Haug ja R. Korp.

Vaatamata sellele, et 1936. a. lõppes organiseerimisaasta, kestab see ka käesoleval aastal endise hoo ja innuga. Lastakse trükida 500 lendlehte ja saadetakse kõigile teadaolevatele kehakatte-töölilistele koju. 25. apr. toimub T. E. Käsitöölise Abiandmise Seltsi saalis organiseerimiskoosolek, kus päevakorras: 1) Avakõne — K. Offril, 2) „Milleks organiseeruda“ — A. Pank, 3) „Aruanne Käsitööstuskoja tegevusest“ — M. Adamson, 4) Uute liikmete vastuvõtt jne. Koosolek toimub kõigiti korralikult. Võetakse vastu 10 uut liiget.

Nagu juba 1936. a. ülevaates märgitud, toimus f-ma M. Katzi poolt mitmekordseid lepingu ja tariifi rikkumisi. Ka nüüd ei suuda nimetatud firma neist loobuda. Ametiühisus, mitte soovides halbu vahetordi, otsustas saata teiskordsel lepingu rikkumise avastamisel hoiatuse firma omanikule, meeldetuletusega, et edaspidiseid lepingurikkumisi ühisus enam ei vabanda, vaid võtab arvesse ka kõik eelmised lepingurikkumised. Hiljem selgub, et f-ma M. Katz ei anna oma tööliste palgaraamatuid ega ka talonge, makstes tööliste töötasu kaugelt alla tariifi, ja ei austa sõlmitud lepingul oma allkirja. Üks tema töolistest esitab kaebuse Ametiühisusele, milles ta tõendab, et nimetatud firma aja jooksul on maksnud temale vähem töötasu kui tariifis ette

Ametiühisuse juhatus 1937.

Istuvad vasemalt paremale: V. Arula — sekretär, B. Oinas — laekur, K. Offril — esimees, K. Kukk — esimehe abi. Seisavad: A. Vaaks — esimehe abi, K. Keskpalu — sekr. abi, J. Pählapuu abisekr., V. Kotsmann — kassap. abi, E. Soodla — abikassap.

nähtud 106 kr. Vahekohtus (aprillikuul) tunnistati mõlemad lepingurikkumises süüdlaseks, mõistes f-ma M. Katzilt 4 lepingu rikkumise eest à 50 kr., seega kokku 200 kr. trahvi, kusjuures võeti arvesse ka 2 eelmist tingimisi mõistetud lepingurikkumist. Pääle selle on M. Katz kohustatud tasuma kohtu poolt kindlaks tehtud ja vähemtasutud summa töölisele ühes kohtukuludega. Samal vahekohtu istungil selgus veel lepingurikkumisi tööliste poolt. Ametiühisus otsustas samme astuda nimetatud karistussumma sissenõudmiseks.

Ametiühisuse korraldusel peetakse soovijaile 15. veebruarist alates lõike-joonistuse kursusi hr. Vissaku juhatusel. Kõik kursuste kulud kannavad kursusest osavõtjad.

Eestimaa Rätsepatöölise Liidu ja Tartu Ametiühisuse vahekord ei ole juba Liidu asutamisest saadik normaalne ja on nüüd veelgi halvenenud. Arusaamatusi on põhjustanud Käsitööstuskoja valimised. Kuna Liit asus seisukohal, et nimetatud Koja valimisest ei tule osa võtta, on sellest hoolimata nii Tartu kui ka Narva ühingud sellest siiski osa võtnud, saates nimetatud kotta oma esindajad. Tartu ühisus aga pettus, nagu oodata võis, õige pea Käsitööstuskojast.

Ametiühisus on pidevalt aastaid nõudnud sotsiaalkindlustuste laiendamist kodus töötavate (ja üldse) rätsepatöölise kohta, esitades selleks küll üksikult kui ka teiste ühingutega koos palveid ja märgukirju Sotsiaalministeeriumile. Samade nõudmistega on esinenud ka Liit. Need nõudmised olid Sotsiaalministeeriumi poolt saadetud seisukoha võtmiseks Käsitööstuskojale, kus ministeerium palub koja arvamist järgmistes küsimustes: Kas oleks tarvis välja anda mõni seadus kodutöölise kaitseks? Kas koda pooldab minimaalpalkade kehtimapanemist kodutöölise tarvis? Kas pooldate kodutöölise kaitseseaduse kehtimapanemist? Kas oleks tarvilik kodus töötajatele töö väljaandmise kohal välja panna tööliste nimekiri ühes tööde hinnakirjaga, ja

Ametiühisuse revisjonikomisjon 1937.

A. Veetla, K. Haug, Rob. Korp.

sunduslikku palgaraamatu andmist töölistele? Kas peate võimalikuks palgalise puhkeaja seaduse laiendamist kodutöölistele? jne. Käsitööstuskoja täiskogu oma koosolekul 14. mail 1937 vastas neile küsimustele eitavalt. Vähe sellest. Omal ajal anti Riigikogu poolt vastuvõetud seadusega (vastava põhikirja alusel) endised gildide varandused Tartu Kutseesinduste Kodule, saades sealt teatavaid tulusid. Nüüd on Käsitööstuskoja nõudel sealt kohalik tööliste ja käsitööliste esindus kõrvaldatud ja asemele tuleb teenimatult Käsitööstuskoja esindus. Seega on Tartu Töö-

lisühingute Keskliidu (ka kõigi kutseühingute) korteri küsimuse lahendamise asetatud küsimärgi alla.

Ka Käsitöökoda ei andnud vist enesele aru tehtud sammude ulatusest. Tema hää külg seisis aga selles, et selgitas vahekorrad järsult.

Toodud olukorral olid omad positiivsed tulemused. 31. jaan. 1937. a. Tallinna Rätsepatöölise Ühingu pääkoosolekul võeti vastu ja esitati 16. veebruaril E. Rätsepatöölise Liidu esimehe G. Bergeri ja Tallinna Rätsepatöölise Ühingu asjaajaja O. Pärna poolt sotsiaalministrile vastav märgukiri, kus tõmmatakse selged vahekorrad Käsitööstuskoja ja kutseühingute vahel. Samas märgukirjas on esitatud rätsepatöölise halb sotsiaalne seisund ja nõutakse selle parandamist.

Käsitööstuskoja eitava seisukoha tõttu ühines Tartu Ametiühisus Tallinna ühingu ja E. Rätsepatöölise Liidu seisukohtadega, võttes 12. aprillil vastu järgneva resolutsiooni:

„Härra Sotsiaalministrile.

Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus omal pääkoosolekul 12. aprillil s. a., arutades rätsepatöölise ja teiste riietustöölise majanduslikku ja sotsiaalset olukorda, otsustas üksmeelselt alljärgnevate korralduste maksmapanekut vastavate seaduste muutmise kaudu tarvilikuks tunnistada:

1) Rätsepatöölisel kui ka muudel riietustööstustes töötavil palgatöölisel ei saa olla midagi ühist Käsitööstuskojaga, kuna ta omalt eesmärgilt (käsitööstuskoja seaduse § 2 pp. 2, 10 ja 13) kui ka kooseisult on käsitöösturite avalikõiguslik kutseesindus. Rätsepatöölise koosolek peab tarvilikuks, et tõmmataks kindel vahejoon käsitöösturite ja palgaliste käsitöölise vahel, kuigi viimased omavad õppinud töölise või meistri kutse, kuid töötavad palgalise töövõtjana kodutöölisena. Koosolek ei pea õigeks viimaste sunniviisilist eraldamist teistest palgatöölisest ja nende viimist Käsitööstuskoja alla.

Ametiühisuse peotoimkond 1937.

Istuvad vasemalt paremale: K. Kukk, pr. I. Salum, K. Haug — peotoimkonna esimees, A. Vaaks, I. Adamson, E. Soodla. Seisavad: J. Aug, H. Lemmats, K. Keskpalu, M. Laurits, J. Unt, A. Polo, V. Kotsmann. Puuduvad: J. Lemmats ja L. Jääger

Riietustöölised soovivad, et nende kuuluvus Tööliskotta saaks seaduslikult kindlaks määratud ja nende arvukas pere saaks esinduse Tööliskojas. Selleks tuleks Tööliskoja seadust vastavalt muuta, kuna käesoleval ajal puuduvad nii suured riietus-tööstuse töökojad, mis maksva seaduse alusel võimaldaks riietus-tööliste esinduse Tööliskojas.

2) Pääkoosolek tunnistas tarvilikuks Töötülide seaduse muutmise seesuguseks, mis jätab töölistele töötülide puhuks streigiõiguse ja võimaldab tööliste ametiühinguil esineda töötülide puhul lepinguosalisena tööliste nimel tööandjatega. Vastav seadus praegu maksval kujul teeb peaaegu võimatuks riietus-tööliste palga- ja töötingimuste parandamise ja kollektiivlepingute sõlmimise. Seadus takistab pisikäitistes kui ka kodus töötavail riietustöölistel oma nõudmiste esitamise ja sellest järgneva töötüli otstarbeka juhtimise ametiühisuse poolt.

3) Kuna maksvast tööliste töölepingu seadusest ei selgu, kas töölepingu sõlmimine ja palgaraamatu väljaandmine on kohustuslik ka palgalistele kodutöölistele tööandja poolt, palub koosolek vastava määruse andmisega fikseerida, et töölepingu sõlmimine ja palgaraamatu väljaandmine on kohustuslik ka kodutööliste kohta.

4) Koosolek tunnistas tarvilikuks, et uute seaduste väljatöötamisel ka palgalised kodutöölised viidaks haiguskindlustuse kui ka vanaduse ja invaliidsuse kindlustuse alla.

5) Samuti peab koosolek õigustatuks, et palgalise puhkeaja seadust laiendataks ja selle osaliseks saaksid ka kõik palgalised kodutöölised, sest just kodutööliste tööaeg on üldiselt pikk, hooajal kuni 16 tundi, töötingimused rasked ja ebaterved.

Tartu Rätsepatööliste Ametiühisus pöörab Teie poole, härra Sotsiaalminister, palvega, et Teie leiaksite võimalusi ja abinõusid eeltoodud tagasihoidlikkude, kuid õiglaste soovide rahulda-

Usaldusmeeste võrk 1937. a.

I rida: V. Kiika, E. Soodla, O. Keerd, K. Haug, J. Haug, P. Enlas. II rida: J. Koitmaa, R. Luhamaa, E. Kutsar, K. Keskpalu, H. Lätt, E. Kurs. III rida: J. Lemmats, E. Holts, V. Antik, J. Pählapuu, J. Undrits. Puuduvad: J. Nõmm, A. Vaaks, A. Kõrts ja A. Korp.

miseks uute seaduste ja määruste maksmapanekul. Riietustöölise majanduslikku ja sotsiaalset olukorda aitaks see märksa parandada.

Austavalt

Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus.

Tartus, aprillil 1937. a.

K. Offril.

Esimees.

V. Arula.

Sekretär.“

Kuivõrd toodud esitiseга arvestatakse, on praegusel korral veel teadmata.

Kui peaks korda minema teisigi arusaamatusi ja Tartu soove lahendada, avaneksid kõik võimalused rahulikuks koostööks Tartu Ametiühisuse ja Liidu vahel.

Et käesolev aasta on ühisuse 30 a. juubeliaasta, siis toimub kõik selle suursündmuse tähe all. Kõigil on keelel ja meelel vaid ühisuse aupäev, kõik muu tikub varju jääma. Pääkoosolekul 31. jaan. s. a. otsustatakse juubelipäevaks 19. juuniks tingimata välja anda ajaloo-album 1907—1937. Albumi koostamine usaldatakse sm. M. Adamsoni hoolde. Juhatusese avatakse albumi väljaandmiseks krediiti 205 kr. ühes õigusega teha laenu kuni 200 kr. Albumi müügihinnaks määratakse 1,50 kr., et ta oleks kõigile kättesaadav. Albumikomisjon valitakse tagasi endises koosseisus (K. Pabstel, A. Roos, J. Martma-Martinson, R. Korp ja M. Adamson). Samuti võetakse vastu albumi tuludkulud tasakaalus 750 kr. Kes 10 a. olnud ühisuse tegevliige, selle pilt paigutatakse albumisse ühisuse kulul, kuna teistel tuleb kanda klišeekulud. Juubelipäev määratakse 20. juuniks. Samal päeval kl. 12 peetakse E. Käsitöölise Seltsi saalis aktus, millele järgneb kl. 5 p. l. T. Eesti Põllumeeste Seltsi aias (Näituse väljakul) juubelikoosviibimine. Toitude valmistamine ja lauakattimine jäetakse kogu ulatuses ühisuse peotoimkonna hoolde.

Matuseitoimkond 1937.

Istuvad vasemalt paremale: A. Tamm, J. Kukk, O. Villemson — esimees, R. Peterson.
Seisavad: J. Lemmats, K. Haug, A. Lillo, F. Priks ja Jul. Nõmm.
Puuduvad: O. Koorm, K. Janson, J. Undrits, A. Jõgi, J. Unt ja J. Kask.

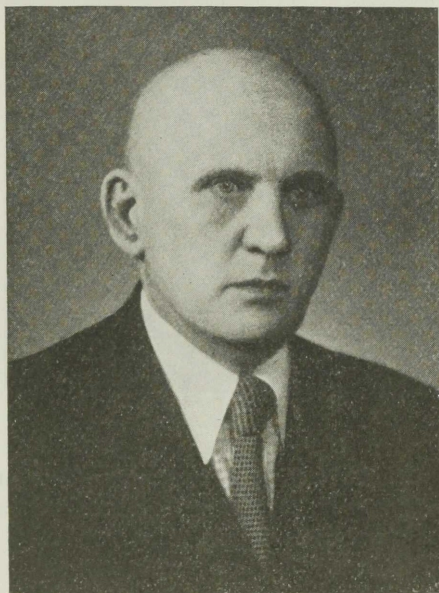
Et albumi väljaandmine nõuab suuri ainelisi kulusid, siis pöörduetakse selles asjas palvetega E. Töölisühingute Keskliidu poole, kes määras omalt poolt nimetatud otstarbeks 40 kr. Et album õigeaegselt ilmuks, otsustab juhatus kõik abinõud tarvitusele võtta ja mitte tagasi pörgata mingisuguste raskuste ees. Jääb ainult soovida, et kõik hästi õnnestuks.

TERVITUSI.

TERVITUS 30-NDAKS AASTAPÄEVAKS.

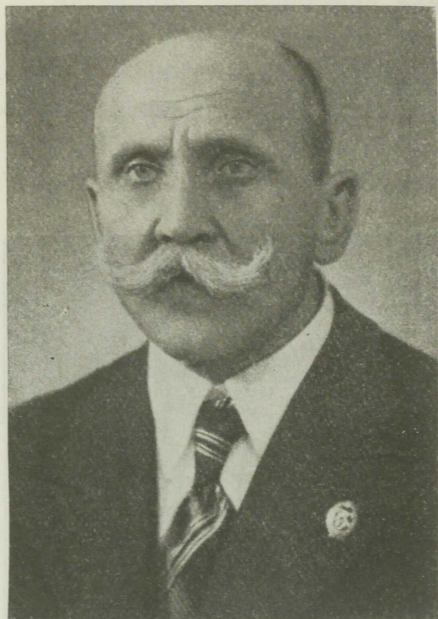
K. Offril,

Ühisuse esimees 1936—1937.

Olen rõõmus kirjutades neid ridu õnnesoovina Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse 30 aasta juubeliks. Olen paljude aastate kestel kaasa elanud kõiki juubilari rõõme ja muresid ning näinud hüvesid, mida Ametiühisus meie ametiala tööliskonnale on anda suutnud lakkamatu palgavõitluse edukate võitude kaudu. Ametiühisus on 30 aasta kestel meile abiks olnud, piltlikult väljendatult, parema igapäevase leiva saamisel. Võimsa Ametiühisuseta pole meil, töölisel, lahendamate elamistingimuste saavutamine mõeldav! Seetõttu soovin meie armsale juubilarile helget ning võimsat tulevikku ja vankumatut seesmist üksmeelt, mis aluseks oleks pidevalt kestvale edule!

K. Offril.

Rud. Peterson,
Tartu Töösukusameti alaline liige.
E. Rätsepätöölise Liidu juhatus
liige.

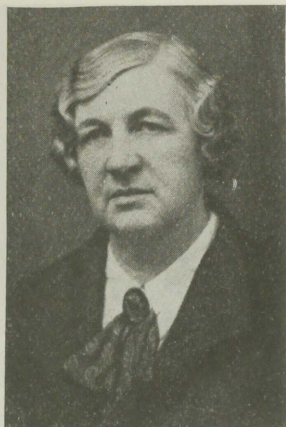
Kui seisime kaitseta tormide vintsutuses ja otsisime teed nagu kodutud lapsed, et võidelda olemasolu ja sotsiaalsete ideede eest, siis kerkisid sina kui nõrk võsuke mullapinnast ja kasvasid võimsalt vaatamata tormidele, mis püüdsid sind hävitada sinu nooruses.

*Ei suutnud sind murda tuulte jõud,
Ei hävitada välkude vägi!
Sa sirgusid kiiresti tugevaks puuks,
Sind kaitstes me iial ei väsi.*

*Veel soovin, et kasvaksid aastaid palju,
Ja seisaks meid kaitstes kui tugevaim kalju.
Ning väsin kord elus, siis toetun su naale,
Sa saada mind rahus siis igaviku maale.*

R. Peterson.

M. Kurs-Olesk,
endine ühisuse liige.

Ei suutnud 1905. a. revolutsioonile järgnevad rasked surveaastad hävitada eesti rahva tahet edasi võidelda vabaduse ja õiguse eest. Uskumata kitsendused takistasid rahva eluavalduisi. Kuid kõige kiuste asuti koondama segipaisatud ridu, kasutati iga võimalust võitluseks rahva elujärje parandamist takistavate tegurite vastu.

Noil raskeil, kuid ilusail, aaterikkail päevil algas organiseeritud töölisliikumine Eestis. Töölisühingulises ajaloos on juubilaril, Tartu Rätsepatöölise Ametiühisusel, tähtis koht ja tema võib rahuldustundega tagasi vaadata oma tegevusele ja oma saavutustele. Ei ole teda kohutanud kaotused ega rööpast visanud võidud, vankumata järjekindlusega püüti kasvatada iseteadvust ja ühistunnet. Ta ei ole olnud mitte ainult kutsealaliste, majanduslikkude huvide kaitsja, vaid samuti on ta osa võtnud rahva poliitilisest ja kultuurilisest võitlusest.

Tänutundega mõtlen tagasi ajale, kus tohtisin osa võtta ametiühingulisest liikumisest, kus lähedal seisin rätsepatöölise ametiühingule.

Täna rohkem kui kunagi varem olen veendunud, et iseseisva Eesti püsimiseks on vajalik organiseeritud töölistkonna toetus. Juubilarile aga soovin raugemata jõudu tulevaseks tööks! Kandku ta tegevus ka edaspidi väärilist vilja! Sidugu tugev ühistunne kõiki sellel kutsealal teotsejaid! Kodanikud, rätsepatöölised, mehed kui naised, minevik kohustab, tiivustagu teid tegevusele see õige kodanikumeel, teadmine, et olete õigel teel, püüdes tõsta ühiskonna taset töölistkonna taseme tõstmise kaudu.

M. Kurs-Olesk.

Aliide Tiido,
Ametiühisuse liige.

TERVITUS.

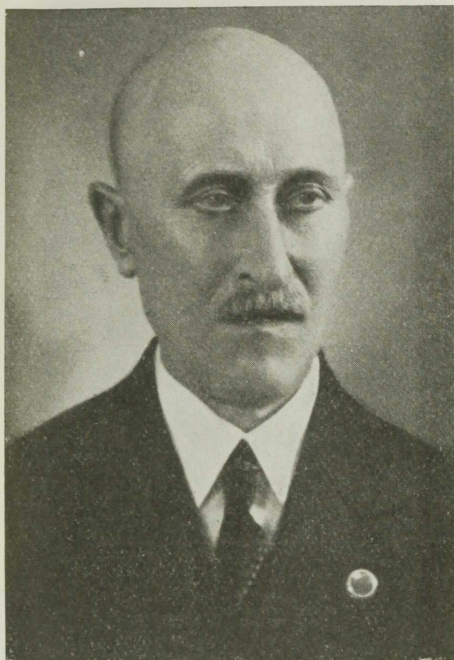
Ole tervitatud lugupeetud juubilar — Tartu Rätsepatöölaliste Ametiühisus! Tervitatud olgu Su juhid ja liikmeskond! Palju tänu ütlen kõigile Ametiühisuse liikmeile, eriti aga ühingu kandvamaile tegelasile, kelle hulgas erilist tänu pälvib Mart Adamson oma ennastohverdava, väsimatu ja energilise tegevuse tõttu ühingu heaks käekäiguks.

Soovin kõigile edaspidiseks head tahet ja jõudu tööle! Kasvagu, kosugu, saagu tugevaks tammeks Tartu Rätsepatöölaliste Ametiühisus!

Ametiühisuse liige **Aliide Tiido.**

J. Martma-Martinson.

Esim. 1908—1909, kassap. 1911,
sekr. 1917—1920, 1929—1931,
1934—1935.

KALLIS JUUBILAR.

Olen Sinu sünni juures olnud, olen Sind kasvatanud ja juhatanud nagu mõistsin. Olen lugematuid nooruspäevi Sinu kasuks pühendanud, et Sa võrksid tugevaks. Kui Sa juba märkama hakkasid, siis köideti Sind paragrahvidega kätest ja jalust, Su suu suleti avalikkusele. Nii oli ülemuse soov. Sa vaevlesid aastaid, kuni vabam aeg Sind köidikutest vabastas. Sinu tegevuses on olnud tõusu ja langust. Sa oled võidelnud tööliste olukorra paranemise eest, oled võitnud, aga mõnikord ka kaotanud. Sa oled Kolgata tee läbi käinud kuni ülestõusmiseni. Mina, Sinu kaasrändur, olen vananenud, rinnus ei loida enam tuld, pean seisma jääma, et pisut mõelda käidud tee üle ja siis igavikku kaduda. Sina aga, kes Sa juba 30 a. oled kutsunud ja kogunud ametivendi oma lipu alla, tee seda ka tulevikus, kutsu neid ühinema ja järelejätmatult võitlema püstitatud eesmärkide pärast.

J. M a r t m a (Martinson).

Karl Paabstel,
vanimaid ühisuse tegelasi.

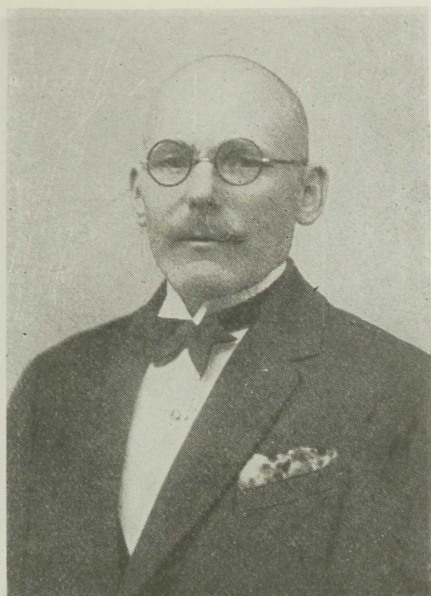
On kätte jõudnud aeg, mil Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus võib pühitseda oma 30-aastase tegevuse juubelit. Kolmkümmend aastat pole iseenesest nii pikk iga, et me peaksime austustundest paljastama oma pea. Kuid käesoleval juhul tuleb siiski tõsiselt austada meie 30-aastast juubilari, sest tema pole mitte enam noor elluastuja, vaid meie juubilari seisab seljataga kolmkümmend pikka aastat täis tööd ja võitlust.

Uhkusega võib Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus lugeda end esimeseks omataoliseks asutuseks Eestis. Seejuures on ta hääks eeskujuks olnud teiste ametiühisuste loomisel ja palju kaasa aidanud oma liikmeskonna elutingimuste parandamiseks.

Et aastal tuhat üheksasada seitse Tartu rätsepate poolt asutatud Ametiühisus täidab oma otstarvet ja on alati oma ülesande kõrgusel seisnud, seda näitab järjest kasvav liikmete arv. Loodan, et meie poolt asutatud Ametiühisus suudab ka edaspidi edukalt oma ülesannet täita ja olla eeskujuks kogu riigi ametiühisustele. Selleks soovin palju jõudu ja raudset tahet meie noortele liikmetele, kelle õlule langeb kohustus meie, vanade, poolt algatatud mõtet edasi kanda tulevastele põlvetele.

Karl Paabstel.

Rob Korp,
kauaaegne ühiseuse esimees,

HÄLLILAPSELE.

Tartu Rätsepatöölise Ametiühisusele 30 aasta juubeliks.

Minul ei olnud võimalus Sinu hälli juures seista ega Su sünnivalusid näha, sest elasin Tartust eemal. Kui 1912. aastal Tartu elama asusin, siis otsisin Sinu asukoha üles, mis seekord oli Rüütli tän. nr. 4, III korral „Noor-Eesti“ ruumes, kus mind ka Sinu liikmeks vastu võeti. Sest ajast kuni tänaseni olen jäänud Sulle truuks liikmeks. Väga palju on peale minu Sinu liikmeks astunud, aga mitmed on sealt ka lahkunud. Kuigi Sina, juubilar, oled püüdnud kõik teha, mis Sinu võimuses, nende heaoluks. Sa oled oma sihtide kättevoitmiseks jäänud õigele teele. Ilma Sinuta oleksime meie Tartu rätsepatöölised kõik majanduslikult palju halvemas seisukorras kui oleme seda praegu. Kallis juubilar, Sinust lahkunutel ei ole nähtavasti olnud arusaamist ega armastust Su vastu, muidu ei oleks nad mitte Sinule selga pööranud. Neil on puudunud arusaamine, et ametiühingutes seisab töölisklassi jõud. Sinu juubelipäevaks tahaksin eriti soovida, et kõik sellele arusaamisele tuleksid ja kui Sa oma 35 aasta juubelit pühitsed, et siis kõik Tartu rätsepatöölised 100% Sinu liikmed oleksid.

Selleks edu ja jõudu!

Robert Korp.

Vold. Arula,
Ühisuse sekretär 1937.

TERVITUSEKS.

Ole tervitatud auväärt juubilar, Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus! Olgu tervitatud õilis idee, milleks Sind kutsutud! Olgu tervitatud Su juhid ja liikmeskond Su sünniajast tänaseni ja edasi lõpmatuseni . . .

Heites pilku Su asutamisaega, leian säält rahutuid ja veriseid sündmusi, kus meie kodupinda niisutas vabadustihkava rahva liikmete, nii seltsimeeste kui ka seltsiliste, veri, mida nõudis vene tsaari käsk.

Sa tärkasid elujõulise taimena põuasel ja kaljusel pinnal eesmärgi ja lootusega — saada tugevaks tammeks, mille najale võivad toetuda kõik, kes soovivad kuuluda Su peresse. See lootus on täidunud.

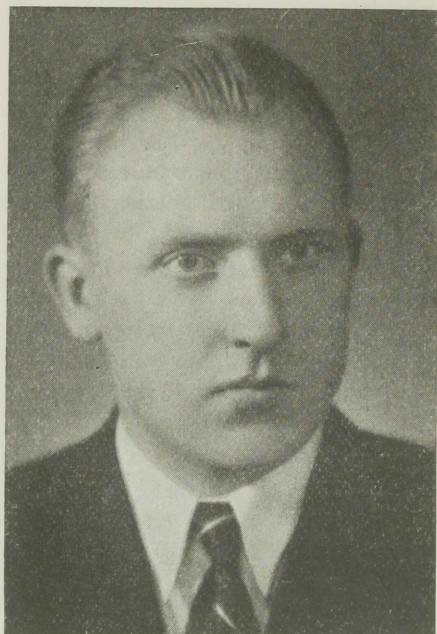
Sa olid rajatud õiglasele alusele ja Su asutajatel oli küllalt kindlust, tahet ja usku Sinu tulevikku. Sa oled kutsutud selleks, et koondada kõiki kaitseta ja laialipillatud rätsepatöölisi enese ümber üheks tugevaks tervikuks, et üksmeelselt võidelda oma majandusliku ja kultuurilise taseme tõstmiseks. Kuid mitte üksi oma liikmeskonnale pole Sa hüveks,

vaid Su võitluse viljast on osa saanud ka eemalseisjad, kes samuti võiksid kuuluda Su perre.

Vaadeldes ajaloo käiku, näeme, et need 30 a. on olnud täis pidevat võitlust selleks, et kindlustada oma liikmeskonna eluvõimalusi. See töö on nõudnud palju vaeva juhtidelt ja liikmeskonnalt, — on võideldud, võidetud ja ka kaotatud. Kuigi vahest kõik lootused pole täidunud, oleme teadlikud, et iga kaotus kutsub uuele, tugevamale ja lootusrikkamale võitlusele.

Palju tänu töö eest, mis on kandnud tõhusat vilja! Soovin juubilarile edaspidisekski küllaldaselt tahet ja jõudu tööle! Valitsegu pidevalt üksteisest arusaamine ja usk ühisesse jõusse, et ei kustuks see püha tuli, mis kord on süüdatud.

Vold. Arula.

J. Pählapuu,
abisekretär 1937.

AMETIÜHING TEISE KODUNA.

Kes elavad minevikus, kes unistavad möödunud aegadel tehtud tööst, neil ei ole tulevikku. Tulevik kohustab, möödunud ajad õpetavad. Õppigem tundma iseendid, õppigem tundma oma ametiala ja olgem igal ajal tema au kaitseks väljas ning olgem ise selle kaitsja au osalised.

Pühitsedes Ametiühisuse — oma teise kodu — 30 aasta juubelit, peatume viivuks mõttes möödunud aegadel, mil asutati meie Ametiühisus. 30 aastat ei ole iseenesest pikk aeg, aga kui mõtleme noile läbielatud aastatele, siis vahest märkame, kui suured on olnud tolle aja jooksul toimunud muudatused, kuivõrd aeg ja olukord on teisenenud.

Meie, noored, tuletame meelde sel tähtsal päeval seltsimehi — Ametiühisuse asutajaid, kes olid teadlikud oma huvisid kaitsva ühise koondise vajaduses ja kes selle teostamiseks ohverdasid kogu oma energia. Meie võib-olla ei mõista, kuivõrd raske võis olla neil aegadel kutsuda ellu ühingut ja teotseda valju kontrolli all. Kuid ometi on see teostunud tänu

nende seltsimeeste kindlale taatele ja püsivusele. Seepärast, Ametiühisuse noored, hinnakem neid kangelasi, kes olid esimesed ametiühingu loojad, hinnakem nende tööd ja toekspidamisi! Võtkem neilt eeskuju ja ärgem kartkem mingisuguseid raskusi, sest meil on selleks paremad ajad ja võimalused.

Olgu meil, noortel, jõudu ja tahet tuleviku jaoks, tuleviku raskuste võitmiseks! Raskustes karastub vaim, raskustes püsib tahe püüda paremuse poole, seepärast julgelt edasi! Elagu rätsepatöölised! Elagu Tartu Rätsepatööliste Ametiühisus!

J. P ä h l a p u u.

K. Haug,
peotoimkonna esimees 1935—1937,
rev.-kom. matusetoi mk. liige.

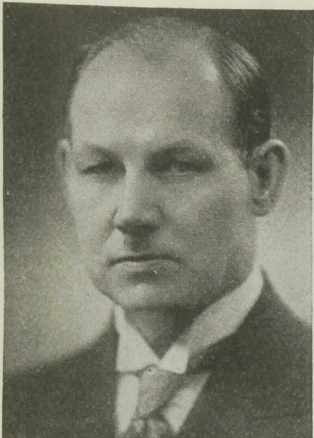
ÕNNITLUS

esimesele vagude ajajale, esimesele külvajale uudismaal! Sinu külvist on võrsunud rohkelt vilja, ehkki jäised sügistormid ja hallaööd varitsesid färkamis- ja kasvuaega Sinu elus. Oma sünnilast ei väsinud kaitsmast hoolitsejad käed. Kuigi nad oma maist matka lõpetades on varisenud manalasse, püsib nende mälestus meis kustumata. Ärgem keelakem aukohta nendele esimestele vähestele võitlejaile, kes viibivad meie keskel.

Kuigi Su võitlus oma vaenlastega on olnud talumatult raske, ei ole nad suutnud sind surmata, vaid oled võitluses omandanud enesele eluõiguse. Sa oled meile asendamatu. Ole ka tulevikus tulitorniks meie vabaametühingulise liikumise teel, hoiatades meid karide ja virvatuude eest.

**Meie, noored, aga olgem oma visade eelkäijate väärikad pärijad!
Õnnitlusi Sulle, meie lemmik!**

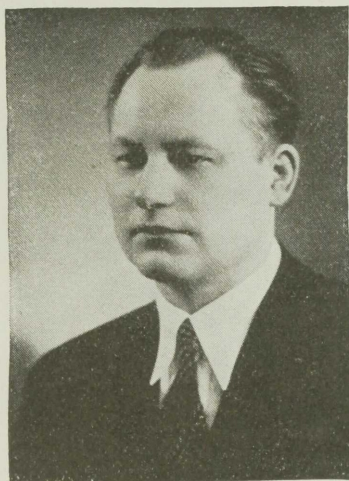
K. Haug.

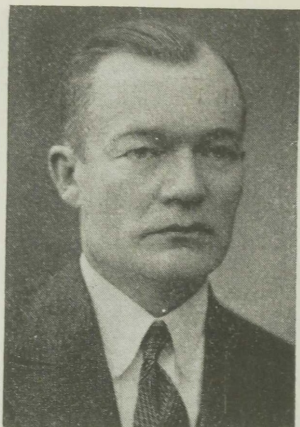
A. Aso, end. ühisuse juhatuse liige. Praegu rätsepmeister Tartus, Rüütli tän. 3.

A. Nuusa, end. ühisuse tegelane. Praegu rätsepaari „Riie-tus'e“ omanik Tartus, Ülikooli tän. 11.

K. Vahkale,
end. ühisuse liige. Praegu rätsepatöökoja omanik Tartus, Ülikooli t. 4, tel. 1501.

A. Pihu,
end. ühisuse kassap.
Nüüd juurdelõikaja
f-ma M. Jänese äris.

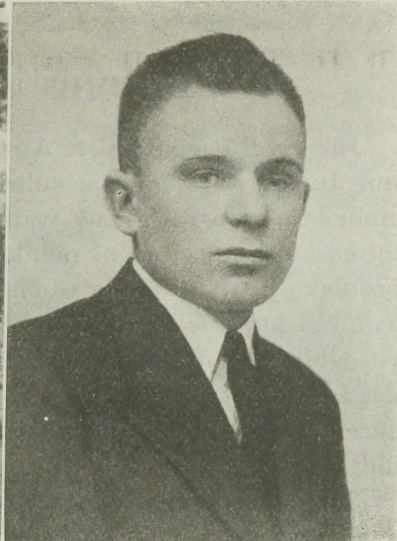
Kirill Paju,
juurdelõikaja (tellitud
meestööde alal) f-ma
M. Jänese äris.

Tervitab Tartu Rät-
sepatöölise Ametiühi-
sust tema 30-dal sünni-
päeval.

EESTIMAA RÄTSEPATÖÖLISTE LIIDU JUHATUSE LIHKMED:

K. Berger, Eestimaa Rätsepatöölise Liidu esimees.

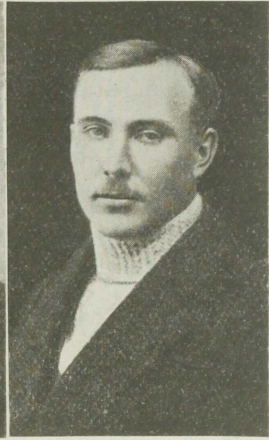
A. Oja, E. R. L. laekur ja Tallinna Rätsepatöölise ühisuse esimees.

Alf. Luberg, E. R. L. abisekretär.

J. Ukivi, E. R. L. sekretär ja Tall. üh. rev.-kom. esimees.

H. Portsmuth, E. R. L. abiesimees.

AMETIÜHISUSE KROONIKAT.

Jurjevi Rätsepatöölise Ametiühisus asutati 1905. a. oktoobrikuul Jurjevi Ülikoolis ja suleti 6 nädalase töötamise järel novembrikuul 1905. a. Vene valitsuse käsul. Nimetatud ühisus teotses kuni sulgemiseni põhikirjata. Enne sulgemist võeti pääkoosoleku poolt (üliõpilaste ühiselamus) novembri lõpul 1905. a. vastu ühisuse põhikiri. Samal koosolekul kohustati valitud juhatus põhikirja kinnitamist täide viima. Ühisuse 6 nädalase tegevuse kestel peeti 4 pää- ja 15 juhatuse koosolekut, korraldati üks suurem pidu (üliõpilaste ühiselamus), ja töötati välja ühisuse põhikiri.

Sulgemise otsusele vaatamata töötas ühisus põranda all edasi. 1906. a. aprillikuul saadeti põhikiri Riiga kubernerile kinnitamiseks, kust ta samal aastal kinnitamatult tagasi tuli. Põhikiri muudetakse kubeneri soovide kohaselt ja saadetakse 1906. a. (juunikuul ?) uuesti Riiga kubernerile kinnitamiseks. Seal seisab see 9 kuud senatis kinnitamatult ja jõuab peale pooleteiseaastast rändamist paikamise ning parandamise järel 1907. a. 5. juunil (vana kal.) kinnitatult asutajaile kätte. Samal päeval toimub ka esimene asutamispääkoosolek. Nimetatud põhikirja kinnitatult kättejõudmine ja esimene pääkoosolek on ametlikult aluseks võetud ühisuse asutamisajana. Tegelikult on ühisus asutatud ikkagi oktoobrikuul 1905. a., mille järele ühisus saab käesoleval sügisel 32-aastaseks. 1909. a. kustutab kuberner ühisuse põhikirjast §§ 2, 3, 4, 13, 16, 17, 20, 24. Ühisusel keelatakse pidud ja raamatukogu.

Teiskordselt suleti Ametiühisus Eesti ajal siseministri poolt 10. oktoobril 1925. a., süüdistades ühisust ekslikult „Töölise Ühisväerinna“ nõudmistega ühinemises.

Endised ühisuse tegelased koostavad Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse põhikirja ja saadavad selle 27. oktoobril 1925. a. Tartu-Võru Rahukogule kinnitamiseks. Kuna põhikiri oli puudulikult koostatud, siis saabub see 21. detsembril 1925. a. kinnitamatult tagasi. Siis koostavad vanemad ühisuse tegelased siseministrile palve ja seletuse, paludes ühisuse sulgemise otsust muuta. Esitatud palve tagajärjel anti ühisusele 1. veebruaril 1926. a. luba teetseda endise põhikirja alusel.

Saksa okupatsiooni aegu tõlgiti saksa sõjaväevõimude nõudel põhikiri, kodukord, matussekassa põhikiri ja liikmete nimistu saksa keelde. Kuna tõlkesse oli sattunud rohkesti vigu, siis okupatsioonivõimud põhikirja ei registreerinud. Pääle paranduste registreeriti põhikiri augustikuul 1918. a. Tartu linnapealiku poolt ja ühisus oli sunnitud töötama saksakeelse põhikirja alusel. 1920. a. veebruarikuul on ühisuse põhikiri Tartu-Võru Rahukogus eestikeelsena uuesti registreeritud.

1926. a. töötatakse põhikiri uuesti ümber ja see kinnitatakse septembrikuul 1926. a. Tartu-Võru Rahukogu poolt. Põhikiri ja kodukord trükitakse koos ja on sarnaselt kehtiv tänaseni. Seega on põhikiri registreeritud 4 korda — 1906./1907., 1918., 1920. ja 1926. a. Põhikirja on muudetud 5 korda — 1906., 1909., 1918., 1925. ja 1926. a. Asutamisi on olnud kaks — 1905. ja 1925. a. (kui mitte arvestada 1907. a.).

Tööseisakuid on 30 a. kestel olnud järgmiselt: 1) 1905. a. esimene üldstreik, mis kestis paar päeva ja lõppes hästi; 2) 1910. a. kevadel tööseisak, mis lõppes rahuldavate tagajärgedega; 3) 1911. a. tööseisak R. Fischmanni töökojas lõppes hästi; 4) 1913. a. tööseisaku järeldusena pandi esmakordselt maksuma tükitöö tariif ja saavutati hinnakõrgendus; 5) 1917. a. toimus suurem tööseisak, mis lõppes täielise võiduga; 6) 1923. a. leidis aset suurim ja hoogsaim tööseisak, mis kunagi olnud. Sellest võttis osa 400 rätsepatöölist ja see lõppes kollektiivlepete allakirjutamisega. Lepingul alusel võis ettevõtja tööd anda ainult

Ametiühisuse liikmeile liikmekaaardi esitamisel; 7) 1926. a. tööseisak ebaõnnestus teataval määral; 8) 1929. a. leidis aset vähem tööseisak; 9) 1931. a. oli jällegi üks suuremaid tööseisakuid, mis kestis mitu kuud ja osalt ebaõnnestus. Tööseisaku puhul anti esmakordselt streigikassast suuri summasid streigi abiraha (1—2 kr. päevas). Välisabi saadi üle 1000 krooni. Alatisi abisoovijaid oli 242, kelledele anti streigiabi 1112 kr. Streikijaid oli 400 ümber; 10) 1933. a. oli 4 boikotti, mis kõik lõppesid kokkulepetega. Üks boikott kestis 4 kuud ja 5 päeva; 11) 1936. a. oli rohkesti boikotte, mis kõik lõppesid lepetega. Seega on 30 a. kestel olnud 11—12 tööseisakut.

Peetud 58 pidu, 180 pääkoosolekut ja 1358 juhatusekoosolekut, seega 1596 koosviibimist. Siia ei ole arvatud kongresse, Keskliidu koosolekuid, väljasõite, vahekohtuistungeid, komisjoni ja toimkondade koosolekuid ja matuseid. 30 a. kestel on surma läbi lahkunud 59 liiget.

Ametiühisus on alatiselt sidet pidanud teiste organisatsioonidega kodu- ja välismail, on olnud sageli algatajaid ja kaasaaitajaid organisatsioonide loomisel. Juba 1929. a. alates on Ametiühisus Rahvusvahelise Riistetöölaliste Liidu liige (asuk. Amsterdamis). 1927. a. on Ametiühisus otsustavalt osa võtnud ja aidanud kaasa Eestimaa Töölisühingute Keskliidu loomisele ja on olnud selle liige asutamisest alates. Ühisus algatas juba 1925. a. ja viis läbi Eestimaa Rätsepatöölaliste Liidu asutamise, olles selle liige.

Ametiühisus oli omal ajal ühenduses ka Balti bürooga. Ta aitas luua (oli üks allakirjutajaid põhikirjale) Tartu Töölisühingute Keskliitu, olles vahenditult selle liige ja võttes aktiivselt osa tema eluavaldustest oma asemikkude kaudu. Ühisuse asemikkudest on mõned olnud pikemat aega Keskliidu esimehi ja abiesimehi. Ametiühisus on liige Tartu Tööliste Ühispangas juba selle asutamisest alates. Tartu Tööoskusametis on kaemat aega tegevuses alatine liige sm. R. Peterson ja eksperdina

J. Vahtre-Vahlberg. Tartu Kutseesinduste Kodus on esindajaks ühiseuse esimees K. Offril. Ühisus võttis aktiivselt osa ka kooperatiiv- e. ühistegelisest liikumisest, asutades ise 5—6 töökoda ühistegelisel alusel, olles seal oma kapitalidega osanik ja liige. Samuti oli ta omal ajal teotsenud Tartu Ametiühisuste Tarvitajate O.-ü. liige, andes enese liikmete hulgast sekretäri (M. A.).

Pidades suurt lugu hariduslikest üritustest, võttis ühisus aktiivselt osa E. Töölise Haridusliidu ettevõtteist, andes Tartu Toimkonna esimehe (M. A.). Samuti oli praegune ühiseuse esimees K. Offril pikemat aega Tartu Töölisteatri esimees. Võttes osa aktiivselt omavalitsuse tegevusest, saatis Ametiühisus oma liikmete hulgast 2 liiget — K. Offrili ja M. Adamsoni Tartu linnavolikokku. Neist oli viimane III ja IV Riigikogu liige ja praegu (1937) asemik Käsitööstuskojas. Ühiseuse tegelasi näeme tööle rakendatuna kõigis töölisliikumise harudes.

Surma läbi lahkunud ühisuse liikmeid.

1907—1937

1907.	Anna Buch
Peeter Kiis	Peeter Lüdimus
	Vilhelmine Staak
1911.	
Emilie Keich	1919.
	Juhan Linder
1912.	Eduard Maasing
Ella Paabstel	Emilie Moon
Elvire Mets	Sander Nurk
	Hermann Neglas
1914	Salme Paavel
Voldemar Daubel	August Pöder
Ferdinand Viilo	Salme Raudsepp
	Jaan Raudsepp
1915.	Jüri Rätsep
Alfred Mägi	Ferdinand Vardja
	Karl Schwalbe
1917.	Julius Lipsberg
Karl Müller	Salme Punning
Karl Preedis	Adu Sammel
1918.	1920.
Jakob Pensa	Johannes Beik
Eduard Kullam	Rudolf Aavastik

1921.	1929.
Hendrik Moisamaa	Aleksander Ehrenpreis
Alide Bergmann	
Voldemar Volots	1931.
1922.	Johannes Päss
Peeter Küüt	August Kärtmann
August Keevend	Elisabeth Liivak
Marta Korp	Jaan Luik
1923.	1932.
Peeter Tahvenau	Juhan Palu
Eduard Otsa	
1924.	1933.
Peeter Sattik	Anna Miitel
Juulie Peet	
1925.	1934.
Johanna Knuut	Georg Vink
1926.	1935.
Heinrich Erton	August Tiido
Vassilissa Vahlberg	Aleksander Tooren
1928.	1936.
Jaan Sepp	Mihkel Värva
Anna Janson	Johanna Toots
August Kaulbars	

Mälestab leinas Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus.

8. AMETIÜHISUS ETTEVÕTJANA.

Nii paradoksaalne kui see alul vahest kõlabki, on ühisus siiski 30 a. kestel olnud palju kordi ettevõtja-tööandja ja seda juba õige varakult. Töökodade tegevus langeb kahte eri ajajärku: 1) Vene ajal ja 2) Eesti iseseisvuse algaastail teotsevad töökojad.

Vene isevalitsuse ajajärgul asutati 1909. a. iseseisva põhikirjaga töötav „Tartu rätseppade Äri-Ühisus“*), millele alla kirjutasiid 32 rätsepatöölisi. Nimetatud põhikiri kinnitati aga alles 2. nov. 1911. a., seega ligi 2 aasta möödudes, mistõttu sellest elulooma ei saanud ja mõne aja möödudes likvideeriti.

Eesti iseseisvuse algaastail algas töökodade tegevus Tartu linna Rekvisitsioonikomisjoni töökojaga, ja lõppes o./ü. „Riietusega“. Sel ajal tegi töökoda läbi 6 eri muudatust, kandes järgmisi nimetusi: 1) Tartu linna Rekvisitsioonikomisjoni rätsepatöökoda, 2) „Ühistöö“ rätsepatöökoda, 3) Tartu Rätsepatööliste Ametiühisuse rätsepatöökoda, 4) Tartu Rätsepatöö Valmistajate Ühisuse töökoda, 5) T./ü. „Riietus“ ja 6) firma „Riietus“ — omanik A. Nuusa.

Kõik nimetatud töökojad on nõudnud ohvrit nende asutajailt, ainult Rekvisitsioonikomisjoni töökoja asutamine sündis hoopis erilistes oludes ja tingimustes. Selle asutamise raskustest on teadlikud vaid mõned ligemad seltsimehed, mistõttu see võiks pakkuda huvi ka teistele.

TARTU LINNA REKVISITSIOONIKOMISJONI RÄTSEPATÖÖKOJA ASUTAMINE 1918. A. NOVEMBRIS.

Maailmasõjale ja 1917. a. Vene revolutsioonile järgnenud Saksa okupatsioon Balti riikides (tung Itta), 1918. a. ka Eestisse, ning Eesti iseseisvuse võitlus Vene ja Saksa vägedega tekitasiid segase ja ülliraske

*) Kirjaviisi muutmata.

M. Adamson.

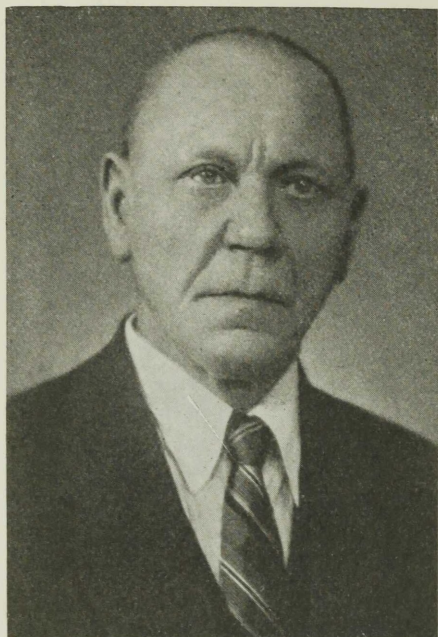
Tartu linna Rekvisitsioonikomis-
joni rätsepatöökoja asutaja
1918. a.

olukorra. Valitses üldine teadmatus — anarhia. Kannatasid selle all enamik rahvast, eriti raskelt aga töölised.

Kõik ärid ja ettevõtted töötasid peamiselt sõjaväele. Kõikidest ainetest oli põud. Õitses spekulatsioon. Peaaegu kõik käsitöölised olid tööta ja lausa meeleheitel. Seisukorda iseloomustab üks Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse peakoosolek, kus rasket olukorda kaaludes väideti: kes vähegi suuteline, see on sõjaväes, teised sõjaväe töodel, meid aga on unustatud ning oleme pühendatud näljasurmale. Jääb üle pöörduda inimelude säästmiseks võimude poole või katsuda ise, kust midagi kätte saab. Vangimajja või väljakohtu kätte sattumist ei kardetud. Arvati, et seegi oleks omamoodi pääsimine viletsusest. Töö valmistamiseks puudus iga-sugune materjal ja valgustus pääle päikese. Seisukord oli meeleheitlik. Asjata otsiti väljapääsu. Allakirjutanu kavatses minna Eesti Kaitseväge-de staapi, et siis pöörduda Varustusvalitsuse poole. Kas sellist asutust kohal olemas oli, ei olnud mul teada.

Seal selgus, et kaitseväge riietevarustise tööd on antud ärimehlele P-le, kes kasustab rätsepatöölise üli-rasket olukorda enese kasuks, makstes kuulmata madalat töötasu. Samuti oli Tartu raudteejaama seismajäänud vagun riiet antud temale üle. Läksin selles asjas linnava-

A. Roos.

Vanim üh.liige — ainuke kaaslane
T. linna Rekvisitsioonikomisjoni
töökoja asutamisel.

litsuselt aru pärima. Kuna E. Ajutise valitsuse Lõuna-Eesti päävolinikku k. t. J. Lehmanni veel kohal ei olnud, siis paluti mind rääkida linnanõuniku hr. Ahrensiga. Tunnise ootamise järel läksin teatamata tema kabinetti. Hr. Ahrensil oli parajasti nõupidamine sõduritega varustise asjus. Peeti nõu, kuidas ära tuua peidetud kuulipildujat ja dünamiiti. Mind ei pandud tähele. Oli siiski ähvardav olukord, sest protesti esitades oleks tarvis olnud ainult nimetada, et olen ametiühinglane (selleaegse mõiste järele — punane) ja hr. Ahrens oleks võinud teha korralduse ja mind oleks võidud asetada seina äärde, sest viibisin tuleliinil. Raskest olukorrast tingitud tigiduse ja suure sisemise ärrituse mõjul küsisin: „Kas vastab tõele, et olete andnud kaitseväe riiete valmistamise äri mees P-le?“ Ta vastas: „Jah, töö on ära antud, kel puudus, asugu P. töökotta tööle.“ Tegin teatavaks, et Ametiühisus sarnastes metsikutes tingimustes ainustki oma liiget P-le tööle ei anna. Ta vastas: „No, ega siis kõik rätsepad teie ühisuse liikmed ei ole. Meie mobiliseerime streikijad ja siis allute sõjaväe distsipliinile ja kaitseväe töödel on tõrkumine

keelatud. Või soovite siis töid enesele?“ Vastasin, et kui muud välja-pääsu ei ole, siis kasutame sedagi. Ta palus mind hiljem tagasi tulla. Võtsin osa Rekvisitsioonikomisjoni koosolekust, kus viibis ka J. Lehmann. Otsustati, arvestades tekkinud olukorda, P-lt üle võtta kõik riigivarandus. Järgmisele koosolekule ilmus ka P. ja kuuldes Rekvisitsioonikomisjoni otsust, vihastus, viskas raamatud hooga lauale, nii et üks nendest lendas laua alla, ja lahkus sajatades. Hetk valitses toas vaikus. Siis lausus hr. Ahrens: „Vaadake nüüd, mis teie tegite! Temal on suur töökoda ja palju masinaid, kust võtame nüüd selle kõik? Teid mina ei tunne, kuidas võin teid usaldada? Ja Ametiühisused? Need asutised on kõik kommunistlikud ja punased.“ Seisukorra päästis hr. J. Lehmann, kes võttis vastutuse enesele. Seal lausus hr. Ahrens: „Teie süü läbi oleme nüüd raskes seisukorras, seepärast olete kohustatud ka seisukorda lahendama. Annan kõik kaitseväge riietustööd ühisuse kätte ja vastutus lasub teil. Vaadake, et kõik hästi läheb. Meil on õigus teid kohtu alla anda, ärge unustage, et on sõja aeg.“ Vastasin, et saan aru vastutusest. Meil on tähtis, et viletsuses olevad rätsepatöölised saaksid tööd. „Teil peaks tähtis olema ka hulkade meeleolu.“ — „Näljasele inimesele ei ole midagi püha.“ — „Noh, hää küll,“ vastas Ahrens, „nüüd algate tööd, olete nimetatud Tartu linna Rekvisitsioonikomisjoni liikmeks. Järgmine kord esitage volitus ja paar ühisuse liiget veel juurde.“ Teisteks liikmeteks said J. Zirkel, A. Roos ja J. Uibopuu.

Olin saavutanud eesmärgi, kuid mis edasi? Hiiglatöö oli antud Ametiühisusele ja vastutus lasus minul. Et sellist suurt tellimust täita, oli vaja suurele käitisele sarnanevat töökoda, mitukümmend õmblusmasinat, töölaudu, muid tööriistu ja materjali arvamata hulgal. Tarvis oli juurdelõikajaid, juhatusi, töölisi, korterit jne. jne. Niiti ei olnud tol korral võimalik ka raha eest osta. Kust võtta miljoneid? Seisin lahendamata mõistatuse ees.

Ametiühisuse erakorraline päakoosolek toimus 18. detsembril rae-kojas, Tartu linnavolikogu saalis. Sääli kiideti minu teguviisi ühel häälel hääks ja otsustati tööle asuda. Kuid need olid paljad otsused ja raha mitte pennigi. Mittermillestki tuli teha midagi. Hiljem sain Rekvisitsioonikomisjonilt rekvireerimiskviitungid. Esimesena rekvireerisin töökoja ruumid Kүүütri (Gustaf Adolfi) t. 3. Järelepärimisele ja otsimisele leidsin endise R. Fischmanni rätsepatöökoja töölaudad omaniku 4-kordse maja põõningult (Rüütli t. ja Suurturu nurgal). Kuna puudus nii raha kui ka hobune kraami veoks, siis tirisime suured rasked kaselauad oma kaasalase A. Roosi õul tühja töökotta. Aga masinad? Ei ainustki masinakaup-

Jul. Uibopuu,
töökoja juhataja 1918—1919.

lust, kust võiks rekvireeridagi. Singeri firma sulges oma ukсед juba 4 a. tagasi (1914. a.). Oma ametivendade masinaid rekvireerida oli võimata.

Astusin igaks juhaks Zimbleri rätsepatöökotta Uueturu t., kus oli 2 masinat. Pääle sõnasõda omaniku A. Zimbleri rekvireerisin ühe masina. Ja nii see algaski. Kaplan-Pressi töökojast rekvireerisin jälle masina ja pressraud ahjuga jne.

Hr. Oberleitner on väga vastutulelik ja ei soovi isegi vastavat kviitungit. Hiljem kingibki masina ühisusele. Politsei abiga rekvireerin suure paki niiti. Töökojas kõik vahivad ainiti haruldast saaki ja juurdelõikaja lausub: „Vaata, kus oli ikka kuradil nina!“

Töökoda algas tööd. Imestasin ise, millega olin toime tulnud, tundes ühtlasi sisemist rahuldust. 15. dets.-i pääkoosolekul valiti esimeseks juurdelõikajaks A. Temmer ja abiks R. Korp, tööde korraldajaks J. Uibopuu, abiks J. Zirkel. Pesu juurdelõikajaks P. Mölder ja neuu Priskar. Töökojale antakse üle ka riideladu umbes 3 milj. marga väärtuses.

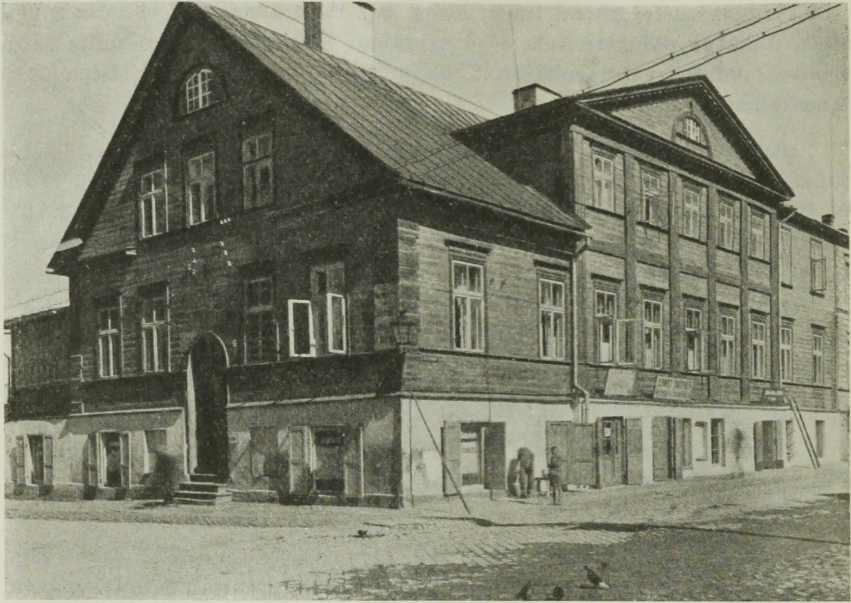
Kui töökoja juhatus ja töölisel valitud, olin kõikide poolt unustatud. Keegi siiski märkas minu olemasolu ja ühmas: „Aga Adamson?“ — „Ah Adamson? Ei tea, peaks midagi leiduma, aga esialgu küll midagi ei ole.“ Ma ise polnud ju millelegi lootnud, aga kitsikuses olles arvasin, et võib-olla jätkub minulegi töölaua otsal ruumi, sest olin juba kauemat aega tööta. Nii siis, mooramees on oma töö teinud ja võib minna. Rekvireerijana teotsesin endiselt edasi, olles töökoja palgata tööline.

Pea aga selgub, et töökoja ruumid on jäänud kitsaks, ja nii rekvireerisin ning puhastasin üliõpilaste ühiselamus 3 suurt ruumi töökoja tarbeks. Linnavalitsus oli lubanud aga ruumid kaitsevæele ja minul tuli uuesti ruume otsida.

Linnas oli tol korral tunda korra ja võimu puudust. Töökotta murti sisse. Juhatus palus enesele 3—4 vintpüssi laskematerjaliga, mille järel töölisel pidasid vahiteenistust. Töökoja ja lao ukсед pitseeriti iga õhtu Ametiühisuse pitsiriga kinni.

Korraga oli linnas märgata ärevust. Eeljõulu (1918) tuleb töökoja juhat. J. Uibopuu ühes kaaslasega raekojust rahata tagasi. Nad seletasid, et linnavalitsuses olevat kõik segaduses ja keegi ei olevat neid jutule võtnud. Sõnum kutsus esile üldise ehmumise. Oleme olnud kauemat aega töötä ja elanud võlgu, mistõttu kodus pole naela leibagi. Mis nüüd saab? Ahastati. Lõpuks pisteti minule volitus pihku ühes palgasaajate nimistuga ja paluti minna. Piiramisreisukorra tõttu oli õhtul pääle kl. 7 liikumine keelatud. Kes keelatud ajal ilmus tänavale, sellele võis patrull hoiatamata avada tule. Kell oli varsti 8 ja patrullid liikusid tänaval laskevalmis püssidega. „Kas riskida eluga?“ küsisin seltsimeestelt. „Kas minu elu siis kõige odavam on?“ — „Ja muidugi,“ lausus keegi küüniliselt. „Oled ju poissmees ja pruuti ka ei ole, meie kõik aga abielus inimesed.“

Otsustasin minna. Mind jäeti jumalaga ja öeldi: „Tule sa ikka eluga tagasi.“ Uksest väljudes sain suure kiiruga joosta põiki üle Kүүtri tänava, kui ilmus patrull laskevalmis püssiga. Tänavad olid õudsel tühjad ja pimedad. Kõik väravad ja eeskojad olid suletud. Surun end ühe musta raudvärva nurka maha ja sulasin väravaga ühte. Patrulli eemaldudes jooksin raekoja taha, kust edasipääsu ei näinud olevat. Raekoja esine sarnles sõjalaagrile, sest kahel pool tänavat seisis kaitseväge vankrite rivi ja nende ees asetsesid kuuliplidujad, vahtides ühes püssiotstega raekoja suunas. Raekojas olid kõik ruumid valgustatud, samuti ka raekoja esine, kuna mujal valitses pilkane pimedus. Hiilisin maa ligiduses ja tihedalt vastu raekoja seina surudes raekoja nurgani (praegu linna apteek) ja mõne järsu hüppega olin raekojas. Pea järgnes minule vahisõdur ohvitseriga. Mind tunti ära ja kõik lõppes hästi. Silmapilk oli raekojas ajalooline. Linnavalitsus valmistus linnast lahkumiseks (Põltsamaale). Ehkki kassa oli juba üle antud, õnnestus minul kuidagi raha kätte saada ja ma jooksin peatamata töökotta, kus mind juubeldusega vastu võeti. „Olime kaotanud lootuse, et tuled veel eluga tagasi,“ lausus töökorraldaja rahapakki lahti harutades. Kõiki valdas rõõmus meeleolu, mis mindki rõõmustas, nii et unustasin äsja läbielatud raskused kui ka selle tõsiasja, et jäin ise pühiks rahata ja jagatavast osa ei saanud. Ainult keegi lausus (Linder) raha tasku pannes: „Ole sa meheks, seltsimees Adamson.“

Maja Aleksandri tän. 22,

kus asusid Tartu linna Rekvisitsioonikomisjoni, „Ühistöö“, Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse ja Tartu Rätsepatöö Valmistajate Ühisuse töökoad 1919—1923.

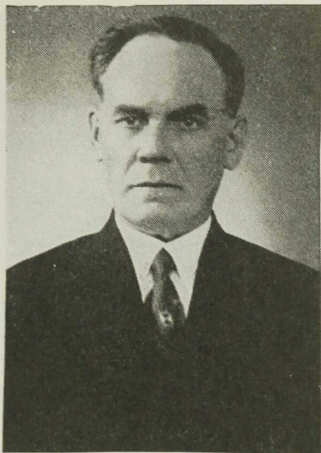
Linnavalitsus lahkus öösel Põltsamaale ja kohal puudus igasugune võim. Hommikul pitseerisime töökoja ja lao ukсед Ametiühisuse pitseriga kinni ja töölisid olid jälle tööta. Umbes lõuna paiku ilmusid linna Vene väed ja töökoda jäi suletuks. Mõne aja pärast vaatama minnes leidsime töökoja ukсед avatuna, tööriistad ja töökotta jäänud tööd olid ära viidud. Lauad olid segi ja ümber paisatud ning joogivee pange tehtud mustust. Hiljem leidsime osa tööriistu Aia tänavalt (praegu E. Kirjanduse Selts) ühest maja keldrist.

Suure tööpuuduse tõttu käis 3-liikmeline komisjon Täidesaatvas Komitees, kuid tulemusteta.

14. jaanuaril töökoja asjus raekoja ees olles ilmuvad raekoja tagant soomusronglased ja vähe hiljem Rüütli tänava kaudu teised. Varsti näen, kuidas üks lipp raekojal kaob ja asemele ilmub teine. Pea väljub

Aug. Lomp.

Tartu linna Rekvisitsioonikomisjoni,
„Ühistöö“ ja Tartu Rätsepatöölise
Ametiühisuse rätsepatöökoda juurde-
lõikaja.

raekojust lambanahkses kasukas soomusronglane laskevalmis vintpüss käes, karjudes raekoja ette kogunenud rahvale: „Laiali minna, muidu lasen!“ Ise kadus Kompanii tänava suunas.

„ÜHISTÖÖ“ RÄTSEPATÖÖKODA.

16. jaanuaril kohtasin Rüütli ja Kүүtri tän. nurgal J. Lehmanni ja palusin töökoda uuesti avada, andes temale üle ka riidelao. Rekvireerisin siis Aleksandri tän. nr. 22 kogu maja töökojaks. Töökoda kolis uude ruumi 18.—20. jaan. 1919. Seltskondlik organisatsioon „Ühistöö“ võttis varsti Rekvisitsioonikomisjonilt töökoja üle. Kuna „Ühistööl“ enesel materjal pudus, siis andis need temale Rekvisitsioonikomisjon. Ametiühisus sõlmis 28. aprillil 1919. a. E. Sõjaministeeriumi Varustusvalitsusega lepingu suurema partii frentšide (vormkuubede) valmistamiseks. Alammäärana oli töökoda kohustatud valmistama 125 frentši nädalas ja sama arv pükse ning kasukaid. Peale selle mitukümmend tuhat õlakut. „Ühistöö“ poolt anti valmistamiseks tuhandeid komplekte pesu, mütse jne. Ka võttis töökoda vastu eratellimusi ohvitseridelt jt. Esimeseks juurdelõikajaks valiti Aug. Lomp, abiks R. Korp. Töökoja korraldajaks jäi endiselt Jul. Uibopuu. Hiljem lisandus juurdelõikajana veel J. Jakobson.

Töökoda töötas nüüd nagu mõni suursäätis ja oli tol korral vist suurim käsitöötetevõtte Tartus, ja võib-olla terves Eestis, sest vahetusega töö-

J. Jakobson.

„Ühistöö“ ja Tartu Rätsepatöölise
Ametiühisuse töökoja juurdelõikaja.

tas töökojas ligi 80 inimest üle 70 masinaga. Töölise arv kõikus ühes välistöölistega 100—200 vahel. Tööd toodi ja viidi veoautodega. Pesu veeti „Ühistöö“ lattu terved reekoormad.

Peale Vene vägede lahkumist Tartust avati Politseivalitsuse ruumid (praegune Tartu-Valga prefektuur), Kompanii t. teisel korral, mis olid tulvil igasugustest riiekest. Endise politseiülema kantselei laual ilutsesid igasugused kuld- ja hõbeasjad suure kuhjana.

Sõidutasin sealt kõlvulise riidekraami töökotta. Samuti leidsin raekojas alumiselt korralt paar reekoormat pakse, villaseid, nõõridega kaunistatud öö- ja hommikukuubi, milledest töökojas valmisesid soojad pluusid (gimnastjorkad).

TARTU RÄTSEPATÖÖ VALMISTAJATE ÜHISUSE ASUTAMINE.

Maikuul 1919. a. asus „Ühistöö“ oma töökoda likvideerima. Et seda mitte lasta sündida, võttis Ametiühisus töökoja kogu ulatuses üle. Hiljem asutasid ühisuse liikmed iseseisva põhikirjaga Tartu Rätsepatöö Valmistajate Ühisuse, mis sama hooga edasi töötas. Temale järgnes hiljem teatavasti T./ü. „Riietus“.

Tartu linna Rekvisitsioonikomisjoni ja „Ühistöö“ töökodade asutamine sai võimalikuks tänu J. Lehmanni vastutulelikkusele ja õigel ajal selle energilisele algatusele.

Töökoda ise oli, nagu nägime, möödapääsmata vajaduseks kaitseväge varustamisel pesu ja riietega. Valmistati ju seal palju tuhandeid komplekte sõdurite ja ohvitseride rõivaid, kasukaid, alusriideid, peakatteid, õlakuid jne. jne. Pool kuni kaks kolmandikku riidevarustisest Eesti sõjaväele valmistatud nimetatud töökojad. Töödega õnneks nurinat ei olnud ja kuritarvitused puudusid. Aga, mis eriti tähtis, nimetatud töökojad olid päästajaks paljudele rätsepatöölisele ja teistele, kes asetsesid meeleheitlikult raskeis oludes ajaloo pöördepunktil — Eesti iseseisvuse võitluspäevil.

LÖPPSÕNA.

Kui mina Ametiühisuse 15 a. juubeli puhul 1922. a. algatasin mõtte välja anda Ametiühisuse ajalugu käsitlevat albumit, ja sama kordasin 1927. a., siis olin kindlas veendumuses, et selle koostaja ei ole mina. Isegi kõik sellelaadsed ettepanekud olen järjekindlalt lükanud tagasi. Küll aga lootsin albumi koostajal olla abiks. Kuna enamiku varempeetud ühisuse juubelite puhul tuli minul esineda kõnedega, siis tutvusin ühisuse minevikuga, millest kogunes mõndagi albumi tarvis. Ka 22-aastane ühisuse liikmeks olek rikastas mälestusi, samuti möödus minul tänavu 20 pikka ja okkalist aastat töölisliikumise teenistuses. Minu am-mune soov — albumi koostamine ja ühisuse kroonika kirjuta-mine mõne kirjaoskaja seltsimehe poolt, ei ole senini täidunud. Vahepeäl on palju päevi ajamerre voolanud ja kümnekonna aastate jooksul valitud 10 komisjoni albumi väljaandmise teostami-seks. 1927. a. valitud komisjoni liikmetest on pidevalt püsinud 10 a. omal kohal sm. sm. K. Pabstel, A. Roos ja J. Martinson, kuna vaheldumisi on liikmeks olnud K. Offril ja R. Peterson. A. Puha komisjoni töödest osa ei võtnud. Vahepeäl tegi komis-joni liige J. Martinson katset ühisuse 25 a. juubeliks albumi käsi-kirja koostada, mis aga majanduslistel jt. põhjustel ebaõnnestus. Nii on albumi komisjonil oma ajalugu ja ta võib ühisuse 30. a. juubeliga pühitseda oma 10 a. juubelit. Minule sai saatuslikuks 1936. a., mil mind 26. oktoobril valiti esma-kordselt albumikomisjoni liikmeks. Ametiühisuse pääkoos-olek 31. jaanuaril 1937. a. kinnitas mind albumi koostajaks. Kuidagi tuli mul oma ülesanne täita. Album pidi ilmuma

maikuu lõpuks, mistõttu minule tehti kohuseks käsikiri trüki- valmilt ära anda 1937. a. märtsiks. Seega jäi säärase hiiglatöö valmistamiseks ainult 4—5 kuud. Ka neidki kuid ei saanud ma pühendada ainult albumi käsikirjale, vaid mul tuli samal ajal kõnedega esineda isegi väljaspool Tartut (2 kõnet Viljandis). Tartumaal ja linnas ning viibida paar korda Tallinnas Käsitöös- tuskoja koosolekutel jne. Ka nõudis minult kui linnavolinikult oma osa Tartu linna omavalitsuse töö ja teised seltskondlikud kohustused. Kõik see ähvardas saatuslikuks saada albumi käsi- kirjale, mistõttu ei jätkunud enam antud päevist, vaid osa käsi- kirja on valminud öötööna ja kannab eneses selle märke. Endast- mõistetavalt olin sunnitud loobuma ka kutsetööst, vastasel korral ei oleks albumi ilmumine üldse olnud võimalik. Toodud asja- olude tõttu kannab album eneses suuri puudusi, milledest olen ise kõige teadlikum. Kuid puudused olid vältimatud minul lasuva koormatise ja äärmiselt napi aja tõttu. See asjaolu ehk vabandab albumis esinevaid vigu ja kordumisi, sest lugedes trükikojast saabunud korrektuurpoognaid, valmistasin samal ajal teist osa käsikirjast.

Albumit koostades olin kantud soovist valgustada kõige- külgselt Ametiühisuse ajalugu, tungides välja kitsaist raamest. Olen enamiku sündmusi, niipalju kui see võimalik, valgustanud ajaloolisel taustal, et need oleksid selgemini mõistetavad. Ka olen ühisuse sündi ja tegevust sidunud ajalooliste sündmustega, valgustades sealjuures olusid ja ümbrust, millistes toimus ühi- suse töö ja tegevus ning mis seda mõjustasid. Samuti olen püüd- nud lühidalt edasi anda ametiühingute ajaloolist arengut, kuna sellest paljudel (kardan) puudub kujutlus, kuna nad vahetavad ametiühingu mingisuguse seltsiga. Rätsepatöölise olukorrast läi- nud sajandeil on vist vähesed teadlikud, kuna noorematel puu- dub sageli kujutlus ajaloolisest arengust. Kõrvutades möödunud aegu lähema mineviku ja olevikuga, võimaldab see selgemat pilti kahest suuresti erinevast ajajärgust.

Jälgides ühisuse ajalugu peame kõik tunnistama, et ta on olnud täis rasket heitlust oma olemasolu eest. Samal ajal on tulnud juubilaril pidada visa võitlust rätsepatöölise viletsa majandusliku olukorra parandamiseks, tõsta kutsehariduslikku taset ja parandada sotsiaalset seisundit. Keskaegse tsunfti lagunemise järel metsikusse olukorda sattunud ja kaitsetuid ning laialipillatud rätsepatöölisi kogudes, hõlmas juubilar enesesse kõik nende eluavaldused, olles nende ainsaks kaitsjaks ja abistajaks. Rätsepatöölise halb sotsiaalne seisund ja kokkupuude kultuuriga (töötarvitaja kaudu jne.) on tinginud nende aktiivsuse üldises töölisliikumises. Kui aluseks võtta 1905. a. asutatud ühisust, siis võib juubilar end õigusega lugeda pioneeriks ja esimeseks legaalseks ametiühinguks tolleaegsel Liivimaal. See pole mitte ainult nii meil, Eestis, sama lugu on ametiühingulise liikumise kodumaal Inglismaal. Seal oli üheks esimeseks ametiühinguks just rätsepatöölise ühing, mis asutati 1720. a. Londonis (seega 217 a. vana). Nii siis esimesi ametiühingute teerajajaid, pääle trükitöölise, olid rätsepatöölised.

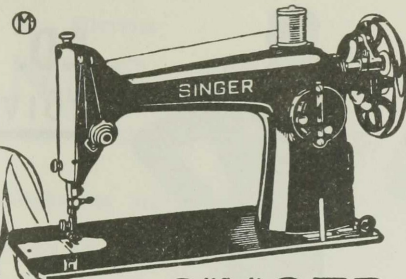
Läinud sajandi alul seltskondlikust elust kõrvaldatud, ühine misvabadusteta ja poliitiliste õigusteta rätsepatöölise pere on end korraldanud ja omandanud väärrika seisukoha töölistkonnas, rääkides kaasa ühiskondlikes küsimustes ning võttes osa seltskondlikust elust. Kõiges selles on hinnatamatuid ja suuri teeneid juubilaril, kes on korda saatnud omal alal määratu töö rätsepatöölise elus. Samaväärne ja hinnatav on tema poolt teostatud suur kultuuritöö.

Kõigi puuduste ja vigade peale vaatamata jäägu käesolev juubelialbum meile kõigile inimlikuks dokumendiks omal alal, eriti aga neile, kes siit ehitavad edasi.

Ühtlasi loodan, et käesolev väljaanne ei jää viimseks ja et pääle rätsepatöölise ka teised ametiühingud rikastavad ametiühingulise liikumise ajalugu Eestis samalaadsete väljaannetega.

Tartus, maikuul 1937. a.

M. A d a m s o n.

Nõudke
teateid ja
demonstratsi-
oone lähemas
SINGER'i
kaupluses.

SINGER

**ÕMBLUSMASINAD
ÕMBLUSLAMBID
ELEKTRILAMBID**

SINGER'i kauplused igas linnas.

Hooaja valmisriideid ostate

AUGUST VALDSONI

valmisriiete- ja tellimiste-ärist

Tartus, Aleksandri 1, tel. 12-66

Kõrge kvaliteet!

Odav hind!

Moodne lõige!

ED. UUSEN'I RÕIVASTUSÄRI

Valmistab tellijaskonna kui
ka oma riidest igasuguseid
daamide ja härrade rõivas-
tustöid, kaitseväe-vorme
ja spordiülikondi.

RÄTSEPA-
ÄRI

„RIIETUS“

OM.
A. NUUSA

TARTU, ÜLIKOOLI 11

TELEFON 11-87

Firma

M. JÄNES, Tartus

Kaubahoov 9-10-11-12 ——— Tel. 5-91

pakub täielikumas valikus kodu- ja välismaa

hooaja uudisriideid:

mantli-, palitu-, kostüümi-, ülikonna-, püksi-, komplee-
ja kleidiriideid.

Daamide & härrade

suur valmis ülirõivaste eriosakond

Omad töökojad. ——— Tellimiste vastuvõtmine.

Töö I järgu rätsepatelt tuntuimate juurdelõikajate juhatusel.

Suurim ja täielikum Eesti riide ja valmisriiete suuräri

KARL ABEL

TARTUS, KAUBAHOOV NR. 34/35. TELEF. 8-19

PAKUB TEILE MÕNDAGI UUT JA SOBIVATI

- Naisterahva mantli- ja kostüümiriideid, imeilusais mustrites ja värvides.
- Meesterahva palitu-, ülikonna- ja püksiriideid inglise ja kodumaa parimatest vabrikutest.
- Laos hästi sobivaid ja elegantseid valmisriideid, täielikum ja suurim ladu.

Tellimised täidetakse kõige hoolsama täpsusega I klassi juurdelõikajate poolt äri täielikul vastutusel.

Alatine riidekaupade juurdetulek inglise ja kodumaa parimatest vabrikutest.

HIND JA SUUR VALIK VÄLJASPOOL VÕISTLUST.

O-Ü. RIIETURITE ÜHISKAUBAMAJA

Ladu: Tallinn
Suur Karja 19
Telef. 455-77

• RÜK •

Tartu osakond
Aleksandri 5
Telef. 16-20

S o o v i t a b

Daamidele

MANTLI- JA KOSTÜÜMIRIIDEID

Härradele

PALITU-, ÜLIKONNA-, SAKKO-, FRAKI-,
PÜKSI- JA KAITSEVÄERIIDEID

P. S. IGASUGUSEID JUURDEKUULUVAID MATERJALE JA RÄTSEPARBEID

KÕIGE SUUREM JA ODAVAM VALMISRIIETE-LADU

F-ma M. FURMANSKY & POJAD

Tartus, Aleksandri tän. 7 (omas majas). Kõnetraat 10-18

Soovitab daamidele ja härradele suures valikus
kõige odavamaid ja moodsamaid **ÜLIRIIDEID.**

Töö eest vastutus. Tellimised täidetakse kiirelt ja korralikult.

L. GOLDBERG

Tartus, Võidu tänav nr. 6.

Kõige kasulikum ostukoht.

Kõiksugu hooaja
moe- ja pudukaubad.

Suures valikus rätseparbeid.

Z.SCH. GOLDBERG

Tartus, Võidu tänav nr. 6.

Parfümeeria,
kosmeetika,
kristall- ja ehteasjad,
kummikaubad.

Daamidele ja härradele

*Üliriideid suures valikus, valmistatud kõige
uuemate moodide järele (ka tellimise peale)*

s o o v i t a b

Valmisriieteäri **F-ma A. Pasternak**

Tartus, Aleksandri tän. 2, tel. 7-84

SOLIIDSEIM VALMISRIIETE- JA TELLIMISTE-ÄRI

K. VISSAK

TARTUS, UUETURU 9 // TELEFON 6-59

Aug. Priima riideladu

Tartus, Suurturg nr. 5. Telef. 10-91

*Soovitab daamidele ja härradele
elegantseid uudiskaupu.*

VALMISRÕIVASTE- JA TELLIMISTE-ÄRI

GUSTAV MARK

TARTUS, ALEKSANDRI TÄN. 9

SUURES VALIKUS DAAMIDE JA HÄRRADE VALMISRÕIVAD

www.books2ebooks.eu